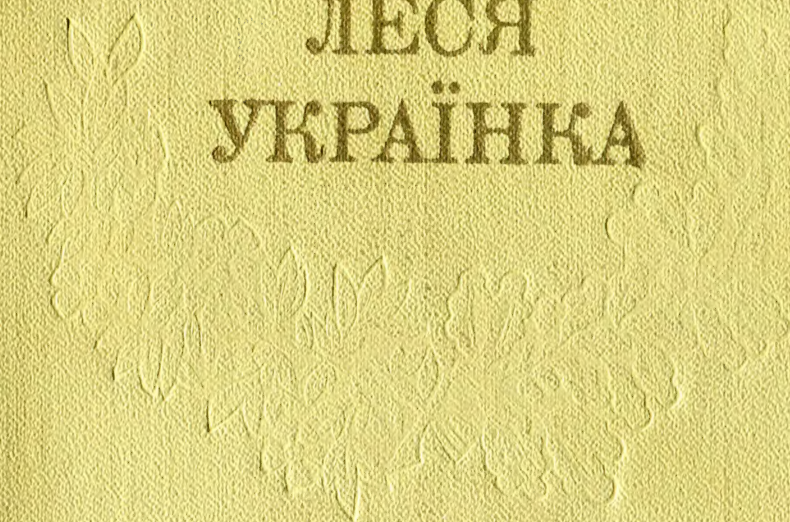
ЛЕСЯ УКРАЇНКА

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

9

АКАДЕМІЯ
НАУК
УКРАЇНСЬКОЇ
РСР

ВИДАВНИЦТВО
«НАУКОВА
ДУМКА»

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

ЗІБРАННЯ ТВОРІВ У ДВАНАДЦЯТИ ТОМАХ

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

ЗІБРАННЯ ТВОРІВ У ДВАНАДЦЯТИ ТОМАХ

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

ТОМ 9

ЗАПИСИ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

ПІСНІ, ЗАПИСАНІ З ГОЛОСУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

КИЇВ
1977

Редактор тому Ф. П. ПОГРЕБЕННИК

Упорядкування та примітки
О. І. ДЕЯ і С. Й. ГРИЦИ

Редакція
художньої літератури

У $\frac{70403-294}{М221(04)-77}$ 119—777

ФОЛЬКЛОРНІ
ЗАПИСИ
ЛЕСІ УКРАЇНКИ

КУПАЛА НА ВОЛИНІ

На Волині ще у многих місцях затримався звичай справляти стародавнє свято Купала.

В Ковельському повіті справляють Купала так: звечора хлопці крадуть де-небудь солом'яника [1] старого,— власне, крадуть, бо просити не годиться. Солом'яника того звуть козубом. Того козуба хлопці тягнуть по селі, біжучи якнайшвидше і співаючи, а назустріч їм виходять люди і роблять перейму, себто складають на вулиці тріски, поліна, старі кошики і т. ін.— все то знадоби для купальського вогнища. Все теє хлопці забирають і пакують у козуб. Таких перейм буває скілька, і хлопці ледве можуть забрати все паливо. Козуба виносять на вигін за село. Там уже збирається цілий гурт людей, більше молодь, але є й молодші молодиці, часами і з старших дехто. Співають тільки дівчата, та часом відповідають їм на співи й хлопці. Починають з котрої-небудь пісні, частіше «Ой молодая молодице» (№ 3). Хлопці тим часом запалюють козуба, устромивши в нього високі тички, щоб вогонь горів вище. Люди, що приходять дивитися на Купала, повинні принести з собою теж різний підпал. Кажуть, що в давніші часи всякого, хто приходив з порожніми руками, хлопці били, через те й досі є купальна приказка: «Хто прийде без поліна, той піде без коліна». Поки вогнище палає, дівчата співають пісень, часом зачіпаючи хлопців у тих піснях; тоді хлопці й собі відповідають, часом піснями, а частіше жартами, часом не дуже-то призвоїтими та лагідними. Взагалі увесь час ведеться якесь жартівливе змагання дівчат з хлопцями. Так,

[1] Солом'яник — великий кошик, плетений з соломи, завбільшки з велике барило, в нього зсипають збіжжя і борошно.

напр[иклад], від часу до часу хлопці вихоплюють з огнища віхті соломи з вогнем і кидаються з ними поміж дівчат, тикаючи їх дівчатам в лице і розганяючи дівчат по полі, але дівчата вертаються і знов віддячують хлопцям насмішливими піснями.

Коли козуб згорить до половини і вогонь трохи понижчає, тоді хлопці починають скакати через нього. Потім, коли вогонь почне пригасати, всі розходяться з піснями додому.

Вогню купальського не гасять, а лишають його, щоб сам дотлів до останку.

В Звягельському повіті хлопці кладуть огонь, а дівчата вбирають деревце, березку. Вбирають її вінками, биндами і запаленими свічечками. Деревце теє зветься купало. Самі дівчата убираються в великі вінки з різного зілля та квіток і мають при собі ще по вінку. Вони водять коло біля деревця і співають, хлопці тим часом скачуть через вогонь. Часом хлопці пориваються вхопити деревце, тоді дівчата боронять його і співають на хлопців різні прикрі пісні. Врешті хлопці хапають деревце і палять його або кидають в річку, а дівчат, що пробують оборонити своє купало, самих не раз купають в тій же річці.

Одспівавши купала, часом дівчата ворожать на вінках. Дівчина пускає на воду два вінки, один загадує на себе, а другий на якого хлопця: коли вони зійдуться докупи на воді, то значить дівчина буде в парі з своїм хлопцем. Або так: дівчина тичкою спускає свій вінок на дно річки; коли він спливе наверх, то дівчина піде заміж у той рік.

ПІСНІ З СЕЛА КОЛОДЯЖНОГО[1]

1

А

Б

Ой на Купала-Купалочка
Не виспалася Наталочка.
Погнала бички дрімаючи,
На кілки ніжки збиваючи.
Ой дай же, боже, дощі вночі
На Наталчині чорні гочі!

---

[1] У селі Колодяжному записані пісні під № 1—17, 19, 20, 22. Місце запису інших пісень вказано в дужках.— *Ред.*

2

Темная нічка-петрівочка.
Не виспалася наша дівочка,
Погнала бички дрімаючи,
На кілки ніжки збиваючи,
Приточи, боже, більше ночі
На Наталчині чорні гочі!

(Порівняти: Zbiór wiad. do antropol. kr., V, 29, № 13; И. Галька. Народный праздник Купала. Львов, 1861, ст. 19, № 1; Чубинский. Труды, III, ст. 202, № 11).

3

— Ой молодая молодице,
Ой вийди, вийди на юлицю,
Розпали дівкам купалицю!
— Ой як я маю виходити,
Вам купалицю розпалити?
В мене свекорко — не батейко,
В мене свекруха — не матюнка.
Положить мене пізній себе,
Ізбудить мене раній себе.
А до кужелю білейкого,
А до каменю важкейкого,
А до дитятка малейкого.
Кину я кужіль под лавицю
(вар.: полицю),
А сама вийду на юлицю.
Бодай той кужіль вогонь спалив,
Бодай той камінь у воду впав,
Тому дитятку на гочі впав!
(Вар.:
Нехай той кужіль поклочиться!
Мені робити не хочеться.)

(Варіанти гл[яди]: Zbiór wiadom. do antrop. kraj., V, 26, № 2; 27, № 3; 33, № 1)

4

Ой ти зелена дубровойко,
Як тебе рано спустошано,

Траву на сіно покошано,
Ой покошано й пограбляно,
Ще у копиці поскладано.
Та зосталося трой-зіллячко,
Нікому ж його ополоти.
Стоїть Іванко при воротях,
Ой стоїть же він при куточку,
Ой грає, грає у дудочку,
Ой грає, грає, виграває,
Свою Марисю викликає:
— Вийди, Марисю, серце моє,
Полл(е)мо зілля майовоє
Та поберемось, серце моє!

5

Скаче жабойка над річкою,
Біжить Іванко з вуздечкою;
— Постій, жабойко, нагнуздаю,
Свою Марисю одвідаю,
Ой чи дужая, здоровая,
Ой чи за мене готовая?
— Ой я дужая, здоровая,
Ой я за тебе готовая.

6

Їде Іванко на конику,
Везе Марисю в постолику;
— Ой на, Марисю, та й обуйся,
Свого татойка та й забудься!

7

Ой на городі бур'ян, бур'ян,
Ходить Іванко, як пан, як пан.
Ой на городі бур'яночка,
Ходить Марися, як панночка.

8

Ой на городі крокіс, крокіс,
Узяв чорт хлопців, поніс, поніс.
Ой на городі крокісиця,
Узяв чорт хлопців та й тішиться.
Ой на городі кропивиця,
Узяв чорт хлопців та й дивиться.

9

Ой наші хлопці стрільці, стрільці,
Забили жабу в корчі, в корчі.
Ой Іван каже: ряба жаба!
А Степан каже: моя баба!
Андрійко каже: переріжмо!
Терешко каже: цілу ззіжмо!

10

Ой на Купала вогонь горить,
А нашим хлопцям живіт болить.
Ой нехай болить, нехай знають,
Нехай Купала не займають.

(Вар.: Zbiór wiad., V, 27, № 6; Чубинский. Труды, III, ст. 199, № 2).

11

Ой летів черчик буйним вітром,
Не чули дівки зозулі літом,
А як почули, злякáлися
Та й под місточок сховалися.
Вони ж думали, що місточок,
Аж то пшеничний колосочок.

12

Чорна хмаройка наступає,
Ой то царойко виїжджає

Та до царівни (вар.: до бондарівни)
на зальоти.
А царівнойка злякалася,
Под трой-дерево сховалася.
— Ой слуги ж мої вірнейкії,
Крешіте вогні яснейкії!
Будем палити трой-дерево,
Будем шукати царівнойку.
А царівнойка злякалася
Та до службойки озвалася:
— Ой слуги ж мої вірнейкії,
Гострітe ножі гострейкії!
Буду краяти кошулейку,
Поїду з царом до шлюбойку.
Не потрапила в полотенце,
Та й розкраяла собі серце.
— Ой ліпше маю в землі гнити,
Ніж за царойком в світі жити!
Ой ліпше буду землицею,
Ніж за царойком царицею.

13

Була вдовойка в конець села,
Ой мала ж вона три донейки;
Їдна донейка, то Ганнуся,
Друга донейка, то Маруся,
Третя донейка, то Настуся.
Ой заказали ту вдовойку,
Ой заказали на войнойку.
— Моя Ганнусю, моя донейко,
Ой поїдь, поїдь на войнойку!
— Бігме, матюнко, не поїду,
Бо я коника не всідлаю,
Бо я шабельки не впасаю.
— Моя Марусю, моя донейко,
Ой поїдь, [поїдь] на войнойку!
— Бігме, матюнко, не поїду,
Бо я коника не всідлаю,
Бо я шабельки не впасаю.
— Моя Настусю, моя донейко,
Ой поїдь, поїдь на войнойку!

— Бігме, матюнко, я поїду,
Я коничейка осідлаю,
Я і шабельку опасаю!
Мати Настусю випроваджала,
Мати Настусі приказувала:
— Не їдь, Настусю, поперед война,
Не їдь, Настусю, позад война!
Поперед война — тебе заб'ють,
Позаду война — в полон уведуть.
Настуся матері не слухала,
Поперед война виїхала,
Половину война звоювала.
Ой то виїхав цар турецький:
— Ой а що ж бо то за такоє,
Що Настуся война звоювала?
Ой узяв коня за гривойку,
Ой а Настусю за ручейку...

(Мабуть, кінця нема)

14

А

Б

Ой хто в тому лісі стукає-гукає —
Калино-малино! стукає-гукає?

Молодий Іванко деревце рубає,
Молода Марися трісочки збирає,
Трісочки збирає, він її питає:
— Чи любиш ти мене, чи підеш за мене?
— Хоч я тебе люблю, за тебе не піду,
Я твоїй матюнці нічим не догоджу.
Ой що я помию, вона перемиє,
Ой що я не зроблю, вона переробить.
Ще твоя матюнка навучить робити,
Навучить робити, в неділю золити
Та на морі прати, на дубі вішати,
На дубі вішати, каменем качати.

А я не жидівка,— в неділю золити,
Ой я не татарка, щоб на морі прати,
Ой я не білиця,— на дуби злізати,
Ой я не панянка,— каменем качати.

15

В полі конопелька тонка, зеленейка,
У полі стояла, віття поспускала.
Ой то ізнялися та буйнії вітри,
Вони обмахали та буйнії віти,
Не дали стояти, листячком махати.
Ходила Марися по своєму садочку,
Ходила-гуляла, косою махала.
Ой то наїхали та добрії люди,
Не дали ходити, косою махати.

16

А в нашому сельці метяне деревце,
Що під тим деревцем церковку мурують,
Довкола малюють, всередині пишуть.
Написали ж вони три місяці ясні,
Три місяці ясні, ще й три зорі ясні.
Перший місячейко — молодий Іванко.

(І т. д., як у всіх веснянках на подібну те

17

Була на Купали, посмалила гали [1],
Сором, дівко, сором, женихи за столом! [2]
Тільки дівка в хату, мати за лопату:
Сором, дочко, сором, женихи за столом!
Тільки дівка в сіни, женихи засіли:
Сором, дівко, сором, женихи за столом!
Дівка у комору, мати гонить з двору:
Сором, дочко, сором, женихи за столом!

18

(Село Білінь, Ковельського повіту)

Шла Мар'юся в поле, знайшла синє море,
Споткнулась і впала, думала, що встала.
А де вона впала, там церковка стала.
Де голова впала, там одправа стала.
Де косойки впали, там зоройки стали,
Де ручечки впали, там свічечки стали,
А де впали ноги, там стали пороги.
Усі люди знають, що Мар'ї немає:
Вода зашуміла, Мар'юсю покрила.

19

[1] Гали — ноги, литки.
[2] Приспівка замість «калино-малино» після кожного вірша.

Вже петрівочка минається,
Хлопцям гуляння вертається.
Ідіте, хлопці, погуляйте,
Дівчат на вісень [1] підмовляйте!
— Вже ми ходили, походили,
Дівчат на вісень намовили.

20

Не куй, зозуле, на ліщині,
Ще й накуєшся на калині.
Не плач, Марисю, у матюнки,
Ще й наплачешся у свекрухи,
Через пороги ступаючи,
Чужі звичаї переймаючи.
Ой як переймеш, хвалитимуть,
А не переймеш, судитимуть.

21

(Село Жабориця, Звягельського повіту)

Посію я рожу, поставлю сторожу,
Стороною дощик іде, [стороною]
над моєю рожею повною [2].
Поставлю сторожу — свойого
батенька:
Недобра сторожа — общипана рожа.
Поставлю сторожу — свого
миленького:
Хороша сторожа — нещипана рожа.

(Пор.: Zbiór wiad., V, 28, № 11; Галька. Нар. празд. Купала, 41; Чубинский. Труды, III, ст. 207, № 20)

---

[1] Вісень — осінь.
[2] Приспів «Стороною дощик іде, [стороною] над моєю рожею повною» повторюється після кожного рядка.— *Ред.*

22

Allegretto

По- мо- щу кла- доч- ку вер- бо- ву, вер-бо- ву,

вер- бо- ву, вер- бо- ву, ой час нам, дів- чат- ка,

molto rall.

до- до- му, до- до- му, до- до- му, до- до- му.

Помощу кладочку
Вербову, вербову, (2)
Ой час нам, дівчатка,
Додому, додому, (2)
А ти, Марійко,
Зостанься, зостанься! (2)
Та з своїм Іванком
Звінчайся, звінчайся! (2)

(Пор.: Zbiór wiad., V, 35; Чубинский. Труды, III, ст. 209, № 24)

23[1]

Ой на городі буркун-зілля,
Ой там Петрунько теше кілля.
Ой теше, теше, витинає,
Свою доленьку проклинає:
Ой доле ж моя нещасная!
Ганнусю ж моя прекрасная!
Ой доле моя нещаслива!
Ганнусю ж моя чорнобрива!

24

Ой на городі шафран, шафран;
Стоїть Петруньо, як пан, як пан.

[1] Всі пісні від № 23 до самого кінця записані в містечку Мирополлі, Звягельського повіту, на Волині.

А коло його петрушечка;
Стоїть Ганнуся, як душечка.
А коло нього шафраночка;
Стоїть Ганнуся, як панночка.
Ой не їдеш я шафран стоптав,
Як на тещенчин поріг ступав.
Мене тещенька похвалила,
Дівка Ганнуся полюбила.

(Гл[яди]: Чуб. Труды, III, 206, № 17)

25

Ой мала нічка на Івана:
— З ким ти, Ганнусю, ночувала?
— Ой під явором зелененьким,
З своїм Іванком молоденьким.

(Гл.: Чуб. Труды, III, 200, № 4)

26

Ой мала нічка-петрівочка,
Не виспалася Марися-дівочка.
Ой коли ж їй було спати?
Треба з Іванком розмовляти.

27

Ой на городі крокіс, крокіс,
Чом ти, Іванку, більший не ріс?
Ой буде з мене і такого,
Прийме Марися і малого.
Ой буде з мене й такенького,
Прийме Марися й маленького.

28

Чи ти, Петруню, палив, палив?
Чого шукаєш? Волив, волив?

Вже ж твої воли давно в шкоді,
Аж у Ївана [1] на городі.
Біжи, Петруню, хучі, хучі!
Пече Марися коржі, коржі.
Ой які коржі? Гречанії
Для свої душки коханої.
Ой які коржі? Пшеничнії
Для свої душки величної.

29

Ой у Ївана високий тин,
Там повісився Віхторів син.
Ой висів, висів аж до ранку,
Йа взяв Ганнусю за коханку.
Ой ти, Ганнусю, серце моє!
Сподобалося личко твоє.
Ой не так личко, як ти сама,
Бо ти дівчина любезная.

(Пор.: Чуб. Труды, III, ч. 10, № 25)

30

Скакала жабка під гречкою;
Біжить Їванко з гнуздечкою.
— Пожди-но, жабко, нагнуздаю,
Піду Ганнусю одвідаю.—
Їде Їванко на конику,
Везе Ганнусю в постолику.
Їде Їванко на коняці,
Везе Ганнусю на собаці.
Їде Їванко на хортиці,
Везе Ганнусю на чортиці.

(Пор.: Чуб. Труды, III, 221, № 38)

---

[1] Батька якої там дівчини.

31

Ой на Купала вогонь горить,
Наші Настусі живіт болить.
Ой нехай болить, нехай знає,
Ой нехай хлопців не приймає.

(Гл.: Чубинский. Труды, III, 199, № 2)

32

Нема парубка найкращого
Понад Іванка над нашого.
Причепив жорна до пояса,
А сам полетів під небеса.
Угору летить — крупи дере,
Йа вниз падає — опалає.
На нічліг їде, куліш варить,
Свої Ганнусі живіт парить.
Ой нехай парить, нехай знає,
Нехай же хлопців не приймає.

33

— Чи ти, Їванку, не батьків син,
Що ти Ганнусі не випросив?
— Просив я, просив,— не вважають,
За мене Ганнусі не віддають.

34

Летіла чапля через гулицю,
Вхопила Ганю за потилицю,
За нею Петро з коцюбою:
— Ой верни, чапле, жону мою!
Ой візьми собі негідницю,
А верни мою робітницю.
Вона робити добре вміє:
Що коло печі гріє плечі, (2)
Що коло груби гріє зуби.

35

Ой на городі під буйним вітром
Не чули хлопці зозулі літом,
А як почули, полякались,
В глуху кропиву поховались.

36

Летіли гуси білокрилі;
Камнянецькі хлопці чорнобриві.
Летіли гуси з гусаками;
Камнянецькі хлопці з дівчатами.

37

Ой шумить-гуде дімбровою,
Стуконить-їде дорогою.
Ой я ж думала, що вітер віє,
Аж то свекорко з торгу їде:
— Ой вийди, вийди, похмурнице!
Одчини мені ворітечка! —
Ой я, молода, не лінива,
Пішла ворота одчинила.
Ой шумить-гуде дімбровою,
Стуконить-їде дорогою,
Ой я ж думала, що вітер гуде,
Аж то свекруха з торгу їде:
— Ой вийди, вийди, медведице!
Одчини мені ворітечка! —
Ой я, молода, не лінива,
Пішла ворота одчинила.
Ой шумить-гуде і т. д.
Аж то діверко з торгу їде:
— Ой вийди, вийди, негіднице!
Одчини мені ворітечка! —
А я, молода, не лінива і т. д
Ой шумить-гуде і т. д.
Аж то миленький з торгу їде:
— Ой вийди, вийди, миленькая,
Одчини мені ворітечка! —

А я, молода, не лінива,
Пішла ворота одчинила.

(Чуб. Труды, III, 211, № 27)

38

Бриніли річеньки, бриніли,
Й аж до Їванка у сіни.
Там парубоньки збирались,
На мед, на горілку складались.
А наш Їванко найбільш дав,
Він собі Ганнусю сподобав.

39

Ой з-за гори зіронька летіла;
— За кого ти, Ганнусю, хотіла?
— За того, дівчата, за того,
За того Петруся молодого.

40

Кладу кладочку вербову:
Час, вам, дівчатка, додому,
А ти, Варусю, зостанься,
З своїм Їванком звінчайся.
Привезе віночок з кадила [1],
Щоб ти здорова сходила.

(Пор.: Чуб. Труды, III, 209, № 23)

41

Час тобі, вербонько, розвитись,
Час тобі, Петруню, женитись.
Ой ще-бо не час, не пора,

[1] Кадило — рослина.— *Ред.*

Ще моя Варуся молода.
Та нехай же ж вона гуляє,
Росою-косою махає,—
Як піде заміж, не буде,
Пристаріється, жаль буде.

(Чуб. Труды, III, 214, № 29)

42

Ой в ліску, в ліску на дубку
Висіла колисонька на шнурку.
А в ті колисоньці Петруньо,
А коло його браття його.
Ой браття ж моєріднеє,
Гойдайте ж мене високо,
Нехай я побачу далеко,
Де моя Ганнуся походжає,
Вишитими рукавами махає.
Як піде заміж, не буде,
Пристаріється, забуде.

(Пор.: Чуб. Труды, III, 221, № 39)

43

Ой вгору, сонечко, угору,
Там будує Петруньо комору.
Будуй, будуй, мій Петре, комору,
А вирубай віконечко знадвору,
Щоб до мене соловейки долітали,
Ой щоб мене раненько пробуджали,
Бо свекруха — чужа мати, не збудить,
Она піде до сусіди, обсудить:
— Невісточка, чужа дочка, не хоче
робить,
Оно піде в чисте поле, лягає та й
спить.
Невісточка, чужа дочка, лядащенька,
Та спить вона до полудня, як
маленька.

(Гл.: Чуб. Труды, III, 206, № 16; Зин. Радченко. Гомельские нар. песни, 5, № 12)

44

Сяяла зіронька, сяяла;
— З ким ти, Ганнусю, стояла?
— З тобою, Їванку, з тобою
Під зеленою вербою.—
Де молода Ганнуся стояла,
Під нею рутонька зів'яла.
Де молодий Їванко коня пас,
Там хрещастий барвіночок по пояс.

(Гл.: Чубинск. Труды, III, 202, № 10)

45

Ой казала мене мати за маляра дати.
Не дай мене, моя мати, ой не дай!
Маляр малює, жінки не цілує.
Ой казала мене мати за гончара дати.
Не дай мене, моя мати, ой не дай!
Гончар горшки возить і жінку заморозить.
Ой казала мене мати за коваля дати.
Не дай мене, моя мати, ой не дай!
Коваль в кузні кує, жінки не жалує.
Ой казала мене мати за дігтяра дати.
Не дай мене, моя мати, ой не дай!
Дігтяр дьоготь возить і жінку обмаже.
Ой казала мене мати за писаря дати.
Оддай мене, моя мати, ой оддай!
Писар листи пише й дитину колише.

46

Ой ходила квочка довкола кілочка,
Коло ворона (?) Купайла,
Грало сонічко на Ївана [1].
Та водила діти, як ясніі квіти.
Та вивела вона семеро діточок.

(Гл.: Чуб. Труды, III, 194)

---

[1] Ті два рядки повторюються після кождого стиха.

47

Летіло помело через третє село.
Стовпом дим, стовпом дим [1].
А де ж воно впало? В Марисі на хаті.
Стала Марисина хата горіти,
Стали її хлопці хати гасити,
Стали вони воду відрами носити.
А Петруньо приніс водиці полою.
Вже ж тобі, Марисю, жити зо мною!

(Гл.: Чуб. Труды, III, 205, № 15, де є «полело» зам. «помело»)

48

Стоїть лобода вище города —
Стій, калинонько, стій, не
розвивайся! [2]
На ті лободі чотири лебеді.
Перший лебедець — Петро-молодець,
Другий лебедець — Їван-молодець,
Третій лебедець — Віхтор-молодець,
Четвертий лебедець — Гмитро-молодець.
Стоїть лобода вище города,
На ті лободі чотири лебідки:
Перша лебідка — то Лукія-дівка,
Друга лебідка — то Ганна-дівка,
Третя лебідка — Тодоська-дівка,
Четверта лебідка — то Варка-дівка.
Стоїть лобода вище города,
На тій лободі чотири пари:
Перша парка — Петро і Лукія,
Друга парка — Їван та Ганна,
Третяя парка — Тодоська й Віхтор,
Четверта парка — Гмитро та Варка.

(Гл.: Чуб. Труды, III, 210, № 36; Терещенко. Быт русского народа, V, 82)

---

[1] Сей рядок повторюється після кождого стиха. *(Прим. К. Квітки).*
[2] Сей приспів повторюється після кождого стиха. *(Прим. К. Квітки).*

Ой в ліску, в ліску дванадцять сосон.
Їй-богу, моя мамцю, дванадцять сосон [1].
Під тими соснами дванадцять столів,
За тими столами дванадцять панів,
Між тими панами мій нелюб сидить,
Мій нелюб сидить, водиці просить,
Водиці вмитись, рушничка втертись.
Я ж йому не дала водиці вмитись.
Ой в ліску, в ліску... і т. д.
Між тими панами мій милий сидить,
Мій милий сидить, водиці просить,
Водиці вмитись, рушничка втертись.
Я ж йому дала водиці вмитись.
Водиці вмитись, рушничка втертись.

Записані мною і подані тут волинські купальські пісні — се матеріал настільки цікавий, що варто б їх науково обробити. Не маючи тепер на се часу і спромоги, подаю їх і так, щоб не лежали даремне, а послужили би для розширення поля при спеціальних студіях над нашими обрядовими піснями.

При піснях я записала мотиви, до них належні, бо уважаю, що записати пісню без мотиву — значить зробити тільки половину справи, тим більше, що по мотивах обрядових пісень можна уважати часом, наскільки є стародавня яка пісня. Окрім того, сі оригінальні, давні мотиви, певне, придадуться тому, хто займається народною музикою. Записувала я голоси пісень від селянок якомога вірніше, не стараючись підводити їх під яку-небудь ритмічно-музичну теорію, а бажаючи тільки удати мотив у нотах так, як чула його в співі. При записуванні пісень і мотивів я хотіла наблизитись як можна більше до фонографічної достотності, щоб удати якнайвірніше всі найдрібніші одміни вимови і всі модуляції мотиву, бо уважаю се ідеалом усякого збирача усних народних матеріалів.

---

[1] Повторяється після кождого стиха з додатком другої половини того ж стиха.

КОЛОДЯЖЕНСЬКІ ПІСНІ З РУКОПИСНОГО ЗОШИТА

ВЕСНЯНКИ

1

КРИВИЙ ТАНЕЦЬ

Andantino

А в кри_во_го тан_ця та не_ви_ве_ду кін_ця,

acceler.

тре_ба йо_го да ви_во_ди_ти,

кін_ця, ла_ду із_на_хо_ди_ти.

А в кривого танця
Та не виведу кінця,
Треба його да виводити,
Кінця, ладу ізнаходити.
Треба ж його вести,
Як віночок плести;
Веду, веду та не виведу,
Плету, плету та не виплету.
Ой вінку ж мій, вінку,
Хрещатий барвінку,
Ой я ж тебе плела
Ще учора звечора,
Повісила тебе
На золотім кілочку, (2)
На шовковім шнурочку.
Моя матінка ішла,
Та той віночок зняла, (2)
Та нелюбому дала.

Ой якби я була знала,
Була б його розірвала (2)
Та й у грязь утоптала
Червоними чобітками,
Золотими та підківками.

2
ЗАЙЧИК

Allegretto

— За_ їнь_ ку, та за го_ ло_ вонь_ ку!

Та ні_ ку_ ди за_ їнь_ку та ні ви_ ско_ чи_ ти,

та ні_ ку_ ди за_ їнь_ ку та ні ви_ стриб_ ну_ ти.

— За_ їнь_ ку, о_ бер_ ни_ ся!

Я_ ка то_ бі лю_ ба- ми_ ла, о_ бій_ ми_ ся!

— Заїньку, та за головоньку!
Та нікуди заїньку та ні вискочити,
Та нікуди заїньку та ні вистрибнути.
— Заїньку, обернися!
Яка тобі люба-мила, обіймися!
Заїньку! п'ятки-мнятки!
Та нікуди заїньку... і т. д.
— Заїньку, сінця-колінця!
Та нікуди заїньку... і т. д.
— Заїньку, обернися!
Яка тобі люба-мила, обіймися!

3
ПЕРЕПІЛКА

Allegro

А в на_ шо_ ї пе_ ре_ пі_ лоч_ ки

та го_ лів_ ка бо_ лить, та го_ лів_ ка бо_ лить,

тут бу_ ла, тут бу_ ла пе_ ре_ пі_ лоч_ ка,

тут бу_ ла, тут бу_ ла ви_ но_ зі_ роч_ ка.

А в нашої перепілочки та голівка болить,
Тут була, тут була перепілочка,
Тут була, тут була винозірсчка.

м. Полонне
(Слова збірн. Чуб., № 10)

4
ПОДОЛЯНКА

Allegretto

Десь тут бу_ ла по_ до_ ля_ ноч_ ка,

десь тут бу_ ла мо_ ло_ де_ сень_ ка.

Тут во_ на впа_ ла, до зем_ лі при_ па_ ла.

Десь тут була подоляночка,
Десь тут була молодесенька.

Тут вона впала,
До землі припала. } 2
Устань, устань, подоляночко!
Умий личко так, як шкляночку!
Біжи до Дунаю,
Візьми ту, що скраю! } 2

5

КОСТРУБОНЬКО

Бідна моя головойко!
Нещаслива моя долейко!
Що ж я, бідна, наробила!
Кострубонька не злюбила!
Приїдь, приїдь, Кострубоньку,
Стану, стану до шлюбоньку.
А в неділю пораненьку
Приїжджає Кострубонько
На сивому кониченьку,
На лляному рушниченьку.

(с. Чекна)

6

ЦАРЕНКО

— Царівно! Ми твої гості!
— Царенку! Мостіте мости... і т. д.

(м. Миропілля)

Збірн. Чуб., т. III, № 21.

7

ЧОРНУШКА

Andantino quasi allegretto

Чор_ нуш_ ко, душ_ко, вста_ вай ра_ нень_ ко,

вми_ вай ли_ чень_ко,— хтять те_ бе лю_ ди

взя_ ти, а я ра_ да від_ да_ ти.

— Чорнушко-душко,
Вставай раненько,
Вмивай личенько:
Хтять тебе люди взяти,
А я рада віддати.
— За кого, мамунейко,
За кого, любунейко?
— За циганина,
За його сина.
— Не піду, мамунейко,
Не піду, любунейко.
Тра пізно лягати,
А рано встати,
Міхи здимати,
Лантухи шити,
Шатра глядіти,—
Не піду, мамунейко,
Не піду, любунейко!
— Чорнушко-душко... і т. п.
— За кого... і т. п.
— За селянина, за його сина.
— Не піду... і т. п.

4[1]

ЧОЛОВІК ТА ЖІНКА[2]

Чоловік

Чи не бачили, чи не виділи
Моєй жони на торзі?

Гей, жоно, додому.

Жінка

Бісе-муже, не піду.

Чоловік

Діти плачуть, їсти хочуть!
То йди дай! То йди дай!

---

[1] В автографі Лесі Українки бракує кілька сторінок.— *Ред.*
[2] Чоловік шукає жінки, жінка в колі (в гурті), чоловік поза колом, потім чоловік вривається в коло і жене жінку додому, але врешті вона тікає від нього.

Жінка

Там на полиці дві паляниці,
Нехай беруть та й з'їдять!

Чоловік

Вже ж вони теє поїли!

Жінка

Якої трясці схотіли?

Чоловік

Чи не бачили, чи не виділи... і т. д.
Діти плачуть, сорочок хочуть,
То йди дай.

Жінка

Там у скринині дві сорочині,
Нехай беруть та й ходять.

Чоловік

Вже ж вони теє сходили!

Жінка

Якої ж трясці схотіли?!

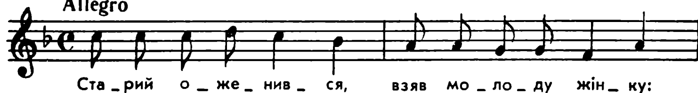
Чоловік

Чи не бачили... і т. д.
Діти плачуть, спідничок хочуть,
То йди дай.

Жінка

Там у скринині дві спідничині... і т. д.

5

Старий оженився, взяв молоду жінку:
— Навчу я, навчу я молодую жінку!
Поїхала жінка до матері в гості.
— Навчу я, навчу я молодую жінку!
Тиждень минає, жінки немає,
Другий минає, жінки немає,
Третій минає, жінки немає,
Четвертий іде — жінка їде.
Старий ізлякався, в кропиву сховався,
В кропиву сховався, бороною вкрився.
Їднеє лихо, що борона коле,
Другеє лихо, що кропива жалить,
Третєє лихо — жінки боюся!
— Навчу я, навчу я молодую жінку!

6

А йдіть, кози, (2)
Повидайте боже,
Повидайте, (2)
Як старі баби скачуть.
Й отак, й отак, (2)
Й отак нехороше,
Й отак (5) непригоже.
А йдіть, кози, (2)
Повидайте боже,
Повидайте, (2)
Як старі діди скачуть.
Й отак (5) нехороше,

Й отак (5) непригоже.
А йдіть, кози... і т. д.
Як парубки скачуть.
Й отак (5) нехороше... і т. д.

Як дівки скачуть.
Й отак (5) хорошенько,
Й отак (5) пригоженько!

7

Andante

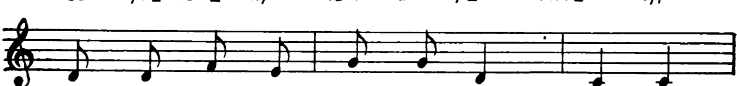
Allegro

Приспів

Посію я льон по каміню,
Коня воджу, кінь льон топче.
Чижику та горобчику,
Скажи мені усю правдоньку, (2)

Кому воля, кому неволя? (2)
А дівчатам уся воленька:
За хусточку — та й на гуличку,
За віночок — та й у таночок.

Грайте, дівки, грайте,
Пилу не збивайте, (2)
Плаття не марайте,
Бо в дівочок плаття —
То шовк, то китайка.

Посію я льон по каміню... і т. д.
А парубкам уся воленька:
За шапочку — та й у коршомку,
За дудочку — та й на вуличку.

Грайте, хлопці, грайте,
Пилу не збивайте, (2)
Плаття не марайте,
Бо на хлопцях плаття —
То міх, то ряднина,
З заткала шапчурина,
А з лика пояснина.

Посію я льон... і т. д.
Молодицям нема воленьки:
Під порогом порося кричить,
Йа у печі борщик кипить,
Йа у колисці та дитя кричить,
Йа у запічку воркун ворчить.
Порося каже: нагодуй мене,
Дитя каже: колиши мене,
Воркун каже: постели мені.

Порося нагодувала,
Борщик помішала,
Дитя заколихала,
А воркуна не послухала.

8

(Мотив № 16 веснянки)

Ой на морі, на морі, (2)
Та на синьому гозері.

Приспівка:

Ой долу віття, додолу,
Широкеє листя до землі.

Там галочки збирались,
Ой долу віття, додолу,
Широкеє листя до землі.

Де ся взявся журавель,
Всіх галочок розігнав,
Найчорнішу собі взяв.
Вона ж його просилась:
«Бо мене галочки не приймуть
І мені кубельця не зведуть».
На камнянецькі[й] гулиці —
Там дівочки збирались.
Де ся взявся молодець,
Всіх дівочок розігнав,
Найкращую собі взяв,
Йа взяв її назначив,
Йа взяв її кісоньку розпустив.
Вона ж його просилась:
«Не розпускай кісоньки,
Бо мене дівоньки не приймуть,
І мені кісоньки не сплетуть,
І мені правдоньки не скажуть».

9

Чи диво, чи не диво: (Приспівка)
Пішли дівки на війну.

Молодиці за пими [1],
А парубки назирці.
Посідали дівки за столом,
Молодиці перед столом.
Їдять дівки гусятину,
Молодиці курятину,
А парубки собаку.
Йа й п'ють дівки мед-вино,
Молодиці горілку,
А парубки шевський квас.
Лічать дівки червінці,
Молодиці злотківці,
А парубки — черепки.

10

Під димбрівкою, під зелененькою, (Приспівка)
Ой там хлопці комара б'ють.
Під димбрівкою, під зелененькою (Приспівка)
Вже ж вони його й убили,
Вже ж вони його всмалили,
Вже ж вони його й обдерли,
Вже ж вони його розділили:
Сьому-тому по стегні,
Іванкові тулубець,
Бо він буде молодець.
Пішов Іван до пана:
— Чи ж я, пане, не молодець?
Єсть у мене тулубець!

---

[1] Далі слова під цю мелодію не підтекстовуються. Пор. з варіантом пісні на стор. 194.— *Ред.*

11

Ся веснянка просто співається, без танку.

Ой зійди, місяцю, (2)
Та й на нашу гулицю. (2)
На нашi[й] гулиці (2)
Та все хлопці й дівчата. (2)
Нема й покращої, (2)
По Ганнусі молодої. (2)
Ой зійди, місяцю, і т. д.
Нема й покращого, (2)
По Їванка молодого. (2)

12

(Танок)

— Ой ми нивку горемо, горемо!

Приспівка:

Зеленая рута,
Жовтий цвіт! (2)

Ой ми просо сіємо, сіємо.
Ой ми просо полемо, полемо.
Ой ми стадо пустимо, [пустимо].

— Ой ми стадо замкнемо, [замкнемо].
— Ой ми стадо викрадем, [викрадем].
— Ми сто рублів кладемо, [кладемо].
— Нам сто рублів не нада, [не нада].
— Ми вам дамо дідушку з бабушкой.
— Нам бабушки з дідушкой не нада.
— Ми вам дамо дівушку з молодцем.
— Нам дівушка з молодцем надобі,
Зачиняні в кадобі, кадобі.
Ми дівушку з молодцем візьмемо,
Ми дівушку з молодцем звінчаймо.

13

Туман танок водила: (2)
Що виведе — та й стане, (2)
На дівочок погляне — (2)
Чи всі дівки в танку є?
Оно нема їдної —
Та Настуні молодої.
Мати Настю чесала
Ще й, чешучи, навчала:
— Не стій, доню, з нелюбом,
Не дай ручки стискати,
Перстеника здіймати,
Бо як вітер з горою,
То так нелюб з тобою.
Туман танок водила і т. д.
Ще й, чешучи, навчала:
— Постій, доню, з миленьким,
Давай ручку стискати,
Перстеника здіймати,
Бо як риба з водою,
То так милий з тобою.

14

Коло млина калина,
Там дівчина ходила,
Ножем зілля копала
Йа всіх людей питала.
Йа понесла до ради,
До чоловічої громади.
Чоловіки зілля не знали
І в ручечки не брали.
Йа понесла до ради,
До жіночої громади.
Жінки зілля не знали
І в ручечки не брали.
Йа понесла до ради,
До парубочої громади.
Хлопці зілля не знали
І в ручечки не брали.
Йа понесла до ради,
До дівочої громади.
Дівки зілля пізнали
І в рученьки забрали:
— Ой це зілля-кукота,
Парубоча сухота,
Ой це зілля-кедринець,
Загнали хлопців в свининець.

15

Млиновее колесо
Вище млина ходило,
Усе диво виділо:
Горел поле погорав
Ще й говесу насіяв.
Йа йдуть мужі до млина,
Йа парубки до ступки.
Мелють мужі пшеницю,
Йа парубки м'якинки:
Сьому-тому по ковші,
Їванкові півтора,
Бо женитися пора.
Йа ще пиво не вкисло,

Як вже старців натисло,
Йа ще пиво не вграло,
Як вже старців нагнало,
Йа ще пиво без хмелю,
Їванова жінка з ременю,
Йа ще пиво без проса,
Їванова жінка без носа,
Йа ще пиво без муки,
Їванова жінка без руки,
Йа ще пиво без гречки,
Їванова жінка з говечки,
Йа ще пиво без дуба,
Їванова жінка беззуба.

ЖНИВА

1

1)

Ой яс– но, яс– но, де яс– не сон– це

схо– дить, а ще яс– ні– ше,

де на– ша па– ні хо– дить.
наш гос– по– дар

1)

Ой ясно, ясно, де ясне сонце сходить,
А ще ясніше, де наша пані ходить,
А ще там ясній, де наш господар ходить,
В правій ручейці золотий кубок
носить, (2)
Своїх женчиків на горілойку просить:
— Пийте, женчики, йа горілойку сюю,
Ой поки я вам другої наготую.
Пийте, женчики, йа горілойку, пийте,
Тільки-но мені кубочків не побийте.
Мої кубочки срібнії, золотії,
Мої женчики хороші, молодії.

2

Ой заспіваймо, нехай вдома почують,
Ой нехай же нам вечеройку готують.

Ой як не будуть вечері готувати,
Ой то не будуть йа вдома ночувати.
Ой як не будуть йа ложечки помиті,
Ой то будуть їм головойки побиті.

3

Наша матюнка йа удома домує,
Своїм женчикам вечеряти готує,
Наша матюнка столики застилає,
Своїх женчиків йа з поля дожидає:
— Йдіте, женчики, ой ідіте вже з поля,
Вже вам, женчики, вечеройка готова.

4

Ой немила нам та вечеря, немила,
Утомила нас та широкая нива.
Ой не так нива, як високії гори,
А ще й до того широкії загони.
Не так загони, як малейкеє жито,
Йа вже нам спину, як києм перебито.

5

Поздоров, боже, нашого господаря,
Що тепера нам йа головойка п'яна.
Поздоров, боже, ще й нашу господиньку,
Що не жалує ні меду, ні горілки.

ЖНИВА

1

Ой літає соколонько по полю
Та збирає челядоньку додому:
— Іди, іди, челядонько, додому,
Вигуляла все літечко по полю,
Вигуляла все літечко ще й жнива,
Не боліла головонька ще й спина.
Не боліла головонька ні спина,
Широкая нивонька — втомилась —
А вже ж мені вечеронька немила,
Далекая доріженька — спізнилась,
А вже ж мені вечеронька немила!

Тихая вечеронька, тиха,
Нема мого вірного жениха,
А ще вона тихіщая буде,
Як мій милий з дороги прибуде.
Йа приїхав йа мій милий пізно,
Йа розкидав білу постіль різно.
— Що ж ти, милий, що ж ти розізлився?
Чи я винна, що ти опізнився?
Чи на свого коня вороного?
Чи на свого слуга вірненького?
— Ні на свого коня вороного,
Ні на свого слуга вірненького,
Ні на свою неньку стареньку,
Но на тебе саму молоденьку,
Де ти взяла дитину маленьку?
— Ой у полі дві тополі різно,
Там ходило два козаки пізно,
Засвітили свічку восковую,
Дали мені дитипу малую,
Засвітили свічечку тоненьку,
Дали мені дитину маленьку.
— Біжи, сину, на ярмарок пішки,
Купи, сину, реміннії віжки,
Поки, сину, до комори спати,
Візьми собі милу розмовляти.
До півночі комора шуміла,
А до світу вже мила зомліла.
Вийшов милий з комори до хати,
Лежить мати посеред кімнати.
— Мати, мати, порадннце в хаті,
Порадила, як милу скарати,

Тепер порадь, де її сховати.
— Зірви, сину, в коморі підлогу,
Сховай, сховай любую розмову.
— Я не буду підлоги зривати,
Я не буду милої ховати,
Треба дати йа до пана знати.
— Пане, пане, зробилась причина,—
Вмерла жінка, зосталась дитина.
— Як умерла, то треба сховати,
Як сам забив, то треба чекати.
По милії в усі дзвони дзвонять.
А милого нагаями гонять;
По милії йа свічі палають,
Йа милого в кайдан закувають.

Ой люблю, люблю я шинкарчину дочку,
Йа що ходить у вишневім садочку.
Ой а шинкарка сорочечку шила,
А звечора свою дочку била:
— Де ти, суко, віночок згубила?
— За Дунаєм полотно білила,
Там я, мамцю, віночка згубила,
За Дунаєм полотно спирала,
(Там, я, мамцю, вінок потеряла).
— Суди, боже, неділі діждати,
То будемо громаду збирати,
То будемо Дунай виливати
Та будемо віночка шукати.
— Не тра, мати, людей турбувати,
Треба, мати, впоправду сказати:
Їхав, мати, козак молоденький,
Здійняв з мене вінок рутвяненький
Й накинув серпанок тоненький.
От тепер же я ні жінка, ні дівка,
Тепер же я, молоденька, поговірка.
Тепер же я од роду проклята,
Тепер же я од батька прогната,
Тепер же я в лузі не калина,
Тепер же я в батька не дитина.
Тепер же я у саду не вишня,
Тепер же я у батька не пишна,
Тепер же я в полі не криниця,
Тепер же я в брата не сестриця.

* *
*

Тиха вода, тиха вода
Бережечки зносить,
Молодая рекруточка
Капітана просить:

— Ой ти, пане капітане,
Вчини ж мою волю,
Визволь мого миленького
З прийому додому.

— Молодая рекруточко,
Візьми собі холодної води,
Промий чорні гочі.
Не визволю миленького,
Бо другая схоче.

— Ой я з броду брала воду,
Коромисло гнеться,
Стоїть барин край ворітець,
Як барвінок в'ється.

Стоїть барин край ворітець,
Як барвінок в'ється:
— Дай, рекрутко, води пити
З повного відерця.

— Не казала мені мати
Сеї води дати,
Єсть удома воріженьки,
Будуть чарувати.

Чарувала руки, ноги
Ще й чорнії брови,
Ще й чорнії очі,
Щоб не ходив до рекрутки
Темненької ночі.

Не сплять мої воріженьки,
В вікна заглядають,
Вони ж мого миленького
З війська виглядають.

Ой дай же, боже, звечора погоду,
Заберу відра та й піду по[1] воду;
Ой ще й дівчина води[1] не набрала,
А вже й дівчина ляшка сподобала:
— Ой ви, ляшки, ви добрії хлопці,
Візьміть мене на порон з собою.
Скоро дівчина на порон ступила,
Де ся й узялася великая хвиля,
Тую дівчину та й з порона збила.
Ой один каже: щука-риба грає.
А другий каже: дівка потопає.
Ой третій каже: що буде то буде,
Молоду дівчину рятувати буду.
— Ой рятуй, рятуй, молодий козаче,
Ой будеш мати год батька заплату,
[Год батька заплату], год матері дяку.
— Ой я не хочу год батька заплати,
[Год батька заплати], год матері дяки,
Ой оно[2] хочу за милую взяти.
— Молодий козаче, що буде то буде,
Ой я не хочу за милую бути.
Ой лучче буду в морі потопати,
Ой та не хочу за милую стати.
Ой лучче буду жовтий пісок їсти,
Не хочу з нелюбом на посаді сісти.
Ой лучче буду в сирі[й] землі гнити,
Не хочу з нелюбом на сім світі жити.

---

[1] Тут Леся Українка подала звучання звука так: пу̊, ву̊ди.— *Ред.*
[2] Лише.— *Ред.*

Ой устану я в понеділок,
Чи не напряду я хоч починок.
Ой я пряла чи не пряла,
Прости, боже, що збрехала!
І клоччя курить,
І головка болить,
І до коршми кортить.
Ой там куми п'ють,
Ой там куми ждуть,
Ой там куми випивають,
А все мене споминають:
— Що за новина,
Що куми нема?

Ой устану я й у вівторок,
Чи не напряду я пасом сорок!
Ой пряла чи не пряла і т. д.

Ой устану я й у середу,
Чи не напряду я й попереду.
Ой пряла і т. д.

Ой устану я й у четвер,
Чи не напряду я хоч тепер.
Ой пряла і т. д.

Ой устану я й у п'ятницю,
Чи не напряду я хоч чісницю.
Ой пряла і т. д.

Ой устану я й у суботу,
Чи не пороблю я всю роботу.
Ой пряла і т. д.

(м. Миропілля)

Ой з-под того явора
Вийшла вдова молода, (2)
Породила два сина —
Їванюшу й Василя.
Й у китайку повила,
Та й в корабель вложила,
Та й на Дунай пустила:
— Ой ти, море синоє,
Гляди мої синове.
Ой ти, риба зимова,
Гляди мої два сина —
Їванюшу й Василя.
Ой ти, жовтий пісочок,
Гляди моїх діточок!
Ой в двадцятому году
Пішла вдова по воду,
Стала вдова воду брать,
Став корабель припливать
Та й до вдови розмовлять:
— Ой ти, вдово молода,
Чи любиш ти Василя,
Їванюшу й Василя?
— Йа Василя я люблю,
За Василя сама йду,
За Йванюшу доч даю.
— Ой ти, вдово молода,
Дурна в тебе голова:
Ой син матки не берьоть,
Матка за сина не йдьоть,
Ой брат сестри не берьоть,
Сестра за брата не йдьоть!

Ой у полі корчомка,
Там молода шинкарка.
— Шинкарочко молода,
Дай мні меду ще й вина.
— Я тобі меду не дам,
Бо у тебе жупан дран.
— Хоч у мене жупан дран,
Та я маю грошей збан.
— Як ти маєш грошей збан,
Я за тебе дочку дам,
Не так дочку,— наймичку,
Що хороша на личку.
У суботу збір збирав,
У неділю повінчавсь,
В понеділок спать лягли.
— Ой ти, милий, миленький,
Скажи мені правдоньку,
Якого ти родойку?
— Ой я з села селянин,
На прізвисько — Карпів син.
— Ой я з села селянка,
На прізвисько — Карп'янка.
Бодай попи пропали,
Брата й сестру звінчали.
— Ходім, брацю, в намастир [1],
Нехай же нам бог простить.
Намастир каже: не прийму,
Господь каже: не прощу.
Ходім, брацю, в темний ліс,

---

[1] Монастир.— *Ред.*

Нехай же нас звір із'їсть.
Та ліс каже: не прийму,
А звір каже: не буду.
Ходім, брацю, у море,
Потопимось обоє.
Море каже: не прийму,
Риба каже: вигоню.
Ходім, брацю, у поле,
Розкиньмося травою.
З тебе буде синій цвіт,
З мене буде жовтий цвіт.
Будуть дітки зривати,
Йа з нас гріхи знімати.

Ой ти, мать моя, гей,
Не жалуй мене, гей,
Як озьмуть мене, гей,
У рекруточки,
Пострижуть, побриють, гей,
Русі кудрочки.
Русі кудлушки
На плечах лежать,
Мені, молоду,
Жениться велять:
— Женись, молодой,
Женись, холостой,
Бери за жону
Салдацьку дочку.
Салдацька дочка
Розумна була,
Рано будила:
— Ставай, молодой,
Бо вже час-пора
Сідлати коня,
Сідлати коня
Вороненького
Под того майора
Молоденького.
Поїхав майор
Через три села,
Виписав бумагу
Золотим пером:
— Чи дуж, чи здоров
Ти, товариш мой?
— Не дуж, не здоров,—

Головка больна.
Потеряв коня (2)
Вороненького
Керез ту дівчину
Молодейкую.
Потеряв коня
Ще й сіделечко
Керез ту дівчину —
Моє сердечко.
Потеряв коня
Ще й подушечку
Керез ту дівчину —
Люблю душечку.

* *
*

З зеленого гайка
Вилітає галка,
З-под темного луга
Вилітає друга.

Біда тії галці
Без лісу темного,
Як мні, молодейкій,
Без родойку свого.

Ой маю я роду —
Два братики зроду,
Далеко від мене,
Цураються мене.

— Браття мої, браття,
Браття-соколята,
Прибудьте до мене
Рокового свята!

— Сьостро ж наша, сьостро,
Далека дорога, (2)
Наша сестра вбога.

— Ой буду я, браття,
Три дні заробляти,
Таки буду браття
За гості приймати.

Поставлю горілки
В зеленої пляшки,

То з медом, то з перцем,
Прошу з щирим серцем.

— Сестро наша, сестро,
Чого стара стала?
Чи сини женила,
Чи дочки давала?

— Синів не женила,
Дочок не давала,
Найменшого сина
В військо виряджала.

Того ж бо я, браття,
Така стара стала.
Ой вже мої ноги
Та знають дороги.

Ой вже ж мої руки
Набралися муки.
Ой вже мої гочі
не доспали ночі.

Ночі не доспала,
Дитьо колихала,
Йа вдень не спочила —
Ниточки крутила.

БОРОДАРІ

1

Кремповеє колесо (2)
Поверх води ходило, (2)
Всеньких хлопців ділило, (2)
Сьому й тому повкопи, (2)
Павлусьові півтора. (2)
Ще й Антося молода. (2)
Треба пиво варити (2)
І Павлуся женити. (2)
Ой ще пиво не вкисло,
Вже Павлуся принесло.
— Ой що ж тебе принесло,
Чи човничок, чи весло.
— Приніс мене сивий кінь
До Антосі в новий двір.
До Антосі, до серця,
На білоє ряденце,
До Антосі, до дусі,
На білії подусі.

2

— Пускайте нас (2)
За гір погулять.
— Не пустимо, (2)
Бо близько Дунай.
Наші мости поломняні
На райський Дунай.
— А ми мости поладимо,
Крайнім дітям заплатимо,
Самі поїдем.

3

А в кривому танцю
Не вивести концю.
Коню вороненький,
Танець понімецький.
Ой хто в Луцьку бряжчить?
Молода ключниця.
Там вона ходила,
Слуги пребудила:
— Ой устаньте, слуги,
Встаньте, не лежіте,
Замків стережіте,
Ой щоб не украли
Дівоцької краси.
Дівоцькая краса,
Як літняя роса:
На Дунаї прана,
На сонці сушана,
На столі качана,
У скриню схована.
Парубоцька краса —
Кропива зелена.
Парубоцька краса
В калюжі випрана,
На хмарі сушана,
На призьбі скачана,
У яму схована.

4

Бородар, бородарку!
Продав Зосим Дарку.
А що взяв за Дарку?
Цілу піврубельку.

5
(просо)

Ой їхали хлопчики орати,
Ще гороху сіяти.

Вродилося три зерні,
Наші хлопці мізерні.
А дівчата — копати,
Ще й рутоньки сіяти.
Вродилися квіточки,
Хорошії дівочки.

6

Стала дуброва горіти,
Стали хлопці гасити —
В решеті води носити.
Кілько в решеті дірочок,
Тілько хлопцям болячок.
Стала діброва горіти,
Стали дівки гасити —
Збанком води носити.
Кілько в збанку водиці,
Тілько в дівчат правдиці.

7

(просо)

Ой на горі санчата,
Роди, боже, дівчата!
Ой на горі стовпчики,
Бери, чорте, хлопчики.

8

(просо)

Покочу я долото,
Всенькі дівчата в болото,
Ой хоць вони в болоті,
То по коляна в золоті.
Ой покочу я тарілку,
Всенькі хлопці на горілку.
Ой хоч же вони в горілці,
Та ззіли жабу на тарілці.

Постійте, хлопці, тутека,
Принесе сука молока,
Будемо суку доїти,
Будемо хлопців поїти.
Як не схочете молока,
То ззіжте, хлопці, чортяка.

1

Ой грай, музиченьку,
Та не жалуй смичка,
Нехай же я погуляю,
Бо я розкошничка.

2

Нащо мені музики,
В мене свої язики,
Я заграю, поскачу,
Я нікому не плачу.

3

Ой грай, коли граєш,
Коли добрий смичок маєш,
Як не хочеш добре грати,
Пішов проч з меї хати.

4

Дивилася кроз стіну,
Чи хороша на стану:
Не велика, не мала —
Посередня жона.

5

Ой з-за гори вискочила,
Всейку траву викачала;
Тільки Гриць, та Роман,
Та Параска, та Йван.

6

Посилала мене мати
Зеленого жита жати,
А я жита не жала,
В борозенці лежала.
Борозенка маленька —
Не помістимося,
Тепер нічка маленька —
Не награємося.

7

— Ой ти, гарний Семене,
Ходи сядь коло мене,
І кожух в мене є,
Сватай мене, Семене.
— Ой що мені по кожусі,
Коли дівча не до душі,
Нехай буде в їдній льолі,
Аби дівча до сподоби.

8

Ой горе, моя мати,
За телятками йду,
А ще буде гірше горе,
Як теляток не знайду.

9

Ой хоць мене, мамцю, бий,
Ой хоць мене і забий,
А я піду до сусіда,—
Гарний хлопець молодий.
Таки буду ходити,
Таки буду любити,
Хоч що хочте робіте,
Не можете одбити.

10

А я хату мету,
Там козак на меду,

А в козака чорні гочі,
Я козака люблю.
Козаче, козаче,
Козаче Васильку,
Купи мені намистечко
На білую шийку.
[Козаче, козаче],
Козаче Павлусю,
Купи мені перстеника
На білую руцю.

11

Ой мати, зотни шию,
Я любитим, поки жию.
Як закопаєш в яму,
Я любити перестану.

12

Ой мамуню моя рідна,
Тебе люблять, а я бідна,
Тебе люблять, обіймають,—
Мене сльози обливають.

13

Точу горох, ще й точиться,
Люблю Гриця, ще й хочеться,
Точу горох, розсипаю,
Люблю Гриця, ще й хочеться[1].

14

Ой ти не ходи, куди я ходжу,
Я тобі стежейку перегороджу,
Ой ти не люби, кого я люблю,
Я тобі голову каменем проб'ю.

---

[1] Треба, очевидно, «кохаю».— *Ред*

15

Катерина а Василь
Сварилися за кисіль,
Катерина Василю
Не давала кисілю.

16

Ой танець — не робота,
Як не вміти,— соромота.

17

Ой гуляла дівчинойка,
Ой гуляла вельми,
Зачиняла гуляннячко
Дубовими дверми.
Ой гуляла, ой гуляла,
Її мати не впиняла,
Упинили малі діти,
Мусить вдома сидіти.

18

Ой сама я, сама,
Чоловіка нема,
А свекрухи не боюся,
Бо не мати моя.
А свекруха — лепетуха,
Зеленая лебеда,
Куди піду — не загину,
Бо сама я молода.

А свекруха — лепетуха,
Йде до коршми пити,
А я мушу, молоденька,
Удома робити.

19

Ой казали люди,
Що я упилася,

А я свому миленькому
Гилява вдалася.
Ой казали [люди],
Що я не хороша,
А я собі, молодейка,
Як червона рожа.

20

— Чи бачиш ти, чоловіче,
Яка я:
Од неділі до неділі
П'яна я.
Чи бачиш ти, чоловіче,
Як я п'ю,
Чи будеш ти жалувати,
Як я вмру?
— Ой не буду, моя мила,
Не буду,
Вже ж такої п'яничейки
Не знайду.

21

Козачейку Мельку, (2)
Коли любиш чорні гочі,—
Люби мене всейку.

22

На татарській горі —
Там татарочки,
Там Марися а Їванко
В їдній парочці.

23

На татарській горі
Кури кудкудачуть,
Женітеся, парубочки,
Бо дівчата плачуть.

24

— Кукуріку, півнику, на току,
Чекай мене, дівчино, до року.

— Хіба ж би я розуму не мала,
Щоб я тебе до року чекала.

25

Чи я тобі не казала,
Як телята заганяла:
— Прийди, прийди под комору,
Я з тобою поговору.

Чи я тобі не казала,
На порозі ставши:
— Не їдь, не їдь у дорогу,
Нехай їде старший?

Чи я тобі не казала,
Моє серденятко:
— Не їдь, не їдь у дорогу,
Нехай їде батько!

26

Ой наш ячмінь зеленейкий,
Наш музика молодейкий.
Ой наш ячмінь зеленіє,
Наш музика молодіє.

Ой наш ячмінь поспіває,
Наш музика добре грає,
Що заграє,— прогуляє,
Прийде додом,— жінку лає.

Що заграє,— то проп'є,
Прийде додом,— жінку б'є.
Що в неділю заграв,—
В понеділок прогуляв,
А в вівторок оглядівся:
— Кіб що добре, то б наївся.

27

На бережку ножки мила,
Там козака полюбила.
— Ножки ж мої білейкії,
Кому ж ви — те милейкії?
Чи попові, чи дякові,
Ой чи тому козакові?
Ой чи тому козаку,
Що шабелька при боку?
Ой чи тії нетязі,
Що в сірії серм'язі?
Ой той мені сподобався —
Гузирями защипався.
Кучерява голова,
Люблю його, та й нема.

28

Паничику, паничику,
Паничику милий,
Камізелька зеленейка,
Йа сам чорнобривий.

29

Коло гаю походжаю,
В гаю не буваю,
А я свою дівчинойку
По голосу знаю.
Ой як вона заговорить,
Як у дзвін задзвонить,
Ой як вона заспіває,
Село розлягає,
Ой як вона засміється,
Душа радується.

30

Чиї пчоли по діброві,
Мої по цвіточку,
Ой хто любить далекую,
А я сусідочку.

Що до теї, далекої,
Треба коні швидкі,
А до сеі, близенької,
Перелази низькі.
Що у теї, далекої,
Воли та корови і т. д.
Брови на шнурочку.
Кіб не гори високії
Та не перелази,
То бігав би до дівчини
На день по три рази.

31

Коли любиш, люби дуже,
А не любиш, не жартуй же,
Не завдавай серцю туги,
Як не візьмеш, візьме другий.

32

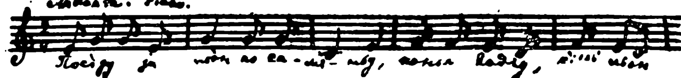
Ой тупну я не помалу
Та пошию штани з валу,
Як виткала, то й пошила,
На милого наложила:
— Сиди, милий, у кутку,
Поки штани обітку,
Учепися за шию,
Поки штани дошию.

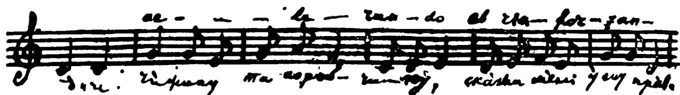
33

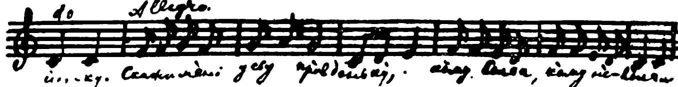
Ой вийду я з-за гори,—
Там телята заревли:
— Ану, ану, телятойки,
Бо ще вдома не були!

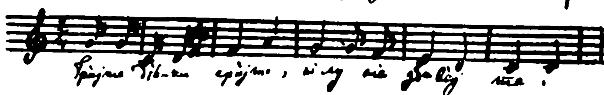
34

Ой вийду я з-за гори,—
Там телята пасуться,
Гарний хлопець завертає,
Аж кучері трясуться.

Сторінка автографа Лесі Українки
із зошита колодяженських записів

35

Чи бачиш ти, Наталко,
Як танцює Михалко,—
За бочейки береться,
Аж чуприна трясеться.

36

Сороки, ворони —
То хочуть летіти,
А Павлусьо а Гантося —
То рідної діти.

37

У Павлуся чорні штани,—
Диб, диб на село,
А в Гантосі чорні гочі,—
Кив, морг на його.

38

Ой то мені догодило,
Що прядиво не вродило,—
Не вкурюся, не вп'юся
І пороху не нап'юся.

39

Чи ти бачив, чи ти чув,
А хто в мене вночі був?
Були в мене уночі
Хорошії паничі.

40

Катерина винна,
Що перина зимна?
Яку мати дала,
Таку доня брала.

41

Коло гаю походжаю,
Коло ліщиноньки,
Чи хто бачив, чи не бачив
Мої дівчиноньки.
Чи хто бачив, чи не бачив,
Нічого питати,
Сідай, сідай на коника
Та й поїдь шукати.
Що вже ходив, то вже ходив,
То вже доходився,
Коли б мені кінь вороний,
То б я оженився.
Коли б мені кінь вороний,
Я сідельце маю,
Поїхав би на Вкраїну,
Там дівчину знаю.
Одну маю на Вкраїні,
Другу на Волині,
Розкраяли мені серце
На дві половині.
Котру ж бо я вірне люблю,
Не скажу нікому,
Бо то люди порозносять,
Як вітер солому.

42

Ой шуміла ліщинойка,
Як я пізно їхав,
Ой плакала дівчинойка,
Що я не заїхав.
Ой не шуми, ліщинойко,
В зеленому гаю,
Не плач, не плач, дівчинойко,
Я ж тебе кохаю.

43

Погоріли болота,
Зосталися купи,
Женітеся, парубойки,

Аби не рекрути.
Женітеся, парубойки,
Слава богу буде,
Беріть сестри за жінки,
Густіша кров буде.

44

Широкії шаровари
Сліди замітають,
Три таляри у кишені,
І ті заважають.
Один таляр на танець,
Другий на горілку,
А за третій куплю меду,
Пошаную дівку.

45

— Ой на горі, на горі
Криничейку рублять.
Ой щось мене, моя мати,
Дівчата не люблять.
— Ой напийся, синочку,
З криниці водиці,
Ой то будуть любити
Дівки й молодиці.

46

А вже в мене ребер нема,
Головка побита,
Унадився до дівчини,
Як веприк до жита.

47

Ой ти, тату, рубай дрова,
Я буду ліщину,
Ой ти, тату, люби маму,
Я буду дівчину.
Ой ти, тату, рубай дрова,
А я ліщинойку,

Ой ти, тату, люби маму,
А я дівчинойку.
Тобі, тату, дивитися —
Сіяти, горати,
Мені, тату, дивитися,
Кого мені брати.
Тобі, тату, дивитися,
Де горана нивка,
Мені, тату, дивитися,
А де чорнобривка.

ЖНИВА

1

Та й наша пані не пишна,
До своїх женчиків та й вийшла
Із білейкими ручками, (bis)
Із пшеничними пирожками, (bis)
Із ясненькими свічками, (bis)
Із маленькими дітками,
Із чорнейкими гочками.
Шла наша пані через двір,
На ній суконька в дев'ять піл.
Стала суконька сяніти,
Стала діброва горіти,
Стали дівоньки гасити.
Склянками водицю носити.
— Гасіте, дівоньки, гасіте,
Склянками водицю носіте.

2

Весело панові, весело,
Що ми й віночок несемо,
Ой а ще буде веселій,
Як положимо на столі.
Застилайте столи обруси,
Щоб наш віночок не струсив,
Бо як наш віночок іструсить,
Все подвір'я іскрасить.
Не жалуйте, пане, жеребця,
Їдьте по горілку для женця.

Леся Українка і Ольга Кобилянська.
Фото 1901

Варвара Йосипівна Дмитрук,
від якої Леся Українка записувала пісні.
Фото. 1953

3

— Гочиняй, панойку, ворота,
Несемо віночок з золота,
Ой не з золота — із жита,
Суди вам, боже пожити.
Ой здоров, панойку, поживай,
На той рік ще й більше насівай.
— Здорові, женчики, гуляли,
Щоб на те літечко дождали.
— Дзінькуємо пану за привіт,
Щоб ви-те були зо сто літ,
Що до нас хороше привітав,
Ой як сам господь з неба приказав.

4

Одчиняй, панойку, кватиру,
Подивітеся на ниву,
Кілько в небі зорочок,
Тілько на полі копочок;
На небі зорочок не злічити,
На полі копочок не звозити.
Ой наш панойко рано встав,
Багато женчиків назбирав,
Вижали житечко в троє стай.
Ой чужії пани ліниві,
Бо стоїть житечко на ниві.
Йа чужії пани — недбайло,
То захопить житечко Михайло.
Дожинали житечка з зорою,
Поживай, панойку, з жоною,
Ой із зорою, з зірками,
Поживай, панойку, з дітками.

5

Бо наш панойку коханий,
Под ним коничок й убраний,
Й убрали його дівочки
У золотії квіточки.
То й він по полю віїжджає,
До двору женчики збирає:

— До двору, женчики, до двору,
Годі вже гуляти по полю.
— Ой ми, паночку, не гуляли,
Густе житечко зжинали, (bis)
Дівочкам на віночок давали.
У чистому полі садочок,
Плели дівочки віночок,
Плівши віночок, заснули,
Приїхав панич,— не чули.
На воронім[1] конику вигукнув,
Три червінчики й викинув:
— Нате вам, дівойки, за вінок,
А вам, молодиці, на танок,
Ой ви-те, дівойки, співайте,
Ви-те, молодиці, гуляйте.

6

Ой ясно, ясно, де ясний місяць сходить,
А ще там ясній, де наш панойко ходить.
Ой наш панойко коло женчиків ходить,
В своїх ручейках золотий кубок носить,
Своїх женчиків на горілойку просить:
— Пийте, женчики, йа горілойку цюю,
А я ввечері другої наготую.
Пийте, женчики, йа горілойку пийте,
Ой оно моїх кубочків не побийте.
Мої й кубочки срібнії й золотії,
Мої й женчики хороші й молодії.
Ой ясно, ясно, де ясна зірка сходить,
Ой а ще ясній, де наша пані ходить, і т. д.

7

Ой наш господар бардзо рад,
Що на полі є виноград,
То не виноград,— то женці
Йа все дівойки-молодці,
Хорошая дівойка у вінці.

---

[1] Зверху над цим словом — «сивому».— *Ред.*

8

Котився віночок по полю,
Просився женчиків в стодолю:
— Візьміте з собою,
Ой занесіте в стодолю, (bis)
Положіте мене в сторону,
Нехай я в стодолі погощу,
Поки знов на ниву прилечу.
Нехай я спочину годину,
Бо я зараз вийду на ниву.
Вже я на полі набувся,
Буйного вітройку начувся,
Дрібного дощику напився,
На хороші женчики надивився.

9

Маяло житечко, маяло,
Поки на полі стояло,
Як буде житечко в стодолі,
Вже не буде маяти на полі.
Йа тепер житечко у копі,
Нам горілойка на столі.
Нам горілойка немила,—
Широка нивойка втомила.
Ой заріж, панойку, качура,
Щоб була женчикам вечера.
Ой заріж, панойку, гиндика,
Щоб була женчикам музика.
Я вашой вечері не хочу,
Найміте нам музики охочі,
Найміте нам музики з Олики,
Найміте нам цимбали з Варшави,
Щоб ми, молодейкі, гуляли.

10

Йдіте, дівойки, в долину
По червоную калину,
Наламаємо квіточок
Та й обтичемо віночок.
Йдіте, дівойки, до рядка,

Котора здатна до вінка.
Котора не здатна под вінок,
То ту викиньте за рядок.
Ой а ти, паничу, уважай,
На которую накладай:
Не накладайте на стару,
Бо не буде в полі врожаю.
Позаторік несла старая,—
Вродилася метлиця самая.
А вторік несла молода,
То виросло житечко, як стіна.

11

Ой зелений явур, зелений,
У воротечках стоячий.
Ой наш паночко молодий,
У своєму дому сидячи.
У своєму дому сидячи,
Золоте перо держачи, (bis)
Білі листойки пишучи.
Пишуть листойки, читає,
Своїх женчиків дожидає:
— Щось мої женці довго жнуть,
Бізмаль [1], мені віночок принесуть, (bis)
До двору голосок подають.

12

Ой тоді панойко журився,
Як на нивойку дивився,
Йа тепер не буде журитись,
Як на копойки дивитись.

13

Широка нива сто кіп жита вродила,
Женчики жали — дівойки з молодцями.
Ой гукну, гукну, нехай мати почує,
Нехай женчикам вечеройку готує,
Ізготувавши, столики застилає,

---

[1] Мабуть.— *Ред.*

Своїх женчиків із поля дожидає:
— Принеси, боже, мої женчики з поля,
Ой бо вже для їх вечеройка готова.
— Ой немила нам вечеройка, немила,
Бо натомила та широкая нива,
Ой не так нива, як високії гори,
А ще при тому широкії загони,
А ще й до того та й маленькеє жито,
А мені спину, як києм перебито.

14

Ой розогрався под козаченьком кінь,
кінь,
Ой забіг, забіг до дівчинойки на двір.
— Десь ти, козаче, поводойку не маєш,
Що под собою коника не тримаєш.
Ой киб я знала йа которого полку,
То б я набрала на поводойку шовку.

Пуд гаєм, гаєм,— там козак траву косить,
Йому дівчина білого[1] сина носить:
— Ой і на тобі, йа козачейку, сина,
Ти ж мене зрадив, тепер я не дівчина.
— Ой не я тебе, моя дівчино, зрадив,
Той тебе зрадив, що з корчомки
провадив.
Зрадило тебе ночноє постояння[2],
А ще до того тихеє розмовляння.
Вечірній постой до добра не доводить,
Молоду дівчинойку з розумойку зводить.

15

Ой як я була в свеї матінки, свеї,
Сяло золото коля косойки меї.
Ой як я пошла од свеї до чужеї,
Впало золото та й од косойки меї.
Ой як я була в свого батька дівкою,
То вмивалася мед-вином, горілкою.

---

[1] Зверху написано «малого».— *Ред.*
[2] Зверху написано «вечірнєє стояння».— *Ред.*

Ой як я стала молода молодиця,
Не була на мні й холодная водиця.
Ой як я стала молода молодицею,—
Перше сльозою, а посля — водицею.
Ой як я була в свого татойка росла,
Ой як у воротях та високая сосна.
Ой як же мене в мого батейка взято,
Тую сосонку й у воротейках стято.
Позаростали стежейки-дорожейки,
Де походили мої білі ножейки,
Позаростали травою зеленою,
Де походила дівкою молодою.
Де походила, то не буду ходити,
Кого любила, то не буду любити.

16

Ой як я була йа сім літ удовою,
То я не чула своїх ніг під собою.
Ой як я пішла йа за лихого драба,
Ой то я стала йа за повроку баба.
Ой чи я тобі та й не казала, мати,
Ой було мене за вдовця не давати,
Бо я вдовцеві не вмітим догодити,
Ой то він буде щогодинойки бити.
Ой дала мене моя матінка, дала,
Як конопельки в болотечко втоптала,
Як конопелькам у болотечку гнити,
Так мні, молодій, за нелюбойком жити.

17

— Ой і не літай, зозуленько, по ночі,
Ой бо вибереш на ліщинойку й гочі.
— Ой як же мені, рябейкій, не літати,
Всі голуби є, йа мого не видати, (bis)
Малейкі дітки нікому годувати.
Ой і найду я дорожейку такую,
Що обмину я ліщинойку сухую, (bis)
Таки я найду дружинойку вірную.

18

Кує зозуля при зеленій доброві,
Ой спить невістка у новейкій коморі.
— Устань, невістко, ой бодай ти не встала,
Пожени воли, що й од батька нагнала.
— Не пожену тих, що од батька нагнала,
Пожену я ті, що я тута застала.
— Десь ти, невістко, недавно приведяна,
Ложки не миті, хатонька не метяна.
Невістка встала та й стала хату мести,
Матінка каже до плуга їсти нести.
— Ой де ж, мати, ой а той плужок горе?
— Ой горе, доню, под гаєм зеленейким,
Один віл чорний, а другий половейкий,
Погонач малий, плугатир — мій милейкий.

19

Ой полинь, соколю, по полю,
Позбирай галойки до бору.
— До бору, галойки, до бору,
Ой годі жирувати по полю.
— Ой ми ж тутеки не жирували,
Тільки з рожі квіточки зривали,
Йа дівочкам на вінок давали.
— Ой поїдь, паничу, по полю,
Позбирай женчики додому.
— Додому, женчики, додому,
Годі-те гуляти по полю.
— Ой ми тутеки не гуляли,
Ми густеє житечко зжинали,
Великі снопочки в'язали,
Рядочком копочки ставляли.

20

Ой через село перепілка летіла,
Не дала мати, за кого я хотіла.
Ой я хотіла за війтового сина,
Щоб рочків зо два панщини не робила.
Ой не так зо два, ой хоч рочків зо
штири,

Ой а щоб ручки з ніжками одпочили.
Розбився горщик з густою лемішкою.
Госпідь відає, де буду невісткою —
Чи тому пану, що ходить у жупані,
Чи тій гетьмазі, що ходить у серм'язі.
Чи тому пану,— допоможи йа, боже,
А чи гетьмазі,— не суди, милий боже.
Ой заржи, заржи, сивий коню, на росі,
Кого я люблю, пізнаю по голосі.

ЗАПИСИ В СЕЛАХ ДОВГОПОЛЕ ТА БУРКУТ

* *
*

Andante

— Чо_ му, си_ ну, не п'єш, чо_ му не гу_
_ля_ єш, чо_ му, си_ ну, не п'єш,
чо_ му не гу_ ля_ єш.

— Чому, сину, не п'єш, чому не гуляєш[1],
Відай, ти на серці тяжку тугу маєш.
— Ой маю ж я тугу, рідна моя ненько,
Чогось мені тяжко, на серці сумненько,
Відай же, забив я свого близенького,
Свого близенького, брата рідненького.
Викочуйте, хлопці, вози кованії,
Запрягайте, хлопці, коні воронії.
Повеземо брата горбом, долиною,
Горбом, долиною на три дороженьки,
На три дороженьки, на битий гостинець,
Викоплемо брату глибокую яму,
Висиплемо над ним високу могилу,
Посадимо на ній червону калину.
Та прилетять пташки калиноньку їсти,
Будуть вповідати про братчика вісти:
Ой не той ту лежить, що панщину робив,
Тільки той ту лежить, що цісарю служив.

---

[1] Кожен рядок співається двічі.— *Ред.*

* *
*

Marziale

Ой гук, ма_ти, гук, два жов_ня_ри йдуть,
щас_ли_ва їм та_я до_ро_жеч_ка, що вни не_ю йдуть.

Ой гук, мати, гук,
Два жовняри йдуть,
Щаслива їм тая дорожечка,
Що вни нею йдуть.

* * *

ВАРІАНТ А

Andante

Во_ ло_ дар, во_ ло_ да_ роч_ ку,
од_ чи_ няй во_ рі_ теч_ ка!
Ой хто во_ ріт кли_ че? Ой хто во_ ріт кли_ че?

ВАРІАНТ Б

Andante

Во_ ло_ дар, во_ ло_ да_ роч_ ку,
од_ чи_ няй во_ рі_ теч_ ка! Ой хто
во_ ріт кли_ че, ой хто во_ ріт кли_ че?

* *
*

Moderato

У бо - ру сос - на по - хи - ли - ла - ся,

ку - ма з ку - монь - ком по - сва - ри - ла - ся,

ку - ма з ку - монь - ком по - сва - ри - ла - ся.

* *
*

Ой мала та Грапинючка два синочки рідні,
Та й она їх виряджала до самої Відні,
А із Відні до Кракова, з Кракова до Львова.
— Щоб мою Парасину ніхто не збитковав!
А та стара Грапинючка на то не вважала,
До сина, до Грапини, дрібний лист писала: (2)
— Вже си твоя Парасина геть воли
збувала, (2)
Уже коні воронії геть попродавала, (2)
Уже вина йа вже пива розпечатувала, (2)
Уже слуги вірненькії геть повідганяла.
Ой єк прийшов пан Грапина до нової брами:
— Вийди, вийди, Парасино, втвори ми
брамочку!
Ой йа вийшла Парасина, ключима дзвеніла:
— А дзінь добрий, господарю, давно-м ті
виділа.
— Дотепер-сми, жінко, зважав,
ой тепер не зважу,
А тепер ті головочку одразу ізсаджу.
Та єк пішов пан Грапина до нової стані,—
Стоять коні воронії поприсилувані;
Та єк пішов пан Грапина до нової бані,—
Стоять пива, стоять вина попечатувані;
Пішов до нової кухнє, слуги навкруг сидє
Та срібними ложечками вечероньку їдє.
А єк пішов пан Грапина до нових покоїв,
А старая Грапинючка та й у кріслах сидить
Та й маленьке Грапинятко на рученьках
держить.
— Дотепер си, мати, зважав, тепер си не
зважу,
Зсадив жінці головочку та й тобі ізсаджу.

* *
*

Ой де б я із досадоньки пішла,
Ой де б я своє горе рознесла.
Ой гей піду з того горя в садочок,
Гей [ой] вирву, вирву я кленовий листочок.
Ой гей на нему всю досадоньку спишу,
Ой відішлю я в славен город, у Москву.
Ой гей хто ж буде той листочок читати,
Ой гей той буде всю досадоньку знати.
Перша досада — що чужая сторона,
Друга досада — що дружина [невірна],
Третя досада — що дитина малая,
Четверта досада — що свекруха лихая.
Четверта досада — що свекруха лихая,
П'ята досада — кого люблю, та й нема.

* *
*

Ой із гори та в долину
І в луг по калину.
Любив козак дівчиноньку,
Як мати дитину.
Любив єї, зрадив єї,
Я сам тоє знаю,
Хоць я єї одну зрадив,
Проте дев'ять маю:
Одна миє, друга чеше,
Третя обіймає,
Четвертая постіль стеле,
П'ятая лягає;
Я з шостою в танець піду,
З сьомою гуляю,
А з восьмою заручаюсь,
З дев'ятой вінчаюсь.

* *
*

Під гай, коню, під гай, коню,
Під гай зелененький!
Од'їжджає на Вкраїну
Козак молоденький.
Ой чи чули, сусідоньки,
Як кури запіли,
Як у мене кавалери
Вечероньку їли...

Іде господь дорогою,
Надибає дівку з водою,
Надибає дівку з водою:

— Дай-ко, дівко, води пити,
Злотні вуса покропити,
Злотні вуса покропити!

— Не дам пити, ба й не чиста,
Нападало з клена листя.

Іде господь дорогою,
Надибає дівку з водою: (2)

— Дай-ко, дівко, води пити,
Злотні вуса покропити. (2)

— Не дам пити, ба й не чиста,
Купалася в ній пречиста.

— Брешеш, дівко, вода чиста,
Вода чиста, ти — не чиста,

Сім-єсь хлопців породила,
Ї одного-єсь не схрестила, (2)
Та й усіх-єсь потопила.

Стала дівка сє лєкати. (2)
— Стій, дівко, не лєкайсє,
Їди до церкви, сповідайсє.

Лишень дівка приступила,
Їй сє земля розступила.

Стоїть камінь, ба й біленький,
На нім писар молоденький,

Пише, пише, розписує,
Душку з тілом розлучує.

Душка з тіла вилетіла,
В райські двері собі сіла,

З василечка кіллє била,
Барвіночком городила,
Звоздичками застрожила. (2)

ДИТЯЧІ ГРИ, ПІСНІ Й КАЗКИ

ПЕРЕДМОВА

Всі оці дитячі гри, співи та казки зібрані серед народу на Волині, в Звягельському, Луцькому та Ковельському повітах; при записуванні задержана вимова, властива кожному з повітів. Матеріали сі, однак, не було записано від якоїсь одної людини з народу, вони збиралися довго в пам'яті моїй; мало не всі їх я знаю, як то кажуть, зроду, перейнявши їх ще дитиною від сільських дітей, а матеріали з Ковельщини мені трапилось не раз перевірити на місці пізніше.

Може, так споруджена, збірка ся і не задовольнить всіх вимог сучасної етнографії, та коли вона заохотить інших зробити щось ліпше, то праця, покладена на неї, не буде пропаща.

Вважаю собі за повинність застерегти, що всі мелодії, уміщені в сій збірці, д. Квітка записав з мого голосу. Отже, приймаю відповідальність виключно на себе. Все, сказане тут про текст, відноситься в рівній мірі і до мелодій.

Лариса Косач

1

«ПУСКАЙТЕ НАС»

Діти стають так, що половина береться за руки, а друга половина так собі гуртом тримається і співає:

Moderato

Пус_кай те нас, пус_кай_ те нас

за гір по_ гу_ ля_ ти.

1. Пускайте нас,
пускайте нас
за гір [1] погуляти.

Той гурт, що за руки побрався, одспівує:

2. Не пустимо,
не пустимо,
бо близько Дунай.

А ми мости
помостимо
за райський Дунай.

Незчеплений гурт співає:

3. А ми мости
поломимо,
сами собі
поїдемо
за райський Дунай [2].

Та й силоміць прориваються крізь зчеплений гурт.

(с. Колодяжне, коло Ковля)

---

[1] Може, воно «з-за гір», але вчувається «за гір».
[2] Часом замість сих слів співають знов: «сами поїдем».

Треба завважити, що в с. Колодяжному діти, так само як і дорослі, намагаються співати якомога грубшим голосом, на цілу октаву нижче, ніж записано тут і далі в піснях з Колодяжного.

Варіанти: 1) Kolberg Oskar. Pokucie. Obraz etnograficzny. Lwów, 1883, tom I (№ 75, st. 175; № 86, st. 181; № 34, st. 186). 2) Милорадович. Народные обряды и песни Лубенского у. Полтавской губ. (Сборник Харьк. историко-филологич. общества, т. IX. Харьков, 1897), ст. 52 (Три варіанти). 3) Чубинский. Труды этнографическо-статистической экспедиции в западно-русский край. Том III, ст. 42 (Танок «Король»; той самий у Лисенка — Молодощі. Збірник танків та веснянок. Київ, 1875). 4) А. И. Рубец. Двести шестнадцать народных украинских напевов. Москва, 1882 (№ 29).

2

ГРА В «ЗАЛІЗНОГО КЛЮЧА», АБО У «ВОВКА»

Діти стають в коло, побравшись за руки, а одно в середині, в крузі, намагається прорватись, налягаючи грудьми їм на руки. Його питають: який ключ? Воно відказує: залізний! Як розчепить чиї руки, то виривається з круга і втікає, а за ним всі женуться та співають:

Ой дзвони дзвонять,
чорти вовка гонять
по болотах, очеретах,
де люди не ходять.

Хто зловить, той сам стає «вовком» у крузі, і тоді знов грають спочатку.

(с. Колодяжне, коло Ковля)

3
ГРА У «ВІДЬМИ»

Діти вибирають «відьму»: одна стає і,— показуючи за кожним словом на кожного з дітей по черзі, починаючи від себе, «по сонцю», себто зліва направо,— «рахує» так:

Ене, мéне, іки, пáки,
éрве, сéрве, ісумдáки,
ей, свей, скусматéй,
сіньки, піньки, червутá,
áлки, мáлки, тáлки, туз [1].

На кого впадає останнє слово, той стає за «відьму». Так само вибирають «матку».

«Відьма» сідає долі, надувшись, мовби лиха, інші йдуть до неї, побравшись за руки «ключем» (у стяж), так що передня, «матка», може заслонити собою всіх. «Матка» починає співати, мовби дражнячись, а за нею всі:

Ой ти, бабо, ой ти, стара відьмо,
запрягаймо й їдьмо
за границю по пшеницю,
а поки ще видно.

«Відьма» зривається і силкується схопити котре, а «матка» боронить всіх собою. Коли ж «відьма» таки торк-

[1] Так само рахують не тільки до сієї гри, а й до інших. Інші «лічилки»: див. Иванов. Игры крестьянских детей в Купянском у. Харьковской губ. (Сборн. Харьк. ист.-фил. общ., т. II, Хар., 1890), № 57, № 60.

ИЗДАНІЕ
Общества Изслѣдователей Волыни.
Этнографическая Секція.

ДѢТСКІЯ ИГРЫ, ПѢСНИ и СКАЗКИ.

Ковельскаго, Луцкаго и Новоградъ-Волынскаго уѣздовъ Волынской губ.

Собранныя Ларисой Косачъ.

Музыка записана К. Квиткой.

Дитячі гри, пісні й казки.

з Ковельщини, Лущини та Звегельщини
НА ВОЛИНІ.

Зібрала Л. КОСАЧ. Голос записав К. КВІТКА.

КІЕВЪ.
Типографія И. И. Чоколова, Фундуклеевская ул., д. № 22.
1903.

Титульна сторінка видання
«Дитячі гри, пісні й казки». *1903*

не котрого, то той зостається, а всі біжать врозтіч; «відьма» ловить, і, котрого зловить, той стає «відьмою» на її місце. Той, що «відьма» торкнула ще перше, поки всі розбіглись, стає за «матку», і гра знов починається.

(с. Колодяжне, коло Ковля)

Варіанти: Сементовский. Замечания о праздниках у малороссиян,— «Маяк», 1843 (т. 11, ст. 13). Милорадович. Народные обр. и п. в Луб. у Полт. губ. (Сб. Харьк. ист.-ф. общ., т. IX, ст. 54).

4

ГРА В «БОБРА»

Вибирають «бобра» і «мисливого». «Бобра» вибирають так, що беруть кийка (ціпка, паличку), держать правцем і кожне з дітей береться за нього одною рукою, а чия рука прийдеться зверху, на кінці кийка, тої стає за «бобра». «Мисливого» вибирають так, що всі кладуть по одному пальцю на чиє-небудь коліно, всі пальці сходяться кінцями докупи («зірочкою»), тоді одна дитина «рахує» їх:

Котилася торба
з високого горба,
а в тій торбі
хліб та паляниця,
кому доведеться,
той буде жмуриться [1].

На чий палець прийдеться слово «жмуриться», той стає за «мисливого», а решта всі стають за «хортів» і вибирають собі кожне собаче імення (напр., Сірко, Рябко, Крутько, Бровко, Лиско, Лиска, Співка, Знайда, Жук). «Мисливий» з «бобром» відходять далі, щоб «хорти» не бачили «бобра», де він сховається. «Мисливий» сідає, «зажмурившись» (заплющивши очі або сховавши голову), і співає:

---

[1] Див.: Чубинский. Труды, т. III, ст. 101.

Allegretto

Ой ти, старий бобре,
заховайся добре,
бо я хорти маю,
на поле пускаю [1].

«Бібр» мусить сховатись, поки «мисливий» доспіває; часом «бібр» просить проспівати тричі або й більше, щоб мати час заховатись, то можна співати й більше, тільки «бібр» повинен просити, ще не починаючи ховатись. Проспівавши, скільки раз було вмовлено, «мисливий» гукає: «Хорти з лісу!». «Хорти» біжать на голос і шукають «бобра», коли той встиг сховатись, а знайшовши, ловлять його, бо він зараз кидається втікати, а коли він ще не встиг сховатись, то все одно за ним женуться, як тільки «мисливий» гукне. «Бібр» може і, втікаючи, ховатись по скілька разів, коли спритний, а «хорти» мусять його шукати. «Мисливий» сам не шукає і не ловить, тільки цькує, як бачить, що котре лінується: «Шукай, Сірко!» або «Лови, Бровко!», «Гуджа, хорти, гуджа його!». То знов завертає, як котре томиться: «На, сюди, Лиско! Не руш, Співко!» «Хорти», бігаючи, брешуть — «валують». Як хорти зловлять «бобра», то «мисливий» наміряється на нього кийком і кричить: «бабах!». «Бібр» падає додолу, «мисливий» гукає: «Хорти, в ліс!» і сам з ними біжить геть, а зостаєть-

---

[1] Варіант з Дубенщини:

Ой ти милий бобре,
заховайся добре,
бо я хорти маю,
з лісу попускаю.
Як випущу хорти,
розірвуть до чорта.

(Подав В. Боровик)

ся «бібр» і той, хто перший торкнув його, ловлячи. «Бібр» стає за «мисливого», а той, хто зловив, за «бобра», і знов грають так само.

(с. Жабориця, коло Звягля)

Варіанти: 1) Свидницький. Великдень у Подолян. («Основа», 1861, р., № 11, ст. 37). 2) Moszyńska. Kupajło i zabawy doroczne z ókolic Białej Cerkwi (Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. Wydanie Akademii umiejętności w Krakowie, 1881. V), ст. 83 (Piżmurok). 3) Чубинский. Труды этн.-стат. эксп., т. IV, ст. 40. 4) Иванов. Игры крест. детей, № 70.

5

«САВКА»

Andantino

Клем- бом-клем! Сав_ка вмер. При_йшов піп,

Сав_ка втік. Прийшла по_па_дя, Сав_ки не_ма...

Клем-бом-клем!
Савка вмер.
Прийшов піп,
Савка втік.
Прийшла попадя,
Савки нема...

Часом се так собі співають, без гри. А часом одно з дітей удає «Савку» і лягає долі, як мертве, друге — «попа», третє — «попадю», і тоді так грають, як співають, що приходить «піп», а «Савка» втікає і ховається. «Піп» з «попадею» шукають «Савку», і котре знайде, то само стає за «Савку». Решта дітей з гурту не грає, тільки приспівує.

(с. Жабориця, коло Звягля)

6

«РАК-НЕБОРАК»

Діти кладуть дошку одним кінцем на колодки, другим на землю, по черзі вбігають або слизьгаються по ній та співають:

Allegro non troppo

А йа рак- не_ бо_ рак ців_ ки су_ че,

щу_ кой_ ка- ри_ бой_ ка до_ го_ ри ска_ че,

то в го_ ру, то в до_ ли_ ну.

А йа рак-неборак
цівки суче [1],
щукойка-рибойка
догори скаче,
то вгору, то в долину.

Так бавляться найбільше на великдень.

(с. Чекна, коло Луцького)

Вар.: Б. Гринченко. Этнографические материалы, т. III (Чернигов, 1899), № 238, вв. 8—9.

7

«МИР МИРОМ»

Як двоє дітей посваряться, то інші їх мирять, співаючи:

---

[1] Цівка — веретенце для зсукування двох ниток докупи; сукати таким веретеном зветься «цівки сукати». Рак зсукує два вуса докупи.

Мир миром,
пироги з сиром,
варенички в маслі,
ми дружечки красні —
поцілуймося.

Посварені подумають-подумають, а далі поцілуються та вже й добрі.

(с. Жабориця, коло Звягля)

8

ВОСКРЕСЕНІЄ — ДЕНЬ

Воскресеніє — день,
ходім гулять на весь день,

та вкрадемо порося,
та й прославимося!

Постой, Левку,
постой, Бревку,
похристосуємся!

Так співають на великдень.

(с. Жабориця, коло Звягля)

9

БЕЗКОНЕЧНА

Andante *(Помалу)*

Був со_ бі жу_ ра_ вель та жу_ ра_ воч_ ка,

на_ но_ си_ ли сін_ ця пов_ ні я_ сель_ ця.

molto più mosso (багато швидше)

На_ ша піс_ ня гар_ на й но_ ва, по_ чи_ най мо_ ї_ ї зно_ ва.

Був собі журавель
та журавочка,
наносили сінця
повні ясельця.

Наша пісня гарна й нова,
починаймо її знова:
Був собі журавель...
(і знов спочатку, і знов, без кінця, поки обридне).

(с. Жабориця, коло Звягля)

Варіант: Иванов. Игры крест. детей, № 91.

10

КОЗУНЯ-ЛЮБУНЯ

Allegretto

Ко_ зу_ ню- лю_ бу_ ню, при_стань до ме_ не,
ні_ чо_ го не бу_ деш ро_ би_ ти у ме_ не:
у ме_ не во_ ди_ ця ві_ кон_цем те_че,
у ме_ не го_ роб_ чик хлі_ ба на_ пе_ че,
у ме_ не ли_ си_ ці спе_ чуть па_ ля_ ни_ ці,
у ме_ не вед_ мідь із_ ва_ рить о_ бід.

Козуню-любуню,
пристань до мене,
нічого не будеш
робити в мене:
у мене водиця
віконцем тече,
у мене горобчик
хліба напече,
у мене лисиці
спечуть паляниці,
у мене ведмідь
ізварить обід.

(м. Миропілля, в Звягельщині)

11

КОЗЕНЯТКО

Allegro lamentoso

Біг_ ло, біг_ ло ко_ зе_ нят_ ко льод_ ком,

льод_ ком, за ним, за ним ца_ пок слід_ ком:

comodo

во_ но біг_ ло то_ пи_ ти_ ся, за ним ца_ пок— ди_ ви_ ти_ ся.

во_ но біг_ ло в о_ по_ лон_ ку, йо_ го ца_ пок за го_ лов_ ку:

risoluto

— Стій, ко_ зо, не то_ пи_ ся, ще на ме_ не по_ ди_ ви_ ся!

Бігло, бігло козенятко
льодком, льодком,
за ним, за ним
цапок слідком;
воно бігло топитися,
за ним цапок — дивитися;
воно бігло в ополонку,
його цапок за головку:
— Стій, козо, не топися,
ще на мене подивися!

(м. Миропілля, в Звягельщині)

Варіант: Б. Грінченко. Этнографические материалы, т. III, № 1365.

12
ТАНЕЦЬ
(Козачок)

Танцювали миші
по бабиній хижі.
Стало бабі за танець —
з'їли миші буханець.

(м. Миропілля, в Звягельщині)

13
КАЗКА ПРО КОТИКА ТА ПІВНИКА

Був собі котик та півник, і були вони у великій приязні. Котик, було, у скрипочку грає, а півник пісеньки співає. Котик, було, йде їсти добувати, а півник вдома сидить та хати глядить. То котик, було, йдучи наказує:

— Ти ж тут нікого не пускай та й сам не виходь, хоч би хто й кликав.

— Добре, добре,— каже півник, засуне хату та й сидить, аж поки котик вернеться.

Навідала півника лисиця та й надумала його підманити. Підійде під віконце, як котика нема вдома, та й підмовляє:

— Ходи, ходи, півнику, до мене, що у мене золота пшениця, медяна водиця.

А півник їй:

— То-ток, то-ток, не велів коток!

Бачить лисиця, що так не бере, прийшла раз уночі, насипала півникові попід вікном золотої пшениці, а сама засіла за кущем. Тільки що котик вийшов по здобич, а півник одсунув кватирку та й виглядає. Бачить: нікого

Климснт Квітка.
Фото

Ой у лиски, в лиски новий двір
та чотири дочки на вибір,
п'ятий синко ще й Пилипко.
Вийди, лисе, подивися,
чи хороше граю!

От найстарша лисичівна не втерпіла та й каже до менших:

— Ви тут посидьте, а я піду подивлюсь, що воно там так хороше грає?

Тільки що вийшла, а котик її — цок у лобок та в писану кайстру! А сам знов грає:

Ой у лиски, в лиски новий двір... і т. д.

Не втерпіла й друга лисичівна та й собі вийшла, а він і ту — цок у лобок та в писану кайстру! Так усіх штирох виманив. А синко Пилипко жде-пожде сестричок — не вертаються:

— Піду-но,— каже,— позаганяю, а то мати прийде, битиме.

Та й вийшов з хати. От котик і його — цок у лобок та в писану кайстру! А потім почепив кайстру на сухій вербі, сам — у хату, знайшов півника, розв'язав, взяли вони удвох усю лисиччину страву поїли, горщика з окропом вивернули, горшки-миски побили, а самі втекли додому.

Та вже потім півник довіку слухав котика.

(м. Миропілля, в Звягельщині)

Варіанти: Рудченко. Народные южнорусские сказки (Киев, 1870), т. 1, ст. 27; т. 2, ст. 3.

14
КАЗКА ПРО ЇВАШКА

(Сю казку мало котре з сільських дітей не знає; її навіть часом удають, мов гру: одне стає за «Ївашка», друге за «відьму», а решта за «Оленку», за батька з матір'ю та за гусей, так кожне співає й проказує, як там за кого приходиться в казці.)

Був собі чоловік та жінка, а в них синок — одиначок Івашко. Ото Івашко, як підріс трошки, став просити батька:

— Зробіть мені, тату, човник та весельце, то я буду рибку ловити та вас обох при старощах годуватиму.

— Куди тобі, синку, ти ще малий,— каже батько.

А він таки в одно:

— Зробіть та й зробіть.

От зробив йому батько човна і весельце, і став Івашко рибалити. Поплине Івашко геть-геть річкою, а мати тим часом йому їсти наварить та в двойнятка накладе, візьме ті двойнятка ще й сорочечку білу для Івася, піде до берега, стане та й кличе:

Івашечку, Івашечку,
приплинь, приплинь до бережка,
я дам тобі їсти-пити
і хороше походити.

А Івашко почує:

— Це ж моєї матінки голосок. Пливи, пливи, човнику, до бережка.

Приплине, пообідає, сорочечку білу озьме, подякує, віддасть матері рибку, що наловив, та й знов на річку.

Нагледіла Івашка відьма та й каже собі:

— Ото б добре Івашкового м'ясця попоїсти! Дай-но я його підманю.

Стала в обідню годину на бережку та й кличе:

Івашечку, Івашечку,
приплинь, приплинь до бережка,
я дам тобі їсти-пити
і хороше походити.

Івашко послухав, послухав:

— Ні, це не меї матінки голосок, у меї матінки голосок, як шовк, а се такий, як вовк. Пливи, пливи, човнику, далі та далі!

Бачить відьма, що так не підманить, пішла до коваля:

— Ковалю, ковалю, скуй мені такий голос, як у Івашкової матері.

Коваль скував їй тоненький голос, а вона пішла до річки та вже новим голосом кличе Івашка:

Івашечку, Івашечку,
приплинь, приплинь до бережка,
я дам тобі їсти-пити
і хороше походити.

Івашко слухає:

— Оце ж меї матінки голосок. Пливи, пливи, човнику, до бережка.

Тільки що Івашко на бережок, а відьма його хап! та й потягла до своєї хати. Принесла та й каже дочці:

— Ось на, Оленко, цього хлопчика, спечи мені його на обід.

— Добре, мамо,— каже Оленка,— я вже й у печі напалила.

— То я піду по сіль,— каже відьма,— а поки вернуся, щоб була мені печеня готова.

Відьма пішла по сіль, а Оленка взяла лопату та й каже до Івашка:

— Сядай, хлопче, на лопату.

А Івашко каже:

— Та я не вмію.

— Та сядай, сядай!

От Івашко то руку покладе, то голову, а все не сідає, нібито не вміє, а далі до Оленки:

— Ти мені покажи, як сядати, то я й сяду.

— Та от же так, дивися!

Сіла Оленка на лопату, а Івашко її шух! — у піч і заслонкою затулив, там вона й спеклась.

Вибіг Івашко з хати, коли чує — відьма йде; він хутчій на явора, сховався та й сидить.

Увійшла відьма в хату, бачить, нема Оленки:

— Ну, проклята дівка! тільки я з хати, а вона вже й чкурнула. Я ж тобі дам! нема що, пообідаю сама.

Витягла сама печеню, наїлася, пішла лягла під явором та й качається:

— Покочуся, поваляюся, Івашкового м'ясця наївшися!

А Івашко не втерпів та з явора до неї:

— Покотися, повалися, Оленчиного м'ясця наївшися!

— А, то ти тут, сякий-такий сину! Чекай же, я ж таки тебе ззім!

Та й почала відьма явора гризти. Гризе, гризе та зубами клацає. Бачить Івашко, що непереливки, аж тут, дивиться, летять гуси. Він до їх:

Гуси, гуси, лебедята,
озьміть мене на крилята
та понесіть до батенька,
а в батенька їсти-пити
і хороше походити [1].

А вони кажуть.

— Нам ніколи, нехай тебе задні візьмуть,— та й полетіли.

А відьма все гризе, аж явір трясеться.

Надлетіли задні гуси. Івашко до їх:

Гуси, гуси, лебедята,
озьміть мене на крилята...

— Нехай тебе заднє озьме! — кажуть гуси та й полетіли.

А відьма вже так явора підгризла, що він аж похилився, от-от упаде.

---

[1] Співається так само, як «Івашечку, Івашечку».

Коли то летить їдна гусочка, їдно крильце їй перебите, то вона од гурту одбилась та так сама позаду і летить.

Івашко заплакав та до неї:

Ой гусятко, лебедятко,
озьми мене на крилятко
та понеси до батенька,
а в батенька їсти-пити
і хороше походити.

Шкода стало гусочці Івашка, от вона й каже:

— Так вже сядай, може, якось долетимо.

Івашко сів на неї, та й полетіли. Відьма як побачила, що Івашко таки втік, надулася спересердя та й луснула. А Івашко з гусочкою полетіли-полетіли та під батьковим віконцем сіли. Став Івашко під віконцем та й слухає, що там старі гомонять. А там мати пиріжки з печі виймає по парі, кладе їх на віконце та й примовляє:

— Це тобі, дідусю, а це мені, дідусю.

А Івашко з-поза вікна й обзивається:

— А Івашкові й нема!

— Ой, старий,— каже мати,— щось мені так як Івашків голос вчувається!

— Та де там, стара, нашого Івашка вже на світі немає.

Утерла стара сльози та й знов до пиріжків:

— Це тобі, дідусю, а це мені, дідусю.

Аж Івашко знов:

— А Івашкові й нема!

— Та ні таки, старий,— каже мати,— я добре чую, це або він, або його душечка.

Вийшли старі за поріг, аж дивляться — Івашко стоїть під віконцем. Поздоровкались, почоломкались та такі то вже раді! Мати Івашкові і головку змила, і сорочечку білу дала, і нагодувала, а гусочці щонайліпшого зерна посипала. Та й стали вони всі укупочці жити. І досі живуть та хліб жують.

От вам казка, а мені бубликів в'язка.

(м. Миропілля, в Звягельщині)

Варіанти: Чубинский. Труды этногр.-стат. эксп., т. II, ст. 406. Драгоманов. Малорусские народные предания и

рассказы (Киев, 1876), ст. 353. Кулиш. Записки о Южной Руси (Петерб., 1857), т. II, ст. 17. Рудченко. Народные южнорусские сказки, т. 2, ст. 38.

15

КАЗКА ПРО ДИВНУ СОПІЛКУ

Був собі чоловік та жінка, а в них два сини, і мали вони такий садок, що як уродить рясно та продадуть садовину, то цілий рік з того самого аж до нового годуються. Аж то унадився у той садок веприк з лісу, риє та й риє щоночі, а вдосвіта втікає, і ніяк його достерегти не можна. Щонайліпше дерево підрив, та й став садок підсихати. От батько й каже до синів:

— Достережіть мені, що воно садка псує, а котрий з вас допантрує садка, тому й садок буде по моїй смерті.

Пішли хлопці вночі на варту, позасідали в садку та й ждуть. То старший посидів, посидів та й заснув, а менший нарубав терну та й обложився геть навколо: отож як почне його сон змагати, то він кивнеться, вколеться на шпичку тернову та й прокинеться; так цілу ніч не заснув на чатах. Аж то перед світом чує, щось хропе та ломиться в садок. Дивиться хлопець, а то веприк з лісу — полум'ям дише, 'клами землю пише, копитами загрібає, хвостом слід замітає. Стрілив хлопець та й забив веприка враз. Тільки менший брат стрілив, то старший прокинувся, бачить — веприк вже забитий; так йому заздрісно стало, що вже тепер батько на меншого садок запише,— узяв та й забив брата з своєї стрільби, поховав його в полі при дорозі, а сам поніс веприка додому.

— А де ж брат? — питає батько.

— Брата,— каже син,— оцей веприк розірвав, то я веприка застрілив, а братового тіла не знайшов.

Заплакали старі, батько в плач, мати в голос. Став їх старший син потішати та так придобрився, що батько йому ще за життя і хату, й обійстя віддав, аби він їх, старих, при собі до смерті тримав.

А над забитим братом в полі при дорозі виросла калина, та така хороша, аж гочі бере, літо й зиму на ній і лист, і цвіт, і ягідки, все разом.

Їдуть якось тим шляхом чумаки та дивуються:

— Що то воно за калина така дивна?

А їден вирізав гілку, зробив сопілку, сів собі на воза, їде та й грає, а сопілка йому людським голосом співає, словами промовляє:

Помалу-малу, чумаче, грай,
не врази ж мого серденька вкрай!
Брат мене вбив, в землю зарив
за того веприка, що в саду рив.

Злякався чумак, хотів ту сопілку викинути, а товариші кажуть:

— Не кидай, треба людей попитати, може, хто скаже, проти чого воно.

Доїхали до села, до крайньої хати, поспросились на ніч, там їх прийняли, ще й вечеряти запросили. Сидять вони, вечеряють та про те диво розказують, що яка то дивна у них сопілка з теї калини, що росте при дорозі:

— Ось нате, господарю, хоч самі заграйте.

Узяв старий господар сопілку, заграв, а вона до нього людським голосом співає, словами промовляє:

Помалу-малу, батеньку, грай,
не врази ж мого серденька вкрай!
Брат мене вбив, в землю зарив
за того веприка, що в саду рив.

— Що воно таке? — каже господар.— Ану-но ще ти, стара, заграй!

Узяла стара господиня сопілку, а вона й до неї:

Помалу-малу, матінко, грай,
не врази ж мого серденька вкрай!
Брат мене вбив, в землю зарив
за того веприка, що в саду рив.

Тоді старий до сина:

— Тепер ти грай.

Той не хоче:

— Чи я малий у дудочку грати?

Та батько таки примусив. Тільки то молодий господар сопілку до губи притулив, а вона як заквилить:

Помалу-малу, братику, грай,
не врази ж мого серденька вкрай!
Ти ж мене вбив, в землю зарив
за того веприка, що в саду рив.

Тут батько до сина:

— Признавайся, що ти брата вбив!

Той і признався, бо вже не було куди. Прогнав його батько геть з очей, а сам зостався з старою сиротами віку доживати.

А калина та, мабуть, і досі цвіте...

(Звягель)

Варіанти: 1) Манжура. Сказки, пословицы и т. п. (2 вып. II т. Сборн. харьк. ист.-фил. общ.), ст. 58. 2) Куліш. Записки о Южной Руси (Петерб., 1857), т. II, ст. 20. Одміна мелодії у Рубця: Двести шестнадцать укр. нар. напевов, № 208.

Близький до нашого варіант мелодії взяв за тему М. В. Лисенко до своєї сюїти (Suite en G sur les Thèmes de l'Ukraine, № 2, Couranta, ap. 2).

НАРОДНІ ПІСНІ ДО ТАНЦЮ

1

Allegro assai

Ви, музики, грайте,
а ви, люди, чуйте,—
старі — мах по домах!
Молоді — танцюйте!

2

Allegro non troppo

На городі біла глина,
стоїть козак, як калина — ой, ой, ой!

Ой копаю білу глину,
на козака оком кину — ой, ой, ой!

Ой копаю, в купу горну,
на козака оком моргну — ой, ой, ой!

Коби бардзо до суботи,
прийде козак на зальоти — ой, ой, ой!

Ой матуню, не гай мене,
за козака віддай мене — ой, ой, ой!

3

Allegro

Ой. на го_ рі лен по_ ла_ мав_ ся,
а за ме_ не дяк же_ ни_ хав_ ся.

Ой на горі лен поламався,
а за мене дяк женихався.

Або мене січте, рубайте,
або мене за дячка дайте!

Бо у дячка ручки біленькі,
щонеділі книші тепленькі,

щонеділі провідної
та для мене молодої.

4

Allegretto

На во_ ді чо_ вен ви_ хи_ ту_ еть_ ся,
ко_ зак дів_ чи_ ни ви_ пи_ ту_ єть_ ся:
— Ой чи не ти то гре_ бель_ ко_ ю йшла,
ой чи не ти то хус_ точ_ ку на_йшла?

На воді човен вихитується,
козак дівчини випитується:
— Ой чи не ти то гребелькою йшла,
ой чи не ти то хусточку найшла?

— Ой я то, я то гребелькою йшла,
ой я то, я то хусточку найшла.
Найшла хусточку знакомитую,
червоним шовком перешитую.

5

САБАДАШКА

— Сабадашко моя,
ой а де ж ти була?
— З паничем
під корчем
підвечіркувала.

6

Ой летіла зозуленька, куючи, куючи,
надибала Василечка, орючи, орючи:

— Ой сину Василино, чи ореш?
Чи ти сієш пшениченьку, чи овес?

— Ой що ж тобі, зозуленько, до мене?
Посіяв я пшениченьку для себе.

7

На той самий голос:

— Ой чия ти, дівчинонько, чия ти, чия ти?
Чи ти вийдеш на вулицю гуляти, гуляти?

— Не питайся, козаченьку, чия я —
Як ти вийдеш на вулицю, вийду я.

8

Коло гаю походжаю, в гаю не буваю,
а я свою дівчиноньку по голосу знаю.

Ой як вона заговорить, як у дзвін задзвонить,
ой як вона заспіває, село розлягає.

Ой як вона заспіває, село розлягає,
ой як вона засміється, душа радується.

9

Коло гаю походжаю, коло ліщиноньки,
чи хто бачив, чи не бачив меї дівчиноньки?

Чи хто бачив, чи не бачив, нічого питати,
сідай, сідай на коника та й поїдь шукати.

10

Що вже ходив, то вже ходив, то вже доходився,
коли б мені кінь вороний, то б я оженився.

Коли б мені кінь вороний, сіделечко маю,
поїхав би на Вкраїну, там дівчину знаю.

Одну знаю на Вкраїні, другу на Волині,
розкраяли мені серце на дві половині.

А котру я вірно люблю, не скажу нікому,
бо то люди порозносять, як вітер солому.

11

Andantino

Ой рик_ ну_ ла ко_ ро_ ви_ ця
тур_сько_ го за_ во_ ду, не ди_ вуй_ те,
гар_ ні хлоп_ ці, на мо_ ю у_ ро_ ду.

Ой рикнула коровиця турського заводу,
не дивуйте, гарні хлопці, на мою уроду.

Ой не ходи коло води, шудратий[1] Мартине,
не грай, не грай в сопілочку, нехай вона згине.

Ой бо тая сопілочка тоненько заводить,
не одную дівчиноньку йа з розуму зводить.

12

Ой не ходи коло води, шудратий Мартине,
Та не бери багатої — нехай вона згине.

Багатая — губатая, ще й до того пишна,
Убогая — хорошая, як у саду вишня.

Багатая, губатая, губи надимає.
Убогая, хорошая, сорочки не має.

---

[1] Кучерявий.— *Ред.*

13

Чиї пчоли по діброві, мої по цвіточку,
а хто любить далекую, а я сусідочку.

Що до тої, далекої, треба коні бистрі,
а до мeї, близенької, перелази низькі.

14

Чиї пчоли по діброві, мої по цвіточку,
а хто любить далекую, а я сусідочку.

Ой рикнула коровиця турського заводу,
не дивуйте, гарні хлопці, на мою уроду.

15

Коб не гори високії та не перелази,
то бігав би до дівчини на день по три рази.

16

Чи то, тату, тую брати, що воли-корови,
чи то, тату, тую брати, що чорнії брови?

— Не питайся, мій синочку, чи вона багачка,
тільки ходи, людей питай, яка з неї швачка.

Не питайся, мій синочку, чи головка гладка,
тільки ходи, людей питай, чи метена хатка.

Не питайся, мій синочку, брівок на шнурочку,
тільки ходи, людей питай, чи спряде
сорочку.

Не питайся, мій синочку, яка там на вроду,
тількп ходи, людей питай, чи чесного роду.

17

Широкії шаровари
сліди замітають,
три шеляги у кишені,
та й ті заважають.

Один шеляг на танець,
другий на горілку,
а за третій куплю меду,
почастую дівку.

18

Moderato

На го_ ро_ ді ка_ лю_ жа,
ле_ жить ми_ ла не_ ду_ жа, як му_ зи_ ки
за_ чу_ є, ці_ лу ніч_ ку тан_ цю_ є.

На городі калюжа,
лежить мила недужа,
як музики зачує,
цілу нічку танцює.

19

Чорна хмара — дощ буде;
мій миленький пріч іде.
Ой дощику, віймися,
мій миленький, вернися.

20

На городі терниця,
чогось мила сердиться.
Ой сердиться ще й дуже,
я на неї байдуже.

21

Ой кажуть люди,
що я нехороша,
а я в свого миленького,
як червона рожа.
Ой кажуть люди,
що я недоросла,
а я в свого миленького,
як у бору сосна.

22

Казав єси: «Люблю, люблю,
черевички тобі куплю».
Тепер мені довелося,
що ти брешеш, а я боса. } Двічі

23

Allegro molto

1. Ой мій чо_ло_вік на Во_ло_щи_ну втік, а я ці_па про_да_ла та му_зи_ки най_ня_ла, а я ці_па про_да_ла та му_зи_ки най_ня_ла. 2. 3. — Ви му_зи_ки мо_ї, ви за_грай_те ме_ні, бо я бід_на вдо_ва, чо_ло_ві_ка не_ма. 3. Ой са_ // я.

Ой мій чоловік
на Волощину втік,
а я ціпа продала
та музики найняла. } Двічі

— Ви музики мої,
ви заграйте мені,
бо я бідна вдова,
чоловіка нема. } Двічі

Ой сама я, сама,
чоловіка нема,
а свекрухи не боюся, } Двічі
бо не мати моя.

24

На городі квітки в'ються,
а за мене хлопці б'ються.
Ой гоя, гоя, гоя, } Двічі
головонько бідна моя.

Не бийтеся, нема за що,
хоч я гарна, так ледащо.
Ой гоя, гоя, гоя, } Двічі
головонько бідна моя.

25

— Бодай же ти, дівчинонько,
хиріла, боліла,
що ти моїх винних яблук
за літечко ззіла.

— Ой ти, дурпий, купував,
я, розумпа, брала,
тепер зима, яблук нема,
любити не стала.

26

Allegro molto

Ой гу_ ля_ ла дів_ чи_ нонь_ка, ой гу_ ля_ ла
вель_ ми, за_ чи_ ня_ ла гу_ лян_ няч_ ко ду_ бо_ ви_ ми
двер_ ми. Ой гу_ ля_ ла, ой гу_ ля_ ла,
ї_ ї ма_ ти не впи_ ня_ ла, у_ пи_ ни_ ли
ма_ лі ді_ ти, му_ сить вдо_ ма си_ ді_ ти.

Ой гуляла дівчинонька,
ой гуляла вельми,
зачиняла гулянячко
дубовими дверми.

Ой гуляла, ой гуляла,
її мати не впиняла,
упинили малі діти,
мусить вдома сидіти.

27

ГРЕЧКА

Allegretto

Ой по_ сі_ яв ко_ зак греч_ ку
на ду_ бо_ ві, на вер_ шеч_ ку. Сам п'ю,
сам гу_ ля_ ю, сам сте_ лю_ ся, сам ля_ га_ ю.

Ой посіяв козак гречку
на дубові, на вершечку.
Сам п'ю, сам гуляю,
сам стелюся, сам лягаю. } Двічі

Схватилася шура-бура,
козакові гречку здула.
Сам п'ю, сам гуляю,
сам стелюся, сам лягаю. } Двічі

28

Allegro

Ой не хо_ ди, ко_ за_ чень_ ку, до ме_
_ не, бо не лю_ бить мо_ я ма_ ти те_ бе.

Ой не ходи, козаченьку, до мене,
бо не любить моя мати тебе.
Моїй мамі то шевці, то кравці,
щоб пошили черевички дочці.

29

Коли б мені ступка та жорна,
коли б мені жінка моторна,

то я б її цілував, милував,
а до печі куховарку найняв,

а до хати заміталочку,
до дитини колихалочку,

а сам би я по водицю ходив,
свою милу за рученьку водив.

30

Розпоровся черевик у мене,
нагнівався чоловік на мене.

Коли б мені ступка та жорна,
коли б мені жінка моторна.

Ой не ходи, козаченьку, до мене,
бо не любить моя мати тебе.

Я ж думала, за сто миль забіжить,
оглянулась — аж за мною біжить.

31

Ой ти, тату, меї мами не займай,
Наша мати господинька — ай, ай, ай!

32

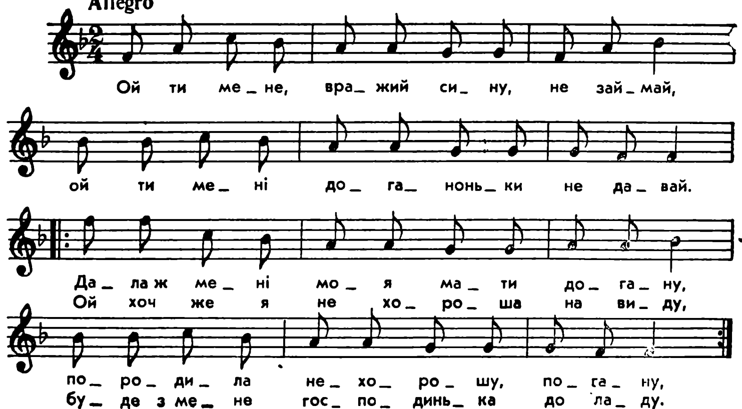
Сяк-так до вечора буду жить,
а ввечері мій миленький прибіжить.

Прибігає мій миленький уночі,
а я лежу, молодая, на печі.

— Ой чого ти, моя мила, так лежиш,
ой чого ти на вулицю не біжиш?

— Якби мені такі-сякі шкарбунці,
не сиділа ж би я вдома на печі.

33

Ой ти мене, вражий сину, не займай,
ой ти мені доганоньки не давай.

Дала ж мені моя мати догану,
породила нехорошу, погану.

Ой хоч же я не хороша на виду,
буде з мене господинька до ладу.

34

Ой ти знав,
нащо брав
міщаночку з міста,
я не їла
і не буду
гречаного тіста.
Ой ти знав,
нащо брав
мене невеличку,
мене мати
годувала,
як перепеличку.

35

Ой іду, йду, йду
до коршмоньки пити,
а за мною чоловік,
хоче мене бити.

36

Allegretto

Ой і_ду, йду, йду, як со_кіл_ка по льо_ду,
вра_жі лю_ди згля_да_ють_ся, що я бо_ са_я йду.

Ой іду, йду, йду,
як сокілка по льоду,
вражі люди зглядаються,
що я босая [1] йду...

37

Allegro

Чо_го си_диш, на_ду_ла_ся? Чо_му в ко_жух
не вдяг_ла_ся? — Бо_дай то_бі так був дух,
як у ме_не є ко_жух, бо_дай то_бі
так був дух, як у ме_не є ко_жух!

— Чого сидиш, надулася?
Чому в кожух не вдяглася?
— Бодай тобі так був дух, } Двічі
Як у мене є кожух! }

[1] Варіант — п'яная.

38

На березу дуб похилився,
на багату чорт задивився,
на вбогую добрії люде,
з убогої господинька буде.

39

Allegro

А до ме_ не Я_ ків при_ хо_ див,
ко_ ро_ боч_ ку ра_ ків при_ но_ сив,
а я ті_ ї ра_ ки за_ бра_ ла,
а Я_ ко_ ва з ха_ ти про_ гна_ ла.

А до мене Яків приходив,
коробочку раків приносив,

а я тії раки забрала,
а Якова з хати прогнала:

— Іди, іди, Якове, з хати,
бо на печі батько та мати,

а в·запічку дядькові діти,
ніде тебе, Якове, діти.

40

Allegro molto

Ка_ те_ ри_ на і Ва_ силь сва_ ри_ ли_ ся за ки_ сіль.
Ой Ва_ си_ лю, Ва_ си_ лю, не їж мо_ го ки_ сі_ лю.

Катерина і Василь
сварилися за кисіль.

Ой Василю, Василю, } Тричі
не їж мого кисілю.

41

Allegretto

На ву_ ли_ ці скрип_ ка гра_ є,
ме_ не ма_ ти не пус_ ка_ є. Сер_ дить_ся
і ли_ ха, не ба_ чи_ ла же_ ни_ ха.

На вулиці скрипка грає,
мене мати не пускає.

Сердиться і лиха,
не бачила жениха.

На вулиці скрипка, бас,
пусти, мамцю, хоч на час.

Сердиться і лиха,
не бачила жениха.

42

Allegro molto

Тут мо_ я ку_ ма бу_ ла, тут мо_ я лю_ба бу_ ла,
тут во_ на вер_ ті_ ла_ ся, чорт зна_ є, де ді_ ла_ ся.

Тут моя кума була,
тут моя люба була,
тут вона вертілася,
чорт знає, де ділася.

43

Allegro

Гар_ нень_ ка мо_ ло_ дич_ ка, гар_ нень_ ко
по_ ди_ вить_ ся, гар_ нень_ ко са_ ма хо_ дить,
а ще гар_ ній му_ жа во_ дить.

Гарненька молодичка,
гарненько подивиться,
гарненько сама ходить,
а ще гарній мужа водить.

44

Allegretto

Ой ви_ пи_ ти, то то я,
за_ ку_ си_ ти, то то я, що_ су_ бо_ ти
до ро_ бо_ ти — то не_ во_ ля мо_ я.

Ой випити, то то я,
закусити, то то я,
щосуботи до роботи —
то неволя моя.

45

Прийди, прийди, мій хороший,
скинь чоботи, прийди босий,
щоб підківки не бряжчали,
щоб собаки не брехали.

46

Ой то ж мені догодило,
що прядиво не вродило,
ані прясти, ані ткати,
тільки собі погуляти.

47

— Козаченьку чорновусий,
чого в тебе жупан кусий?
— Вражі дівки підпоїли,
жупан мені підкроїли.

48

— Ой ти, Гандзю милостива,
чим ти брови намастила?
— Намастила купервасом,
щоб ходили хлопці часом.

49

Ти паробок, я паробок,
ходім бадва[1] на заробок,
заробимо корець жита,
буде для нас і для жида.

50

Дай же, боже, в добрий час,
як у людей, так і в нас,
і в добрую годину
звеселити родину.

51

Погуляймо, братиця,
бо не хутко трапиться,
погуляймо, господине,
нехай наша журба згине.

Ой чи згине, чи не згине,
погуляймо, господине,
погуляймо раз і два,
чи далеко до різдва?

52

Ой нащо нам музики,
як у нас свої язики?
Як заграю, поскачу
і нікому не плачу.

[1] Обидва.— *Ред.*

53

ВАЛЕЦЬ

Пішла я вальця,
збила я пальця,
от тобі валець —
кривавий палець [1].

Ой пила, пила,
чіпця згубила,
прийшла додому,
мужа набила.

— Ой іди, мужу,
чіпця шукати,
не знайдеш чіпця,
не йди до хати.

Пішов до коршми:
— Добридень, люде!
Хто чіпця знайде,
перейма буде.

Перейма буде —
кварта горілки,
хто чіпця знайде
моєї жінки.

54

ПОЛЬКА

[1] Цю строфу тексту і заголовок в автографі викреслено.— *Ред.*

Біда польку спокусила,
пішла полька за русина.
Русин каже: ходім жати,
полька каже: хочу спати.
Русин каже: ходім в поле,
полька каже: колька коле.

З РЕПЕРТУАРУ КОБЗАРЯ ГНАТА ГОНЧАРЕНКА

ДУМА ПРО ОЛЕКСІЯ ПОПОВИЧА

Співав кобзар Гнат Гончар (Гончаренко)
2-го декабря 1908 р. в Ялтах

♩≈72

1. Ой по Чор_но_му мо_ рю, ой на ка_ мі_

_ні бі_лень_ко_ му там си_ дієв со_ кіль яс_ нень_

кий, жа ліб_ нень_ ко кви_ лить-

про_ кви_ ля_ є, і на Чор_ не_ є

мо_ ре спил_на по_гля_ да_ є, що на Чор_но_ му

мо_ рю все не_доб_ре по_ чи_ на_ є,

rit.

2. a tempo

зла су_ про_ тив_ на хви_ леш_ на хви_ ля

у_ ста_ ва_ є, суд_ на ко_ зацьь_ кі_

_ї, мо_ ло_ дець_ кі_ ї на три час_ ти роз_ би_

3.

_ва_ є. Пер_ ву часть у_ хо_ пи_

_ло — в ту_ рець_ ку зем_ лю за_ нес_ ло,

дру_ гу часть у_ хо_ пи_ ло—

в Ду_ най_ ське гир_ ло за_ би_ ло;

4.

а тре_ тя часть тут ма_ є, по_ се_ ре_

_ди_ ні Чор_ но_ го мо_ ря, на бис_ трій

rit.

хви_ лі, на ли_ хій хур_ то_ ви_ ні

5. *a tempo*

по_ то_ па_ є. О при той час_

_ти бу_ ло вій_ська мно_ го,

хто був стар_ ши_ но_ ю? Гриць_ко Ко_ ло_ мі_

чин по всьо му вій_ ську із_

rit. 6. a tempo

бар_ зе о_ кли_ чен, о до ко_ за_ ків сло_

_ва_ ми про_ мов_ ля_ йи, сльо_ за_ ми [в] блива_ йи:

—Ей, ко_ за_ ки, па_ но_ ве- мо_ лод_ ці,

доб_ре ви дбай_ те, грі_ хов не

тай_ те, спо_ ві_ дай_ тесь ви

на_ пе_ ред ми_ ло_ серд_ но_ му бо_ гу

і Чор_ но_ му мо_ рю, ой о_

rit. 7. *a tempo*

_та_ ма_ ну ко_ шо_ во_ му. (А) ті ж ко_ за_ ки

те за_ чу_ ва_ ли, та всі за_ мов_

_ча_ ли, (о) тіль_ ки ж о_ біз_ веть_ ся _

rit.

О_ лек_ сій По_ по_ вич — геть_ ман- за_ по_

8. *a tempo*

_ро_ жець. — Ой ко_ за_ ки, па_ но_ ве- мо_ лод_

_ці, доб_ре ви вчи_ ні_ те, ме_ не ж,

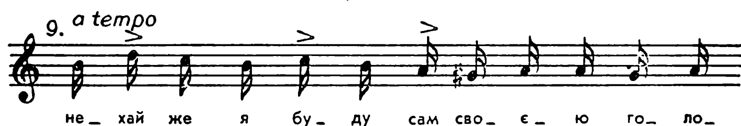
О_ лек_ сі_. я По_ по_ ви_ ча, са_ мо_ го возь_ мі_ те,

до мо_ є_ ї ши_ ї бі_ лень_кий ка_ мінь при_ в'я_

_жі_ те, о_ чі мо_ ї ко_ заць_ кі_ ї,

мо_ ло_ дець_ кі_ ї чер_ во_ ной ки_

_тай _ кой зап _ ні _ те, ой са _ мо _ го

rit.
ме _ не в Чор _ не мо _ ре іс _ пус _ ті _ те;

9. a tempo
не _ хай же я бу _ ду сам сво _ є _ ю го _ ло _

_во _ ю Чор _ не мо _ ре да _ ру _ ва _ ти,

ні _ же _ ли я ма _ ю мно _ го душ вір хрис _ ти _

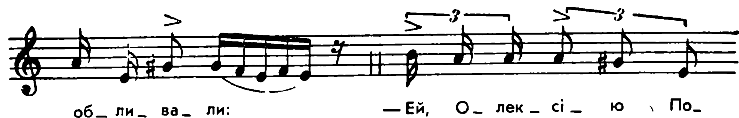
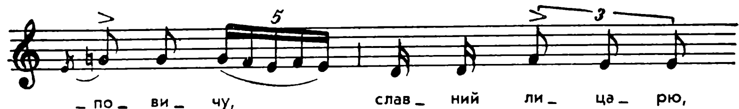
_ян _ ських по Чор _ но _ му мо _ рю

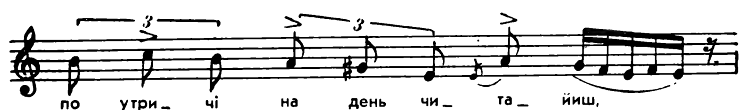
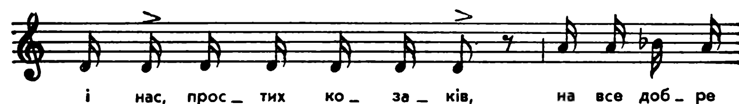
rit.
без _ не _ вин _ но по _ губ _ ля _ ти.

10. a tempo
(Ой) ті ж ко _ за _ ки те за _ чу _ ва _ ли,

до О _ лек _ сі _ я По _ по _ ви _ ча

сло _ ва _ ми про _ мов _ ля _ ли, сльо _ за _ ми

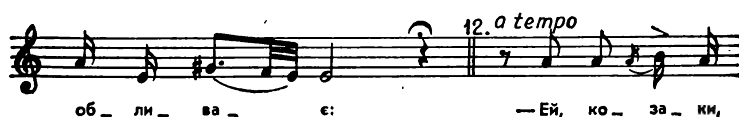

об_ ли_ ва_ ли: — Ей, О_ лек_ сі_ ю, По_

5
3
_по_ ви_ чу, слав_ ний ли_ ца_ рю,

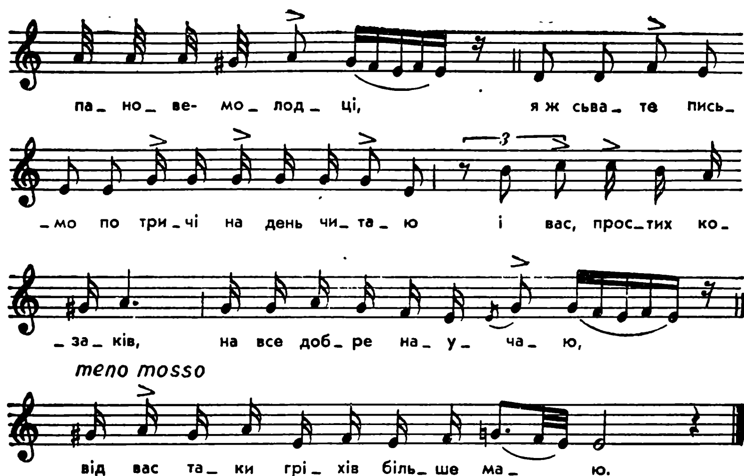
5
пи_ са_ рю, ти ж сьва_ те пись_ мо

3
3
по утри_ чі на день чи_ та_ йиш,

і нас, прос_ тих ко_ за_ ків, на все доб_ ре

на_ у_ ча_ йиш, по_ чо_ му ж ти від нас

rit.
11. a tempo (♩≈66)
3
грі_ хів біль_ ше ма_ йиш? Ой О_ лек_

3
сій По по_ вич те за_ чу_ ва_ йи,

5
rit.
сло_ ва_ ми про_ мов_ ля_ є, сльо_ за_ ми

12. a tempo
об_ ли_ ва_ є: — Ей, ко_ за_ ки,

Ой по Чорному морю,
ой на камі[1]ні біленькому
там сидієв сокіль (sic) ясненький,
жалібненько квилить-проквиляє
і на Чорнеє море спилна (sic) поглядає,
що на Чорному морю все недобре починає,
зла супротивна хвилешна хвиля уставає,
судна козацькі[1]ї, молодецькі[1]ї
на три части розбиває.
Перву часть ухопило —
в турецьку землю занесло,
другу часть ухопило —
в Дунайське гирло забило;
а третя часть тут має,
посередині Чорного моря,
на бистрій хвилі,
на лихій хуртовині потопає.
О при той [2] части було ві(й)ська много,
хто був старшиною?
Грицько Коломі[3]чин

---

[1] Чулося скоріше «і», ніж «и», але достоту не розслухано.
[2] В другий раз чулося «туй».
[3] Чулося скоріше «і», ніж «и».

по всьому ві(й)ську ізбарзе (sic)
окличен [1]
о до козаків словами промовляйи,
сльозами (в)бливайи:
— Ей, козаки, панове-молодці,
добре ви дбайте,
гріхов (sic) не тайте,
сповідайтесь ви наперед милосердному богу
і Чорному морю,
ой отаману кошовому.
(А) ті (ж) козаки те зачували,
та всі замовчали,
(о) тільки (ж) обізветься Олексій
Попович —
гетьман-запорожець.
— Ой козаки, панове-молодці,
добре ви вчиніте,
мене ж, Олексія Поповича,
самого возьміте,
до моєї шиї біленький камінь прив'яжіте,
очі мої козацькії, молодецькії
червоной китайкой запніте,
ой самого мене в Чорне море іспустіте;
нехай же я буду
сам своєю головою
Чорне море дарувати,
ніж(е)ли я маю много душ вір
християнських
по Чорному морю безневинно погубляти.
(Ой) ті ж козаки те зачували,
до Олексія Поповича словами промовляли,
сльозами обливали:
— Ей, Олексію Поповичу,
славний лицарю,
писарю,
ти ж сьвате письмо по утричі на день
читайиш (sic)
і нас, простих козаків, на все добре
научайиш, (sic)

---

[1] Значить: голосно гукав, так, щоб усі чули (примітка самого Гончаренка).

почому ж ти від нас гріхів більше майиш?
(Ой) Олексій Попович те зачувайи,
словами промовляє,
сльозами обливає:
— Ей козаки, панове-молодці,
я ж сьвате письмо по тричі на день
читаю
і вас, простих козаків, на все добре
научаю,
від вас таки гріхів більше маю,
що я в охотне військо од'їжджав,
недобре починав,
з отцем і з матір'ю прощения не мав
і старшого брата за брата не мав,
старшую сестру збарзе поважав,
ой у груди стременом одпихав,
либонь мене, панове-молодці,
найбільшеи (й) то гріхів спіткав.
Ой що [1] із города вибігав,
триста душ маленьких дітей
конем розбивав,
кров християнську безневинно я
проливав.
Ой молодиї жени за ворота вибігали,
маленькі дітки на руки хватали,
мене, Олексія Поповича, кляли-проклинали.
Ой іще ж я поз сорок церков пробігав,
за своєю городощу шапки не скидав,
на себе хреста не складав
і отцівської-материної молитви не
споминав,
либонь мене, козаки панове-молодці,
найбільше то гріх спіткав.
Ой іще мимо царську громаду пробігав.
За своєю гордощу шапки не скидав,
мужикам-козакам на день добрий не давав,
с празником не поздоровляв,
либонь мене, козаки панове-молодці,
найбільше то [2] гріх спіткав.

---

[1] При проказуванні тексту кобзар тут промовив не «що», а «іще».
[2] В другий раз чулося: «туй».

Ой не єсть же се [1] мене Чорне море
потопляє,
а єсть се [1] мене отцівська-материна
молитва од смерті вборонила,
на Чорному морю не втопила.
(То) [2] як буду я до отца (sic), до
матері, до роду прибувати,
буду отца і матір штити-шанувати й
поважати,
і старшого брата буду я за рідного отца
почитати,
а близьких сусід за рідне браття в себе
мати.
Скоро став Олексій Попович по істинні
правді гріхи богу сповідати,
зараз стала зла супротивна хвилешна
хвиля
на Чорному морю притихати.
Притихала
і впадала,
мов на Чорному морю не бувала,
ой усіх козаків до острова живцем [3]
прибивала.
Ті козаки на острові (sic) виходили,
сльозами обливали,
що на якомусь [4] Чорному морю,
на бистрій хвилі,
на лихій хуртовині
потопали,
о (sic) одного через Олексія Поповича
козака
з міждо [5] війська не втеряли.
(Ей) Олексій Попович на чуда (sic,
мабуть, на чердак) виходжає,

---

[1] При проказуванні Гончар тут промовив не «се», а «то».
[2] При проказуванні Гончар тут промовив «то», а при співі опустив.
[3] Гонч[аренко] промовляв раз «живцем», а раз «жерцем» і на запит сказав: «Живцем» чи «жерцем» — хто його знає».
[4] Гонч[аренко] співав: раз «на якомусь», раз «на якому ж», а як саме треба — не знав.
[5] Чулося неначе «миждо», але ж непевно.

бере в руки сьвате письмо,
по тричі на день читає,
ой усіх козаків на все добре научає:
— Слухайте, козаки, панове-молодці,
як се сьвате письмо висьвічуйи,
на все моление указуйе:
ей, который чоловік отцівську-материну
молитву штить-шанує-поважає,
то отцівська-материна молитва
у купецтві,
і в реместві,
і на полі,
і на морі
(о) на помощ (sic) спомагає,
то отцівська-материна молитва
зо дна моря винімає,
од великих гріхів душу відкупляє,
в царствія небесного привождає,
за которими молитвами стали ми хліба-солі
поживати...
Дай же, боже, миру царському
і народу християнському
од сьогодні всім на здравія,
на многая лєта,
многая лєта!

ДУМА ПРО УДОВУ

Ой не діброва зашуміла,
як удова старая
з своїми дітками маленькими
в своєму дому гомоніла.
Мала собі вдова три сини,
як ясниї гласниї соколи.
Вона ж годувала,
до зросту в найми не пускала,
вона ж свої головоньці
при старости літ
при їх жития сподівала.
А скоро стали сини
до разума дохожати,
стали молоде подружжя принімати (sic).
Зараз стали матері, старій удові,
хлібом-сіллю дорікати,
із домівки ізсилати.
— Іди ж ти, нене^{и}, пріч від мене^{и},
будуть, нене^{и}, гості в мене^{и},
царі та князі,
будуть пити, гуляти,
будеш ти, мати старая, у порога стояти,
ой то як же тебе не знатиму
за своєю гордощею,
як тебе назвати вже й мати.
А та удова се зачуває,
із двора схожає,
по вулиці склоняє-валяє,
за своїми дрібними сльозами
світа божого не видає.
— Що великая туга коло мого серця,

мов хто ножем пробиває.
Ой близькі сусіди поглядали:
— Ей, удово, старая мати,
іди ж у наш дом чужий проживати,
будем ми тебе хлібом-сіллю годувати,
будеш ти наших маленьких діток
доглядати.
А та вдова те зачуває,
у чужий дом ухожає,
живе-проживає,
хатку помітає,
(лавки помиває),
ой на ранній зорі, на вечірній
спочивання собі ніколи вона не має,
ой своїх синів збарзе зневажає,
клене-проклинає:
— Ой сини мої, сини,
три, як яснії, гласнії соколи,
бодай же ви отнині довіку
щастя й долі не мали,
як ви мене при старости літ
з домівки зіслали!
Що як я ручками та пучками
хліба-солі заробляла
та вас годувала,
а тепер хотя б не пила, не їла,
хотя б у вас в тихомирстві пожила!
Которії в них пили та гуляли,
за ворота вийшовши, їх осуждали:
— Братіки милі, голубоньки сиві,
стілько ж ми в вас п'ємо та гуляємо,
почому ж ми старої матері в вічі
видом не видаємо?
Чи ви її задали,
чи ви її запродали,
чи вона в вас хліб-сіль переїла?
Чи вона при старости літ
де вона вас осудила?
А старший брат те зачуває,
до утрені божественної одхожає,
утреню божественну вислухає,
до господи прибуває,
до братів словами промовляє:

— Братіки рідненькі, голубоньки
сивенькі,
нуте думати-гадати,
як би ж нам стару
матір у свій дом обіськати,—
став же нас господь видимо карати,
став у полі і в домі хліба-солі вменчати,
і не стало без старої матері
порядків у нас доставати.
То не орли заклектали,
як три вдовиченьки старої матері
шукали та питали,
а скоро в третім дворі напитали,
у хату вхожали,
словами промовляли,
сльозами обливали,
неньку стареньку прохали та й благали:
— Ей, мати старая, іди в свій дом
проживати,
будем тебе хлібом-сіллю годувати,
будем свої маленькі дітки спиняти,
будем тебе штити-шанувати-поважати.
А та вдова те зачуває,
словами промовляє,
сльозами обливає:
— Ой сини ж мої, сини,
три, як ясниї, гласниї соколи,
ой не так то отцівську-материну
молитву упросити,
як її розгнівити.
Ваша душа отнині і довіку
гріхов (sic) не одкупиться,
очі мої на вас не зоглянуться.
Як то вдова кляла-проклинала,
а ще ж подумала й погадала,
зо дна моря винімала,
од великих гріхів душу відкупляла,
до царствія небесного преводжала.
Ой котрий чоловік отцівську-материну
молитву
штить-шанує-поважає,
то отцівська-материна молитва
зо дна моря винімає,

од великих гріхов відкупляє,
до царствія небесного приводжає.
Нам годиться теє спом'ятати,
за которими молитвами стали
ми хліба-солі поживати.
Дай же, боже, миру царському,
народу християнському,
од сьогодні всім на здравіє,
на многая лєта,
многая лєта!

ДУМА ПРО [БРАТА І] СЕСТРУ

Ой у сьвату неділю (sic)
то ж не сива зозуля закувала,
ні дробная (sic) пташка
в саду щебетала,
як сестра до брата
з чужої сторони
у далекії городи
листи писала,
поклон посилала,
братіка рідненького,
голубонька сивенького,
у гості прохала:
— Братіку рідненький,
голубоньку сивенький,
прибудь до мене,
одвідай мене,
бездолную (sic),
й безродную,
й безплеменную
на чужій чужині,
при нещасній моїй хуртовині;
чи я живу,
чи я проживаю,
чи я на чужій чужині
більшеє горювання собі принімаю.
Що я на чужій чужині завдовіла,
з маленькими дітками осиротіла.
Як-то, братіку, тяжко та важко
бездолній, безплеменній
на чужій чужині
жити-проживати,

то так-то, братіку, тяжко та важко
не по силі
чоловікові
із сирої землі
важкий камінь підняти.
— Сестро моя рідненька,
голубонько сивенька,
рад би я до тебе
в гості прибувати,
то не знаю, де тебе шукати вже й мати.
Ой що ти живеш
за високими лісами,
за бистрими ріками,
за великими городами.
— Добре, братіку, учини,
через високії ліси
ясним соколом перелини,
через бистрі[и]ї ріки
білим лебедоньком перепливи,
через великі[и]ї города
сивим голубоньком перелини,
мов моє серце тугу розважає (sic).
Ой як-то, братіку, тяжко та важко
на сьватий день, на великдень,
альбо на которий празник роковий
молебний,
що люде до церкви йдуть,
як бджоли гудуть,
а з церкви йдуть,—
як мак процьвітає,—
пола з полою черкаєця [1],
брат з сестрою не прощайиця,
а плече с плечем торкає,—
один одного с празником поздоровляє,
на хліб, на сіль, на бенкет зазиває,
я ж стою, пребідна сиротина,
ніхто ж мене й не привитає,
альбо по отцеві, лібо по матері,
наче воно мене вже й не знає.
Ти ж і сам, брате, добре знаєш,
як у нашого отца (sic) лібо й у матері

[1] Не розібрано, чи «ця», чи «цця».

було що пити або їсти,
тогда ні світ, ні тьма в хату вступали,
кумами, сватами, рідними братами
називали.
Як пришибла худа, нещаслива хуртовина,
одреклась і вся названая родина.
Тоді нема ні кума, ні побратима,
нікому в хату вступити,
добрим здоров'ям навістити,
ні с ким стати, на здоров'я іспитати,
тільки піду я до сьватої церкви,
до божого дому,
богу помолюся,
на сьватости подивлюся,
то (ой) не раз, не два дробними (sic)
сльозами обіллюся,—
(о) то ж у мене рідні отець і матуся.
Вийду я з церкви, гляну — вгору високо,
і в землю глибоко,
і в чужу сторону
до родини вже й далеко.
Дай же, боже, миру царському,
народу християнському
од сьогодні всім на здравия
і на многая лєта,
многая лєта!

НЕМА В СВІТІ ПРАВДИ

Andante

Не_ ма в сві_ ті прав_ ди, прав_ди не зись_

_ка_ ти, тіль_ ки в сві_ ті

прав_ ди, що рід_ на_ я ма_ ти.

Нема в світі правди, правди не зиськати,
тільки в світі правди, що рідпая мати.

Уже тепер правда сидить у темниці,
А щира неправда з панами в світлиці.

Уже ж тепер правда, уже ж вона вмерла,
А щира неправда увесь світ зажерла.

ПОПАДЯ

Allegretto

Жу – ри – ла – ся по – па – дя сво – є – ю бі – до – ю:

— Го – ре ме – ні в сві – ті жить, що піп з бо – ро – до – ю.

Ох ме – ні тяж – ко! Ох ме – ні нуд – но!

Що піп з бо – ро – до – ю, жить на сві – ті труд – но.

Журилася попадя своєю бідою:
— Горе мені в світі жить, що піп з бородою.

Рефрен

Ох мені тяжко! Ох мені нудно!
Що піп з бородою, жить на світі трудно.

Просять мене на хрестини, просять мене сісти,
Як погляну на бороду, не хочеться й їсти.

Ох мені тяжко...

Просять мене на весілля, просять мене пити,
Подивлюся на бороду, аж не можу жити.

Ох мені тяжко...

ЗАПИСИ ПІСЕНЬ З ГОЛОСУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ЗАПИСИ
МИКОЛИ ЛИСЕНКА

ВЕСНЯНКИ З ВОЛИНІ

1

Andante

Крем_по_ве_є ко_ле_со, ко_ле_со
по_верх во_ди хо_ди_ло, хо_ди_ло.

Ковельськ. пов. Колодяжне

(Зрів[няй]: кроковеє колесо)

2*

3

Andante moderato

Бо_ро_дар, бо_ро_дар_ку! Про_дав Зо_сим Дар_ку.

Колодяжне

(Бородар — Воротар — Володар — Молодар)

4

Andante

Ой ми нив _ ку го _ ре _ мо, го _ ре _ мо.

Зе _ ле _ на _ я ру _ та, жов _ тий цвіт, жов _ тий цвіт.

І - шла па _ ні че _ рез двір, че _ рез двір,

на ній сук _ ня в де _ в'ять піл, в де _ в'ять піл.

(Миропілля. Звягель)

5 *

6

Allegro

А йдіть, ко _ зи, а йдіть, ко _ зи, по _ ви _ дай _ те бо _ же,

по _ ви _ дай _ те, по _ ви _ дай _ те, як ста _ рі ба _ би ска _ чуть.

(Миропілля)

7

Andante mosso

По _ стій _ те, хлоп _ ці, ту _ тей _ ка,

при _ не _ се су _ ка мо _ ло _ ка.

(Колодяжне)

8

Allegro

Десь тут бу_ла по_ до_ ля_ ноч_ ка,
десь тут бу_ ла мо_ ло_ де_ сень_ ка.
тут во_ на впа_ ла, до зем_ лі при_ па_ ла

(с. Чекна, Луцького пов.)

9

Allegretto

Бід_ на мо_ я го_ ло_ вой _ ко,
не_ щас_ли_ ва мо_ я до_ лень_ ко!

(с. Чекна)

10 *

11

Aiiegro vivace

У не_ ді_ лю ра_ ней_ко при_йде мій ба_ тей_ ко
При_ ве_ зе мі ді_ вой_ ку в ру_ тя_ но_ му ві_ ной_ ку.
мен _ чу _ ю, креп _ чу_ ю, ось во_ на є.

12

Andante mosso

А я рак- не_ бо_ рак цiв_ ки су_ че, щу_ конь_ ка- ри_ бонь_ ка до_ го_ ри ска_ че, то вго_ ру, то в до_ ли_ ну.

(с. Чекна)

13

Allegro

Жен_ чи_ чок, брен_ чи_ чок при_ лi_ та_ є, ви_ со_ ко нi_ жень_ ку пi_ дiй_ ма_ є, Ко_ би- то, на_ би_ то, нi_ жень_ ку про_ би_ то, в зе_ ле_ нiм лу_ гу бе_ ри па_ ру дру_ гу.

(с. Чекна)

14

Allegro

За_ інь_ку та за го_ ло_ вонь_ку,
та ні_ ку_ ди за_ інь_ку та ні ви_ ско_ чи_ ти,
та ні ку_ ди за_ інь_ ку та ні ви_ стриб_ ну_ ти,
за_ їнь_ ку, о_ бер_ ни_ ся,
я_ ка то_ бі лю_ ба- ми_ ла, о_ бій_ ми_ ся.

(с. Чекна)

15

ВАРІАНТ А

Andante moderato

А в кри_ во_ го тан_ ця та не ви_ ве_ ду кін_ ця,
тре_ ба йо_ го та ви_ во_ ди_ ти, кін_ця- ла_ ду із_ на_ хо_ ди_ ти.

(с. Чекна)

ВАРІАНТ Б

Andante

(с. Колодяжне)

16

17

Andante moderato

più mosso

пе_ре_ бо_ рець, сім бо_ яр. Про_ шу тес_тонь_ка,

із_ ми_ луй_ся, не гні_ вай_ся, не я го_ во_ рив,

a tempo

ме_ не хміль під_бив. Я, я, я мо_ло_ дець,

ти_ хий пе_ре_бо_ рець, сім бо_ яр.

18

Andante

Не стій, вер_ бо, над во_ до_ ю

ра_ но, ра_ но! Не стій, вер_ бо,

над во_ до_ ю та ра_ не_ сень_ ко!

(с. Жаборицi, Звягельськ. пов.)

19

Andante moderato

Ой ні_ хто там не бу_ вав, де ся я_ вір

роз_ ви_ вав. Ой я_ во_ ре, я_ во_ рой_ ку

Allegro

зе_ ле_ нень_ кий! Ой та_ мей_ ки зі_ йшло

три мі_ ся_ ці яс_ ні, ой я_ во_ ре,

я_ во_ рой_ ку, зе_ ле_ нень_ кий.

(с. Чекна)

20

Moderato

А в то_ му са_ ду чис_ то ме_ тя_ но,

ще й хре_ща_ тим бар_ ві_ ноч_ ком дріб_ но пле_ тя_ но.

(Миропілля)

21

Moderato

Ой на го_ рі, на го_ рі, ой на го_ рі,

на го_ рі, ой до_ до_ лу гіл_ ля,

до до_ лу, ши_ ро_ ке_ є лис_ тя до зем_ лі.

(Миропілля)

23

Moderato

Роз- ли- ли- ся во- ди

на чо- ти- ри бро- ди, гей, дів- ко,

вес- на крас- на, зіл- ля зе- ле- нень- ке,

гей, дів- ко, вес- на красна, зіл- ля зе- ле- нень- ке.

(Жаборицi)

ОБЖИНКОВІ

1

Sostenuto

Ой яс – но, яс – но, де яс – не сон – це

схо – дить, а ще яс – ні – ше,

де на – ша па – ні хо – дить.

(Колодяжне)

2

Andante

Ой до кра – ю, жен – чи – ки, до кра – ю,

я вам пи – ро – гів на – кра – ю.

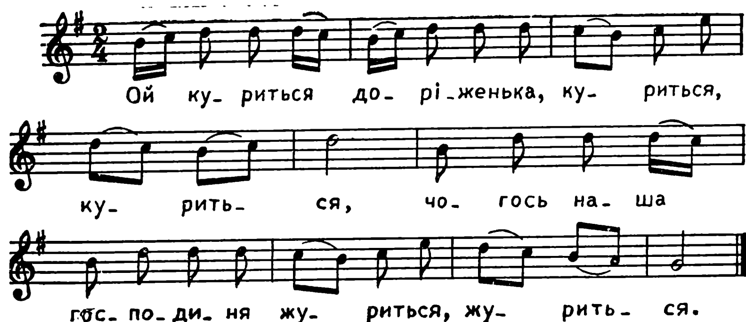
3

Andante moderato

Ой лі – та- а со – ко – лонь – ко по по – лю,

ой зби – ра – є че – ля – донь – ку до – до – му.

4

5

Allegro

6

Andante

ЗАПИСИ
КЛИМЕНТА КВІТКИ

Сі пісні переймала Леся Українка найбільше від люду свого рідного і коханого волинського краю в дитячі літа і в ранній молодості. Деякі з них Леся знала від своєї матері. Олена Пчілка з любов'ю переносила в родинне життя кращі мелодії, які находила в народі.

Частина мелодій була списана мною з голосу Лесі 1899 і 1900 року в Гадячому і в Києві, а частина — 1907 і 1908 року в Балаклаві і Ялті. Деякі тексти записала Леся і її брат Михайло Косач коло 1890 року безпосередньо від волинських селянок і селян, але більшу часть Леся держала в пам'яті ввесь свій вік і продиктувала мені в кінці мая і початку червня 1913 року в Кутаїсі.

Зовсім малою, либонь, п'ятилітньою дитиною запам'ятала Леся деякі весняні танкові пісні, тут уміщені, і то був несвідомий початок її чинності. За складанням свого збірника застала її остання смертельна стадія її хвороби. Вона диктувала сі тексти ще кілька днів після того, як покинула від знесилення свою останню повість «Екбаль-ганем». Отож її життєва праця, почавши з народної пісні і відбігши потім дуже далеко, скінчилася народною піснею.

К. Квітка

ВЕСНЯНКИ, ВЕСНЯНІ ГРИ І ТАНКИ

З Миропілля, Звягельського повіту

1

А вже весна, а вже красна,
із стріх вода капле,—
молодому козаченьку
мандрівочка пахне.

Як поїхав козаченько
через чисте поле,
за ним його дівчинонька:
— Вернися, соколе!

— Не вернуся, забарюся,
гордуєш ти мною,
буде ж теє гордування
все перед тобою!

Інші мелодії з подібним текстом див.: Марко Вовчок. 200 укр. пісень. У ноти завів Едуард Мертке. Видання Ріттер-Бідермана. Лейпціг і Вінтертур, 1868 року, № 2; А. Рубець. 216 народных укр. напевов. Москва, 1872 р., № 2, 8 і 31 (ті самі мелодії гармонізовані в збірнику Рубця «100 укр. нар. песен» під № 2, 35 і 62); Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-

русский край, снаряженной имп. Русским географическим обществом. Юго-западный отдел. Материалы, собранные П. Чубинским, т. III. Петербург, 1872, стор. 111 (та сама мелодія з фортепіанним акомпанементом в збірнику М. Лисенка «Молодощі. Збірник танків та веснянок», Київ, 1875, стор. 48, а в хоровому розкладі в «2-му вінку веснянок», його ж, виданому у Києві 1896 р.); Збірка народних пісень в хоровому розкладі, пристосованих для учнів молодшого і підстаршого віку у школах народних. Упорядив М. Лисенко. К., 1908 р., стор. 9; Збірничок укр. пісень з нотами. 5 видання Е. Фесенка [1] в Одесі, 1911 р., № 93. Паралельний текст без нот: М. Максимович. Дни и месяцы укр. селянина. Москва, 1852, ст. 2. Порівняй: Я. Головацкий. Народные песни Галицкой и Угорской Руси. Москва, 1878, ч. III, отд. 1, стор. 316, № 40.

2

Andante

Ой на го_ рі, на го_ рі,

ой на го_ рі, на го_ рі,

poco più mosso

ой до_ до_ лу гіл_ ля, до_ до_ лу,

rit.

ши_ ро_ ке_ є лис_ тя до зем_ лі.

Ой на горі, на горі, (2)
Ой додолу гілля, додолу,
Широкеє листя до землі.

---

[1] Див. збірники Конощенка у списку умовних скорочень.— *Ред.*

До Музею укр. діячів науки та мистецтва від К. Квітки

Народні мелодії.

З голосу

Лесі Українки

записав
і
упорядив

Климент Квітка.

Ч. I.–II (від стор. 129)

КИЇВ.

1917/8.

Титульна сторінка збірника К. Квітки
«Народні мелодії. З голосу Лесі Українки»,
виданого на склографі 1917 р.

Там галоньки збирались, (2)
Ой додолу...

Десь узявся яструбець, (2)
Ой додолу...

Всіх галочок розігнав, (2)
Ой додолу...

Найчорнішу собі взяв, (2)
Ой додолу

Ой на морі, на морі, (2)
Та на синьому озері,
Та на синьому озері.

Там дівоньки купались, (2)
Ой додолу гілля, додолу,
Широкеє листя до землі!

Десь узявся молодець, (2)
Ой додолу...

Всіх дівочок розігнав, (2)
Ой додолу

А найкращу собі взяв, (2)
Ой додолу...

3

Moderato

А в то_му са_ду чис_то ме_ тя_но,
ще й хре_ща_ тим бар_ ві_ ноч_ ком
дріб_ но пле_ тя_ но.

А в тому саду
чисто метяно
ще й хрещатим барвіночком
дрібно плетяно.

А в тому саду
ніхто не бував,
лиш молодий Андрієчко
коня попасав.

Коня попасав,
дрібний лист писав
все до теї Наталочки,
що вірно кохав.

«Ой ти, Наталю,
горда та пишна,
я до тебе листи писав,
а ти не прийшла!»

— А ти, Андрійку,
невеликий пан,—
сідлай коня вороного
та й приїжджай сам!

Дуже близький текст: Збірничок найкращих укр. пісень з нотами. Зібрав К. Поліщук. Ноти записав М. Остапович. К., 1913, ч. III, № 7. Мелодія там, без сумніву, не записана разом з текстом, а взята з другої пісні і пристосована до цієї не до ладу.

4

Adagio

Ту_ ман та_ нок во_ ди_ла,
1-14 15
ту_ ман та_нок во_ ди_ ла. // здій_ ма_ ти.

Туман танок водила,— (2)
що виведе, то й стане,
на дівочок погляне,
чи всі дівки в танку є.
Усі дівки в танку є,
тільки нема їдної —
Настусі молодої.
Її мати чесала,
а чешучи, навчала:
«Не стій, донько, з нелюбом,
не дай ручки стискати,
перстеника здіймати,
а як стаєш з миленьким,
давай ручку стискати,
перстеника здіймати».

Слова «туман» в сьому варіанті стоїть намість давнього слова «тума́», котре значить: людина мішаної породи,— один з родителів турчин або татарин, а другий українець (див. Словар укр. мови Б. Грінченка). В двох інших варіантах — А. Метлинського (Нар. южнорусские песни. К., 1854, стор. 299) і Д. Яворницького (Малорусс. нар. песни. Екатеринослав, 1906, № 42) — «тума́» стоїть в центрі змісту пісні. З усіх трьох варіантів дається зробити така реконструкція первісного тексту:

Тума́ танок водила,
що виведе, то й стане,
на дівочок погляне,
чи всі дівки в таночку,
— Всі дівочки в таночку,
лиш роженьки немає.
Мати роженьку чесала,
а чешучи, навчала:
«Доню моя, роженько,
як ти підеш у танок,
не становись край туми́,—
тума́ зведе з розуму,
на ніженьку наступить,
за рученьку іздавить,
золот перстень іздойме».

Варіанти мелодії: з подібним текстом у Лисенка, Молодощі, ст. 28 (= «2-й вінок веснянок», ст. 8); з ін-

шим текстом: Малоросс. и белорусские песни, собранные П. Сокальским. С.-Петербург, 1903, № 4, II. Паралельні тексти без нот, окрім вищезгаданих, ще у Чубинського, III, ст. 36, Головацького, ч. III, т. 1, стор. 92, і Милорадовича, Нар. обряды и песни Лубенского уезда (Сборник Харьковского историко-филологического общества, т. X), ст. 49 і 50.

5

Allegretto

Ой не рос_ти, кро_пе, ой не рос_ти, кро_пе,

ви_ со_ ко та й у го_ ро_ ді,

ви_ со_ ко та й у го_ ро_ ді.

Ой не рости, кропе, (2)
високо та й у городі, (2)

ой не рости, кропе, (2)
коло моїх та ворітечок. (2)

Ой не ходи, хлопче, (2)
коло моїх та віконечок. (2)

Як матінка засне, (2)
я до тебе та сама вийду. (2)

Я до тебе вийду (2)
під зелену вишню, (2)

я в тебе спитаю, (2)
що в тебе на мислі. (2)

Близька мелодія (текст з однаковим початком, але іншого змісту) у Чубинського, III, стор. 141 (=Лисенко, Молодощі, стор. 44, 1-й вінок веснянок, ст. 12—22, і шкільна збірка, ст. 11). Варіант мелодії теж у Рубця, 216 нар. укр. нап., № 125. Текст пор.: М. Довнар-Запольский. Песни пинчуков. Университетские известия. К., 1896, № 323; И. Бессараба. Материалы для этнографии Седлецкой губернии. Сборник отделения русского языка и словесности имп. Академии наук, т. 75, ст. 105. Від Лесі Українки записані перші дві строфи вміщеного тут тексту, останні ж чотири записані 1917 року від Олени Пчілки.

6

А ми просо сіяли, сіяли!
Зеленая рута, жовтий цвіт, жовтий цвіт!

Другий вірш — «Зеленая рута, жовтий цвіт» — повторюється в кожній строфі. Від Лесі дальших слів не записано, через те подаю тут повний текст з рідкого видання А. Метлинського, Нар. южнорусские песни. К., 1854 (стор. 296, приспівка там «Зеленая моя рутонька, жовтий цвіт!»):

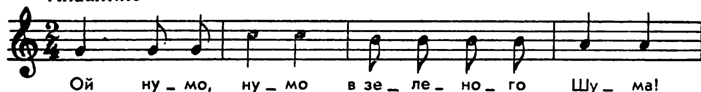
— Ой ми поле оремо, оремо,
ой ми жито сіємо, сіємо!
    — А ми коні пустимо, пустимо!
— А ми коні займемо, займемо!
    — А ми коні викупим, викупим.
— Ой що ж ви нам додасте, додасте?
    — Ой ми дамо сто рублів, сто рублів.

— Ми сто рублів не візьмем, не візьмем.
— А (ми) дамо тисячу, тисячу.
— Ми тисячі не візьмем, не візьмем.
— А ми дамо дівочку, дівочку.
— За дівочку ні слова, ні слова,
за кониченьки да й з двора, да й з двора!

Овруч

Варіанти мелодії: Коціпінський, № 67; Рубець, 216 нар. укр. нап., № 15; Іван Колесса. Пісні з села Ходович Стрийського повіту (XI том Етнографічного збірника Наукового товариства імені Шевченка у Львові), ст. 28, № 7; П. Сокальский. Мал. и бел. песни, № 6; Мелодії гаївок, схоплені на фонограф Йосифом Роздольським, списав і зредагував Філарет Колесса. Матеріали до української етнології. Видає Етнографічна комісія Наук. тов. ім. Шевченка у Львові, т. XII, № 85 і 86. Паралельні тексти показані Володимиром Гнатюком — «Гаївки» — в тім самім томі «Матеріалів», ст. 17—19, і, крім того, Максимович. Дни и месяцы, ст. 16; Чуб., III, № 11; М. Дикарів. Нар. календар Валуйського повіту в Вороніжчині (Мат. до укр. етнології, VI), ст. 177. Студія про цю пісню: Потебня. Объяснения малор. и сродных нар. песен, I. Варшава, 1883, ст. 39—45.

7

Ой нумо, нумо в зеленого Шума!
Ой Шум ходить по діброві,
а Шумиха рибу ловить,
що вловила, то пропила,
сукні доньці не купила.
— Постій, дочко, до суботи,
справлю сукню ще й чоботи.
Червоную плахту, зелену запаску...
Люби мене, козаченьку,
коли твоя ласка!

Варіанти мелодії і тексту: Чубинський, III, стор. 50 (=Рубець, 216 н. у. п. № 28; в «Молодощах» Лисенка та сама мелодія, що у Рубця, доповнена заспівом). Пор.: А. Конощенко. Укр. пісні з нотами. II сотня. Одеса, 1902, № 20, і Рубець. 100 у. н. п., № 94. Парал. тексти без нот: Максимович. Дни и месяцы, ст. 17; К. Шейковский. Быт подолян. К., 1860, т. I, ст. 21, № 9; Грінченко. Этнографические материалы, т. III. Чернігів, 1899, № 197; Яворницький, № 56; И. Бессараба. Материалы для этнографии Херсонской губ. Сборник отд. русск. яз. и слов. имп. Академии наук, т. XCIV, № 4 — текст № 18.

9

(Фрагменти)

Andante

Ой по_ ї_ ду я та й до Лю_ ба_ ра,

я, я, я мо_ ло_ дець,

ти_ хий пе_ ре_ бо_рець, сім бо_ яр.

Ой поїду я
та й до Любара,
я, я, я молодець,
тихий переборець,
сім бояр.

. . . .
. . . .

Прошу, тестоньку,
 ізмилуйся,
 не гнівайся,
 не я говорив,
 мене хміль підбив.
Я, я, я молодець,
 тихий переборець,
 сім бояр.

Інші мелодії: Сокальський. Мал. и бел. п., № 3; Роздольський — Ф. Колесса. Мелодії гаївок, № 172. Парал. тексти без нот: Гнатюк. Гаївки, ст. 74—76. До паралелей, показаних Гнатюком, додам: Чуб., III, № 26; Грінченко, III, № 208.

10

Allegro alla Ballata

А йдіть, ко_ зи, а йдіть, ко_ зи, по_ ви_ дай_ те бо_ же, по_ ви_ дай_ те, по_ ви_ дай_ те, як ді_ вой_ ки ска_ чуть.

А йдіть, кози, а йдіть, кози,
повидайте боже,
повидайте, повидайте,
як дівойки скачуть.

Дальших слів від Лесі не записано. Її сестра Ольга Кривинюк прислала такий текст з с. Колодяжного, Ковельського повіту:

А йдіть, кози, а йдіть, кози,
повидайте боже,
повидайте, повидайте,
як старі баби скачуть.
— Отак, отак, отак, отак,
отак нехороше,
отак, отак, отак, отак,
отак негригоже.
А йдіть, кози, а йдіть, кози,
повидайте боже,
повидайте, повидайте,
як дівойки скачуть.
— Отак, отак, отак, отак,
отак хорошейко,
отак, отак, отак, отак,
отак пригожейко.

Одмінні мелодії: Роздольський — Ф. Колесса. Мелодії гаївок, № 59—61. Пор.: Чуб., III, ст. 32 (=Лисенко, Молодощі, ст. 40, і 2-й вінок веснянок, ст. 16—19). Тексти: Гнатюк. Гаївки, ст. 29—31.

З-під Любара, Звягельського повіту

11

Andante

Пе_ре_йди, мі_ся_цю, пе_ре_йди, мі_ся_цю,
та й на на_шу у_ли_цю, та й на на_шу у_ли_цю,
та й на на_ шу у_ ли_ цю!

Перейди, місяцю, перейди, місяцю,
та й на нашу улицю,
та й на нашу улицю,
та й на нашу улицю!

На нашій улиці, на нашій улиці
та всі хлопці молодці. (3)

А нема кращого, а нема кращого
над Петруня нашого. (3)

Сім пар чобіт стоптав, сім пар чобіт стоптав,
до дівчини ходивши,
до дівчини ходивши,
подарунки носивши.

Паралельні тексти без нот: Чуб., V, ст. 104. № 219; И. Бессараба. Материалы для этнографии Херсонской губ. Петроград, 1916, № 287.

Моїм завданням при обробленні сього збірника було показати з можливою повністю самі **м у з и ч н і** паралелі до уміщених тут пісень. Безнотних видань пісень досі було надто багато, щоб можна було жадати в кожній новій публікації зведення всіх попереду друкованих без нот варіантів. Такого завдання досі ніхто ще не сповнив

(найближче до нього дійшов В. Гнатюк у «Гаївках», де теє улегшалося обмеженістю матеріалу), і в обставинах нашого часу менше, ніж коли, можна таке завдання становити, але через те не тратить рації зазначення тих безнотних паралелей, які здибалися в приступних мені виданнях.

Кл. Кв[ітка]

З Чекни, Дубенського повіту

12

Andantino

Ой чи ди_во, чи не ди_во:
пі_шли дів_ки на вой_ну, мо_ло_ди_ці
за ни_ми, а па_руб_ки і со_бі.

Ой чи диво, чи не диво:
пішли дівки на войну,
молодиці за ними,
а парубки і собі.

Пор. № 8 сього збірника.

13

Allegro

А в на_шо_ї пе_ре_пі_лонь_ки
та го_лів_ка бо_лить, тут бу_ла, тут бу_ла
пе_ре_пі_лонь_ка, тут бу_ла, тут бу_ла ви_но_зі_ронька!

А в нашої перепілоньки
та голівка болить,
та голівка болить,
тут була, тут була перепілонька,
тут була, тут була винозіронька!

За другим разом співається: «та плечиці болять», за третім — «ручсnята болять» і за четвертим — «ноженята болять».

Інші мелодії: Чуб., III, ст. 64, варіант в «Молодощах» Лисенка, стор. 14; Рубець. 216 нар. укр. нап., № 19 (=його ж, 100 у. н. п., № 72) і 26; O. Kolberg. Pokucie. Obraz etnograficzny, t. I. Kraków, 1882, ст. 65 і 172; Гр. Ходоровский. 14 малор. песен, аранжированных для фортепиано. К., 1893 р., № 2; Конощенко, II, № 19; Роздольський — Людкевич. Галицько-руські народні мелодії.— Етнографічний збірник Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, т. XXI, № 212; Роздольський — Ф. Колесса. Мел. гаївок, № 8, 9, 115, 116, 134. Тексти: В. Гнатюк. Гаївки, ст. 131—133. Крім паралелей, показаних Гнатюком, зазначаю: Максимович. Дни и месяцы, ст. 13.

14

Allegretto

I гурт

Чор_нуш_ко, душ_ко, вста_вай ра_нень_ко,
вми_вай ли_чень_ко,— хтять те_бе лю_
_ди взя_ти, а я ра_да від_да_ти.

II гурт

За ко_го, ма_му_нень_ко, за ко_го, лю_бу_

нень ко? _ I гурт За се_ля_ни_на, за йо_го си_на.

II гурт Не пі_ду, ма_ му_нень_ко, не пі_ду, лю_бу_

нень ко! Тра піз_но ляг_ти, а ра_но вста_ти,

на по_ле і_ти, о_бі_дать нес_ти,— не пі_ду, ма_

_му_ нень_ко, не пі_ду, лю_бу_ нень_ ко!

I гурт Чорнушко, душко,
вставай раненько,
вмивай личенько,—
хтять тебе люди взяти,
а я рада віддати.

II гурт За кого, мамуненько,
за кого, любуненько?

I За селянина,
за його сина.

II Не піду, мамуненько,
не піду, любуненько!
Тра пізно лягти,
а рано встати,
на поле іти,
обідать нести,—
не піду, мамуненько,
не піду, любуненько!

I Чорнушко, душко,
вставай раненько,

вмивай личенько,—
хтять тебе люди взяти,
а я рада віддати.

II За кого, мамуненько,
за кого, любуненько?

I За поповина,
за його сина.

II Не піду, мамуненько,
не піду, любуненько!
Тра пізно лягти,
а рано встати,
до школи іти,
книжки читати,—
не піду, мамуненько,
пе піду, любуненько!

I Чорнушко, душко... і т. д.

II За кого... і т. д.

I За циганина,
за його сина.

II Не піду, мамуненько,
не піду, любуненько!
Тра пізно лягти,
а рано встати,
до шатра іти,
лантухи шити,—
не піду, мамуненько,
не піду любуненько!

I Чорнушко, душко... і т. д.

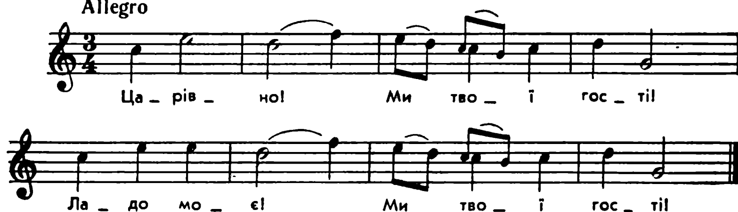
II За кого, мамуненько,
за кого, любуненько?

I За міщанина,
за його сина.

II Ой піду, мамуненько,
ой піду, любуненько!
Тра рано лягти,
а пізно встати,
на місто піти
потанцювати,—
ой піду, мамуненько,
ой піду, любуненько!

Близькі мелодії: Роздольський — Ф. Колесса. Мел. гаївок, № 165—166. Інша: Конощенко. Укр. пісні, III сотня. К., вид. «Вік», 1906, № 83. Тексти: Гнатюк. Гаївки, ст. 62—72.

15

I гурт Царівно! Ми твої гості!
Ладо моє! Ми твої гості!

II гурт Бояре! За чим ви гості?
Ладо моє! За чим ви гості?

I Царівно! За дівчиною.
Ладо моє! За дівчиною.

II Бояре! За которою?
Ладо моє! За которою?

I Царівно! За найстаршою!
Ладо моє! За найстаршою!

II Бояре! Ми не даємо!
Ладо моє! Ми не даємо!

I Царівно! Ми не беремо!
Ладо моє! Ми не беремо!

Потім співають так само про середню дівчину (5 строфа: «Царівно! За середньою! Ладо моє! За середньою!») і про найменшу. Доходять до краю так:

I Царівно! За найменшою!
Ладо моє! За найменшою!

II Бояре! Ми оддаємо!
Ладо моє! Ми оддаємо!

I Царівно! Ми заберемо!
Ладо моє! Ми заберемо!

Іншу мелодію сього танка з Воронезької губернії записав П. Сокальський і умістив у своєму трактаті «Русская народная музыка, великорусская и малорусская, в ее строении мелодическом и ритмическом». Харьков, 1888 р., ст. 162. Текст пор.: Чуб., III, № 21. У Лисенка в вищезгаданій шкільній збірці — та сама мелодія, що тут. Лисенко записав від Лесі кілька мелодій танкових і купалових багато давніше, ніж я. «Царівна» зазначена у Лисенка хибно як миропільська пісня; ця помилка пояснюється тим, що він записав інші мелодії від Лесі з Миропілля, і тим, що межи часом записування і часом опублікування шкільної збірки минуло коло десятка літ. У Лисенка завжди були між паперами записи різних людей, і текст «Царівни», поданий йому Лесею, міг замінитися текстом, поданим кимсь іншим; цим, мабуть, пояснюються одміни межи текстом Лисенка і уміщеним тут. Достотність цього останнього потвердила і мати Лесі У.— Олена Пчілка, котра вивчила цю пісню в Чекні. Подані тут уваги взагалі відносяться до танків № 2—6 і купалових пісень № 6 і 7 в шкільній збірці Лисенка.

16

Allegro moderato

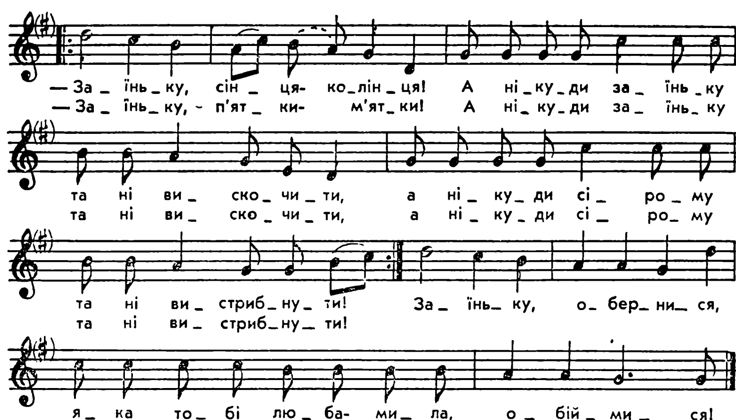
Десь тут була подоляночка,
десь тут була молоденькая,
тут вона впала,
до землі припала.

— Устань, устань, подоляночко,
умий личко так, як шкляночку,
біжи до Дунаю,
візьми ту, що скраю!

Див. примітку до попередньої пісні. У Лисенка хибно зазначено, що Чекна — Луцького повіту (дійсно — Дубенського).

17

Allegretto

— Заїньку, та за головоньку!
А нікуди заїньку та ні вискочити,
а нікуди сірому та ні вистрибнути!
— Заїньку, сінця-колінця!
А нікуди заїньку та ні вискочити,
а нікуди сірому та ні вистрибнути!
— Заїньку, п'ятки-м'ятки!
А нікуди заїньку та ні вискочити,
а нікуди сірому та ні вистрибнути!
— Заїньку, обернися,
яка тобі люба-мила, обіймися!

Варіанти мелодії: Роздольський — Ф. Колесса. Мелодії гаївок, № 111—113; Роздольський — Людкевич, № 213 і 214; Конощенко, III, № 89. Інші мелодії: Лисенко. Молодощі, ст. 38; Роздольський — Ф. Колесса, № 114. Тексти: Гнатюк. Гаївки, ст. 122—125; крім показаних Гнатюком, Максимович. Дни и месяцы, ст. 14. Див.: Лисенко. Шкільна збірка. В моїм записі, згідним з співом Лесі в 1907 році і звіреним з Оленою Пчілкою 1917 року, остання фраза «Заїньку... обіймися» не повторюється тричі, як у записі Лисенка, і це більше координується з описом гри, уміщеним у Лисенка. «Сінця-колінця» — sic. (так само у Шейковського. Быт подолян, I, № 7. ст. 19, і у Гнатюка, ст. 124; у Лисенка — «сінця по колінця» — без сумніву довільна поправка).

18

Andantino

Бідна моя головонько!
Нещаслива моя доленько!

Що я, бідна, наробила,—
Кострубонька полюбила.

Приїдь, приїдь, Кострубоньку,
стану, стану до шлюбоньку

у неділю пораненьку
на льняному рушниченьку.

Приїдь, приїдь, Кострубоньку,
на сивому кониченьку.

Близька мелодія: Роздольський — Ф. Колесса. Мел. гаївок, № 49; одмінні — ibid., № 4; Іван Колесса, стор. 23; Роздольський — Людкевич, № 170. Тексти: Гнатюк, ст. 42—49. Запис тексту в шкільній збірці Лисенка, ст. 4, недостотні («не злюбила» і «льняному»); за тим свідчить і Ол. Пчілка.

19

Vivace

А в неділю раненько
приїде мій батенько,
привезе мені дівоньку
в рутвяному віноньку —
меншую, кращую,
ось вона є!

20*

21

Женчичок-бренчичок вилітає,
високо ніженьку підіймає.
Коби то набито,
ніженьку пробито.
В зеленім лугу,
бери пару другу!

22*

23

Andantino

I гурт

Чи ви ба_ чи_ли, чи ви ви_ ді_ ли

мо_ ю жо_ ну на тор_зі?

II гурт

Хоч ми ба_ чи_ли,

хоч ми ви_ ді_ ли, то ми то_ бі не ска_жем!

I

Гей, жо_ но, до_ до_ му!

II

Бі_ се- му_ же, не пі_ ду!

I

Ді_ ти пла_ чуть, їс_ ти хо_ чуть, то йди дай,

то йди дай.

II

Там на по_ ли_ ці дві па_ ля_ ни_ ці —

ко_ ли хтять, хай ї_ дять!

I

Вже ж во_ ни те_ є по_ ї_ ли.

II

Я_ ко_ го ж бі_ са схо_ ті_ ли?

Перший хор Чи ви бачили,
чи ви виділи
мою жону на торзі?

Другий хор Хоч ми бачили,
хоч ми виділи,
то ми тобі не скажем!

I Гей, жоно, додому!

II Бісе-муже, не піду!

I Діти плачуть, їсти хочуть,
то йди дай, то йди дай.

II Там на полиці дві паляниці,
коли хтять, хай їдять!

I Вже ж вони теє поїли.

II Якого ж біса схотіли?

Інші мелодії: O. Kolberg. Pokucie, I, ст. 168. Його ж. Wołyń, № 366. Роздольський — Ф. Колесса. Мел. гаївок, № 22, 23, 78, 79, 87, 88, 171. Роздольський — Людкевич, № 179 і 180. Тексти: Гнатюк. Гаївки, ст. 81—87.

З Колодяжного, Ковельського повіту

24

Кремпового колеса [1],
згубив Тиміш пояса,
а Марина ридала,
поясини шукала.

Інша мелодія, теж із Колодяжного, і повніший текст — в шкільній збірці Лисенка, ст. 4. «Кремповеє колесо» — очевидно, замість «кроковеє» (жовте, шафранне, пор. «крокіс»). «Кроковеє колесо» — сонце (Потебня. Объяснения малор. и сродных нар. песен, ст. 153 і далі). Очевидно, в Колодяжнім «кр[емповеє] колесо» — тільки ремінісценція, захована бурлескою. Потебня приводить таку танкову пісню з Роменського повіту:

[1] Кожен рядок співається двічі.— *Ред.*

Кроковоє колесо
вище тину стояло,
много дива видало.
Чи бачило, колесо,
куди милий поїхав?
— За ним трава зелена
і діброва весела.

Кроковоє колесо
вище тину стояло,
много дива видало.
Чи бачило, колесо,
куди нелюб поїхав?
— За ним трава полягла
і діброва загула.

25 *

З Ушицького повіту

26

Allegretto

— Горобеєчку, в садку-падку,
та чи був же ти в нашім садку,

та чи бачив ти, як мак сіють?
— Ой так сіють мак,
і морковку, й пастернак.

Близькі мелодії: Чуб., III, ст. 57 (= Молодощі, I, № 3); Рубець. 216 нар. укр. нап., № 25; Роздольський — Ф. Колесса. Мел. гаївок, № 63 і 64; Роздольський — Людкевич, № 197. Тексти: Гнатюк. Гаївки, ст. 26—28; Чуб., III, ст. 61, № 9; Г. Шейковский. Быт подолян, I, № 8, ст. 21.

НА КУПАЛА

С. Яронь, Звягельського пов.

27

Andantino

Ой ні_хто ж там не бу_вав, де ся я_вір роз_ви_вав,

più mosso

ой я_во_ре, я_во_ronь_ку зе_ле_нень_кий!

a tempo

Ой та_мень_ка зі_йшло три мі_ся_ці яс_них,

più mosso

ой я_во_ре, я_во_ронь_ку зе_ле_нень_кий!

Ой ніхто ж там не бував, де ся явір розвивав.
Ой яворе, явороньку зелененький! [1]
Ой таменька зійшло три місяці ясних,
три місяці ясних, три парубки красних.
Ой один парубок — то то ж наш Іванко,
а другий парубок — то то ж наш Михалко,
а третій парубок — то то ж наш Семенко.
Ой таменьки зійшло три зіроньки ясних,
три зіроньки ясних, три дівоньки красних.
Ой одна дівонька — то наша Мар'юся,
а друга дівонька — то наша Настуся,
а третя дівонька — то наша Ганнуся.

Перша половина мелодії — то заспів, не повторяється; пісня від 2-ї строфи до кінця співається на другу половину мелодії. Слова прислала для сього збірника сестра

[1] Приспівка після кожного вірша.

Л. У. Ольга, бо від Л. вони не були записані. Близька мелодія у Роздольського — Людкевича, № 192; одмінні мелодії, ibid., № 194 і 195 і у Роздольського — Ф. Колесси, Мел. гаївок, № 3, 20 і 21. Тексти: Materiały etnograficzne z okolic Pliskowa w powiecie Lipowieckim zebrane przez pannę Z. D. (Софія Тобілевич). Zbiór wiadomości do antropologii krajowej wydawany staraniem Komisyi antropologicznej Akademii umiejętności w Krakowie, t. VIII, 1884 г., № 96; Милорадович, ст. 94, № 3; Гнатюк. Гаївки, ст. 178—183. В пам'яті Лесі ця пісня держалася як веснянка; уміщається поміж купалові після вказівки О. Пчілки. В Mat. Etn. z okolic Pliskowa це — купалова пісня.

З Миропілля, Звягельського пов.

28

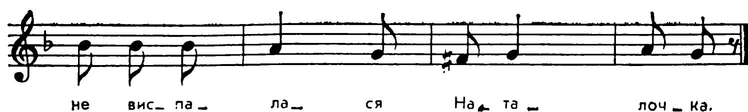

Повний текст Л. У. опублікувала в своїм артиклі: «Купала на Волині» («Житє і слово» за 1894 рік, кн. II і III, вид. у Львові). Ця публікація стала мені відома вже після смерті Л. У.; диктуючи мені тексти, вона про ті свої давні записи не згадала. З приміток редакції «Житя і слова» знати, що Л. прислала тоді до редакції також і свої записи мелодій купалових пісень, і редакція мала замір їх надрукувати, але того не зробила. Чи ті записи де заховалися, невідомо.

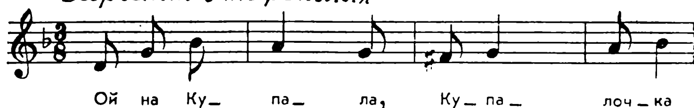
З Колодяжного, Ковельського повіту

29

Варіант з Миропілля

Ой на Купала-Купалочка
не виспалася Наталочка.

Погнала бички, дрімаючи,
на кілки ніжки збиваючи.

Ой дай же боже дощі вночі

(варіанти: 1. Приточи боже більше ночі, 2. Ой дай же боже довші ночі)

на Наталчині чорні гочі.

Варіанти мелодії: Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, t. VIII, № 89, str. 150; Kolberg, Wołyń, № 132. Схема та ж у Конощенка, I, № 66, 70, 89, III, № 77 (останні дві — жнивові), I, № 98 (Меланка). Парал. текст: Ks. A. Brykczyński. Zapiski etnograficzne z Polesia wołyńskiego.— Zbiór wiadomości, t. XII, str. 96, № 6.

30

Помощу кладочку
вербову, вербову. (2)
Ой час вам, дівчатка,
додому, додому. (2)
Ой а ти, Марійко,
зостанься, зостанься (2)
та з своїм Андрійком
звінчайся, звінчайся. (2)

Парал. тексти зазначені в згаданім артиклі Л. У. «Купала на Волині» («Житє і слово», 1894 р.); до тих треба додати: Zbiór wiadomości do antr. kr., VIII, № 103, str. 153; Бессараба. Мат. для этногр. Седл. губ., ст. 108. В шкільній збірці Лисенка, ст. 16, № 6, ця сама пісня, записана від Лесі ж, але не достоту (зменшена вартість *h* в 4 такті по запису Лисенка і збільшена вартість першого *ā* в 6 такті; достотність мого запису потвердила і Олена Пчілка). Парал. текст ще в «Гаївках» Гнатюка, ст. 148, № 55.

31

Allegretto

По- сі- ю я ро- жу, по- став- лю сто- -ро- жу, сто- ро- но- ю до- щик і- -де, сто- ро- но- ю, над мо- є- ю ро- же- ю пов- но- ю.

Повний текст — в шкільній збірці Лисенка. Запис мелодії там трохи одмінний від мого. Варіант мелодії, записаний теж Лисенком,— в Zbiór wiad. do antr. kr, VIII,

str. 152, № 97. Парал. тексти зазначені в «Житі і слові» за 1894 рік; крім того: Грінченко. Этн. мат., III, № 242; Милорадович, ст. 89.

32

Moderato
leggiero

Вже пет_ рі_ воч_ ка ми_ _на_ єть_ ся, хлоп_ цям гу_ _лян_ ня вер_ та_ єть_ ся.

Вже петрівочка минається,
хлопцям гуляння вертається.

Ідіте, хлопці, погуляйте,
дівчат на вісінь підмовляйте!

Повніший текст з с. Рокити, Ков. пов., в «Житі і слові» за 1894 р., ст. 282.

33

Andantino

Ой в ліс_ ку, в ліс_ ку на дуб_ ку ви_ сі_ ла ко_ ли_ сонь_ ка на шнур_ ку.

Ой в ліску, в ліску на дубку
висіла колисонька на шнурку.

В тій колисоньці Петруньо,
а коло його татко його.
— Шибай мене, татойко, високо,
нехай я зобачу далеко.
Там десь моя дівойка гуляє,
шитим рукавцем махає.

Далекий варіант мелодії: Укр. пісні, видані коштом О. Балліної. Санкт-Петерб., 1863 року, № 49. Ближчий: Zb. wiad., VIII, № 100, str. 153. Тексти показані в «Житі і слові» за 1894 рік. В записові, опублікованім Лесею в «Житі і слові», є одміни проти уміщеного тут, і місцем запису зазначене Миропілля. Очевидно, Леся продиктувала мені колодяженський варіант, який перейняла після 1894 року. В цім варіанті оригінальне «шибай» намість ординарного «гойдайте» миропільського варіанта.— Пор.: Шейн. Белорусские нар. песни. СПб., 1874, № 340.

34

Allegro non troppo molto risoluto

Ой хто в то_ му лі_ сі
сту_ ка_ є- гу_ ка_ є? ка_ ли_ но- ма_
_ли_ но! сту_ ка_ є- гу_ ка_ є.
або: я_ го_ да чер_ во_ на.

Ой хто в тому лісі стукає-гукає?
Калино-малино, ягодо червона! (Приспівка до кожної строфи)
Молодий Андрійко дерево рубає,
молода Ярина трісочки збирає,
трісочки збирає, він її питає:
— Чи любиш ти мене, чи підеш за мене?

— Хоць я тебе люблю, за тебе не піду.
Я твоїй матюнці нічим не догоджу.
Ой що я помию — вона перемиє.
Ой що я поставлю, вона переставить.
Посилає мене в неділю робити,
в неділю робити, йти на море прати,
йти на море прати, на дубі вішати.
А я не жидівка — в неділю робити,
а я не татарка, щоб на морі прати,
а я не білиця — на дуби злізати.

Нагадую (див. примітку до весняної «Пускайте нас»), що в с. Колодяжному люди взагалі намагаються співати якомога грубше (нижче), і цю манеру Леся вдавала в тих піснях, де вважала її характеризуючою, так й у цій купаловій. Близька мелодія: Конощенко, III, № 79. З приводу дрібних одмін межи уміщеним тут текстом і опублікованим у «Житі і слові» нагадаю, що, буває, в тім самім селі і рівночасно, а тим більше з бігом часу обертаються різні варіанти. На цю саму мелодію Леся співала теж пісню, уміщену в «Житі і слові» під № 17 на стор. 281.

35

Постійте, хлопці, тутейка,
принесе сука молока.

Пор.: Zbiór wiad. do antr. krajowej, VIII, ст. 151, № 95; Гнатюк. Гаївки, № 70.

* *
*

Ой на городі крокіс, крокіс,—
чом ти, Іванку, більший не ріс?

— Ой буде ж мене такейкого,
Любить Марися й малейкого.

Вар. з Миропілля: «Ж[итє] і сл[ово]», ст. 455.

ПІСНІ ЖНИВАРСЬКІ

З с. Колодяжного, Ковельського пов.

36

Ой літає соколонько по полю
та збирає челядоньку додому.

Іди, іди, челядонько, додому,
вигуляла все літечко по полю.

Вигуляла все літечко ще й жнива,—
заболіла голівонька ще й спина.

Вар. тексту: Чуб., III, жн[иварська], № 52; Сборник памятников нар. творчества в северо-западном крае под редакцией П. Гильтебрандта, вып. І. Вильна, 1867, CLV, з Берестейського повіту. У Гільтебрандта повні, прекрасні тексти жниварських пісень.

37

Котиться віночок по полю,
час вам, женчики, додому.

Вар. мелодії: Напевы нар. песен, записанных в с. Корнице, Седлецкой губ., Н. Янчуком (Труды этногр. отдела имп. общ. любителей естествознания, антропологии и этнографии при Московском университете, кн. VII. Москва, 1886), № 4 і 35; весільні — O. Kolberg. Wołyń, № 142, 138. Повний текст: Гільтебрандт, CCV, з Кобринського пов.; Чуб., III, жн[иварська], № 9 (з Ковельськ. пов.), № 11 (з Більського пов. Гродн. губ.).

[Без номера]

Ой наш господар-виноград
насіяв житечка та й сам рад.

Ой він по полю гуляє,
свої женчики скликає.

— Ідіте, женчики, додому,
вже ж нагулялись по полю.

Вже ж ви ходили-гуляли,
густе житечко зжинали.

Густе житечко зжинали,
часті копойки ставляли.

Текст (II строфа) пор.: Чуб., III, жн[иварська], № 3 (з Ковельськ. пов.)

Ой весело, господарю, весело,
що ми віночок несемо,

ой а ще буде веселій,
як положимо на столі.

Маяло житечко, маяло,
поки на полі стояло,

тепер не буде маяти,
як буде на столі лежати.

Вар. тексту з іншою мелодією: Kolberg. Wołyń, № 37.

38

Ой паночку наш,
додомоньку час.
А вже сонце над грушами,
пускайте нас із душами
додому!

Ой паночку наш,
додомоньку час.
А вже мати затопила,
вечеряти наварила,
виглядає нас!

39

Lento

Ой за_ спі_ вай_ мо, не_ хай вдо_ ма по_ чу_ ють, ой не_ _хай же нам ве_ че_ рой_ку го_ ту_ ють.

ten.

Ой заспіваймо, нехай вдома почують,
ой нехай же нам вечеройку готують.

* *
*

Утомила нас та широкая нива,
що тепера нам і вечеря немила.

Ой не так нива, як високії гори,
ой не так гори, як широкі загони.

Не так загони, як малейкеє жито,—
а вже ж нам спину, як києм перебито.

Чуб., III, жн[иварська], № 13.

40

Allegro

Та_ ки я па_ лю, рі_ жу, та_ ки я зза_ ду лі_ зу.

Таки я палю, ріжу,
таки я ззаду лізу,
таки я крутяюся,
позаду зостаюся.

— Підожди мене, Грицю,
дам тобі паляницю.
— Щоб тобі, Антонихо,
зажинай загін тихо.

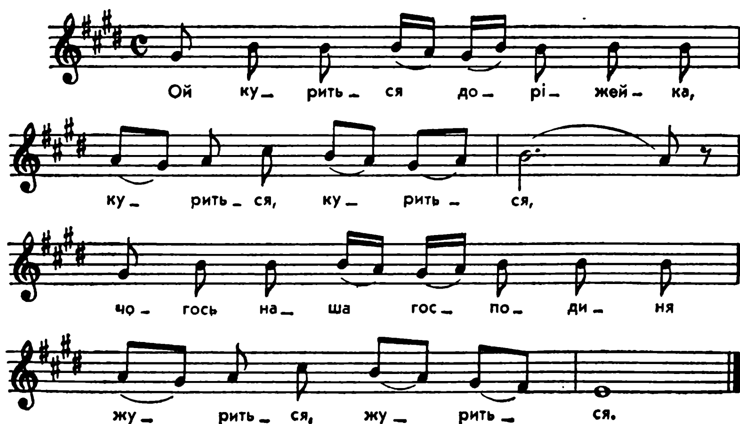
Я женчик недолугий,
треба до мене другий.
Я женчик недорослий,
треба до мене шостий.

Ви женці молодії,
в вас серпи золотії...

В Галичині це — весільна мелодія; див. збірник Івана Колесси, стор. 188; Роздольського — Людкевича, № 127, такти 6—7. Пор. теж з весільною мелодією у Кольберга, Wołyń, № 92, і з мел. гаївки № 11 у Роздольського — Ф. Колесси.

41

Ой куриться доріжейка,
куриться, куриться,
чогось наша господиня
журиться, журиться,
що треба їй коничейки
продати, продати
та женчикам музичейки
найняти, найняти.
Заріж, заріж, господине,
індика, індика,
щоб нам була із Варшави
музика, музика.
Хоч з Варшави — не з Варшави,
з Кракова, з Кракова,—
щоб нам була музичейка
готова, готова!

КОЛЯДКИ

З Звягля

42

Andante

Слова «Ой рано, рано кури запіли» становлять заспів до колядок різного змісту; колядки з таким заспівом розглянуті (з літературної сторони) в «Объясненнях малор. и сродных нар. песен» Потебні, II, ст. 340 і 441. Варіанти мелодії: Сокальский. Малор. и белор. песни, № 2; В. Шухевич. Гуцульщина, т. IV (Матеріали до укр. етнології, вид. Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, т. V), ст. 23—25, № 1—3 і 7. Подібні ритмічною схемою колядки: Kolberg. Pokucie, I, № 4 і 16; Песни кубанских и терских казаков. Сборник А. Бигдая, изд. Кубанского статистического комитета, № 276; Роздольський — Людкевич, № 165 і 166.

43

Andantino

Близькі мелодії і повні тексти: К. Стеценко. Луна. Збірник пісень для сім'ї і школи. К., 1907, № 20 (з невиданих матеріалів О. Кошиця); його ж. Колядки і щедрівки, I, № 6; Збірничок найкращих укр. п. з нотами. Зібрав К. Поліщук, ноти записав М. Остапович. Ред. О. Кошиця. К., 1913 р., ч. IV, № 19. Тексти: Чуб., III, колядка № 51, щедрівка № 12; Олена Пчілка. Украинские колядки. К., 1903 (відбиток з «Київської старини»), ст. 40, № 11, ст. 41, № 13.

44

Adagio

Ой там на го_ рі церк_ ву бу_ ду_ ють,
а_ лі_ лу_ я, а_ лі_ лу_ я, церкву бу_ ду_ ють.

Текст пор.: Метлинський, ст. 342; багато варіантів у Головацького; Олена Пчілка. Укр. колядки, ст. 28 і 40.

З сіл Ратного і Рокитниці, Ковельського пов.

45

Adagio

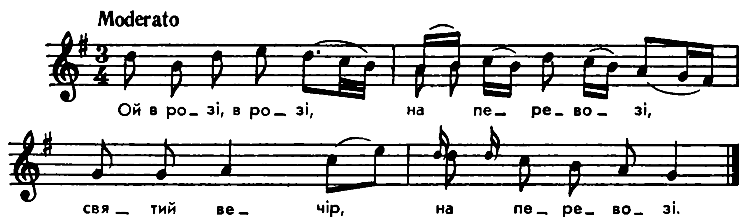
Бу_ ла вдо_ вой_ ка в кі_ нець се_ ла,
а ма_ ла ж во_ на три до_ ней_ ки.
Рай, ро_ же_ ство! Рай, ро_ же_ ство!

Їдна донейка йа Марусейка,
Друга донейка йа Ганнусейка.
Рай, рожество! Рай, рожество!

Повний текст, записаний Оленою Пчілкою,— в додатку до артикля Лесі Українки «Купала на Волині» («Житє і слово» за 1894 рік, стор. 280). О. Пч[ілка], ознайомившися з моїм записом в 1917 році, засвідчила, що тая колядка співалася, власне, на цей голос. Колядка на тему: дівчина-воячка. Див.: Ів. Франко. Студії над укр. нар. піснями. Записки Наук. товариства ім. Шевченка.

З Колодяжного, Ковельського пов.

46

Гречная панна перевіз держала
святий вечір, перевіз держала.

Вар. мелодії: Kolberg. Wołyń, № 148. Тексти: Метлинський, ст. 333; Чуб., III, колядки № 43 і 45. Див.: Потебня. Объяснения, II, ст. 449.

47

Тексти з іншими мелодіями: Богогласник. Песни благоговейные... і т. д. Въ стъй чудотворнъй Лаврѣ Почаевской. Тщаниемъ иноковъ чину С. Василия Великого (два видання, 1805 і 1825 р., в обох див. № 22); Гр. Галаган. Малор. вертеп.— «Киевская старина», 1882, X; Демуцький. Зб. нар. укр. пiс. для нар. хорів. К., 1906; № 5; Конощенко, I, № 96; Лисенко. Зб. для учнів, 23; Песнопения Богогласника Холмского церковного распева в четырехголосной гармонизации Е. Витошинского. Изд. народно-просветительского о-ва Холмской Руси (друковано у Röder'a, Leipzig, 1910 р.); К. Стеценко. Колядки і щедрівки, II, № 1 і IV, № 10. Тексти: Бессонов. Калеки перехожие. [М., 1861], вип. II, 20—23; Дикарів. Нар. календар Валуйського пов. у Вороніжчині.— Мат. до укр. етнології, т. VI, ст. 152; Олена Пчілка. Укр. колядки, 105, № 4; Шейн. Белорусские песни. СПб., 1874, № 105, ст. 60.

ЩЕДРІВКА

З Миропілля

48

Andantino

Щед_рий ве_ чір, доб_рий ве_ чір, доб_рим лю_ дям на весь ве_ чір! А я зна_ ю, що пан до_ ма, си_дить со_ бі кі_ нець сто_ ла.

Щедрий вечір, добрий вечір,
добрим людям на весь вечір!
А я знаю, що пан дома,
сидить собі кінець стола.

Сидить собі кінець стола,
а на ньому шуба люба,
а на ньому шуба люба,
а в тій шубі калиточка.

А в тій шубі калиточка,
в тій калитці сім червінців,
в тій калитці сім червінців,
усім дітям по червінцю.

Мелодія з однаковою ритмічною схемою: Kolberg. Pokucie, I, № 37, ст. 126. Студія над цею щедрівкою: Потебня. Объяснения, II, ст. 145 і далі. Парал. тексти: Żegota

Pauli. Pieśni ludu ruskiego w Galicyi, т. I, Lwów, 1839, ст. 12, № 14; Nowosielski. Lud Ukraiński. Wilno, 1857, т. I, ст. 97; Маркевич. Обычаи и пр. малороссиян, ст. 65; Гильтебрандт, CLXIV (Берестейського пов.); Чуб., III, колядка № 154, щедрівка № 21; Дикарів. Нар. календар Валуйського пов., ст. 155. Строфи II і III уміщеного тут тексту подала сестра Л[есі] У[країнки] Ольга.

РІЗДВЯНА ГРА

Із Звягля

49

Allegro

Го- го- го, ко – за, го- го, сі – ра – я,
го- го, бі – ла – я. Ой роз – хо – ди – ся,
роз – ве – се – ли – ся, по сьо – му до – му, по ве – се – ло – му!

Го-го-го, коза,
го-го, сірая,
го-го, білая.
Ой розходися,
розвеселися,
по сьому дому,
по веселому!

Де коза ходить,
там жито родить,
де не буває,
там вилягає.
Де коза ногою,
там жито копою,
де коза рогом,
там жито стогом.

А в Михайлівці *
всі хлопці стрільці,—

встрелили козу
в правеє ушко,
в правеє ушко,
в саме сердечко.

Пуць! Коза впала,
нежива стала,
а міхоноша
бере дудочку,
надима козі
та й у жилочку.

Надулася жила,
коза ожила,
та й пішла коза
та стрибаючи,
та гасаючи,
своїх діточок
та шукаючи.

Слова, що в віршах 1—3, 8—9, 12—13, 16—17, 22—23 і 28—29, співаються, як стоїть у 1-му такті, а останні — як у 4-му. Варіант мелодії і тексту: Сборник малор. и белор. нар. пес. Могилевской губ. Гомельского уезда, зап. Зинаидой Радченко. С. Петербург, 1911, № 83. Інші мелодії у Рубця: 100 у н. п., № 75, і 216 н. у. н., № 42. Див.: Потебня. Объяснения, II, ст. 173—180; Ящуржинский. Рождественская интермедия.— «Киевская старина», 1898, X.; Шухевич. Гуцульщина, IV, ст. 200; Гнєдич, № 483; Бессараба. Мат. для этн. Херсонской г., № 505—508.

НА КОЛОДКУ

50

Andante

Ой у_ па_ ла ко_ ло_ дой_ ка з не_ ба,—
ой чо_ го ж бо нам та й до па_ ні тре_ ба?
Ой тре_ ба ж нам та й до па_ ні во_ за,
ой на_ ша па_ ні, як чер_ во_ на ро_ жа.

Ой упала колодойка з неба,—
ой чого ж бо нам та й до пані треба?
Ой треба ж нам та й до пані воза,
ой наша пані, як червона рожа.

Ой упала колодойка з неба,—
ой чого ж бо нам та й до пані треба?
Ой треба ж нам та й до пані дишля,
ой наша пані, як червоная вишня.

З Колодяжного, Ковельськ. пов.

Пор.: Милорадович, ст. 95, № 4.

Ой а колодко, йа колодойко,
ой а що ж ти нам та й наробила!

Ой а що ж ти нам та наробила,—
що серед будня свято зробила!

В Галичині на подібну мелодію співають колядок. Див. збірники Ів. Колесси, № 5, ст. 3, № 8, ст. 7; Роздольського — Людкевича, № 145—147.

ВЕСІЛЬНІ

З Миропілля

52

Lento

Ле_тять га_лоч_ ки у три ра_ доч_ки,
зо_ зу_ ля по_ пе_ ре_ ду,
ле_ тять га_ лоч_ ки у три ра_ доч_ ки,
зо_ зу_ ля по_ пе_ ре_ ду.

Летять галочки у три радочки [1],
зозуля попереду. (2)

Усі галочки по дубах сіли,
зозуля — на калині.

Усі галочки защебетали,
зозуля закувала. (2)

— Ой чого куєш, чого жалуєш,
сивая зозуленько?

Ой чи жаль тобі теї калини,
що стоїть при долині? (2)

[1] Рядочки.

— Ой не жаль мені теї калини,
що стоїть при долині.

Тільки жаль мені та куваннячка,
раннього вставаннячка. (2)

Ідуть дружечки у три радочки,
Ярина — попереду.

Усі дружечки по лавах сіли,
Ярина — на посаді.

Усі дружечки заспівали,
Ярина заплакала.

— Ой чого плачеш, чого жалуєш,
молодая Ярино?

Ой чи жаль тобі татонька свого,
чи подвір'ячка його?

— Ой не жаль мені татонька свого,
ні подвір'ячка його.

Тільки жаль мені русої коси,
дівоцької краси.

Варіанти мелодії у Лисенка в IV томі Трудів етногр.-стат. експедиції під ред. Чубинського, № 5, 60, 64, 76 і інші; Конощенко, I, № 24, II, № 96; Філ. Колесса. Наша дума, вид. т-ва «Просвіта» у Львові, 1902 р., ст. 42; Лисенко. У. обрядові пісні, улож. для мішаного хору. V. Весільні пісні. К., 1903, № 22; Остапович, IV, № 6, 7, 10, 12; В. Верховинець (Костів). Укр. весілля.— У. етнографічний збірник, видає У. наукове товариство в Києві, т. I. К., 1914 р., № 21, 29, ст. 29 і далі; Ів. Демченко. У. весілля. Одеса, 1905, № 60. Зріднені мелодії: Kolberg. Pokucie, I, № 115, 149, 213. Chełmskie, I, № 131, 177, 273,

Wołyń, № 3, 107, 108; Голоса укр. песен, изданные Михайлом Максимовичем. Москва, 1834, № 5. Тексти: Łoziński. Ruskoje wesile w Peremyszli. Peremyszl, 1835, r., st. 37; Гол., II, ст. 104, ст. 104, № 19, III, т. 2, ст. 282, № 3; Труды общества исследователей Волыни, т. I. Житомир, 1902, ст. 133, № 45; Wacław z Oleska. Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego. Lwów, 1833, ст. 33, № 106.

53

ЗАРУЧАЛЬНА

Andante

Ой на мо_ рі та на ка_ ме_ ні,
Там си_ ді_ ли, сти_ ха го-во-ри_ ли,
ой на мо_ рі та на ка_ ме_ ні,
там си_ ді_ ли, сти_ ха го_ во_ ри_ ли:
там си_ ді_ ло йа два го_ лу_ би.
ой ку_ ди ж ми та й по_ ли_ не_ мо?

Ця мелодія служить і до дальших моментів весільного ритуалу, пристосована до різних слів, напр.:

Йа в не_ ді_ лень_ ку ра_ но, йа в не_ ді_ лень_
_ку ра_ но си_ нє мо_ ре хо_ ро_ ше гра_ ло.

Варіанти мелодії: Лисенко в IV томі Трудів Чубинського, № 89; Kolberg. Pokucie, I, № 209 (віддалений — Wołyń, № 103, 129); Лисенко. У. обрядові пісні, V, № 20; Демченко, № 1, 59, 75; Конощенко, III, № 96; Роздольський — Людкевич, № 57—58; Остапович, IV, № 1, 3 і 8; Верховинець, № 19, 75, 83, ст. 29 і далі. Тексти: Łoziń-

ski, st. 115; Żegota Pauli, I, ст. 108, № 11; Гол. II, ст. 659, № 92, III, ч. 2, ст. 229, № 24, ст. 284, № 6, ст. 316. № 11, ст. 336, № 8, ст. 367, № 56.— Див.: Потебня. Объяснения, I, ст. 191, і далі; Wacław z Oleska. Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego. Lwów, 1833, ст. 9, № 24, ст. 31, № 101.

54

Andante maestoso

Сла_ вен у бо_ га Ма_ ри_
син по сад, сла_ вен у бо_
_га Ма_ ри_ син по_ сад.

Славен у бога Марисин посад. (2)
По всіх віконцях янголи стоять,
а на дверечках сам господь стоїть,
сам господь стоїть, доленьку ділить:
батеньку дає — ще й оставляє,
матінці дає — ще й оставляє,
Ярині дає — всю наділяє.

Потебня. Объяспения, I, ст. 100; Гол., II., ст. 651, № 66.

55

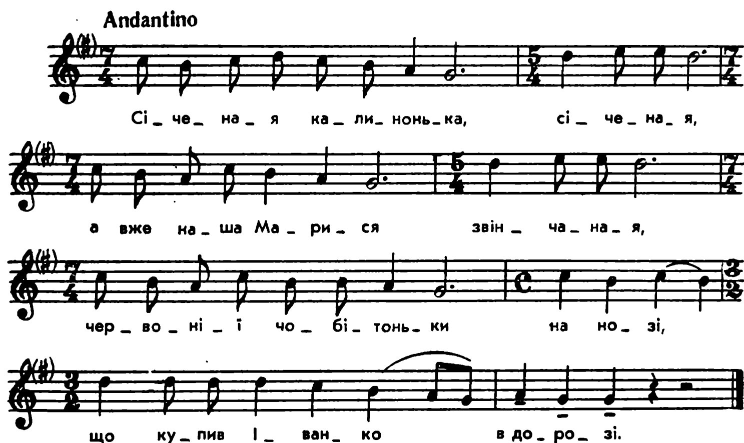
Moderato

Ле_ тів гор_ но_ став че_ рез став,
пус_ тив пі_ р'яч_ ко на весь став,

Вар. мелодії: Конощенко, III, № 94. Пор.: Янчук. Белорусские песни Минской губ.— Тр. этногр. отд. имп. общ. любителей естествознания, антропологии и этнографии при Московском университете, кн. IX, № 3. Пор. теж з жниварськими піснями презентованого збірника, № 37, № 4 і 6 у Янчука і ін.

56

Мелодія однорідна з попередньою. Близькі мелодії: Лисенко в IV томі; Чуб., № 6, 17, 95, 96, 114, 115, 126, 132, 134, 136, 137; Янчук. Белор. песни, мел., № 1, 4, 6, 16; Kolberg. Wołyń, № 109, 118, 119; Роздольський — Людкевич, № 86—91; Остапович, IV, № 11; Верховинець, № 3, 4, 7, 8, 16, 18, 20, ст. 2, 25 і далі. Тексти: Łoziński, st. 67; Гол., III, ч. 2, ст. 288, № 16; Теодорович. Волынь в описаниях городов, местечек и сел в церковно-

историческом, географ., этногр., археол. и др. отношениях, т. V. Почаїв, 1903, ст. 365; Труды общ. исслед. Волыни, т. XII, № 533, ст. 178.

57

ЗАСПІВ ДО РІЗНИХ ВЕСІЛЬНИХ ПІСЕНЬ

Allegretto

Йа з ру_ тонь_ ки дві кві_ тонь_ ки:
пер_ ша_ я квіт_ ка — то ж І_ ван_ ко,
дру_ га_ я квіт_ ка — то ж Ма_ ри_ ся.

58

Andante

Схо_ вай ме_ не, ма_ ту_ сю, схо_ вай ме_ не,
ма_ ту_ сю, у виш_ не_ вім са_ доч_ ку.

Вар. і споріднені мелодії: Гушло. Десяток у. п. з Поділля (Київ, 1906, вид. Ідзіковського), № 3 (жниварська); Конощенко, III, № 92 (весільна); Ів. Колесса, ст. 167 (весільна); Kolberg. Wołyń, № 32, 128 (теж); Роздольський — Людкевич, № 2—11 (жниварські); № 13—46 (весільні); Верховинець, № 28, ст. 32, № 39, ст. 33; Роздольський — Ф. Колесса. Мелодії гаївок, № 13. Пор.: Karol Lipiński. Muzyka do pieśni polskich i ruskich ludu galicyjskiego, zebranych i wydanych przez Wacława z Oleska. Lwów, 1833, № 1 (ритм. схема).

59

Andantino

Ой сва_ ту ж наш, сва_ ту,

ой сва_ ту ж наш, сва_ ту, та пус_ ти ж нас у ха_ ту,

а ми то_ бі не до_ ку_ чи_ мо,

тіль_ ки ша_ ти пе_ ре_ су_ ши_ мо!

А в нас та_ кі ша_ ти, щоб Ма_ ри_ сю взя_ ти.

60

Moderato

Не на_ сту_ пай, Лит_ во, бу_ де з на_ ми бит_ ва,

бу_ дем би_ ти, во_ ю_ ва_ ти та Ма_ри_ сі не да_ ва_ ти.

Варіанти і споріднені мелодії: Лисенко в IV т; Чуб., № 1—4, 7, 18, 55, 61, 93, 102, 105, 106, 110, 113, 116—119, 125, 127, 128, 129, 131, 138; Kolberg. Wołyń, № 2, 23, 31, 43, 58, 74, 100, 111, 113, 114, 193. В цих мелодіях (за виїмком № 114 у Кольберга) ритмічна еволюція уміщених тут волинських мелодій № 59 і 60: пірихійні стопи розширені в ямбічні, а через те, що після цього розширення часовий обсяг кóлона побільшав, стала спромога втиснути в кóлон більшескладові вірші; для цього

ямби в деяких варіантах (Лис., 2—4 і інші) розбиті на трибрахії; № 2, 23, 31, 43 — у Кольберга — в мінорі; Рубець. 216 нар. у. нап., № 56; Бігдай, № 236, 456 і 471; Конощенко, III, № 95 і 97; А. К. Свадебные песни, запис. в Подольськой губ.— «Киевская старина», 1897, III; Остапович, IV, № 13; Верховинець, № 1, 37, 136 (ст. 1, 24 і далі), 9, 12, 13, 17 (ст. 27 і далі). Текст.: Stecki. Wołyń, st. 80, № 2.

61

Allegro

Ой доки ж ми та сто_я_ти_мем,
си_ру зем_лю та топ_та_ти_мем,
чер_во_ни_ми та чо_біт_ка_ми,
зо_ло_ти_ми та під_ків_ка_ми?

62

Allegro vigoroso

Ой у са_ду го_лу_бець гу_де,
ой у са_ду го_лу_бець гу_де,
йа в світ_лонь_ку го_ло_сок і_де.

Ой у саду голубець гуде, (2)
йа в світлоньку голосок іде.

Там Петруньо вираджається [1], (2)
у матінки та питається:

— Порадь мене, моя матінко,
порадь мене, моя рідная,
кого брати та й у бояри.

— Збери, сину, усю родину, (2)
і близькую, й далекую.

Ї близькую, і далекую, (2)
і вбогую, і багатую.

Багатую — подарочки нести, (2)
убогую — порядочок вести.

Багатую — щоб напитися, (2)
убогую — пожуритися.

Вар. мел.: Конощенко, III, № 91; Остапович, IV, № 9. Пор.: Янчук. Белор. п., мел. № 2; Kolberg. Wołyń, № 98. Тексти: Метлинський, ст. 216, 217; Brykczyński (Zb. wiad., XII), st. 83, № 5.

63

Allegro non troppo tranquillo

Та ра- но- ра- нень- ко, та ра- но- ра- нень- ко,
ви- ряд- жай ме- не, нень- ко, хо- ро- шень- ко,
та ра- но- ра- нень- ко, та ра- но- ра- нень- ко

---

[1] Виряджається.

Та рано-раненько, та рано-раненько
виряджай мене, неньно, хорошенько,
та рано-раненько, та рано-раненько
до тієї тещі гордої,
та рано-раненько, та рано-раненько.
— Не пий, сину, першої чарки від тещі,
та рано-раненько, та рано-раненько,
злий коникові на гриву,
та рано-раненько, та рано-раненько.

Парал. тексти без нот: Г. Ткачев. Этнографические очерки Богучарского уезда. Памятная книжка Воронежской губ. на 1865 и 1866 годы. Воронеж, 1867, ст. 202; Stecki. Wołyń, I, st. 79; Гр. Купчанко. Песни буковинского народа.— Записки юго-западного отдела имп. русского географического общества, т. II, К., 1875, № 205; Труды об-тва иссл. Волыни, I, ст. 137, № 51; Яворницький, № 555.

64

Andante maestoso

Гус_ла гу_ дуть, гос_ті і_ дуть, ви_ би_ рай_ ся! Ви_ би_ рай_ ся, мо_ ло_ да Ма_ рій_ ко, та й до шлю_ бу!

Гусла гудуть, гості ідуть,
вибирайся!
Вибирайся, молода Марійко,
та й до шлюбу!

Вар. мел.: Демченко, № 111; Лисенко. Вес. пісні, № 5, ст. 9; Остапович, IV, № 15.

65

Andantino

Че_ рез сі_ неч_ ки в виш_не_ вий сад пі_ шла Ма_ ри_ ся в ви_ но_ град: — Хто ж ме_ не знай_ де в тім ви_ но_ гра_ ді, з тим ся_ ду на по_ са_ ді.

Вар. мел.: Лисенко в IV т.; Чуб., № 79, 80, 86; Розд.— Людкевич, № 131 і 132; Остапович, IV, № 5; Верховинець, № 23 і 73. Тексти: Гол., III, ч. 2, ст. 269, № 9; Z. Rokossowska. Wesele i pieśni ze wsi Jurkowszczyzny w powiecie Zwiahelskim na Wołyniu.— Zb. wiad. do antr. kr., VII, № 5, st. 152.

66

Allegro

più mosso

Сва_ неч_ки, сва_ неч_ки, на_ші го_ лу_ боч_ ки,

та за_ пій_ те нам пі_ сень_ ку

та при_ ве_ зе_ ну_ ю, та при_ не_ се_ ну_ ю,

a tempo

хоч їд_ ну! Сва_ неч_ ки, сва_ неч_ ки,

più mosso

на_ ші го_ лу_ боч_ ки, ми по по_ лю блу_ ди_ ли,

a tempo

всі піс_ ні за_ гу_ би_ ли,— не знай_ дем.

67

Moderato

con licenza

На доб_ ра_ ніч, сті_ ни, ла_

_ви, на доб_ра_ ніч, сті_ ни, ла_ ви,

ві_ ко_неч_ ка ма_ льо_ ва_ ні!

Більше слів Леся не проказувала. В виданні: Wójcicki. Pieśni ludu Białochrobatów Mazurów i Rusi z nad Bugu. Warszawa, 1836, II, ст. 154, є такий текст (подаю в українській транскрипції з виправкою очевидних помилок):

На добраніч, стіни, лави
і столи мальовані.
Хто ж вас помивати буде,
як Ганулі не буде?
Помиє вас матінойка
білими рученьками,
дробними слізоньками.

Вар. мелодії: Kolberg. Wołyń, № 99. Споріднені весільні мелодії: Kolberg. Pokucie, I, № 195 і 251; Chełmskie, I, № 349, 359, 368, 373; Wołyń, № 95. Текст ще: Łoziński, ст. 112.

68

Moderato Allegretto

Ой лі_ та_ є чор_ на га_ лоч_ ка
по по_ лю, а чер_ ка_ є кри_ леч_ ка_ ми
по йо_ му, а чер_ ка_ є кри_ леч_ ка_ ми
по йо_ му. — Ой по_ линь, по_ линь,
мій со_ ко_ лонь_ ку, від ме_ не,

Ой літає чорна галочка по полю
а черкає крилечками по йому [1].
— Ой полинь, полинь, мій
соколоньку, від мене,
може, ти знайдеш чорнішу галку за мене.

— А вже ж бо з чотири сади облітав,
а чорнішої за тебе галки не видав.
А в п'ятому, яблуневому, ночував,
ой там я тебе, чорну галоньку, сподобав.

Ой ходила дівка Ганнуся по двору
а черкала сукенкою по йому.
— Ой поїдь, поїдь, мій миленький, од мене.
може, ти знайдеш кращу дівоньку за мене.

— А вже ж бо я чотири міста об'їхав,
а кращої од тебе дівки не видав.
А в п'ятому, у Миропіллі, ночував,—
ой там я тебе, красну дівоньку, сподобав.

Вар. мелодії: Ф. Колесса. Наша дума, ст. 10; Демченко, № 253; Kolberg. Wołyń, № 130. Подібна ритмічна схема: Kolberg. Chełmskie, I, № 269. Вар. тексту: О. Пчілка. У. колядки, ст. 18.

---

[1] Парні рядки співаються двічі.— *Ред.*

69

Мел. пор.: Роздольський — Людкевич, № 61, 114—123; Kolberg, Wołyń, № 125 (весільна), 146 (щедрівка).

70

Хміль лугами, хміль лугами,
а пшениця ярами.
Ходи, ходи, молода Ганнусю,
повечеряймо з нами.
Хміль не в'ється, хміль не в'ється,
а пшениця не жнеться.
А вже ж мені, мої подруженьки,
дівування минеться.

Інша мелодія у Верховинця, № 88-б; ближча у Демченка, № 114. Парал. текст: Stecki. Wołyń, I, st. 88.

71

Було літо, було літо та й стала зима...
Насіяла чорнобривців — тепера нема.
А вже ж мої чорнобривці процвітають,
а вже ж мою русу косу розплітають.

— Чи ж я тобі, моя доню, не казала,
чи твоєму та серденьку не сприяла:
ой не ходи та до броду рано по воду
та не слухай голубоньків, де два загудуть.

Та не слухай голубоньків, де два загудуть,
та не бери подарочків, що дарма дають.
Тебе ж тії подарочки з розуму зведуть,
од матінки до свекрухи приведуть.

Варіанти мелодії: Роздольський — Людкевич, № 63, 83, 84, 90; Конощенко, III, № 93; Верховинець, № 24, 72, 86, ст. 31 і далі. Зріднені мелодії теж у Рубця, 216 нар. у. н., № 57; Лисенко в IV т.; Чуб., № 77, 78, 29 і інші; у його ж, Весільні пісні, № 25; у Бігдая, I, № 22; у Кольберга, Wołyń, № 110 і 161; у Конощенка, II, № 95 — ритмічний розвиток тої ж основи — на ямби. Парал. текст: Памятная книжка Воронежской губ. на 1892 г., вып. 2, стор. 291.

З Яроня, Звягельського повіту

72

Andante

Не стій, вер_ бо, над во_ до_ ю
ра_ но, ра_ но, не стій, вер_ бо,
над во_ до_ ю та ра_ не_ сень_ ко.

Не стій, вербо, над водою
рано, рано!
Не стій, вербо, над водою
та ранесенько!
Розвий, вербо, сімсот квіток
рано, рано!
Розвий, вербо, сімсот квіток
та ранесенько!
Що всім хлопцям по квітоньці
рано, рано!
Що всім хлопцям по квітоньці
та ранесенько!
Тільки Грицеві нема квітки
рано, рано!
Тільки Грицеві нема квітки
та ранесенько!
Єсть йому квітка — Ганнуся-дівка
рано, рано!
Єсть йому квітка — Ганнуся-дівка
та ранесенько!

Леся відносила цю пісню до веснянок; проте всі відомі варіанти її віднесені до весільних. Див.: Потебня. Объяснения, I, ст. 157—159; Маркевич. Обычаи и пр. малороссиян, ст. 116; Rokossowska в Zb. wiad. do antropol. krajowej, VII, № 36, st. 157. Мелодія зближена до № 64 сього збірника. Пор. теж: Рубець, 216 н. у. н., № 59 (= його ж, 100 у. н. п., № 26).

З Колодяжного, Ковельського пов.

73

ЗАРУЧАЛЬНА

Adagio

Ой на доб_ра_ніч, дів_чи_но, на доб_ра_ніч. Ой по_дай ме_ні бі_лу ру_чей_ку на ніч.

— Ой на добраніч, дівчино, на добраніч,
ой подай мені білу ручейку на ніч.
— Ой не для тебе білу ручейку мила,
оно для того, що вірнейко любила.

Парал. текст: Труды об-ва исслед. Волыни, I, ст. 122, № 6—7.

74

Moderato

Ой си_я зо_зу_лень_ка всень_кі са_ди об_лі_та_ла, всень_кі са_ди об_лі_та_ла, в жад_но_му не ку_ва_ла. При_ле_ті_ла й у виш_нев са_док — там сі_ла, за_ку_ва_ла, при_ле_ті_ла й у виш_нев

Ой сивая зозуленька всенькі сади облітала,
всенькі сади облітала, в жадному не кувала.

Прилетіла й у вишнев садок — там сіла, закувала: (2)
— Ой саде ж мій, саде, чим я тобі не вгодила? (2)

Чи ж я рано не кувала, чи росиці не струшала?
Чи ж я рано не вставала, чи росиці не струшала?

Молоденька Мар'юся всенькі двори обходила,
всенькі двори обходила, в жадному не плакала.

А як прийшла під батьків двір, там стала, заплакала. (2)
— Ой дворе ж мій, дворе, чим я тобі не вгодила? (2)
Чи ж я рано не вставала, чи я тебе не замітала? (2)

Варіанти мелодії: Kolberg. Wołyń, № 36, 47, 48, 124, 127; текст: Łoziński, st. 30.

75

Allegro moderato

Ой на мо_ рі гли_ бо_ кім
рос_ те те_ рен ви_ со_ кий, шов_ком
ши_ тий, пе_ ре_ ши_ тий,
зо_ ло_ том пе_ ре_ ви_ тий,
шов_ком ши_ тий, пе_ ре_ ши_ тий, зо_ ло_ том
пе_ ре_ ви_ тий, зо_ ло_ том пе_ ре_ ви_ тий.

Пор.: Kolberg. Wołyń, № 12, 21, 27, 75, 91 (ритмічна схема).

76

Moderato

У_ пав гре_ бі_ нець під сті_ лець,
та по_ дай, бра_ ти_ ку, гре_ бін_ ця —
роз_че_ са_ ти ру_ су ко_ су до він_ ця.

Пор. з № 55 і 56 сього збірника; Лисенко в IV т.; Чуб., № 6, 22, 27, 38—40 і інші; Бігдай, № 18, 237. Мінорні весільні мелодії з такою ж ритмічною будовою — Kolberg. Wołyń, № 7, 13. Тексти: Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 4.

77

78

Ой тихо, тихо Дунай водойку несе [1],
а ще тихіше Ганнуся косу чеше.
Ой чеше, чеше, на тихий Дунай несе.
— Ой пливи, косо, під свекрушин дім просто
та й слухай, косо, що свекруха говорить.
Свекруха ходить, все стихенька говорить:
— Тепер на мене добрая годинойка,
прийде до мене чужая дитинойка.

---

[1] Кожен рядок співається двічі.— *Ред.*

Варіанти мелодії: Роздольський — Людкевич, № 62; Верховинець, № 66, ст. 5 і 35. Текст: Демченко, № 129.

79

Andante energico

Ой ле_ ті_ ли гу_ сой_ ки че_рез сад,

йа кли_ ка_ ли Ма_ ри_ сю на по_ сад.

Пор. з № 56 сього збірника; Kolberg. Wołyń, № 64, 71, 105, 101, 106; Pokucie, № 109, 157, 181, 192; Роздольський — Людкевич, № 68—79. Тексти: Wojcicki, II, ст. 150; Гол., III, ч. 2, ст. 212, 335, 355; Wacław z Oleska, 30, № 97.

80

Moderato

Ле_ тять га_ лоч_ ки у три ра_доч_ ки,

зо_ зу_ ля по_ пе_ ре_ ду, ле_ тять га_ лоч_ки

у три ра_доч_ ки, зо_ зу_ ля по_пе_ ре_ ду.

Ритмічна схема спільна з № 52 сього збірника і показаними там варіантами; пор.: Янчук. Вес. пісні з с. Корніци, № 2; Kolberg. Pokucie, I, № 194, 211; Chełmskie, № 293, 323, 351, 376; Wołyń, № 1, 12, 112, 122; Ів. Колесса, ст. 168, 194; Роздольський — Людкевич, № 92—113.

З Любомля, Володимирського повіту

81

Світи, місяцю, не вечорися,
ой їдь, мій милий, та й не спізнися.

Вже твоя вечеря пилом припала,
вже твоя мила смутненька стала.

По плечку кіска розпустилася,
по личку слізка покотилася.

НА ХРЕСТИНИ

З Миропілля, Звягельського пов.

82

Andante

— Ой де ж бо ти, ма_ ти бо_ жа,

ой де ж ти бу_ ва_ ла?

— В І_ ва_ ни_ хи по_ ро_ діл_ лі ди_ тят_ ко ку_ па_ ла.

— Ой де ж бо ти, мати божа, ой де ж ти бувала?
— В Іванихи-породіллі дитятко купала.
— Ой де ж бо ти, мати божа, ой де ж ти бувала?
— В Іванихи-породіллі дитя колихала.

83

Andantino

Ку_ ма̀ ку̀_ ма, ку_ ма̀ ку̀_ ма, ку_ ма̀ ку̀_ ма

час_ ту_ є, а кум ку_ мі та_ ляр би_ тий

го_ ту_ є. — Кум_ цю мо_ я, люб_цю мо_ я

Кума́ ку́ма, кума́ ку́ма, кума́ ку́ма частує,
а кум кумі таляр битий готує [1].
— Кумцю моя, любцю моя,
хто б тебе в куми взяв, якби не я?
— Був би такий — меду купив,
він би мене, молодую, в куми запросив.

Пор.: Шейн. Белор. песни, № 6 і 10 (текст).

84

Вишні-черешні розвиваються,
синє озеро розливається [2].

---

[1] Парні рядки співаються двічі.— *Ред.*
[2] Те ж.

Через тин вишня похилилася,
кума з кумою посварилася:

— Тобі яблучко, мені грушечка,—
не сварімося, кумо-душечко!

Тобі яблучко, мені зернятко,—
не сварімося, кумо-серденько!

Текст. пор.: Шейн, Белор. п., № 5 і 23. Інші хрестинні пісні у Теодоровича, Волынь, V, ст. 389.

ПІСНІ ІСТОРИЧНІ, КОЗАЦЬКІ, РЕКРУТСЬКІ

З Любомля

85

ПРО НЕЧАЯ

Allegro

Ой то ж не хміль, не хме_ ли_ на,

що на тич_ ки в'еть_ ся. Чи не той то

ко_ зак Не_ чай, що з ляш_ ка_ ми б'еть_ ся?

Зближені мелодії: Karol Lipiński. Muzyka do pieśni polskich i ruskich ludu galicyjskiego, zebranych i wydanych przez Waclawa z Oleska. Lwów, 1833, № 159 (передрукована у Коціпінського під № 90); Коціпінський, № 61 (Про Саву Чалого); Рубець, 100 у. н. п., № 89 (Про Саву Чалого), № 27 (про Нечая). Інші мелодії пісні про Нечая: Лисенко, III, № 2; IV, № 1; Сокальський. Малор. и белор. песни, № 25; Роздольський — Людкевич, № 612 і 971. Тексти: Антонович і Драгоманов. Исторические песни малорусского народа. К., 1874, т. II, № 12; В. Доманицький. Песни о Нечае.— «Киевская старина», 1905, I, 66—88; Ż. Pauli, I, ст. 141—148; Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа, вып. 4, № 8, ст. 80.

86

ПРО МОРОЗЕНКА

Lento

Ой Мо_ро_зе, Мо_ро_ зен_ ку,

та ти слав_ ний ко_ за_ че, за то_ бо_ ю,

сла_вен Мо_ро_зен_ ку, вся У_кра_ ї_на пла_че.

Варіанти мелодії: Рубець, 216 н. у. н., № 62 (= його ж 100 у. н. п., № 8), № 63 і 64; Ів. Колесса, ст. 136 (до інших слів); Філ. Колесса. Наша дума, II, № 2; Е. Линева. Опыт записи фонографом укр. нар. песен.— Труды Московской музыкально-этнографической комиссии, состоящей при этногр. отделе имп. общества любителей естествознания, антропологии и этнографии, т. I. Москва, 1906, № 4; Роздольський — Людкевич, № 775—778 (про Морозенка), 429—434, 437, 1003—1007 (до інших слів); О. Ніжанківський. Укр.-р. співаник. Львів, 1907; Лисенко. II дес. хор. пісень, № 2; XI дес., № 1, і Збірка для учнів, ст. 41; Записи Ф. Колесси і Нижанківського різняться межи собою, хоча зроблені зо співу тої самої особи. Геть інші мелодії: Коціпінський, № 91; М. Сперанский. Южнорусская песня и современные ее носители. По поводу бандуриста Т. Пархоменка.— Сборник Нежинского ист.-филолог. общества, т. V, ст. 179 (новоутворена, див. ст. 137—139 розвідки Сперанського). Тексти: Лукашевич, I, ст. 28; Костомаров. Нар. песни, собранные в зап. части Волынской губ. (Малор. литературный сборник Мордовцева. Саратов, 1859), № 9, ст. 193; Грінченко. Этн. мат., III, № 1418; Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 440; Яворницкий, № 724 (у Грінченка і Яворницького показані паралелі з інших видань); Гнєдич, № 768.

87

Grave

Ой на мо_ рі, на си_ ньо_ му

два ле_ бе_ ді б'ють_ ся...

Вже на те_ бе, гар_ ний хлоп_ че,

кай_ да_ ни ку_ ють_ ся.

Ой на морі на синьому два лебеді б'ються...
Вже ж на тебе, гарний хлопче, кайдани куються. (2)

Ой куйтеся, не куйтеся — мої не будете,
прийде така час-година — сами опадете. (2)

Сидить хлопець у неволі, сорочку латає,
ніхто ж його не спитає, бо роду не має. (2)

— Прибудь, прибудь, родинонько, буде мені свято,
бо то ж мене, родинонько, безневинно взято. (2)

Безневинно, моя мамо, безневинно, тату,
дали мені сіру свиту, рештантськую шапку. (2)

Єсть то уривок пісні, якої варіанти (без нот) наведені в книзі М. Драгоманова «Політичні пісні укр. народу», Genéve, 1885 р., № VIII, ст. 75—91. За Драгомановим найдавніші варіанти цеї пісні стосуються до олешківських запорожців-затяжців (після першого зруйнування Січі, 1709—1732 р.), потім це стала гайдамацька пісня; після 1775 року це стала пісня про січовика, турецького під-

даного, що попався до чорноморців; нарешті — про рекрута (Політичні пісні, I, ст. 119, 121). По розгляді варіантів, наведених у Драгоманова, тема пісні виходить так:

Уродився козаченько, уродився-вдався,
а у степу при дорозі в неволю попався.
Як узяли в неволеньку,— забили в кайдани,
як забили у кайдани,— ведуть перед пани.
Як привели перед пани, кайдани опали.
Ударились вражі пани об поли руками:
— Десь у тебе, козаченьку, отець-мати жива,
а що тобі, молодому, фортуна служила.
— Ой хоч жива, хоч не жива,— у бога просила,
ой тим мені, молодому, фортуна служила.

У Конощенка, II, № 75, є варіант з нотами, але мелодія не має нічого спільного з цією ані з дальшою (№ 88). Парал. текст іще у Яворницького, № 716.

З Колодяжного

88

Andante

Ле_тить во_ рон з чу_ жих сто_ рон
та й ле_тя_ чи кря_ че, си_ дить хло_ пець
у не_ во_ лі та й жа_ ліб_ но пла_ че.

Летить ворон з чужих сторон та й летячи кряче,
сидить хлопець у неволі та й жалібно плаче.

Сидить хлопець у неволі, сорочку латає,
крізь ришотку поглядає,— десь родину має.

— Ой маю я родиноньку далеко од мене,—
ой чую я через люди — зрікається мене.

Ой ти, моя родинонько, не зрікайся мене,
продай воли, продай коні та й викуп же мене!

— Ой жаль мені, мій синоньку, худоби збувати,
як заробив, як заслужив, так мусиш 'дбувати.

Ой на воді два лебеді, вони вбадва [1] б'ються.
Десь на мене, молодого, кайдани куються.

Ой куйтеся, не куйтеся, я вас не боюся,
прийде така час-година, сами розкуються.

Стоїть явір над водою, на воду схилився...
Ой вже ж бо я, молоденький, од роду одбився.

Ой одбився, моя мати, ой одбився, татку,
дали мені сіру свиту й сумашедшу шапку.

Дали ж мені сіру свиту — то мушу носити...
Дали шапку сумашедшу — гірко мні тут жити!

Пісня стоїть у генетичному зв'язку з попередньою, через те уміщена в сім розділі.

89

Moderato

[1] Обидва.

Була Польща, була Польща, а тепер Росія,—
не заступить син за батька, а батько за сина.
Пішов батько із сохою, а син із косою,
пішла мати на лан жати в неділю з дочкою.
— Ой гріх, мати, ой гріх, мати, у неділю жати!
— Не гріх, доню, не гріх, доню, не я встановила.
Не гріх, доню, не гріх, доню, не я встановила,
то панщина-даремщина все те наробила.
Ой ходить піп по церковці, книжечку читає:
— Ой що ж бо то за страх божий, що людей немає?
— Ой як же нам та й, батюшко, до церкви ходити,—
ой з неділі до неділі гонять молотити.

* *
*

Ой летіла зозуленька, летячи кувала,
як панщина-даремщина з села утікала.
Утікала панщинонька, аж гори тряслися,
а за нею вражі ляшки: «Панщино, вернися!»
— Не вернуся, не вернуся, бо нема до чого,
було мене шанувати, як здоров'я свого.
Нагонили панщинойки на кленовім мості:
— Ой вернися, панщинойко, просить пан у гості!
— Не вернуся, не вернуся, бо нема до чого,
тепер мене позивайте до миру божого.
Був пан вельможний, був пан вельможний, хтів хлопа набити,
тепер іде, гроші несе, ще й просить робити.

Цю мелодію твердіше, ніж Леся, знав її брат Михайло Косач, від нього я й записав. У Кольберга, Wołyń, під № 387 варіант цеї мелодії до інших слів, а під № 455— варіант тексту — до іншої мелодії; інша мелодія теж у Демуцького, Нар. у. пісні в Київщині. К., 1905, № 28. В поданім тут варіанті народ злучив дві різні пісні — про тягар панщини і про її знесення. Що ті дві часті зложені не одночасно, знати по тому, що варіант першої часті маємо в збірнику Лукашевича, виданім 1836 року, коли друга частина ще не могла існувати. Студії про ці пісні: М. Драгоманов. Нові українські пісні про громадські справи. Genéve, 1881 р., I ч., ст. 25 і 26; II ч., ст. 54. Його ж. Укр. пісні про волю селян.— «Киевская стари-

на», 1887, III і IV, підпис: М. Кузьмичевский, укр. переклад в виданні: Розвідки М. Драгоманова про укр. нар. словесність і письменство, т. II. Льв., 1900, ст. 62—63; його ж. Політико-соціальні думки в нових піснях у. народу (Розвідки, т. III. Льв., 1906, ст. 72 і 84—89); Костомаров. Последние годы Речи Посполитой, ст. 868—869. Парал. тексти: Дешко. Нар. песни, пословицы и поговорки Угорской Руси, № 1 (Записки имп. русск. географ. общ. по отделу этнографии, т. I. С.-Петерб., 1867); Головацький, III, ч. 1, ст. 205—212, № 75—77; Зап. юго-зап. отд. имп. русск. геогр. общ., т. I. К., 1874, отд. 2, ст. 53—62; Де Воллан. Угро-русск. нар. п.— Зап. и. р. геогр. о-ва по отд. этнографии, т. XIII, ст. 159. Popowski. Pieśni ludu ruskiego ze wsi Zalewańszczyzny.— Zb. wiad. do antropol. kr., VIII, № 74; Сакович. Песни кр. с. Молодова Гродн. губ. Кобринск. у.— «Живая старина», 1890, II, ст. 144, № 22; Із народної пам'яті про панщину.— Етногр. зб. Наук. тов. ім. Шевченка, V, ст. 24; Д-р Раймунд Кайндль. Фольклорні матеріали, ibid., ст. 142; Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 560; Грінченко, III, № 1468, 1477 і 1478.

З Миропілля

90

Andante

Ой у по_ лю во_ гонь го_ рить,
ой у по_ лю во_ гонь го_ рить,
ко_ ло вог_ ню ко_ зак си_ дить.

Ой у полю вогонь горить, (2)
коло вогню козак сидить,
шабелькою вогонь креше,
терниною розпаляє,

терниною розпаляє,
рани свої засипає.
— Рани ж мої стрелянії,
ой які ж ви болянії!..
Над ним коник зажурився,
по коліна в землю вбився.
— Не стій, коню, надо мною,
біжи, коню, дорогою,
біжи, коню, дорогою,
битим шляхом-долиною.
Як прибіжиш під батьків двір,
то стань, коню, як маків цвіт.
Батько вийде — розсідлає,
мати вийде — розпитає:
— Ой коню мій білогривий,
а де ж, коню, твій пан милий?
— Не плач, нене, не журися,
бо вже ж твій син оженився.
А взяв жінку паняночку —
в чистім полю могилочку.
А взяв жінку подолянку —
в чистім полю жовту ямку.

Див.: Ів. Франко. Студії над укр. нар. піснями.— Зап. наук. тов. ім. Шевченка у Львові за 1907 р., II, ст. 49 і далі. Парал. тексти з іншими мелодіями: Kolberg. Wołyń, № 486—488; Лисенко, IV, № 10; Коціпінський, № 71 (текст пристосований до Нечая); Конощенко, II, № 28—30; Ф. Колесса. Мелодії укр. нар. дум, серія II, Львів, 1913, додаток, ст. 12—14. Без нот: Максимович. Укр. н. п. Москва, 1834, № 15—17, ст. 152 і далі; Гатцук. Ужинок рідного поля. Москва, 1857, ст. 253; Малор. литер. сб. Мордовцева. Саратов, 1859, № 44; Закревский. Старосветский бандуриста. Москва, 1860, № 65, ст. 52; Гильтебрандт, LXI (з Білостоцького пов.); Головацький, I, 97 і 99; II, ст. 592, № 27; ч. III, ст. 45, № 4; Антонович і Драгоманов. Ист. п. малор. нар., I, ст. 270; Kolberg. Pokucie, II, № 413 і 414; Chełmskie, II, № 2; Сумцов. Нар. песни о смерти солдата.— Этногр. обозрение за 1893 р., т. XVI і XVIII; Новицький. Малор. песни, преимущественно исторические.— Сб. Харьк. ист.-филол. общ., т. VI, 1894, ст. 136; Грінченко, III, № 1465 (там показані варіанти з Чуб.); Яворницький, № 746 і 802 (пор.

текст № 765 і 766); Бессараба. Мат. для этногр. Херс. губ., № 457; Гнєдич, № 740, 907; Wacław z Oleska, 422, № 293, 488, № 8.

З Колодяжного, Ковельського пов.

91

Grave

ten.

По_ сі_ я_ ли, по_ о_ ра_ ли— ні_ ко_ му зби_ ра_ ти, як по_ _гна_ ли) на_ ших хлоп_ ців в міс_ то при_ ся_ га_ ти.

Посіяли, поорали — нікому збирати,
як погнали наших хлопців в місто присягати.

В Житомирі, славнім місті, побиті колочки,—
а вже з наших славних хлопців здійняли
сорочки.

Материнські поздіймали, московські побрали,
гірко стали, заплакали, родину згадали.

— Чи ми в бога заслужили, чи в свеї громади,
що нас, хлопців молодейких, забито в кайдани?

Перший вірш цеї пісні служить вступом до різних пісень: історичних (див.: М. Драгоманов. Політичні пісні українського народу, ч. І. Genève, 1883, на стор. 31— віднесена Драгомановим до 1709—1730 рр., на ст. 77, передрукована з книги П. Головинського «Слободские казачьи полки», СПб., 1864, ст. 162, віднесена до робіт на лінії 1716—1735 рр.) і чумацьких (ibid., ч. II, ст. 83). Пор.: Житецький, ст. 305.

92

Andante

Єсть на небі дві зірниці,—
ото ж мої брат-сестриці, гей!
Ото ж мої брат-сестриці.

Єсть у полі дві гармати,—
ото ж мої отець-мати, гей!
Ото ж мої отець-мати!

93

Moderato

Ти, мати моя, гей!
Не жалуй мене,
як возьмуть мене, гей!
у рекрутойки.

Як возьмуть мене, гей!
у рекрутойки,
острижуть, оббриють, гей!
русі кудройки.

Увага. Фонетичних особливостей (як от групи «ойк» і «ейк» замість «оньк» і «еньк» в Колодяжнім, тверде «р» і т. п.) Леся не завжди додержувала, передаючи пісні. Збірник видається з огляду на музичну і поетичну вартість уміщених у ньому пісень і матеріалом для фонологічних студій бути не може. На такому принципі, буває, укладаються і дійсно наукові видання (див. передмову В. Гнатюка до XVII тому Етнографічного збірника Наук. товариства імені Шевченка у Львові, стор. VIII). Проте якби хто хотів зужиткувати збірник як матеріал до фонетики, можу дати тільки таку вказівку: коли трапляється фонема, яка різниться від загальнолітературної, то можна бути певному, що вона перенесена з автентичного людового виконання, але як стоїть загальнолітературна форма, то це не свідчить, що в автентичнім виконанні не було фонетичної місцевої одміни.

БАЛАДИ

З Миропілля, Звягельського пов.

94

Moderato

Ой за_ ї_ хав ко_ зак

та й з У_ кра_ ї_ нонь_ ки. Од_ мо_ вив дів_ чи_ ну

та й од ро_ ди_ нонь_ ки, од_ мо_ вив дів_ чи_ ну

та й од ро_ ди_ нонь_ ки.

Ой заїхав козак та й з Україноньки,
одмовив дівчину та й од родиноньки. (2)
— Ой поїдь, дівчино, ой поїдь із нами,
лiпше ж тобі буде, як у твеї мами. (2)
У мами ходила в подраній свитині,
в нас будеш ходити в чорній кармазині. (2)
Ой дурна дівчина, дурна послухала,
сіла з козаченьком, сіла, поїхала. (2)
Ой завіз дівчину під густий лісочок:
— Ой скидай, дівчино, з голови віночок! (2)
Ой плаче дівчина, плаче-умліває,
з головки віночок, з головки скидає. (2)
Ой завіз дівчину на жовті пісочки.
— Ой скидай, дівко, з головки биндочки! (2)

Ой плаче дівчина, плаче-умліває,
з головки биндочки, з головки скидає. (2)
Ой узяв дівчину під білії боки
та й кинув дівчину у Дунай глибокий. (2)
Ой плаче дівчина, плаче-умліває,
за берег ручками, за берег хватає. (2)
Ой то козаченько шабельку виймає
та й по лікоть ручки дівчині втинає. (2)
Як забачив братик з високого муру,
спустився до сестри на шовковім шнуру. (2)
Ой десь ти, сестро, розкоші не мала,
що ти гайдамаці на підмогу стала! (2)
— Ой мала ж бо я розкоші доволі,
тільки ж я не знала, що то в світі горе! (2)

Дуже близький, але повніший і консеквентніший польський варіант у Gloger'a. Pieśni ludu. Kraków, 1892, № 102, стор. 212. Мелодія там банальна і не подібна до цієї, розмір — 3/4. Цезар Нейман в Zbiórze wiadomości do antropologii krajowej, t. VIII, на стор. 174, дав коротеньку розвідку про цю баладу, де через польські і чеські варіанти проводить її до зв'язку з бретонською легендою о Синій Бороді. Обширний перегляд варіантів укр., білоруських і польських у Довнар-Запольського, Песни пинчуков, під № 555 і додаток III, № 22. Мелодій, подібних до поданої тут, мені ніде в друку не трапилося; в моїх рукописних матеріалах є дуже близький варіант її з Радомиського пов., Київської губ. Той варіант має сталу збільшену секунду *c — dis* (обсяг *e*^{1}— *fis*^{2}) і ще більш, ніж цей, розходиться з характером польської людової мелодії, що в зв'язку з незвичайною літературною близькістю до польської балади становить інтересну загадку.

95

Ой оженився, та й одружився,
та й узяв жінку не до любови.

Не до любови, не до розмови,
не до чорних брів, не до вірних слів.

Ой купив корабель та за триста рубель,
та за триста рубель ще й з полтиною,

та за триста рубель ще й з полтиною,
посадив милу ще й з дитиною.

— Чей пливи, мила, та й негідниця,
ти в мене була неробітниця!

Чей хвиля іде,— корабель пливе,
а мила сидить, як свіча горить.

А мила сидить, як свіча горить,
а дитиночка — як та зірочка.

— Ой вернись, мила, голубко сива,
ти ж мені, мила, вже й до любови.

І до любови, і до розмови,
і до чорних брів, і до вірних слів.

— Не вернусь, милий, голубе сивий,
ой бив ти мене та й нагайкою.

Ой бив ти мене та й нагайкою,
ой щоб я була та й хазяйкою.

Ой бив ти мене та й дубиною,
ой щоб я була господинею.

Ой було тіло, як папір, біле,
а тепер воно та й почорніло.

Мелодії з близькою ритмічною будовою: Лисенко, I, № 2. Кілька варіантів тексту у Грінченка, III, під № 638; там показані паралелі і інших видань; з упущених зазначу: Rokossowska. Wesele i pieśni ludu ruskiego ze wsi Jurkowszczyzny w powiecie Zwiahelskim na Wołuniu. Zb. wiadom., VII, st. 200. Пізніше опублікований вар.: Яворницький, № 335 і 336.

96

Мати сина на гвалт оженила,
невістоньки та й і не злюбила. (2)

— Піди, сину, на ярмарок пішки,
купи, сину, дротянії віжки. (2)

Купи, сину, дротянії віжки,
зв'яжи милій і руки, і ніжки. (2)

Купи, сину, нагайку-дротянку
та бий жінку з вечора до ранку. (2)

Опівночі комора дзвеніла,
а вдосвіта вже мила зомліла. (2)

Пішов милий дати неньці знати:
лежить мати посеред кімнати. (2)

— Мати, мати, пораднице в хаті,
порадила, як милу скарати, (2)

порадила, як милу скарати,
тепер порадь, як її сховати. (2)

— Зірви, сину, в коморі підлогу,
сховай, сховай любую розмову. (2)

— Я не буду підлоги зривати,
я не буду милої ховати. (2)

Я не буду милої ховати,
тільки піду дам до пана знати. (2)

— Пане, пане, зробилась причина:
вмерла жінка, зосталась дитина. (2)

Скажи, пане, рученьки зв'язати,
забив жінку — треба одвічати. (2)

Інші мелодії: збірник Балліної, № 20; Kolberg. Pieśni ludu z Podola Rosyjskiego.— Zb. wiad., XII, № 12; Лисенко, VII, № 4; Іван Колесса, ст. 302, № 11. Парал. тексти без нот: Чуб., V, № 325, ст. 727—734, № 815, ст. 42-б; Гільтебрандт, LXXXI, Кобринського пов.; Kolberg. Chełmskie, II, № 8; Яворницький, № 427—429; Бессараба. Мат. для етногр. Херс. губ., № 347 і 397; Гнєдич, № 562, 567 і 581.

97

Ой у полю, полю береза стояла, 42
йа на тій березі зозуля кувала. (2)

Ой то ж не зозуля,— то рідна мати
виряджає сина та й у солдати. (2)

Ой поїхав син та й у дорогу,
зоставив невістку з матір'ю в дому. (2)

Йа мати невістки та й не злюбила,
посилає її та й од себе пріч, (2)

посилає її та й од себе пріч,
в поле брати льону у темную ніч. (2)

— Ой іди, невістко, в поле брать льону,
не вибереш льону — не йди додому. (2)

Не вибереш льону — не йди додому,
гей, а стань у полі та й тополею. (2)

Ой пішла невістка в поле брать льону,
не вибрала льону, не йшла додому. (2)

Ой стала у полі та й тополею,
гей, а тонкою та й високою. (2)

Ой приїхав син та й із дороги,
уклонився неньці низенько в ноги. (2)

— Ой здорова, нене, здорова була,
скажи ж мені, нене, де моя мила. (2)

— Пішла твоя мила в поле брать льону,
як добере льону,— прийде додому. (2)

— Ох і де ж я, нене, де ж я не бував,
то такого дива нігде не видав: (2)

не бачив тополі, як на нашім полі,
такої тонкої та високої. (2)

— Ой візьми ти, сину, гостру сокиру
рубати тополю, що на чистім полю. (2)

Гей, як рубнув раз,— вона стенулась,
гей, як рубнув вдруге,— похилилася. (2)

Як рубнув утретє,— заговорила:
— Не рубай, миленький, я твоя мила. (2)

Се ж нам твоя мати так наробила,
маленьких діточок посиротила. (2)

Інші мелодії: Едличка. Собрание малоросс. нар. пес. Полтава, 1861, I, № 22; Kolberg. Pokucie, II, № 45—47; Chełmskie, II, № 6; Лисенко, VI, № 14; Бігдай, № 80 і 246; Ів. Колесса, ст. 299; Конощенко, III, № 81. Парал. тексти без нот (крім зазначених Ів. Колессою): Stecki. Wołyń, I, st. 125; Костомаров, № 33 і 41; Чуб., V, № 308, ст. 704—711; Житецький. Очерк звуковой истории малор. нар., ст. 303 (вар. з Холмщини); Метлинський, ст. 286; Гол., III, ч. 1, ст. 170, № 45; Довнар-Запольський, № 470; Яворницький, № 455 і 456.

У Марусі хата на помості [1],
приїхали три козаки в гості.

Один каже: я Марусю люблю,
другий каже: я за себе візьму.

Третій каже: що хочеш, достану,
а з тобою до шлюбоньку стану.

— Ой хто мені трійзілля достане,
то той мені дружиною стане.

Пішов козак трійзілля копати,
стала йому зозуля кувати:

— Кидай, козак, трійзілля копати,
та йди свеї Марусі вінчати.

Їде козак з-за моря із зіллям,
а Маруся із церкви з весіллям.

В правій руці Маруся танцює,
в лівій руці шабельку готує.

Як у полі маківка бриніла,
так Марусі голівка злетіла.

---

[1] Кожний рядок співається двічі.

Споріднені мелодії: Kolberg. Pokucie, II, № 115, Wołyń, № 542; зовсім інша — Іван Колесса, ст. 295 (Філ. Колесса. Наша дума, II, № 3). Див.: Ів. Франко. Студії над укр. нар. піснями.— Зап. наук. тов. ім. Шевченка, 1908 р., кн. III, ст. 18 і далі. Паралельні тексти показані у Грінченка, III, № 480; упущені там паралелі: Гільтебрандт. LXXX (Кобринськ. пов.); Омельченко. Малор. песни, собр. в окрестностях г. Павловска, Воронежской губ., в. II, № XXXIV; Popowski в Zb. wiad., VIII, № 43; Kolberg. Pokucie, II, № 116; Chełmskie, II, № 5. Пізніше опубліковані: Шухевич. Гуцульщина, III, ст. 206, № 18; Яворницький, № 252; Гнєдич, № 505, 904, 1002.

99

Ой зима, зима та холодная,
прошу я тебе, не зморозь мене!

А жона мужа та й зарізала,
в зеленім саду та й повісила.

В зеленім саду та й повісила,
а сама ходить, рученьки ломить:

— Ой горе, горе з таким мужем жить,
а ще горійше, як мужа забить.

Парал. тексти без нот: Чуб., V, № 374, ст. 802; Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 396 (муж убиває жону; пісня зложена в подібних висловах); Гнєдич, № 794, 863.

100

Andantino

Ой кінь ір_ же, во_ ди не п'є, кінь до_ рі_
жень ку чу_ є, ой бог зна_ є,
бог ві_ да_ є, де мій ми_ лий но_ чу_ є.

Ой кінь ірже, води не п'є, кінь доріженьку чує.
Ой бог знає, бог відає, де мій милий ночує.
Ой ночує мій миленький а в лузі при долині
та прив'язав кониченька при червоній калині.
Та прив'язав кониченька при червоній калині,
а сам пішов до дівчини на пухові перини.
А лежачи у перинах, та й став стиха говорити:
— Чи будеш ти, дівчинонько, та й за мною тужити?
— Ой не буду, козаченьку, ой, їй-богу, не буду,
ти виїдеш за ворота,— я за тебе забуду.
Ой виїхав козаченько за новії ворота,—
забулася дівчинонька, що в ручках за робота.
Ой виїхав козаченько та за жовтії піски,—
обілляли дівчиноньку та дрібненькі слізки.
Ой виїхав козаченько та за крутії гори,—
задзвонили по дівчині та в усі в селі дзвони.

Ця пісня і наступна заведені до розділу балад після вказівки Л. У. Споріднені мелодії: Лисенко, IV, № 32; Kolberg. Wołyń, № 241; Сокальський. Малор. и белор. п., № 10 (до інших слів); Гушло. Десяток у. п. з Поділля, № 4. Пор.: Малашкин. 50 у. п. К., 1900, № 1. Парал. тексти без нот: Костомаров, № 133, стор. 304; Kolberg. Pokucie, II, № 39—40; Rokossowska.— Zb. wiad., VII, st. 184; № 37; Z. D., ibid., VIII, № 108, st. 156; Головацький, III, ч. I, ст. 136; Шухевич. Гуцульщина, III, ст. 185, № 1. До початкових строф: Метл., ст. 91; Чуб., V, ст. 20, № 53. До дальших: Метл., ст. 110. Два парал. тексти і інша

мелодія: Ів. Колесса, ст. 259. На цю ж тему пісня в рукописнім збірнику з половини XVIII віку, що заховується в імп. публ. бібліотеці в Петрограді і описаний академіком В. Перетцом, Историко-литературные исследования и материалы, I, № 48 (без нот). Парал. текст ще у Wacława z Oleska, st. 275, № 90.

101

Andantino

Ой у_ ста_ ну ра_ нень_ ко
да й у_ ми_ юсь бі_ лень_ ко, гей!
Ой ся_ ду я край ві_ кон_ ця
ви_ гля_ да_ ти чор_ но_ мор_ ця.

Ой устану раненько
да й умиюсь біленько, гей!
Ой сяду я край віконця
виглядати чорноморця.

Чорноморець їде, їде,
аж семеро коней веде, гей!
На восьмому вороному
у жупані голубому.

Я ж думала, що додому,
а він їде аж до гаю, гей!
А він їде аж до гаю,
аж до тихого Дунаю.

Став він коней напувати,
стала вода прибувати, гей!
Стала вода прибувати,
чорноморець — потопати.

Чорноморець потопає
та й на милую гукає, гей!
— Рятуй, рятуй, моя мила,
коли вірно любила!

— Ой рада б я рятувати,
та й не вмію пливати, гей!
Коли б човен та весельце,
рятувала б тебе, серце!

Ой піду я поміж люде,
чи не жаль кому буде, гей!
Заким люди зібралися,
чорноморець утопився.

— Пливи, пливи за водою,
зосталася я вдовою, гей!
Пливи, пливи берегами,
зосталася з ворогами.

Варіант мел.: Бігдай, № 60; Конощенко, II, № 52; Степенко. Луна, № 28; Остапович, II, № 2. Парал. тексти без нот: Омельченко. Малор. п. в окрестностях г. Павловска, XVIII; Новицький в сб. Харьков. ист.-фил. общ., VI, 155; Яворницький, № 484 і 485; Бессараба. Херс., № 314; Гнєдич, № 949.

З Полонного, Звягельського пов.

102

Andante

Ой у по_ лі жи_ то

ко_ пи_ та_ ми зби_ то... Під бі_ ло_ ю

бе_ ре_ зо_ ю ко_ за_ чень_ ка вби_ то.

Ой у полі жито копитами збито...
Під білою березою козаченька вбито [1].

Ой убито, вбито, затягнено в жито,
червоною китайкою личенько накрито.

Ой як вийшла мила, голубонька сива,
як підняла китаєчку — та й заголосила.

Ой вийшла другая, та й вже не такая,
як підняла китаєчку — та й поцілувала.

Ой як вийшла третя з-під білої хати:
— Було ж тобі, вражий сину, нас трьох не кохати!

Споріднені мелодії: Kolberg. Chełmskie, II, № 11 (друга з поданих під тим № мелодій); Wołyń, № 551; Конощенко, I, № 42. Інші мелодії: Kolberg. Wołyń, № 489; Бігдай, № 242; Ів. Колесса, ст. 277. Парал. тексти без нот: Чуб., V, ст. 375, № 730; Гільтебрандт, CLXXXVII (Берестейського пов.); Метл., 102; Гол., III, ч. I, ст. 111, № 34; Омельченко, в. II, ст. 11 і 12; М. Сакович. Песни крестьян с. Молодова, Гродн. губ., Кобринск. у. («Живая старина», 1890, II, ст. 143, № 17); Яворницький, № 373; Бессараба, Херс., № 341.

З Луцького

103

Moderato

Чи чу_ли ви, лю_ди, та_ко_ї но_ви_ни,— за_би_то Пет_ру_ся в Жу_равсь_кій до_ли_ні.

[1] Парні рядки співаються двічі.— *Ред.*

Чи чули ви, люди, такої новини,—
забито Петруся в Журавській долині. (2)

Пані пана мала, Петруся кохала,
по чотири рази слуги посилала. (2)

По чотири рази слуги посилала,
а за п'ятим разом сама поїхала. (2)

— Покидай, Петрусю, горох молотити,
всядай до карити, будем разом жити. (2)

— Пані моя, пані, не в такім я разі,
пані ув атласі, а я хлоп в серм'язі. (2)

— Не журись, Петрусю, не журись,
серденько,
зложу я свій атлас на тебе хутенько. (2)

— Пані ж моя, пані, боюся напасти,
щоби вельможному в руки не попасти. (2)

— Не бійся, Петрусю, ти зо мною жити,
поїхав вельможний до суду судити. (2)

Слуги ж мої, слуги, слуги дорогії,
будьте ж мені, слуги, на цей раз вірнії! (2)

Слуги ж собі саме тоє дораджали,
щонайвірнішого до пана послали. (2)

Ой догнав він пана на кленовім мості.
— Вернися, вельможний, має пані гості. (2)

— Слуго ж моя, слуго, що тобі такого?
Всяк же моя пані роду не такого! (2)

— Ой пане мій, пане, коли мні не віриш,
лучче з свого лука моє серце встрілиш! (2)

Ох сиділа пані в новому оконі (sic),
ой пізнала пана на воронім коні. (2)

— Петрусю, серденько, утікай хутенько!
Петрусь до порога — утікать немога. (2)

Узяли Петруся під білії боки,
вкинули Петруся у Дунай глибокий. (2)

Молодая пані при тому стояла,
кожному рибалці по таляру дала. (2)

— Нате вам, рибалки, по півзолотого,
витягніть Петруся хоча й неживого! (2)

Сховали Петруся в Журавській границі,
плакали дівчата, а ще й молодиці. (2)

Та сама мелодія до інших слів: Бігдай, № 39. Подібні мелодії теж до інших слів — у Балліної, № 41; Роздольський — Людкевич, № 959; Остапович, I, № 3. Парал. тексти з іншими мелодіями: Kolberg. Wołyń, № 536; Pokucie, II, № 56; Лисенко, V, № 38. Ів. Колесса, ст. 290. Без нот: Гільтебрандт, CXXVIII (Берестейського пов.); Чуб., V, № 128, ст. 1017, № 204—206, ст. 1068—1072; Головацький, I, 62—64; Kolberg. Pokucie, II, № 57; Chełmskie, II, № 1; Житецький, ст. 316 і 320; Новицький в VI т. Сб. Харьк. ист.-фил. общ., ст. 107—109; Rokossowska, st. 171, № 11, Шухевич. Гуцульщина, III, ст. 187, № 3; Голов., III, ч. I, ст. 14; Бессараба. Седл., ст. 113; Херс., № 407 і 408. Див. іще вказання паралелей у Ів. Колесси; W. z Ol., 514, № 32.

З Скулина, Ковельського пов.

104

Мати сина оженила,
невістоньки не злюбила. (2)

Посилає сина у дорогу,
а невістоньку в поле брати льону. (2)

Як приїхав син з дороги,
поклонився неньці в ноги. (2)

Посадила мати сина кінець стола,
а невістоньку у порога. (2)

Дала сину меду-вина пити,
а невістоньці чемериці пити. (2)

— Не пий, мила, цілої чарки,
Вип'ємо, мила, по половинці, (2)

то ти умреш увечері,
а я умру завтра вранці. (2)

Ой я умру завтра вранці,—
поховають в одній ямці. (2)

Вмерла мила увечері,
милий умер у неділю вранці. (2)

Милий умер у неділю вранці,—
не сховали в одній ямці. (2)

Поховали сина на цвинтарі,
а невістку за цвинтарем. (2)

Що по синові отець-мати плаче,
по невістоньці чорний ворон кряче. (2)

Над сином зріс яворонько,
над невісткою — червона калина. (2)

Гілля з гіллям сплітається,
лист із листом стрічається. (2)

Лист із листом стрічається,
матері серце скипається. (2)

— Ой що ж бо я наробила,
діток своїх отруїла! (2)

Інші мелодії: Kolberg. Pokucie, II, № 48 і 49; Лисенко, VII дес. хор., № 2. Парал. тексти без нот: Zbiór wiadomości, VIII, ст. 168. Там показані і паралелі з інших видань; крім тих — Гільтебрандт, LXV (Білостоцького пов.); Купчанко. Песни буковинского народа, № 82 і 300; Гол., II, ст. 711 і 712, № 13 і 14; Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 537; М. Дикарев. Воронежск. этнограф. сборник. Вор., 1891, ст. 305; Гнєдич, № 496, 496 (1) і 955. Огляд паралелей у інших народів — в студії Жданова, Песни о князе Михайле.— «Живая старина», 1890, I, ст. 19—27.

З Перекович, Ковельськ. пов.

105

Була вдова (2) на Подолі
та й не мала щастя-долі.
Тільки мала (2) три синочки,
три синочки і три дочки.
Сини зросли (2), в розбій пішли,
а три дочки — на лісочки.
Гей, старшую (2) звірі ззіли,
середульша утонула.
Середульша (2) утонула,
а найменша заблудила.
Приблудила (2) до діброви,

а в діброві вогонь горить,
а в діброві (2) вогонь горить,
біля вогню розбой сидить.
— Добривечір (2), добрі люде!
(От тут мені конець буде!)
Старший каже (2): «Зарубаймо!»
Середульший: «Не займаймо!»
Менший вивів (2) на дорогу,
питається її роду.
— Ой я роду (2) не простого,
ой я роду от такого:
Була вдова (2) на Подолі [1].
— Чолом, чолом (2), сестро наша,
бо то ж була мати наша!
Ходім, сестро (2), на три шляшки,
будем бити пани-ляшки,
будем бити (2) — розбивати,
будем гроші здобувати!
— Стійте, братця (2), становіться,
бо чужа кров — не водиця,
бо чужа кров (2) — не водиця,
розливати не годиться!
Годі, братця (2), панувати,
та ходімо горувати,
та ходімо (2) горувати,
хліба й солі заробляти,
хліба й солі (2) заробляти,
стару матір годувати!
Старші пішли (2) панувати,
а найменший — горувати,
а найменший (2) — горувати,
хліба й солі заробляти,
хліба й солі (2) заробляти,
стару матір годувати.

Інші мелодії: Олексій Гулак-Артемовський. Нар. укр. пісні з голосом. К., 1868 і 1883 р., № 26; Kolberg. Pokucie, II, № 32—33; Лисенко в Mat. etn. z okolic Pliskowa.— Zb. wiad., т. VIII, № 127, і в VI вип. його одноголосних пісень, № 5. Парал. тексти без нот: Чуб., V, № 479, ст.

[1] І так далі від початку до слів «Біля вогню розбой сидить».

910—914; Голов., II, ст. 45, № 11 (колядка), ст. 599, № 35, ст. 700, № 2; Яворницький, № 477 і 478; Бессараба, Херс., № 411 і 412; Гнєдич, № 626.

З Колодяжного, Ковельського пов.

106

Дальших слів пісні не записано, і по збірниках укр. пісень я не знайшов ні пісні з подібними початковими словами, ні варіанта мелодії. Я її завів у розділ балад через те, що в збірнику польських пісень Gloger'a Pieśni ludu (Kraków, 1892) зустрів баладу, що починається так само: «Na Podolu biały kamień, podolanka siedzi na nim». Тема: дівчина отруїла свого брата з намови жениха. Балада на цю тему широко розпросторена і серед українського народу, більшість варіантів у нас починається словами «Ой Сербине, Сербиночку, сватай мене, дівчиночку». В моїх неопублікованих матеріалах є мелодія до цеї укр. балади з Гадяцького повіту, якої ритмічна схема однакова із схемою колодяженської «На Поділі білий камінь». Мелодії польського варіанта у Глогера і українських — у Лисенка, VII, № 27, і Остаповича, I, № 1, не мають нічого спільного з колодяженською. Парал. тексти без нот: Бессараба, Херс., № 268 і 269.

107

Коло млина калина,
там удова ходила,
гей, гей, о-хо-хо!
Там удова ходила.

Далі слів від Лесі не записано, але, пригадуючи чуті від неї уривки і зіставляючи їх з відомими мені по друкованих джерелах текстами, я приходжу до висновку, що це — пісня про шлюб матері з сином і сестри з братом. Варіанти з нотами: Kolberg. Pokucie, II, № 35—37; Wołyń, № 537; Zbiór wiadomości do antr. kr., VIII; Mat. etnogr. z okolic Pliskowa, № 128; Ф. Колесса. Ритміка укр. нар. пісень. Львів, 1907 р., ст. 124; Роздольський — Людкевич, № 337—338; Янчук. Белор. песни, № 101 (мел. № 19). Пор.: Конощенко, I, № 61. Варіанти опубліковані без музики, показані в студії М. Драгоманова «Слов'янські переробки Едіпової історії», надрукованій спочатку в Софії по-болгарськи, а потім по-українськи в IV томі «Розвідок М. Драгоманова про укр. нар. словесність і письменство», Львів, 1907 р. Варіанти цієї пісні цитуються в тій розвідці на стор. 24—31, 47—48 і 103—109. Виясненню генези цеї пісні Драгоманов віддає в своїй розвідці значне і навіть завершуюче місце. Пізніше тої студії опубліковані варіанти: Яворницький, № 481—483; Гнєдич, № 637, 829, 961. Див. іще: Довнар-Запольський. Песни пинчуков, № 380, де показані і інші варіанти; Popowski. Pieśni ze wsi Zalewanszczyzny.— Zb. wiad., XII, № 10 і 21. По висновках Драгоманова генеалогія української пісні така: історія Едіпа. Гіпотетичні візантійські церковні переробки цеї історії. Болгарська історія про св. Павла Кесарійського. Французький усний роман про Григорія Великого. Історія св. Григорія в Gesta Romanorum. Білоруські, українські і руські редакції перекладу цеї історії з Gesta Romanorum. Гіпотетична руська пісня про шлюб матері з

сином і сестри з братом. Українська пісня. Драгоманов допускає і скорочену генеалогію — від гіпотетичної церковно-візантійської переробки історії Едіпа через сербську пісню про Находа Сімеуна і знов-таки гіпотетичну руську пісню. Гіпотезу про існування руської пісні, яка була оригіналом для української, Драгоманов угрунтовує тим, що в відомих українських варіантах є сліди впливу руської мови. Справді, ці сліди є либонь у кождім варіанті, хоч в одній, хоч в другій фразі, але з різних варіантів можна зробити таку реконструкцію первісного тексту, при якій русизмів не буде. В поданій нижче реконструкції нема нічого, доданого від мене чи зміненого, тільки достоту заховані елементи з різних варіантів:

Там, де Дунай глибокий,
стоїть терем високий,
а із того терема
вийшла вдова молода,
вийшла вдова молода,
два синочки зродила.
Як два сина вродила,
китайкою сповила.
Китайкою сповила,
в корабель положила,
в тихий Дунай пустила
і Дунаю просила:
— Ой ти, тихий Дунай,
моїх діток поприймай.
Ой ти, новий корабель,
колиши моїх дітей.
Ви, крутії береги,
не будьте їм вороги.
А ти, жовтий пісочок,
годуй моїх діточок.
А ти, густий очерет,
вари дітям вечерять.
А ви, луги, не гудіть,
моїх діток не будіть.
У двадцятому году
вийшла вдова по воду.
Стала воду набирать,
став корабель припливать
а на тому кораблі

два дончики молоді.
Один листоньки чита [1],
другий вдівоньки пита:
— Здорова була, вдова,
чи підеш ти за донця?
— Ой я дончика люблю,
а я за донця піду,
за старшого сама йду,
за другого дочку шлю.
Який тепер світ настав,
що брат сестри не пізнав!
Ой і що то в світі є,
що син матусю бере!
Іди, сестро, в монастир,
щоби тебе бог простив,
піди, мати, утопись,
а я піду в темний ліс,
а я піду в темний ліс,
нехай мене звір із'їсть!

Згадка про терем, яка у Драгоманова стоїть в числі доказів руського вийстя пісні, не може свідчити за тим вийстям, бо слово і розуміння «терем» українським народом не забуте. В варіанті весняного танку «Кривий танець», у Чуб., т. III, № 1, Б,— «Дівки, молодиці терем будували». В колядці з Сквирського пов. у Конощенка, I, № 99,— «А в тім саду три тереми». В весільній пісні у Рубця (100 н. у. п.) «За горою крем'яною там бояри терем вили у три стіни кам'янії, четвертая золотая». В побутовій родинній пісні у Метлинського, ст. 252, «Миленький, милесенький мій, збудуй мені дев'ять домів, а десятий терем високий». Те з'явище, що в кождім варіанті є ті або інші різко чужі, виразно руські елементи мови, не є невідхильним доводом за тим, що автором пісні був не українець і що місцем утворення її була не Україна. Згадаймо мову віршів Сковороди. І зіставляючи те, що руського варіанта не найдено, з фактом дуже широкого розповсюдження її на Україні, особливо з фактом великої її популярності в Галичині, сливе закритій досі від

[1] В інших вар. «книжечку». Ця деталь найбільше свідчить за зв'язком пісні з показаними Драгомановим балканськими і західноєвропейськими творами, де фігурують документи.

впливу дійсно руської пісні, можна не згоджуватися з Драгомановим у тім, що руський первовзір її мусив бути. Проте, чим маємо з'ясувати, що, власне, у цій баладі є нахил до русизмів?

Досі, здається, не було спроб притягти музичну сторону укр. нар. пісень до досліду їх генези і міграції. Мені здається, що в данім разі мелодія може дати підставу для певніших здогадів, ніж сама літературна сторона. Всі відомі мелодії (21) цієї балади про кровосумішку мають характер, спільний межи собою і разом з тим чужий для дійсно руської старинної епічної пісні,— а саме характер бравурно-солдатський. Не треба змішувати впливу дійсно російської народної пісні на українську з впливом солдатської пісні, бо солдатську пісню не можна вважати за розділ, складову частину спеціально руської народної творчості. В утворенні солдатського жанру в Росії українці без сумніву брали значну участь. Ще до заведення українців у склад російської армії почалося їх сполування з руськими, власне, у вояцькім житті (спільні походи в Крим і т. д.). В пізніші часи, як у російську армію був уведений західноєвропейський марш, а далі почали складатися маршові пісні, український елемент армії, певно, виявився більш підготованим до утворення відповідного репертуару, бо укр. народна пісня далеко давніше, ніж руська, підлягла впливу західноєвропейських «квадратних» ритмів. Тож сьогочасна солдатська пісня становить для укр. нар. музики в значній мірі не руський вплив, а власну, хоча й негативну еволюцію. Виходячи з солдатського характеру всіх відомих мелодій цієї балади, можна виставити два здогади щодо літературної її історії: 1) пісня була зложена людиною, яка належала до солдатського осередку або була під впливом його, мішаною мовою; фінал, згідно з характером мелодії, первісно мав бути більш енергічний, як у тих варіантах, де «молодець», «донець», «запорожець» глузує з матері, проклинає її, навіть убиває сестру; в дальшій історії пісні вона, розпросторюючись поміж жіноцтвом, могла навіть очищатися щодо мови, в центрі її літературної вартості ставав не фінал, який робився блідим, невиразним, а момент розлуки матері з дітьми; звертання матері до природи дає основу для розмаїтих більш або менш вдатних варіацій (напр., у Гнєдича, № 961: «І ти, густа осока, дай дітям молока» і т. п.) і стає тим місцем

пісні, на якому найбільш ішла її індивідуалізація, розробка і збагачення. 2) Пісня зразу була зложена чистою укр. мовою, в гарній літературній формі, приблизно, як у поданій вище реконструкції, але через те, що до неї було дібрано зразу солдатської мелодії, вона, власне, через мелодію при своїм розповсюдженні викликала у кождого асоціацію з солдатським стилем в його цілості, отже, і в літературній стороні; через цю асоціацію кождий, хто переймав і, як ведеться в народі, переробляв її по-своєму, вносив в неї ті або інші русизми, бо не міг собі уявити без них солдатської пісні, і, таким чином, індивідуалізація і життєвий процес пісні виразився в її псуванні. Інтересно дослідити, як новітня маршова мелодія цієї балади подіяла на іншу баладу про шлюб брата з сестрою, яка в старших варіантах починається словами: «Мандрувало пахоля з Києва до Львова» (Гол., II, ст. 577). У мене є старинна дійсно баладна поважна мелодія її з Бердичівського повіту, але та мелодія, очевидно, витиснена цією бравурною, а під впливом нової мелодії початкова поважна строфа відпала (Людк., № 334—336), або змінилася на бравурну (ibid., № 349), або на зовсім чужорідну для тої балади (Лис., II, № 18). Для досліду генези пісні її необхідно порівняти до № 276, ст. 410, і № 4, ст. 485 у W. z Oleska.

108

Andante

Ой по_ ї_ хав І_ ва_ ню_ ша на по_ лю_ ван_ нє, та й зо_ ста_ вив Ган_ ну_ сей_ ку на го_ рю_ ван_ нє.

Ой поїхав Іванюша [1] на полюваннє
та й зоставив Ганнусейку на горюваннє.

---

[1] В інших варіантах — королевич; у Wacław'a z Oleska (399, 492 і 496) — Івасенько.

Ой приснився Іванюші та й сон дивнейкий,
що вилетів з-під ручейки сокіл яснейкий.

З-під лівої, з-під білої — раба [1] зозуля,—
ой десь моя Ганнусейка нездоровая!

Приїжджає Іванюша попід ворота:
— Вийди, вийди, Ганнусейко, сама молода!

Ой не вийшла Ганнусейка, тільки вийшла свість
та винесла Іванюші невеселу вість:

— Ганнусейка опівночі сина привела,
а вдосвіта Ганнусейка богу дух дала.

Ой увійшов Іванюша в нову світлицю,—
лежить його Ганнусейка на всю скамницю.

Див.: М. Драгоманов. Отголосок рыцарской поэзии в русских нар. песнях. Песни о Королевиче. Записки юго-западного отдела имп. Русского геогр. общества, т. II. К., 1874; український переклад сього реферату — в виданні: Розвідки М. Драгоманова про укр. нар. словесність і письменство, т. І. Львів, 1899, ст. 66—87. Пізніша студія з оглядом західноєвропейських і слов'янських паралелей: Жданов. Песни о князе Михайле.— «Живая старина», 1890 р., в. I—II. Паралелі з подібною мелодією: Конощенко, I, № 19. З іншими мелодіями: Kolberg. Pokucie, II, № 41 і 42; Wołyń, № 543; Іван Колесса, ст. 298; без нот — Костомаров (в зб. Мордовця), № 20, ст. 212; Яворницький, № 778 і 779; Бессараба, Херс., № 410.

109

Andantino

[1] Ряба.

Ой чиє ж то поле, широкі загони?
Оце ж того козаченька, що чорнії брови. (2)

Ой чиї ж то воли по горі ходили?
Оце ж того козаченька, що ми втрьох любили. (2)

Одная любила,— хороше водила,
а другая прикохала,— білу постіль слала. (2)

Друга прикохала,— білу постіль слала,
а третяя, чорнявая, чари наливала. (2)

Летіла зозуля через сад, куючи,
надибала козаченька, з вечорниць ідучи. (2)

— Ой іди, козаче, вернися додому,
ой сядь собі в кінці стола, не кажись нікому. (2)

Як прийшов додому, не сказав нікому,
та й сів собі конець стола, підперся рукою. (2)

Його ж мати ходить, білі ручки ломить,
— Ой то ж моя дитинонька словця не
промовить! (2)

Як прийшов товариш просити орати:
— Ой не можу, товаришу, головки підняти. (2)

Як прийшов товариш просити косити,
— Нездужаю, товаришу, головки зносити. (2)

Не тре, товаришу, і сіна копиці,
наробили мені лиха пізні вечорниці. (2)

Не тре мені сіна, не треба нітрошки,
тільки треба сажень землі і чотири дошки! (2)

В варіанті з Чарукова, Луцького повіту, 8-й вірш так:

Третя полюбила та й чари варила.

Віршів 9—16 і 21—24 нема. Закінчення таке:

Ой як прийшла мати та й стала питати:
— Чи не треба, синку, ворожки шукати?

— Ой не треба, мати, ворожки шукати,
тільки треба, мати, труну будувати.

Паралелі: з близькою мелодією — Л. Малашкин. 50 укр. пісень. К., 1900, № 25. З іншими мелодіями — Kolberg. Chełmskie, II, № 10; Бігдай, № 180; Лисенко, III, № 18, хор. XII, № 3; Конощенко, I, № 48; II, № 37. Без нот: Чуб., V, ст. 936, № 5; Сакович. Песни окр. с. Молодова, Кобринск. у.— «Живая старина», 1890, II, ст. 144; Яворницький, № 283; Гнєдич, № 613. Строфи 2—4 у Теодоровича, V, ст. 387 — весільна пісня (з Ковельського пов.).

110

Adagio

Ой у_ чо_ ра із_ ве_ чо_ ра,
ще ку_ ри не пі_ ли, і_ шов Я_ ким
до вдо_ вой_ ки, лю_ ди не ви_ ді_ ли.

Ой учора ізвечора, ще кури не піли,
ішов Яким до вдовойки, люди не виділи.

Прийшов Яким до вдовойки: — Помагай-бі,
серце!
Вона йому одказує: — Забий жінку перше!

— Не можу я, бідна вдово, милої забити,
моя мила молодейка буде голосити.

— Закрий комин, закрий двері, аби загоріла,
набий її в головойку,— скажуть, що вдуріла.

Прийшов Яким додомойку та й став жінку
бити,—
його жінка молодейка стала голосити.

— Не жалуєш, Якимойку, мене, молодої,
то пожалуй, Якимойку, дитини малої!

Сусідойки, голубойки, дайте неньці знати,
нехай іде свою дочку на смерть наряджати.

— Ой що ж бо ти, моя доню, що ти завинила,
що ти свою білу постіль так крівлею змила?

— Як не знаю, моя мамо, нащо мня родила,
так не знаю, моя мамо, що я завинила.

Друга строфа, забута Лесею, доповнена мною з варіанта, записаного в Острозі в 50-х роках XIX віку Опанасом Марковичем. Див.: М. Драгоманов. Фатальная вдова. Уголовно-психологическая тема в укр. нар. песне.— «Киевская старина», 1888, XII (підпис: К. П.). Укр. переклад в «Розвідках М. Драгоманова про укр. нар. словесність», т. II. Львів, 1900. Паралелі: з іншою мелодією — Конощенко, I, № 32; без нот — Грінченко, III, № 651; у Грінченка показані паралелі з інших видань; крім тих — Kolberg. Pokucie, II, № 313; Z. D. Mat etnogr. z okolic Pliskowa.— Zb. wiad., VIII, 133; Шухевич. Гуцульщина, III, ст. 237, № 47; Яворницький, № 287; Бессараба. Мат. для етногр. Херсонской губ., № 361; Гнєдич, № 673; Головацький, III, ч. I, ст. 20, № 8; Wacław z Oleska, ст. 486, № 6.

111

Andante

Ой рос_ ла я, рос_ ла,
як у бо_ ру сос_ на,
ой од_ да_ ла ме_ не ма_ ти
та й за не_ до_ рост_ ка.

Ой росла я, росла, як у бору сосна,
ой оддала мене мати та й за недоростка. (2)
А я ж того недоростка зроду не любила,
по чотири неділеньки з ним не говорила. (2)
На п'ятую неділеньку стала говорити,
стала свого недоростка вірненько любити. (2)
— Ой запрягай, недоростку, коня вороного,
поїдемо у гостину до батенька мого. (2)
Ой їхали поле, їхали другеє,
на третьому полі стали спочивати. (2)
На третьому полі стали спочивати,
ой стала я недоростка назад завертати: (2)
— Ой вернися, недоростку, вернися додому,
Як не вернешся додому,— прив'яжу у бору. (2)
Прив'язала недоростка при високій сосні,
сама сіла поїхала до татойка в гості. (2)
Гостила я неділеньку, гостила другую,
на третюю неділеньку їхала додому. (2)
На третюю неділеньку їхала додому:
— Ой десь же мій недоросток прив'язаний в бору. (2)
Ой чи ти спиш, недоростку, чи спиш, чи дрімаєш,
чи ти мене, молодую, з гостей дожидаєш? (2)
— Ой не сплю я, моя мила, не сплю, не дрімаю,
тільки тебе, молодую, з гостей дожидаю. (2)
Ой дай мені, моя мила, води напитися!
— Не дам, не дам, недоростку, будеш хвалитися. (2)
— Ой не буду, моя мила, їй-богу, не буду,
доки заїду додому, то й про все забуду. (2)
Ой приїхав недоросток, на поріг звалився:
— Ой так же я в свого тестя горілки напився. (2)
— Ой чого ж ти, мій синочку, на личку білейкий?
Ой десь же ти в свого тестя та й дуже п'янейкий. (2)
— Ой не був я в свого тестя, не був і не буду,
ой я ж теї гостинойки повік не забуду. (2)

Інші мелодії: Ходоровський, № 12; Демуцький, № 98 і 99. Парал. тексти без нот: Чуб., V, № 255, ст. 659; Яворницький, № 329—333; Омельченко. Млр. п., собр. в окр. г. Павловска, XV; Новицький в Сб. Харьк. ист.-фил. общ., VI, ст. 153; Гнєдич, № 618.

З Любомля

112

Andantino

Ой у Луць_ ку, слав_ нім міс_ ті,

ка_ пе_ лі_ я гра_ є, мо_ ло_ да_ я

Бон_ да_ рів_ на ці_ лу ніч гу_ ля_ є.

Ой у Луцьку, славнім місті, капелія грає,
молодая Бондарівна цілу ніч гуляє. (2)

Ой казали-говорили старенькії люде:
— Ой не гуляй, Бондарівно, лихо тобі буде. (2)

— Хоч я ходжу, хоч гуляю до свеї охоти,
таки ж бо я не втеряю дівоцької цноти. (2)

Був в ту пору пан Каньовський в Луцьку на охоті,
довідавсь о Бондарівні і о її цноті. (2)

Гей, як крикнув пан Каньовський: — Давайте сідельце,
там гуляє Бондарівна, кипить моє серце! (2)

Ой то звелів пан Каньовський музиці заграти,
а сам узяв Бондарівну та й став обіймати. (2)

Молодая Бондарівна жартів не приймала,
як одвела білу ручку та й у писок дала. (2)

Ой казали-говорили старенькії люде:
— Тікай, тікай, Бондарівно, біда тобі буде! (2)

Утікала Бондарівна помежи крамами,
а за нею три жовніри з голими шаблями. (2)

Ой догнали Бондарівну на новому мості:
— Ой вернися, Бондарівно, просить пан у гості. (2)

— Чи волієш, Бондарівно, меду-вина пити,
чи волієш, Бондарівно, в сирій землі гнити? (2)

— Волію ж я, пан Каньовський, в сирій землі пріти,
ніж з тобою, вражий ляше, меду-вина пити! (2)

У нашої Бондарівни в фартушку мережка,
куди несли Бондарівну — кривавая стежка. (2)

У нашої Бондарівни шовковая стрічка,
куди несли Бондарівну — кривавая річка. (2)

Паралельні тексти показані в розвідках Цезаря Неймана — Малор. баллада о Бондаривне и пане Каневском («Киевская старина», 1902, III, 347—390, там уміщена й одна мелодія з Канівського пов., геть інша, ніж тут) і В. Доманицького (ibid., 1905, III, 480—494). Інші мелодії: Kolberg. Pokucie, II, № 4. (ibid., № 510 — парал. текст без нот); Ів. Колесса, ст. 218; Роздольський — Людкевич, № 676, 682, 683; Філ. Колесса. Наша дума, I, ст. 25; Конощенко, I, № 33; Лисенко в VIII т.— Zb. wiad., ст. 163, VI дес. хор., № 2, III одноголосн., № 5. Збірка для учнів, ст. 49. З текстів без нот найближчий: Stecki, Wołyń, I, 111 (починається тими самими словами, що тут). У Rokossowsk'ої Б.— «W ratuszy hulała»; Голов., II, 601, III, ч. I, 30—34; Яворницький, № 744; Wacław z Oleska, 493, № 13, 494, № 14.

113

Lento con licenza

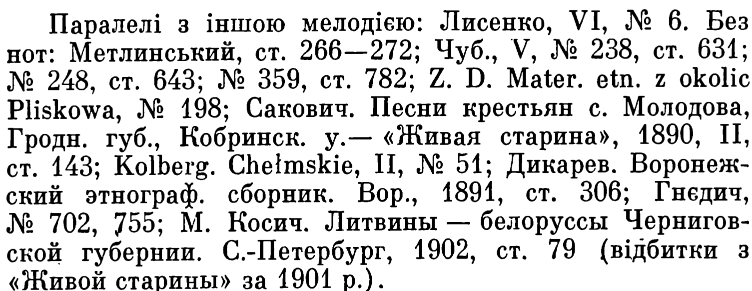
Ой там за га_ єм, га_ єм зе_ ле_ нень_ ким,

ой там хо_ ди_ ла ми_ ла_ я з ми_ лень_ ким.

Ой там за гаєм, гаєм зелененьким,
ой там ходила милая з миленьким. (2)
Ой там ходила, стиха говорила:
— Ой ти, мій милий, ти мій вірний друже, (2)
Ой ти, мій милий, ти мій вірний друже,
ой болить мені головина дуже. (2)
Болить головина, подобно ж я умру,
гей, зроби ж мені, милий, з бучиноньки трумну. (2)
— Ой де ж тобі, моя мила, бучини узяти,
будеш же ти, моя мила, в сосновій лежати. (2)
— Ой продай, милий, корову рябую,
ой набери мені сорочку тонкую, (2)
ой дай пошити хороше сорочку
і поховай мене, милий, в вишневім садочку, (2)
і насип мені високу могилу,
і посади в головоньках червону калину. (2)
Ой як ти будеш з другою шлюб брати,
ой то прийдеш на могилу калину ламати. (2)
Ой у неділю ще й сонце не сходить,
а вже милий другу милу за рученьку водить. (2)
Спіткнулася мила на тую могилу
та й собі забила свою ніжку білу. (2)
— Ой ти, мій милий, що ж то за могила,
ой що я на неї свою ніжку збила? (2)
— Ой моя мила, то ж тая могила,
що тут лежить похована моя перша мила. (2)
— Ой тра ж було суці сорочки не дати,
ой тра ж було її в саду не ховати! (2)
Було її дати яку деренину,
було ж її вивезти у луг під калину! (2)
— Ой ще ж ти, мила, того не діждала,
ой щоб моя перша мила у лузі лежала! (2)
Ой в неділю рано ще й сонце не сходить,
а вже милий на могилу до милої ходить. (2)
— Ой устань, мила, пораднице моя,
ой пропадає худобина твоя! (2)
— Ой нехай вона тобі пропадає,
єсть інша мила,— нехай доглядає. (2)
— Ой устань, мила, принесу ті меду!
— Ой одчепися, голівки не зведу! (2)
— Ой устань, мила, принесу горілки!
— Ой сховай собі для другої жінки! (2)
— Ой устань, мила, пораднице моя!

Гей, плаче, плаче, дитинонька твоя! (2)
— Ой нехай плаче, може, перестане,
ой вже ж його матуся до нього не встане! (2)
Ой продай, милий, сукню і катанку,
ой найми, найми до дитини мамку. (2)
Ой дай тій мамці корову рябую,
ой нехай глядить дитину малую. (2)
Ой дай корову ще й рябе телятко,
ой нехай глядить моє сиротятко! (2)

Приклад зміни мелодії до розширених віршів:

Паралелі з іншою мелодією: Лисенко, VI, № 6. Без нот: Метлинський, ст. 266—272; Чуб., V, № 238, ст. 631; № 248, ст. 643; № 359, ст. 782; Z. D. Mater. etn. z okolic Pliskowa, № 198; Сакович. Песни крестьян с. Молодова, Гродн. губ., Кобринск. у.— «Живая старина», 1890, II, ст. 143; Kolberg. Chełmskie, II, № 51; Дикарев. Воронежский этнограф. сборник. Вор., 1891, ст. 306; Гнєдич, № 702, 755; М. Косич. Литвины — белоруссы Черниговской губернии. С.-Петербург, 1902, ст. 79 (відбитки з «Живой старины» за 1901 р.).

114

Allegretto

Ой у по_лі, по_ лі кор_шом_ка сто_ _я_ ла, ох вей, ма_му_ню, зуб, зуб, ну, ну, ну, кор_шом_ка сто_ я_ ла, та- ри- бом- бом, та- рі- бом-

Ой у полі, полі коршомка стояла,
ох вей, мамуню, зуб, зуб, ну, ну, ну,
коршомка стояла.
Та-рі-бом-бом, та-рі-бом-бом,
коршомка стояла.

(Приспівка від слів «ох вей» додається далі до кожного вірша, і в ній намість слів «коршомка стояла» повторюється друга половина кожного дотичного вірша).

А у тій коршомці Хайка шинкувала.
Хайка шинкувала та й грошей не брала.
А у тій коршомці солдати стояли,
молодую Хайку собі намовляли.
— Ой поїдь-но, Хаю, ой поїдь-но з нами,
ліпше тобі з нами, як в коршмі з жидами.
— Приїжджай-но, солдат, в суботу на шабас,
в суботу на шабас — усі жиди в школі.
А я, молодая, зостаюся вдома.
Як приїхав солдат на трьох на підводах,—
на одну підводу скрині та перини,
на другу підводу серебро та злото,
на третю підводу сама Хайка всіла.
Ой повезли Хайку горами, ярами
та й привезли Хайку над Дунай глибокий.
— Хоч, Хайко, топися, хоч назад вернися!
— Назад не вернуся, мамуні боюся.
Нехай мої коси тихий Дунай носить,
нехай мої руки та поїдять щуки!

Паралельні тексти з іншими мелодіями: Kolberg. Pokucie, II, № 22 і 23; Демуцький, № 113—114; Роздольський — Людкевич, № 476. Без нот: Головацький, III, ч. I, ст. 172, № 46, і IV, ст. 205; Грінченко, № 526; Бессараба, Херс., № 181.

ПІСНІ ЛІРИЧНІ І ПОБУТОВІ

З Миропілля, Звягельського пов.

115

Andantino con moto

Ро_ ман- зіл_ ля, ро_ ман- зіл_ ля
аж на ме_ жу по_ хи_ ля_ єть_ ся...
Ой чу_ ю ж я че_ рез лю_ ди,
що мій ми_ лий од_ кло_ ня_ єть_ ся.

Роман-зілля, роман-зілля
аж на межу похиляється...
Ой чую ж я через люди,
що мій милий одкланяється.

Ой що ж мені по роману,—
на роману ягідок нема.
Ой що ж мені по поклону,
коли його самого нема!

. . . .

Чи я ж тобі не казала,
як стояла під повіткою:
— Не їдь, не їдь у Крим по сіль,
бо застанеш під наміткою.

Чи я ж тобі не казала,
як стояла під полицею:

— Не їдь, не їдь у Крим по сіль,
бо застанеш молодицею.

— Любив тебе дівчиною,
любитиму й молодицею,
іще буду сім літ ждати,
поки станеш удовицею.

Варіанти мелодії: Лисенко, II, № 39; V, № 25; VII, № 16; Остапович, II, № 14. Парал. тексти без нот: Гільтебрандт, LXXXIII (Кобринського пов., Гродн. г.); Чуб., V, ст. 4, № 6; ст. 86, № 181; ст. 202, № 409; Rokossowska, st. 281, № 167.

116

Moderato

Під гай, ма_ти, під гай, ма_ти, під гай зе_ле_нень_кий ви_їжд_жа_є з У_кра_ї_ни ко_зак мо_ло_день_кий.

Під гай, мати, під гай, мати, під гай зелененький
виїжджає з України козак молоденький.

Як виїжджав, шапочку зняв, низенько вклонився:
— Прощай, прощай, громадонько, може, з ким сварився.

Прощай, прощай, громадонько, ти, дівчино-утко,
ой бог знає, бог відає, чи вернуся хутко!

Вар. мелодії: Роздольський — Людкевич, № 657. Пор. теж: Конощенко, I, № 77. Парал. тексти з іншими мелодіями: Kolberg. Pokucie, II, № 158; Лисенко, V, № 15 (= № 8 в VI десятку хорових); Ів. Колесса, ст. 286, № 33-а; Конощенко, III, № 39, 40. Без нот: Метлинський, ст. 23; Чуб., V, ст. 110, № 239; Гнєдич, № 642.

117

Чи я вплила, чи я вбрела, чи такая доля,—
полюбила козаченька, по місяцю стóя.

Як приїхав мій миленький в неділю раненько,
зліз з коника, привітався: — День добрий,
серденько!

Чи здорова, моя мила, чи не тужиш чого?
Чи не маєш, моя мила, над мене іншого?

— Перед богом присягаю, іншого не маю,
тільки тебе, моє серце, над життя кохаю!

Пор.: Роздольський — Людкевич, № 681.

118

Праду [1], сокочу,
спатоньки хочу.
Ой склоню я голівоньку
на білую постілоньку,
може, я й засну.

Аж свекруха йде,
як змія, гуде:
— Сонливая, дрімливая,
до роботи лінивая
невістка моя!

Праду, сокочу... і т. д.

Аж свекорко йде,
як вітер, гуде:
— Сонливая, дрімливая,
до роботи лінивая,
невістка моя!

Праду, сокочу... і т. д.

Аж милий іде,
як голуб, гуде:
— Ой спи, мила, хорошая,
пішла заміж молодая,
не виспалася!

Парал. тексти з іншою мелодією: Ів. Колесса, ст. 204; без нот: Голов., II, ст. 589, № 23; III, отд. 1, 337, № 69; Яворницький, № 374; М. Косич. Литвины — белоруссы Черниговской губ. С.-Петерб., 1902, ст. 79.

119

Moderato

Ой на го_ рі пше_ ни_ чень_ ка,
allarg.
а в до_ ли_ ні о_ вес. Гей! А в до_
rit. a tempo allarg.
_ли_ _вес. а в до_ли_ о_

[1] Пряду.

Ой на горі пшениченька,
а в долині овес.
Гей! А в долині овес,
а в долині овес.

Не по правді, мій миленький,
ти зо мною живеш.
Гей! Ти зо мною живеш,
ти зо мною живеш.

Що до теї нетіпанки
та щовечора йдеш.
Гей!..

А до мене, молодої,
тай й у двір не зайдеш.
Гей!..

— Ой посади, моя мила,
У воротях вербу.
Гей!..

Як буду йти од тіпанки,
то й до тебе зайду.
Гей!..

Ой вистели, моя мила,
та й китайкою двір.
Гей!..

Ой щоб же мій кінь вороний
не помарав підків.
Гей!..

— Бодай же ти, мій миленький,
та й того не діждав,
Гей!..

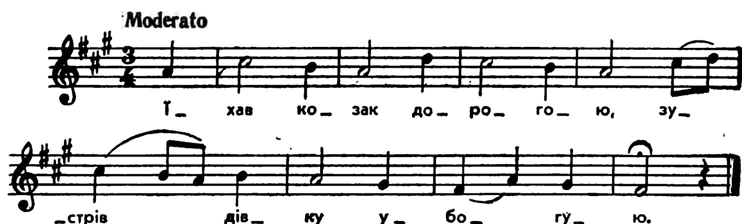
Ой щоб же твій кінь вороний
та й китайку топтав.
Гей!..

Ця мелодія була надрукована в виданні: К. Квітка. Зб. укр. п. з нотами. Гармонізація Б. Яновського. К., 1902 р.;

там через помилку склади «а в до-ли...» поставлені не під тими нотами, під якими треба. Ця помилка тут поправляється.

Споріднені мелодії: Kolberg. Pokucie, II, № 124; Людкевич, № 593 і 616—621; Радченко, № 124. Інші мел.: Конощенко, І, № 9; II, № 72—74; Лис., хор. III, № 6. Парал. тексти без нот: Метл., 67, 68; Чуб., V, ст. 178, 396, 411; Довнар-Запольський, № 477. Сб. Харьк. ист.-фил. общ., X, 116, VI, 116; Яворницький, № 216; Бессараба, Херс., № 270 і 271; Гнєдич, № 576; Wacław z Oleska, 359, № 198.

120

Їхав козак дорогою, зустрів дівку убогую.
Загадав їй сім загадок: — Одгадаєш, моя будеш.
Ой що росте без кореня, ой що біжить без повода,
ой хто плаче,— сліз не має, ой що грає,— голос має,
ой що горить без жарини, ой хто живе без дружини,
ой що цвіте без цвіточка? Одгадай-но, дівчиночко!
— Камінь росте без кореня, вода біжить без повода,
сокіл плаче,— сліз не має, скрипка грає,— голос має,
сонце горить без жарини, козак живе без дружини.

Парал. тексти: з мелодіями, подібними ритмічною схемою: Kolberg. Pokucie, II, № 102; Лисенко, V, № 17, VIII хор, № 3; Зб. для учнів, ст. 35; Конощенко, II, № 32. З іншою мелодією: Конощенко, I, № 26. Українські і руські варіанти пісні і перегляд азіатських і европейських казок про мудру дівчину — у Драгоманова, Політичні пісні укр. нар., ч. II. Genève, 1885, ст. 136—138; Голов., III, отд. 1, ст. 180, № 56.

121

Ой вербо, вербо кучерява,
хто ж тобі, вербо, кучері звив?

Хто ж тобі, вербо, кучері звив,
хто ж тобі, вербо, корінь підмив?

Ізвив кучері буйний вітер,
підмила корінь бистра вода...

А я, молода, як ягода,
та не йшла заміж штири года.

А пішла заміж аж п'ятого
за п'яниченьку проклятого,

що пропив коня вороного,
йде до стаєнки по другого.

А я, молода, проти нього
несу червінця золотого.

Несу червінця золотого —
викупити коня вороного.

Ой не раз, не два викупляла,
вікном-дверима утікала.

В зеленім саду ночувала,
усіх пташечок вислухала.

А соловейко як тьох, так тьох,
котяться сльози, як той горох.

А зозуленька — куку! куку!
Ой за що ж таку терплю муку!

Паралелі з близькими мелодіями: Ол. Гулак-Артемовський, № 27; Хведорович, № 3; Остапович, II, № 13. З іншою мел.: Конощенко, II; і без нот: Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 402; Бессараба, Херс., № 364; Гнєдич, № 515.

З Звягля

122

Allegro

Ой Ва_си_лю, Ва_си_ли_но, лю_ба_я ди_ти_но,

і_деш по_лем си_вим ко_нем — ди_ви_ти_ся ми_ло.

Далі слів Леся не пам'ятала. По збірниках ця строфа подибується в піснях різного змісту. З-поміж них з мелодіями іншими, ніж тут: Kolberg. Pokucie, II, № 60; Ів. Колесса, ст. 277; Квітка, № 8. Без нот: Довнар-Запольский. Песни пинч., № 500 (інтересний текст); Чуб., V, ст. 14; Гнатюк. Коломийки, № 581.

З Миропілля, Звягельського пов.

123

Adagio

Ой мі_ся_цю, мі_ся_чень_ку,

не сві_ти ні_ко_му, тіль_ки ж то_му

ми_лень_ко_му, як і_де до_до_му.

1 Ой місяцю-місяченьку, не світи нікому,
тільки ж тому миленькому, як іде додому.
3 Ой місяцю-місяченьку, світи, не ховайся,
ой як вийдеш, милий, на ніч, хутко повертайся.
5 А як вийдеш, милий, на ніч, заграй у сопілку,
а я вийду послухаю, чи ти тут, сокілку.
7 А як вийдеш, милий, на ніч, заграй хоч в листочок,
а я вийду послухаю, чи твій голосочок.

* *
*

9 Ой місяцю-місяченьку, і ти, зоре ясна,
ой світіть там на подвір'ю, де дівчина красна.
11 Ой я знаю, ой я знаю, чого мила красна:
перед нею і за нею впала зоря ясна.
13 Ой упала зоря ясна та й розсипалася,
мила зорю позбирала та й заквітчалася.

Варіант цеї мелодії (слова після I строфи інші), записаний А. Марковичем, був надрукований в «Записках о Южной Руси» Куліша, т. II, ст. 217, і передрукований у Каменецького, Укр. пісні з голосами. СПб., 1861 р., № 25; див. теж Єдлічка, II, № 25. Зближені тексти до інших мелодій: Коціпінський, № 55 і 56. Перша строфа зустрічається як заспів до пісень різного змісту, напр., Kolberg. Wolyń, № 168 і 169; Лисенко, II, № 38 (мелодії інші); і зовсім самостійно: Головацький, II, 330, і ін.; Гнатюк. Коломийки (Етнографічн. збірник наукового товариства ім. Шевченка у Львові, т. XVII—XIX), № 2668—2669. Строфи перша і друга — Чубинський, V, ст. 53, № 117; третя — Голов., II, 765, № 22 і 24; Гнатюк. Коломийки, № 2480 і 4628; четверта — Гол., II, 745, № 52, 765, № 22 і 24; Шухевич. Гуцульщина, III, ст. 112, № 6; Гнатюк. Коломийки, № 4628 (пор. теж № 1215); третя і четверта — Гол., II, 331, № 463; Чуб., V, ст. 1195, № 18; п'ята — ibid., 341, № 516; пор. 388, № 695 і 410, № 476; Чуб., V, 53, № 117; Де Воллан. Угро-русские народные песни, 56; Гнатюк. Колом., № 2662 і 2663; шоста і сьома — Чуб., V, 1194, № 16; Kolberg. Pokucie, III, № 562 і 563; Гнатюк. Колом., № 2648 і 4653; сама сьома — Гол., III, ч. 2, ст. 471, № 200; Ів. Колесса, 51, № 21.

124

Ой давно я, давно в батенька була,
вже тая стежечка терном заросла.
Ой заросла терном ще й шипшиною,
де я походила ще й дівчиною.
Ой як я захочу,— терен висічу,
червону шипшину в пучки пов'яжу.
Червону шипшину в пучки пов'яжу,
до свого батенька крильми полечу.
Ой сяду я, впаду в батеньковім саду
на тій черемшині, на самім верху.
Ой сяду я, впаду, буду кувати,
ой чи не почує рідная мати.
Ой не вчула мати, та вчув батенько.
— Уставайте, діти, слухайте мене.
Уставайте, діти, слухайте мене,
що ж то за пташина у саду кує?
— Ой то ж не пташина, то наша сестра,
тут вона вродилась, тут вона зросла.
Тут вона вродилась, тут вона зросла,
в чужу сторононьку та й заміж пішла.

Далекі варіанти мелодії: Конощенко, II, № 46 і 47. Інші мелодії до паралельних текстів: Kolberg. Pokucie, II, № 89; Wołyń, № 427; Бігдай, № 208 і 209; А. Листопадов. Песни донских малороссов.— Известия импер. общества любителей естествознания, антропологии и этнографии, состоящего при импер. Московском университете. Труды этнограф. отдела, т. XVI. Москва, 1911, № 2, текст

на стор. 357. Паралельні тексти без нот: Wacław z Oleska, ст. 447, № 355; Rulikowski. Opis powiatu Wasilkowskiego. Warszawa, 1853, ст. 196; Метлинський, ст. 255; Гатцук. Ужинок рідного поля. Москва, 1857, ст. 201; Пероговский. Волынские песни, ст. 63; Гільтебрандт, CLXXXII (з Берестейського пов.); Чуб., V, № 638, ст. 322, № 337 (особливо вар. Ж.), ст. 748, № 338, ст. 751—756; И. Омельченко. Малор. песни, собранные в окрестностях гор. Павловска по Острогожскому и Павловскому уездам. Воронеж, 1888, I, ст. 10, № 3; Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа. В. IV. Тифлис, 1884, № 28, ст. 89; Rokossowska, st. 172, № 12; Яворницький, № 387—389; Гнєдич, № 630 і 854.

125

Moderato

Ой бо_лить ме_ ні та го_ло_вонь_ка, та ли_бонь же я вмру... Ей зо_ста_єть_ ся лю_ба_я дів_чи_на,— сам не зна_ ю, ко_ му.

Ой болить мені та головонька,
та либонь же я вмру...
Ей, зостається любая дівчина,—
сам не знаю, кому.

Ей, як же тому та товаришу,—
суди, боже, йому!
Ей, як же тому та негідному [1],
не дай, боже, йому!

[1] Вар. «нелюбові».

З Жабориці, Звягельського пов.

126

Ой сосна, сосна тонка виросла, гей!
Не піду заміж, бо ще не зросла.

Врубаю сосну з правого боку, гей!
Не піду заміж я цього року.

Зрубали сосну,— похилилася, гей!
Як пішла заміж,— зажурилася.

Мелодії з подібною ритмічною будовою і повніші тексти: Kolberg. Wołyń, № 386 і 401. Парал. тексти без нот: Гільтебрандт, XVIII, ст. 17 (з Кобринського пов.); Rokossowska, st. 177.

З Біліня, Ковельського повіту

127

Калино-малино, чого в лузі стоїш?
Чи вітру боїшся, чи ночі жалієш? (2)

— Вітру не боюся, ночі не жалію,
де ж я посаджена, там я зеленію. (2)

Молода дівчино, чого смутна ходиш?
Чи головка больна, чи світу не вольна? (2)

— Головка не больна, я світоньку вольна...
По тім затужила, що вірно любила. (2)

По тім затужила, що вірно любила,
за тим заплакала, що вірно кохала. (2)

Молода дівчина три ночі не спала,
по білім папері листоньки писала. (2)

Написала листи на білім папері,—
пошлю до козака в четвер по вечері. (2)

Козак, листи взявши та й перечитавши,
жалібно заплакав, дівчину згадавши. (2)

Початкові строфи в варіаціях можна бачити в різних збірниках як вступ до різних тем; з менш відомих джерел зазначу: Известия отделения русского языка и словесности имп. Академии наук, т. III, кн. 1, 1917, ст. 372. Зближені тексти: Головацький, III, 1, ст. 91, № 6 і ст. 92, № 8; Rokossowska, ст. 36, № 183; Чуб., V, ст. 343; Z. D. Mat. etnogr. z okolic Pliskowa, № 184.— Труды общ. исслед. Волыни, т. V, № 21 (веснянка). Мелодій, подібних до уміщеної тут, я в друку не набачив.

128

Світи, місяцю, з вечера цілу нічку,
переплив Дунай іще й бистру річку. (2)

Переплив Дунай і чобіток не помочив,—
знати козака, що до дівчини ходив. (2)

Куроньки піють, а я в дівчини сиджу,
а прийду до доми,— сам себе ненавиджу. (2)

Як прийду до доми, отець-матюнка лає,
от отець лає, а ще й матюнка гірше. (2)

Ой отець лає, а ще й матюнка гірше:
— Синку, не ходи на вечорниці більше. (2)

Не ходи, синку, на ті вечорниці,
бо бог скарає за чужі молодиці. (2)

— Ой за що мене, матінко, біг має карати?
Я всядаю на коня, а вона просить до хати. (2)

Ой годі, мати, та й на мене лаяти,
я беру воли та й йду в поле орати. (2)

Доорався козак до зеленого луга,—
кидає воли й посеред поля плуга. (2)

Кидає воли й посеред поля плуга,
взяла козака йа за серденько туга. (2)

— Дівчино мила, що ти мні наробила,—
плужок не оре, роботонька немила. (2)

— Нічого, козаче, я тобі не робила,—
де ж ти походив, слідоньки позначила. (2)

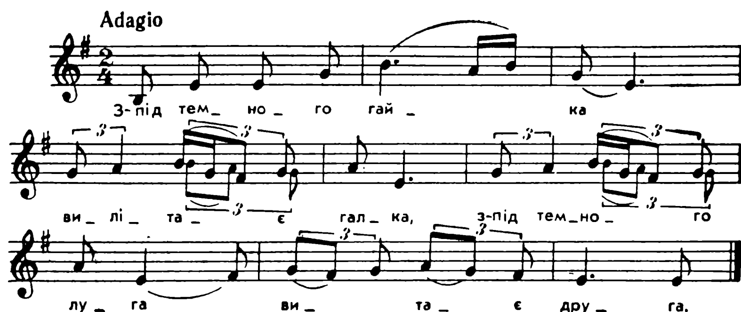
Ой ото ж тобі, козаче, коханнє,
не бере ж тебе в чистім полі ораннє. (2)

Ой ото ж тобі, козаче, за зальотоньки,—
ні вночі спання, ані вдень роботоньки. (2)

Слова я переписав з рукопису Михайла Косача (Леся пам'ятала тільки уривки) і за сумнівне «веч*о*рниці» (пор. «з веч*е*ра» в 1-м вірші), а також за двоякість «матюнка» і «матінка» не одповідаю. Текст пор.: Грінченко, III, № 460 і 515. У Чубинського, V т., є, крім показаних Грінченком, паралелі під № 86 (ст. 36) і 686 (ст. 351). До перших двох строф: Чуб., V, № 19, ст. 1195; Гнатюк.

Коломийки, № 6042; до третьої — ibid., № 6151; Де Воллан. Угро-р. нар. песни, ст. 60. Пор.: Тр. о-ва исслед. Волыни, т. V, № 103.

129

З-під темного гайка вилітає галка,
З-під темного луга вилітає друга.

Біда тії галці без лісу темного,
Як мні, молодейкій, без родойку свого.

Ой маю ж я роду — два братики зроду,
Далеко від мене, цураються мене.

— Браття мої, браття, браття-соколята,
Прибудьте до мене рокового свята!

— Сестро наша, сестро, далека дорога,
Далека дорога, наша сестра вбога.

— Хоч буду я, браття, три дні заробляти,
Таки буду браття за гості приймати.

Поставлю горілки в зеленії пляшки,
То з медом, то з перцем: «Прошу щирим серцем!»

* *
*

— Сестро наша, сестро, чого стара стала?
Чи сини женила, чи дочки давала?

— Синів не женила, дочок не давала,
Найменшого сина в військо виряджала.

А вже мої ноги та знають пороги,
А вже ж мої руки набралися муки.

Паралелі: з іншими мелодіями — Бігдай, I, № 35 і 36; без нот — Метлинський, ст. 249 і 250; Гільтебрандт, LV і CXL (з Кобринського пов.); Омельченко, ст. 14, VIII; Грінченко, № 721; Бессараба. Мат. для этногр. Херсонск. губ., № 394, 395 і 415; Гнєдич, № 449; Чуб., ст. 914, № 480, ст. 915, № 482.

130

Andante

marcato

Чи я не хо_ро_ша, чи я не врод_ли_ва? Тіль_ки до_га_ной_ки, що не щас_ли_ва

Чи я не хороша, чи я не вродлива?
Тільки доганойки, що я нещаслива.

Чи я не хороша, ой чи я не красна?
Тільки доганойки, що доля нещасна.

Та доле ж моя, доле, чом ти не такая,
Чом ти не такая, як доля чужая?

Обізветься доля по тім боці моря:
— Не я винна, доля, но твоя сваволя.

Що вдень загоруєш, за ніч прогайнуєш,
Що вдень заробляєш, за ніч прогуляєш.

— Ой люди й не роблять, хорошейко ходять...

(Кінця не записано)

З Скулина, Ковельського пов.

131

Бувайте здорові, шляхи та дороги,
ой де походили мої білі ноги...
Ой де я ходила, ходити не буду,
кого я любила, любити не буду...
А вже ж не ходити ранком попід замком,
а вже ж не стояти з козаком-коханком...
А вже й не ходити, куди я ходила,
а вже ж не любити, кого я любила.
А вже ж не ходити в ліски по горішки,
а вже ж минулися дівоцькії смішки.
Бувайте здорові, тутейшії люде!
Прошу споминати, як мене не буде.
Споминайте ж мене добрими словами,—
не було ж дівчини, як я, межи вами.
Споминайте ж мене добрими словами...
Де ж той хлопець дівся з чорними бровами?
Чи єго убито, чи в полон зайнято,
що єго не видно ні в будень, ні в свято?
Чи він у шинкарки горілки напився,
чи вовки заїли, чи в Дунай втопився?
Си б [1] єго убито, то б луги зов'яли.
Си б він на базарі, то б музики грали.
Си б він на базарі, то б музики грали,
си б він у шинкарки, то б бряжчали шклянки.
Си б вовки заїли, то б луги шуміли,
а си б утопився, то б Дунай розлився...
Поїхав, поїхав, ніде не видати...
На жовтім пісочку два слідочки знати.

---

[1] Коли б.

Ой один слідочок — коня вороного,
а другий слідочок — миленького мого.
Піду я в лісочок, зірву я листочок
та піду накрию милого слідочок,
щоб по тому сліду люди не ходили,
щоб мого милого інші не любили.
Щоб по тім слідочку пташки не літали,
щоб мого милого інші не кохали.
А я, молоденька, садочком пройдуся,
садочком пройдуся, з слідочком зійдуся.
Садочком пройдуся, з слідочком зійдуся,
на слідочок гляну — слізьми обіллюся.
Ой ти ж, мій милий, ти ж мій чорнобривий,
який твій слідочок тепер мені милий!
Поїхав, поїхав понад берегами,
а я зосталася поміж ворогами.
Поїхав, поїхав, бодай на зламання!
Щоб голову зломив за моє кохання!
Налетіли гуси з далекого краю...
Пождіте, гусоньки, я вас запитаю!
Пождіте, гусоньки, я вас запитаю,—
чи не з того краю, де милого маю.
Ой чи він запився, а чи закохався,
що листу не пише й сам не покланявся?
— Ой він не запився і не закохався,—
з великого жалю в чужий край забрався.

Пор. мелодії № 38 і 118 цього збірника. У Кольберга Wołyń, № 426; парал. текст з іншою мелодією (ритмічна схема однакова); під № 520 ті слова, що тут у віршах 3—6, вставлені в новітню пісню, очевидно, часу повстання 1863 року, з маршовою мелодією; в «Pokucie», його ж, т. II, ст. 212, № 394, паралель до віршів 15 і 22 з іншою мелодією, а під № 110 варіант мелодії до іншої словесної теми (балада про дівчину, завезену і спалену чужоземцями; ця балада з мелодіями, подібними до поданої тут, розпросторена, як свідчить Кольберг, на Поділлі і, як мені відомо, на Волині). Пор. з ритмічною схемою у Бігдая, № 209. Паралельні тексти без нот: Метлинський, ст. 73 (до віршів 31—34); Гільтебрандт, XVIII (до в[іршів] 19—20 і 25—26), LVI (до в. 27—36 і 47—54), у Гільтебрандта обидві пісні з Кобринського пов., Гродненської губ.; Головацький, II, ст. 328, № 453 (до в. 3—4) і ст. 328,

№ 450 (до в. 25—26); Чубинський, V, ст. 212, № 424 (до в. 31—36); Сакович. Песни крестьян с. Молодова, Гродненской губ., Кобринск. у.— «Живая старина», 1890, II, ст. 144, № 20 (до в. 1—4); Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 381; Гнатюк. Коломийки, № 7425 (до в. 25—26); Бессараба. Мат. для этногр. Херсонской губ., ст. 247 (до в. 20—26); у Єдлічки, II, № 2, строфи 6 і 7, пор. в. 3—10 нашого тексту; мелодія у Єдлічки інша. Паралель до в. 19—26 ще в Тр. общ. исслед. Волыни, № 101, 102, т. V; Грінченко, III, № 1449.

132

Largo

Ой зі_йди, зі_йди, ронь_ко ве_ чір_
_ня_ я, ой ви_ йди, ви_йди,
дів_ чи_ нонь_ко ір_ на_ я!

Ой зійди, зійди, зіронько вечірняя,
ой вийди, вийди, дівчинонько вірная!

Не подоба зірці до місяця сходити,
не подоба дівці до козака виходити!

Зіронька зійшла — все поле освітила,
дівчина вийшла і козака звеселила.

Парал. тексти: з іншими мелодіями — Андрій Маркович в Зап. о Южной Руси Куліша, II, ст. 244; Коціпінський, № 11; Лисенко, VI, № 34; Бігдай, № 265 і 272; Хведорович, № 11; Конощенко, III, № 23; без нот — Ż. Pauli, I, 46, № 5; Метл., 80—82; Чуб., V, ст. 76; ст. 231, № 466, ст. 253, № 499; Rokossowska, 169; В. Данилов. Песни Андреевки, Нежинского у.— Сборник истор.-филол. о-ва при институте князя Безбородка в Нежине, г. V. К., 1904, ст. 7—8; Гнєдич, № 941, 1005; Чуб., V, ст. 311, № 613, ст. 696, № 300.

З Колодяжного, Ковельського пов.

133

— Ой гиля, гиля,
гусойки, на став!
Ой уже ж бо я,
серденько-дівчино,
три нічки не спав. } 2

Ой не спав, не спав,
не буду спати,
прошу ж тебе,
серденько-дівчино,
повечеряти. } 2

— Я ж не топила
і не варила,
а вже ж тому
третя неділя,
як говорила! } 2

Я й не чесалась
і не вмивалась...
— Ой ти ж мені,
серденько-дівчино,
й так сподобалась! } 2

Варіанти мелодії у Роздольського — Людкевича, № 896 і 899. Парал. текст з іншою мелодією — Лисенко, IV хор., № 6; без нот — Rokossowska, № 13, ст. 189; Милорадович. Нар. обр. и песни Лубенск. у., ст. 98, № 19.

134

Ой як було хорошейко,
як рід з родом п'є:
вип'є чарку, вип'є другу
та й по сестру шле.

Сеструнейко, голубойко,
тепер же нас дві...
Як підеш ти в сад гуляти,
скажися мені.

Як будеш ти квітки рвати,
ізорви й мені,
як будеш ти вінки плести,
ісплети й мені.

Як будеш їх на Дунай нести,
понеси й мого,
пусти його, зеленого,
на самеє дно.

А всі вінки посплинали,
тільки мій на дні,
а всі хлопці з війни прийшли,
лиш мій на війні.

Парал. тексти: з іншою мелодією — Kolberg. Chełmskie, II, № 80; без нот — Чуб., V, ст. 805, № 375. Російський варіант: Сборник русских народных песен, составленный М. Балакиревым, № 32 (мелодія там не має нічого спільного з цією і Кольберговою).

135

Тихо, тихо Дунай воду несе [1],
а ще тихше дівка косу чеше.

Чеше, чеше та й на Дунай несе.
— Уплинь, косо, уплинь за водою.

Уплинь, косо, уплинь за водою,
а я зараз — услід за тобою.

Припливемо к зеленому лугу,
скажу тобі всю свою притугу.

Над Дунаєм явір зеленейкий,
під явором коник воронейкий.

Під явором коник воронейкий,
на конику козак молодейкий.

Ой він сидить, у скрипочку грає,
струна струні стиха промовляє:

Нема краю тихому Дунаю,
нема впину вдовиному сину.

Парал. тексти: з іншими мелодіями — Гулак-Артемовський, № 8; Kolberg. Wołyń, № 344; Лисенко, III, № 26; Ів. Колесса, ст. 293; без нот — Гільтебрандт, CLXXXVI (з Берестейського пов); Метл., ст. 14; Гол., III, ч. 1, ст. 178, № 52; Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 401 і 453; Бессараба. Мат. для этногр. Херс. губ., № 230 і 231; Гнєдич, № 834; Чуб., V, ст. 337, 342, 411.

[1] Кожний рядок співається двічі.

136

137

Ой у полі курно та димно, (2)
за туманом світу не видно.

Ой там Роман воли пасе, (2)
а дівчина воду несе.

Став він її зупиняти, (2)
з відер воду виливати.

— Ой Романе, Романочку, (2)
пускай мене додомочку.

В мене мати неріднная, (2)
головонька моя бідная.

Буде бити ще й сварити, (2)
нема кому боронити.

— Ой не буде мати бити, (2)
коби знала говорити:

Налетіли гуси з броду, (2)
сколотили в річці воду.

Ой там же я забарилась, (2)
поки вода встановилась.

Там я стала, постояла, (2)
поки вода кришталем стала.

Парал. тексти: з іншими мелодіями — Гулак-Артемовський, № 9; Kolberg. Pokucie, II, № 103; Ів. Колесса, ст. 121; Конощенко, I, № 86; Гушло, № 5; без нот показані у Ів. Колесси; крім тих, Wacław z Oleska, ст. 422, № 294; Лукашевич. Малор. и червонорусские нар. думы и песни. С.-Петербург, 1836, ст. 73, № 10; Голов., III, ч. 1, ст. 180, № 54; Рудченко. Чумацкие нар. песни. К., 1874, XXXIX; Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 514; Яворницький, № 101; Бессараба. Мат. для этногр. Херсонск. губ., № 236; Гнєдич, № 688 і 760; Тр. о-ва исслед. Волыни, V, № 104.

138

Коло млина, коло броду (2)
два голуби пили воду.
Вони пили, буркотіли, (2)
напившися, полетіли.
Крилечками стрепенули, (2)
про кохання спом'янули.

— Горе тому, хто кохає, (2)
з стремен ніжок не виймає.
Як приїхав під віконце: (2)
«Добривечір!» — «Прощай, серце!»
Горе ж тому, хто любиться, (2)
як день, так ніч все журиться:
Ой високо сонце сходить, (2)
чогось мила смутна ходить.
Знати її по личеньку, (2)
що не спала всю ніченьку.
Знати її по білому, (2)
що журиться по милому.

Парал. тексти: з іншою мелодією — Лисенко, IV хор., № 8; Хведорович, № 34; без нот — Чуб., V, ст. 252, № 196; ст. 130, № 277; ст. 58, № 129; Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 499.

139

Tempo giusto

Ой го_ ре, го_ ре, а ще гір_ ше бу_ де,
ой су_ дять ме_ не, мо_ ло_ ду_ ю, лю_ де.
Ой не_ хай су_ дять, не_ хай ще й го_ во_ рять,
бо мо_ я на_ ту_ ра, як у то_ го ту_ ра,
мо_ є_ ї на_ ту_ ри не пе_ ре_ ста_ нов_ лять;
бо мо_ є сер_ день_ ко зав_жди ве_ се_ лень_ ке.

Ой горе, горе, а ще гірше буде,
ой судять мене, молодую, люде.

Ой нехай судять, нехай ще й говорять,
моєї натури не перестановлять.

Бо моя натура, як у того тура [1],
бо моє серденько завжди веселеньке.

Вар. мелодії у Конощенка, I, № 18. Парал. тексти: з іншою мелодією — ibid., II, № 33; без нот — Popowski. Pieśni ludu rus. we wsi Zalewanszczyznie.— Zb. wiad., VIII, № 71.

140

Вже вечір, вечір,
вже вечоріє,
моє серденько
все веселіє. } 2

Сонце низейко,
вечір близейко,
мойму милому
стежка виднейка. } 2

Стежка виднейка,
іти зблизейка,
пущу в садочок,—
не вчує ненька. } 2

Як упускала,
ручку стискала,
як випускала,
з жалю вмлівала. } 2

— Іди, мій милий,
іди, мій орле...
Нащо зійшлись ми?
На люте горе! } 2

[1] Вар.: «Од самого тура».

Нащо ж я тебе
вірне кохаю?
Ми ж розійдемось, } 2
як стежки в гаю.

— Є в мене жінка
ще й діток двоє,
тільки не горнеться } 2
серденько моє!

Парал. тексти з іншими мелодіями у Балліної, № 40, Роздольського — Людкевича, № 545, і Конощенка, I, № 56. У Конощенка текст дуже близький до нашого, тільки вірш шестискладовий. Строфа, якої тут бракує (сьома, забута Лесею), у Конощенка зложена так:

Ой серце-козаче,
хрещатий барвінку,
признайся по правді,
А чи маєш ти жінку.

Парал. тексти без нот: Чубинський, V, ст. 45, № 103; Милорадович. Нар. обр. и песни Лубенск. у., ст. 116, № 16.

141

Allegro moderato

Вчо_ ра бу_ су_ бо_ той_ ка,
а нинь_ ки не_ ді_ ля,— чом у те_ бе,
мій ми_ лей_ кий, са_ роч_ ка бі_ ла?

— Вчора була суботойка, а ниньки неділя,—
чом у тебе, мій милейкий, сорочка не біла?

— Ой як вона буде біла,— вже третя неділя.
Мати стара нездужава, сестра не схотіла.

— Перебреду бистру річку, стану на пісочку,
ой виперу, вимахаю милому сорочку.

— Годі тобі, моя мила, сорочечки прати,
бери серпа, іди в поле пшеничейки жати.

— Не жала я в свого батька і в тебе не буду.
Збудуй мені коршомойку, шинкувати буду.

— Бодай-бо ти, моя мила, того не діждала,
ой щоб моя господиня в шинку шинкувала.

Подібна ритмічна схема у Кольберга, Wołyń, № 287 (там же під № 387 варіант до 1 і 3 строф з мелодією, подібною до № 89 нашого збірника), і у Лисенка, VII, № 37; здалека нагадує і № 38 у Демуцького.

142

(Співають звичайно парубки, виїжджаючи на ніч пасти коні).

Adagio
Solo
Чор- ні го- по- ра спа- ти,
зав- тра ра- но тре- ба вста- ти,
Coro
ко- ни- ко- ві об- рік да- ти.

Чорні гочі, пора спати,
завтра рано треба встати,
коникові обрік дати.

Коникові обрік дати, (2)
до дівчини поїхати.

Як приїхав під ворота, (2)
вийшла дівча, краща злота.

Як приїхав під віконце, (2)
вийшло дівча — от як сонце.

Взяла коня за гнуздечку, (2)
а козака за ручечку.

Веде коня у стаєнку, (2)
а козака — у світьолку.

Дала коню вівса-сіна, (2)
козакові — меду-вина.

Сама сіла конець стола, (2)
до козака — аж ні слова.

— Чого мила посмутніла —
чи жаль коню вівса-сіна,
чи козаку меду-вина?

— Не жаль коню вівса-сіна (2)
ні козаку меду-вина,

тільки жаль мні молодості, (2)
що не живем по щирості.

Споріднена мел.: Kolberg. Wołyń, № 281. Парал. тексти з іншими мел.— ibid., № 251 і 252; без нот: І. Колесса, ст. 285, № 31-б і в; Бессараба, Херс., № 318 і 319; Метл., 74—76; Гол., III, ч. 1, ст. 49; Чуб., V, ст. 41, 545.

— Ой чом, коню, води не п'єш? Десь доріжку чуєш?
Ой чом, сину Василино, вдома не ночуєш?
— Ой як мені, моя мати, вдома ночувати?
Темна нічка, невидная, ні з ким розмовляти.
— Ой маєш ти, мій синоньку, коня вороного,
веди його до стаєнки, говори до його.

— Ой що ж мені, моя мати, з конем за розмова,—
я до його цілу нічку — він мені ні слова.
Я дам коню в'язку сіна, він на сіні ляже,
ой він мені, молодому, правдоньки не скаже.

* *
*

Ой на ставу, на ставочку качечка ночує...
Не будемо, серце, в парі, душа моя чує.
Не будемо, серце, в парі через воріженьки,
через тії воріженьки, що живуть близенько.

Близька мелодія у Конощенка, I, № 40. Паралелі з іншими мелодіями: Kolberg. Wołyń, № 491; Конощенко, III, № 15; без нот: Гільтебрандт, LXXVII (з Кобринськ. п., Гродненськ. г.); Kolberg. Wołyń, № 490; Rokossowska, 170, № 9, 196, № 34 (до 6-ї строфи); Z. D. Mat. etnogr. z okolic Pliskowa, № 156; Шухевич. Гуцульщина, III, ст. 158, № 10; Чуб., V, 1193, № 14.

Дівчинойка по гриби ходила,
в зеленому гаю заблудила. (2)

Приблудила під дуб зеленейкий —
аж там стоїть козак молодейкий. (2)

— Ой козаче, козаче-гультяю,
виведь мене на доріжку з гаю,
бо далебі дороги не знаю.

— Ой якби ти дороги не знала,
то б ти мене гультяєм не звала,
а обняла б та й поцілувала.

— Лірше буду цілу ніч блудити,
а не дам ся з розуму зводити. (2)

* *
*

Ой у полі козак траву косить,
а дівчина дитину виносить: (2)

— Ой на тобі, козаче, дитину,
як не візьмеш, на межі покину. (2)

— Дам я тобі половину овець,
лиш не кажи, що я йому отець. (2)

Дам я тобі корову й телятко,
годуй, годуй малеє дитятко. (2)

— Не хочу я твого статку брати,
таки буду на тебе казати. (2)

Ой у лісі козак листи пише,
ніженькою дитину колише. (2)

— Люляй, люляй, мій малий синочку,
взяла мати остатню сорочку. (2)

Люляй, люляй, ти, маленький враже,
за тобою вся худоба ляже! (2)

Варіанти мелодії у Лисенка, IV, № 31, і у Сокальського, Малор. и белор. песни, № 9. Зближені ритмічною будовою мелодії: 1) Записана Янчуком в с. Корніці, Костянтинівського повіту (пізніше), Холмської г., і видана в додатку до російського журналу «Радуга», 1885 року, і різно: L'are en ciel. Choix de pièces pour le piano et pour le chant. Moscou, chez L. Metzl, 1885, і 2) Роздольського — Людкевича під № 535. Паралелі з іншими мелодіями у Ів. Колесси, ст. 137; у Кольберга, Pokucie, II, № 238, і Роздольського — Людкевича, № 529—531. Паралельні тексти без нот показані у Ів. Колесси; крім того: Лукашевич, ст. 80, № 21; Гільтебрандт, CXXX, ст. 131 (з Берестейського пов., передрукований недостоту у Чуб., V, № 673, ст. 346); LXXVI (з Кобринського пов); Чуб., V, № 673, ст. 346, № 677, ст. 387, № 333, ст. 160; Гол., II, ст. 77, № 11 (ibid., ст. 429, № 569 — 8-й куплет нашого тексту окремо як коломийка); Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 338; Бессараба. Мат. для этногр. Херсонск. г., № 263 і № 264; Гнєдич, № 510, 790, 799.

145

Moderato

Ой ка_ за_ ли лю_ ди,
що све_ кру_ ха доб_ ра,
що во_ на та_ ка_ я, як ма_ ти рід_ на_ я.

Ой казали люди, що свекруха добра,
що вона такая, як мати рідная. (2)

Вона ж рано встане, а мене не будить,
піде до сусіди, ще й мене осудить. (2)

— Спить моя невістка, спить моя молода,
спить моя молода до сонечка схода. (2)

Як сонечко сходить, на межу зіходить,
то моя невістка з комори виходить. (2)

А я, молодая, та все розізнала,
пішла у садочок, сіла, заплакала. (2)

Зачув мій милейкий, од коника йдучи:
— Чи зозулька кує, з діброви летючи? (2)

— Не зозулька кує, з діброви летючи,—
то милая плаче, милейкого ждучи. (2)

Вар. мелодії у Янчука. Напевы нар. песен, запис. в с. Корнице, Седлецкой губ.— Труды этнограф. отдела импер. общества любителей естествознания, антропологии и этнографии при Моск. универс., кн. VII. М., 1886, мелодія № 24 (слова польські, зміст пісні нічого спільного з нашою не має).

146

Moderato

Ой зо_рой_ко ве_чір_ня_я,
чо_го ж ти мі_ниш_ся? Ой ку_да ж
мій ми_лень_кий, та так вель_ми спі_шиш_ся?

— Ой зоройко вечірняя,
чого ж ти так мінишся?
Ой куда ж ти, мій миленький,
та так вельми спішишся?

— Виїжджаю, моя мила,
в далекую дорогу.
— Переночуй, мій миленький,
сюю нічку йа в дому.

— Ой рад би я, моя мила,
не їдную ночувать,
так боюся, моя мила,
щоб походу не втерять.

Повніший текст з іншою мелодією у Кольберга, Pokucie, II, № 109.

147

Allegretto

Ой пі_ ду я по_ над лу_ гом,
ой пі_ ду я по_ над лу_ гом,
там мі̆ ми_ лий о_ ре плу_ гом,
там мій ми_ о_ ре плу_ гом.

Ой піду я понад лугом [1],
там мій милий оре плугом.

Чужа мила поганяє,
мені серце умліває.

---

[1] Кожен рядок співається двічі.— *Ред.*

Понесу я йому їсти,
чи не скаже мені сісти.

Понесу я йому пити,
чи не стане говорити.

Він наївся, ще й напився,
та й на ріллю покотився.

— Чого лежиш, чом не ореш,
чом до мене не говориш?

— Ой я лежу та й думаю,
що рудую жінку маю.

— Який тобі дідько винен,
що ти гарний, чорнобривий,

а я руда вродилася,
чорнявому судилася.

Сватав мене вдень, не вночі,
не вилізли тобі очі,

сватав мене в білу днину,
ізобравши всю родину.

Всій родині сподобалась,
тобі, дурню, я попалась.

Варіанти мелодії: Роздольський — Людкевич, № 382; Конощенко, I, № 11, і III, № 49; Лисенко, VII, № 38. Парал. тексти з іншою мелодією: Бігдай, № 464; без нот: Метл., 57; Чуб., V, ст. 199, № 402, ст. 1092, № 240; ст. 604, № 205; в фельєтоні газети «Заря» (російська, виходила в Києві), 1885 р., № 5 — передрукований в «Розвідках Драгоманова про укр. нар. словесність», II, ст. 184; Rokossowska, 198; Z. D. Mat. etn. z okolic Pliskowa, № 297; М. Сакович. Песни крестьян с. Молодова, Кобр. у.— «Живая старина», 1890, II, ст. 141, № 9; Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 487; Яворницький, № 344 і 345; Бессараба. Мат. для этногр. Седлецкой губ., стор. 105; його ж. Мат. для этногр. Херс. губ., № 382 і 383; Гнєдич, № 667. Близький текст з іншою мелодією: А. Роговскі. Бєларускі песеннік. Вільна, 1911, № 7.

148

Andante

Ой у по_ дві _по_ лі, ві_тер
не по_ хи_ ту_ є, йа в ко_ за_ ка
дві дів_чи_ ни, од_на дру_гу пе_ре_ пи_ ту_ є.

Ой у полі дві тополі,
на них вітер не похитує,
йа в козака дві дівчини,
одна другу перепитує: } 2

— Товаришко, голубочко,
чи була ти та на улиці?
Чи бачила, чи виділа
козаченька — жениха мого? } 2

— Ой бачила, ой виділа,
та ще й трошки та й постояла,
а він зітхав, мене картав:
«Чом так довго не виходила?» } 2

Вар. мелодії у Конощенка, I, № 54. Парал. тексти з іншою мел. у Балліної, № 30, без нот: Чуб., V, ст. 78, № 165; Милорадович, ст. 117, № 19; Новицький — в Сб. Харьк. ист.-фил. о-ва, т. VI, ст. 145. (з Маріупольського пов.).

149

Moderato

Чор_ но_ мо_ рець, мо_ я ма_ ти,

Чорноморець, моя мати, чорноморець
вивів мене босу на морозець.
Ой став вітер буйнесенький повівати,
ой став мене чорноморець намовляти.
— Ходи, ходи, дівчинонько, ходи з нами,
дамо тобі серм'яжину із стрічками,
дамо тобі ще й віночок із квітками,
дамо тобі черевички з підківками.
Дурна була, моя мамцю, послухала,
сіла з чорноморцем, поїхала.
Я ж думала, моя мамцю, панувати,
а тепера довелося горювати.

Повніший текст і подібна мелодія в Mat. etn. z okolic Pliskowa. Паралелі без нот: Метл., 237; Чуб., V, ст. 70, № 151, ст. 339, № 664.

150

За горою крем'яною (2)
росте жито з лободою.
Там Мар'яна жито жала, (2)
в правій руці серп держала.
В правій руці серп держала, (2)
а лівою жменю брала.
Там Іванко конем грає, (2)
на Мар'яну поглядає.
— Бодай тебе сам бог скарав, (2)
як ти мені вінця зламав.
— Не я ж тобі вінця збавив, (2)
а збавила темна нічка,
а збавила темна нічка, (2)
солодкая горілочка.
Солодкая горілочка,— (2)
вже ж Мар'яна не дівочка.
Вже ж Мар'яні не гуляти, (2)
треба дитя колихати.

Далекий вар. мелодії у Балліної, № 35; парал. текст з іншою мел. у Конощенка, II, № 70.

151

Та туман яром, туман яром,
туман качається. (2)
Ой чую ж бо я через люди,—
вражий син сміється. (2)
— Та чому, дівко, жита не жала?
— В недузі лежала. (2)
— Та чому, дівко, снопи малії?
— Бо тісно в'язала. (2)
— Та чому, дівко, копи низькії?

— Бо в долині клала. (2)
— Та чому, дівко, хата не біла?
— Видно, дубовая. (2)
— Та чому, дівко, заміж не вийшла?
— Видно, убогая. (2)
Ой хоча ж бо я убогая,
возьмуть мене люде, (2)
а вже ж тобі, вражий козаче,
пароньки не буде. (2)
Там за селом, там за селом
цигани стояли, (2)
поміж тими та циганами
циганка-воріжка, (2)
а до теї та циганочки
битая доріжка. (2)
Ой до теї циганочки
дівчина ходила, (2)
вона ж тую циганочку
вірнейко просила: (2)
— Ой циганочко-воріжейко,
вчини мою волю, (2)
ізчаруй того козачейка,
хай гине за мною. (2)
Ізчаруй йому руки й ноги.
ще й карії очі, (2)
щоб не ходив до іншої
темнейкої ночі. (2)
Ой циганочка-воріжейка
волейку вволила (2)
та урізала русої коси,
козака підкурила. (2)

Варіант мелодії: Kolberg. Wołyń, № 257. Інша мелодія в варіантах: А. Маркович в Зап. о Южной Руси Куліша, № 24; Рубець. Сб. у. п. СПб., 1870, вып. 2, № 1; 100 п. у. п., № 21; Лисенкò, II, № 19; VIII хор., № 7; Сокальский. Русская нар. музыка, ст. 163. Парал. тексти без нот: Метл., 87, 88; Гільтебрандт, XXV (Кобринськ. п.), CXXXIII (Берестейського п.); Z. D. Mat. etn. z okolic Pliskowa, № 168; Яворницький, № 273; Чуб., V, ст. 418, № 806.

152

Moderato

Ой бо– же мій ми–лос–ти–вий, я– кий же я дур– ний став, сво– я жін– ка, як ка– –ли– на, я чу– жу– ю лю– бить став.

Ой боже мій милостивий,
який же я дурний став,—
своя жінка, як калина,
я чужую любить став.

Ой піду я в темний ліс,
нехай мене звір іззість!
В темнім лісі звірі грають,
вони мене не займають.

Ой піду я понад море,
нехай мене риба ззість!
Щука-риба в морі грає,
вона мене не займає.

Вар. мелодії і тексту (II строфи): Kolberg. Chełmskie, II, № 18; парал. текст без нот: Чуб., V, ст. 357, № 700.

153

Andante recitando

Йа встань, не– віст– ко, та бо– дай ти не вста– ла! По– дій ко– ро– –ви, що від бать– ка на– гна– ла!

— Йа встань, невістко,
та бодай ти не встала!
Подій корови́,
що від батька нагнала!

— Нех ті постоять,
що від батька нагнала,
я ті подою,
що у свекра застала.

— Ой цить, невістко,
та не розпускай губи,
візьму коцюбу,
повибираю й зуби!

Чи ти, невістко,
сьогодні приведяна,
що вже третій день,
як хата не метяна?

А я, молода,
та стала хату мести,
свекруха каже
обідать в поле нести.

То я питаю:
— А де ж той плужок оре?
А вона каже:
— Нех тебе колька коле.

А я, молода,
уміла відповісти:
— Нех того коле,
кому понесу їсти.

Не молодого,
що воли поганяє,
тільки старого,
що плужка підоймає.

Парал. тексти з іншими мелодіями: Ів. Колесса, ст. 238; Kolberg. Wołyń, № 358. Без нот: Чуб., V, ст. 698, № 302.

154

Andantino

Ой у на_шій Ко_ло_дяж_ні ста_ла но_ви_на:

по_ ро_ ди_ ла дів_ чи_ нонь_ка ма_ ле_ є ди_ тя.

Студія про цю пісню з указанням західнослов'янських варіантів у Довнара-Запольського, Песни пинчуков, ст. 178 і далі. Тексти з іншими мелодіями: Бігдай, № 476; Конощенко, II, № 91; без нот: Головацький, III, ч. 1, ст. 26, № 15; Rokossowska, № 35, ст. 182; Омельченко. Малор. п., собр. в окр. г. Павловска, в. II, ст. 8, № XLIV, Милорадович, ст. 120, № 24; Новицький в Сб. Харьк. истор.-фил. о-ва, т. VI, ст. 153; Довнар-Запольський, № 498; Грінченко, III, № 533 (там показані і інші паралелі); Гнєдич, № 968; Чуб., V, 890, № 461.

155

Andante

Ой тем_ на ніч_ ка та не вид_ на_ я,

та не вид_ но хо_ ди_ ти, та не вид_ но хо_ ди_ ти,

та не вид_ но хо_ ди_ ти.

Ой темна нічка та не видная,
та не видно ходити. (3)
Ой хорошая та дівчинойка,
та не велять любити. (3)

156

Andantino

Пі _ ють пів _ ні, пі _ ють дру _ гі,

а я в корш_мі п'ю, пі _ ють тре _ ті

ще й чет _ вер _ ті, я до _ до _ му йду.

Піють півні, піють другі, а я в коршмі п'ю,
піють треті ще й четверті, я додому йду.
Піють треті ще й четверті, я додому йду,
зустрічаю діверочка в вишневім саду.
— Ой братова-братовенька, братова моя,
виготовив невірний друг на вас нагая.
— Діверочку, мій братічку, прошу ж я тебе,
як буде мня мій друг бити — борони мене.
— Ой братова-братовенька, я вам догоджу,
як буде вас мій брат бити, я ще й подержу.

Парал. текст з іншою мелодією: Kolberg. Wołyń, № 370. Без нот: Чуб., V., ст. 1035.

157

Andante

Ой Ган _ ну _ сю, мо _ я ду _ сю,

più mosso

тем _ на ніч _ ка не вид _ на _ я — я йти му _ сю.

158

З Любомля, Володимирського пов.

159

— Ой ци [1] був ти, сивий орле,
в моїй стороні?
Ой ци тужить моя мила
тепер по мені?

— Тужить вона, тужить вона,
на ліжку лежить,
а правою рученькою
за серце держить.

А лівою рученькою
підпирається,
вона ж свого миленького
сподівається.

Ой прилетів сивий орел
та й сів на тину:

[1] Чи.

— Скажу тобі, чужа мила,
таку новину.

Приніс тобі, чужа мила,
од милого вість,
що твій милий з війська іде,
буде в тебе гість.

Ой устала миленькая,
як не лежала,
слуги свої вірненькії
порозбуджала.

— Уставайте, вірні слуги,
запаліть свічі,
нехай же я миленького
зобачу в вічі.

— Ой чого ж ти, мій миленький,
на личку змарнів?
— Я без тебе, моя мила,
світа не видів.

Ой чого ж ти, моя мила,
на личку спала?
— За тобою, мій миленький,
ночей не спала.

Варіанти мелодії: Коціпінський, № 13 і 14; П. Сокальский. Малор. и белор. песни, № 24; Kolberg. Wołyń, № 229. Парал. тексти з іншими мелодіями: Kolberg. Pokucie, II, № 193; Wołyń, № 228; Конощенко, I, № 5; без пот: Метлинський, ст. 242; Гільтебрандт, XVI (з Кобринського пов.); Żegota Pauli, I, ст. 164, № IV; Чуб., V, № 133, ст. 60, № 100-3, ст. 1002; Головацький, III, ч. 1, ст. 306, № 25; Купчанко. Песни буковинского народа, № 265; Тр. о-ва исслед. Волыни, V, № 151.

160

— Мати моя, матусенько,
рідна моя мати,
навчи мене, моя мати,
як нелюба звати.

— Ой сядь, ой сядь, моя доню,
гей там поза столом,
назви свого нелюбонька
сивеньким соколом.

— Ліпше мені, моя мати,
гіркий полин їсти,
ніж край того нелюбонька
поза столом сісти.

Легше мені, моя мати,
каміння здіймати,
аніж того нелюбонька
соколом назвати.

Легше мені, моя мати,
бистрий Дунай брести,
ніж на того нелюбонька
оченьками звести.

Бистру річку переплину,—
сяду, одпочину;
з невірною дружиною
без пори загину.

Паралелі: з іншою мелодією — Лисенко, VII, № 8; без нот: Метлинський, ст. 259, і в оповіданні Ганни Барвінок «Перемогла» (ст. 232 по виданні її оповідань 1902 року, Київ).

161

Moderato

Ой ле_ ті_ ли жу_ рав_ лі,
сі_ ли со_ бі на ріл_ лі.
Ой ле_ ті_ ли, го_ во_ ри_ ли,
кот_ ра ріл_ ля ліп_ ша_ я. я.

Ой летілі журавлі,
сіли собі на ріллі.
Ой летіли, говорили,
котра рілля ліпшая.

Парал. тексти: з іншими мелодіями — Kolberg. Chełmskie, II, № 106; Бігдай, № 197; Сокальский. Малор. и белор. п., № 8; Конощенко, II, № 77. Без нот — Голов., III, ч. 1, ст. 140, № 9; Омельченко. Мал. п., собр. в окр. г. Павловска, I, № XXVIII; Kolberg. Pokucie, II, № 360; Грінченко, № 667; Гнєдич, № 543, 833, 870.

162

Andantino

Ой ко_ ли б я зна_ ла, що бу_

Ой коли б я знала, що буду вмирати,
то б собі казала труну збудувати [1].
Ой стояла труна двайцять штири роки,
на двайцять п'ятому стала говорити.
На двайцять п'ятому стала промовляти:
Ой доки ж я буду порожня стояти?
А я, молоденька, та й стала гадати,
ой кого ж я маю в труні поховати.
Поховала б мужа — та жаль мені дуже,
сховала б дитину — дитина маленька.
Сховала б дитину — дитина маленька,
лягла б сама в труну — сама молоденька.

Варіанти мелодії у Лисенка, VI, № 13, і Конощенка, I, № 74. Ритм. схема у Лис., II, № 12, і VII хор., № 8 (пор. з першою половиною нашої мелодії), і Кольберга, Chełmskie, II, № 36. Парал. тексти без нот: Чуб., III, № 65 (веснянка!); Довнар-Запольский. Песни пинчуков, № 485; Грінченко, III, № 664.

163[2]

[1] Парні рядки співаються двічі.— *Ред.*

[2] В моїх чернетках не занотовано, з яких саме сіл пісні, уміщені тут під № 163—166; з певністю можна встановити, що вони з Миропілля (Волинського), Колодяжного або Любомля.

— З'їздив я коника, з'їздив я другого,
скажи, серце, правду, чи буде що з того,
чи буде що з того, а чи ні —
не суши серденька ти мені. } 2

— Я ж тобі казала і твоєму роду:
не їзди до мене, не роби заходу —
ой бо я роду бідного,
не маю посагу жадного. } 2

— Бачить тее господь з високого неба,
що мені посагу не конечне треба:
ти ж мені посаг самая,
як на небі зоря ясная. } 2

— Ой тепер ти кажеш, що я зоря ясна,
а потім ти скажеш: долейко нещасна!
Хоч ти не скажеш, то мати:
«Було убогої не брати».
Хоч мати не скаже, то сестра:
«Небагацько ж ти нам припесла!»

Ой іще не вспіє мила захоріти,
вже стане милейкий рученьки зносити:
«Забери, боже, першую,
а я собі візьму іншую!» } 2

— Скарай мене, боже, на душі й на тілі,
скоро я помислю о такому ділі.
Скарай мене, боже, на душі,
скоро я помислю о інші. } 2

Ой дай же нам, боже, на рушничку стати,
тоді не розлучить ні отець, ні мати,
ані чужая чужина,
коли судилася дружина. } 2

Паралелі з близькими мелодіями: Kolberg. Wołyń, № 227; Янчук. Белор. песни Минской г., № 36 нотного додатку; Бігдай, № 440; Демуцький, № 118; з віддаленими: Kolberg. Pieśni ludu z Podola rosyjskiego. Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, XII, 1888 р., № 13; Ів. Колесса, ст. 162 (гармонізована Ф. Колессою в «Нашій думі», II, № 22); у Роздольського — Людкевича під № 858 і 859 варіанти мелодії до інших слів; парал. тексти без нот: Метлинський, ст. 45—48 і 55 (лівобережні); Гільтебрандт, CXXII (Кобриньськ. пов.), Чуб., V, ст. 72, № 154 (Миргородського пов.), ст. 116, № 252; Гол., II, ст. 706, № 10, ст. 776, № 129; Житецький. Очерк звук. истории малор. нар., ст. 302 (Радинського пов. на Підляссі); Z. D. Mat. etn. z ok. Pliskowa, № 178; Бессараба. Седл., ст. 94; Херс., ст. 221. Пор.: Де Воллан, ст. 63 і 64.

164

Lento

Си_ вий ко_ ню, си_ вий, зо_ ло_та_ я гри_ ва,

за_ не_си мня, си_вий ко_ню, там, де мо_ я ми_ лэ.

Сивий коню, сивий,
золотая ґрива,
занеси мня, сивий коню,
там, де моя мила.

Прийдеш під ворота,—
стукни копитами,
чи не вийде моя мила
з чорними бровами.

Ой не вийшла мила,
вийшла її мати:
— Коли хочеш зятем бути,
то прошу до хати.

Варіант мелодії: Лисенко, VII, № 22. Парал. тексти з іншими мелодіями: П. Сокальский. Мал. и белор. пес-

ни, № 21; Роздольський — Людкевич, № 322; без нот — Гільтебрандт, CXXXIII, ст. 135 (до 1-ї строфи, Берестейського пов.), CCXXXI (Кобринського пов.); Чуб., V, ст. 203, № 411, В; Голов., I, ст. 254, III, ч. I, ст. 306, № 24 (до 1-ї строфи), ст. 329, № 57.

165

Moderato

Ой пі_ ду ж бо я в лі_ си- лі_ соч_ ки,
там про_ цві_ та_ ють різ_ ні цві_ точ_ ки.
Там я хо_ ди_ ла і го_ во_ ри_ ла:
— Су_ ди мні, бо_ же, ко_ го лю_ би_ ла!

Ой піду ж бо я в ліси-лісочки,
там процвітають різні цвіточки.
Там я ходила і говорила:
— Суди мні, боже, кого любила!
Ой піду ж бо я в ліси буйнії,
прийдуть до мене часи труднії.
— Ой ти, дівчино, мислями блудиш,
сама не знаєш, кого ти любиш.
— Ой знаю, знаю, кого кохаю,
тільки не знаю, з ким жити маю.

Парал. текст з подібною ж мелодією: Kolberg. Chełmskie, II, № 13, з приміткою редактора видання Коперніцкого: «Sentymentalność, styl i wyrazy tej pieśni świadczą przeciw jej pochodzenia ludowego»; Wołyń, № 226; без нот: Гільтебрандт, CXXIX (Берестейськ. пов.); Чуб., V, ст. 374, № 729; Гол., I, ст. 347.

166

Tempo giusto

Ви _ йду на по _ ле, гля _ ну на мо _ ре,—
са _ ма ж я ба _ чу, що ме _ ні го _ ре.
Са _ ма ж я зна _ ю, чо _ го я пла _ чу,
що я ми _ ло _ го ніг _ ди не ба _ чу.

Вийду на поле, гляну на море,—
сама ж я бачу, що мені горе.
Сама ж я знаю, чого я плачу,
що я милого нігди не бачу.

Кого я люблю, той за плечима,
кого не знаю — перед очима.
Ой боже, боже, за що так мучиш?
Дав ся пізнати,— чому не злучиш?

Близька мелодія: Остапович, II, № 3. Мелодії з однаковою ритм. будовою: Бігдай, № 441; Малашкин, № 32. Парал. тексти без нот: Чуб., V, № 495, ст. 251, № 528, ст. 268, № 696, ст. 356, ст. 360, № 707; Милорадович в Сб. Харьк. ист.-фил. о-ва, X, ст. 112, № 7.

З Гадячого

167

Andante

Ко _ за _ ка не _ суть і ко _ ня

Козака несуть і коня ведуть,
кінь головоньку клонить, (2)
а за ним, за ним його дівчина
білі рученьки ломить. (2)
Ой ломи, ломи білі рученьки
до єдиного пальця, (2)
а не знайдеш ти, та дівчинонько,
над козака коханця. (2)

Повніший текст у Лисенка, V, № 37, II; мелодія там майже ідентична, але одміни гадяцького варіанта дають відтінок експресії, який, здавалося мені, варто заховати.

ПІСНІ ЖАРТІВНІ

З Любомля

168

Andantino

За_ жу_рив_ся щи_ гoль, мис_ ля_ че ду_ ма_ є,
сам не хо_ че в сві_ ті жи_ ти, же_ ни_ ти_ ся ма_ є.
А взяв со_ бі си ни_ цю, го_ ро_б'є_ ву сес_три_цю,
гар_ ну_ ю, пре_крас_ну_ ю, хо_ ро_ шу_ ю пти_ цю.
Зго_ ло_ сив, за_ про_ сив пта_ ши_ ні гро_ ма_ ди,
со_ ко_ ла до сто_ ла по_ са_ див до ра_ ди.
Щиголь стро_ їть не по прос_ту,— сам пан о_ рел за ста_ рос_ ту,
гоп, со_ я, до по_ ко_ я, за па_ ні сва_ ху.

Зажурився щиголь, мисляче думає,
сам не хоче в світі жити, женитися має.

А взяв собі синицю, гороб'єву сестрицю,
гарную, прекрасную, хорошую птицю.

Зголосив, запросив пташині громади,
сокола до стола посадив до ради.
Щиголь строїть не попросту,—
сам пан орел за старосту,
гоп, соя, до покоя,
за пані сваху.

Збираються збори в хаті на помості,
і дружечки, і світилки — весільнії гості.
Зозуленька й чечітки, синичині тіточки,
всі ж вони приданками, несуть подарочки.
Журавлі на кулі сватами засіли,
а шпаки й кулики за бояри сіли.
Сова їде каритою,
каня іде піхотою,
шпак скаче, куди баче,
усі за гостей.

А ворони-жони коровай місили,
а сороки білобокі шишечки ліпили,
горобчики-молодці для сестриці-синиці
мед-вино доношають, ставлять на стільниці.
Загув бас, таламбас, скрипочки заграли,
і старе, й молоде — танця витинали,
зозуленьку взяв деркачик,
пані чаплю взяв бугайчик,
гоп, скоки! Руки в боки,
гуляй, веселись.

Де не взявся шуляк, з-під неба, з-під хмари,
ухопив він синиченьку з коханої пари!
Ой рятуйте синицю, гороб'єву сестрицю,
гарную, прекрасную, хорошую птицю!
І гукав, і шукав щиголь нещасливий,
не знайшов та й пішов,— боже милостивий!
Заходився, одружився,
на весілля утратився,
ой гоя, доля моя,
дружини ж нема!

Від Л. У. записано 1-й куплет, останні ж подала О. Пчілка. Пісня пішла від лужицьких сербів; оригінал зложив у 18 віці один рільник із Правочиць (Adolf Czerny. Svatba u Lužickych Srbů. V Praze, 1893, Ptači kwas). Українські варіанти: з іншими мелодіями — Записки юго-западного отд. импер. русск. геогр. о-ва, т. 1. К., 1874, ст. 22 нотного додатку (від кобзаря Остапа Вересая); Лисенко, VII, № 42; Роздольський — Людкевич, № 1325; А. Кошиць. Зб. у. пісень для хору. К., 1912 р., II, № 10; Без нот: Wacław z Oleska, ст. 476, № 6; Головацький, II, ст. 550, № 4; III, ч. 1, ст. 496, № 2; Чуб., V., ст. 1124, № 66 (пор. ст. 1144—1145, № 131 і 132); Brykczyński. Zapiski etnograficzne z Polesia Wołyńskiego.— Zb. wiad. do antr. kr., XII, str. 110, № 6; В. Храневич. Шуточная нар. песня.— «Киевская старина», 1894, VII, ст. 111—115; Яворницький, № 807—808. Початок 3-го куплета — див. оповідання Ганни Барвінок «Сирітський жаль» (стор. 47 по виданні її оповідань 1902 року, Київ).

169

Allegro moderato

Пе_ ре_ пе_ ли_ чень_ ка по_ вдо_ ві_ ла,
пі_ ти за_ між за_ хо_ ті_ ла,
не мог_ ла зва_ жи_ ти, за ко_ то_
_ро_ го ви_ йти, та_ ка бар_ зе лад_ на.

I Перепеличенька повдовіла,
піти заміж захотіла,
не могла зважити,
за которого вийти,
така барзе ладна.

II Приліта до неї четверо гостей,
четверо гостей у старости:

пан щур, жайворонок,
ще й воловеє очко,
ще й чубатий одудець.

III Перепеличенька теє вчула,
кватирочку одсунула.
— Не тра таких панів,
таких барзе вельможних,
бо не моя ізможність [1].

IV Перепеличенька повдовіла... і т. д.,
як I строфа.

V Приліта до неї щиголь спишна,
перепеличенька к йому вийшла.
— Ти пан, ти багатий,
ти звик, ти звик довго спати,
А ні в віщо не дбати.

VI Перепеличенька повдовіла... і т. д.,

VII Приліта до неї соловейко
та й сів стиха помаленьку,
став пісню співати,
хорошенько щебетати,
якої вмів, такої й пів [2].

VIII Перепеличенька теє вчула,
кватирочку відсунула.
— Гуляйся, пташино,
ти ж мені будеш за дружину!

Пар. тексти без нот: Чуб., V, ст. 1127, № 75; Гол., II, ст. 518; Popowski. Pieśni ludu ruskiego ze wsi Zalewańszczyzny.— Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, t. VIII, № 176.

---

[1] Останні слова III і V строф співаються так:

[2] Співається так:

170

Ой п'яна я, п'яна
на порозі впала.
— Ой одчиняй, друже,
я йду п'яна дуже.

Милий одчиняє,
на милую лає:
— Де ж ти, мила, була,
що мене забула?

— Була на риночку,
пила горілочку,
із родом зійшлася,
дужче напилася.

Коли б милий добрий,
то б взяв батіг довгий,
став би милу бити:
— Не йди, мила, пити!

Від Л. У. записано тільки першого куплета; останні подала сестра її Ольга і поправила О. Пчілка. Паралельні тексти без нот: Wacław z Oleska, ст. 366, № 208; Головацький, II, ст. 475, № 10; Яворницький, № 348; Чуб., V, ст. 638, № 244, ст. 1096, № 253.

З Звягля

171

Старий оженився, взяв молоду жінку:

— Навчу я, навчу я молодую жінку (Приспівка до кождого вірша).

Поїхала жінка до матері в гості.
Неділя минає — жінки немає.
Другая минає — жінки немає.
Третяя іде, а вже жінка їде.
Старий ізлякався, в кропиву сховався,
в кропиву сховався, бороною вкрився.

Від Л. У. записано тільки I куплет, останні ж від її сестри Ольги. О. Пчілка повідомила, що цю пісню вона перейняла від лірника. У Сокальського, Мал. и белор. п., № 4, IV, варіант цеї пісні уміщений поміж веснянками; дуже близький текст в Zb. wiad., VIII, str. 148, № 84 — поміж великодніми.

З Миропілля

172

Allegretto

Ой у_ста_ ну я в по_ не_ ді_ лок,
чи не на_ пра_ ду я хоч по_ чи_ нок
Ой пра_ ла чи не пра_ ла. прос_ ти, бо_ же, що збре_ ха_ ла!
І клоч_ чя ку_ рить, і го_ лов_ ка бо_ лить,
і до кор_ шми кор_ тить. Ой там ку_ ми п'ють,

1 Ой устану я в понеділок,
2 чи не напраду я хоч починок.
3 Ой прала чи не прала [1],
4 прости, боже, що збрехала!
5 І клоччя курить,
6 і ґоловка болить,
7 і до коршми кортить.
8 Ой там куми п'ють,
9 ой там мене ждуть,
10 ой там куми випивають
11 та все мене споминають:
12 що за новина,
13 що куми нема?
14 Ой устану я у вівторок,
15 чи не напраду я пасмів сорок.
16 Ой прала чи не прала...

(і т. д. повторюються вірші 3—13 в кожнім куплеті як приспівка)

27 Ой устану я у середу,
28 чи не напраду я попереду.
29 Ой прала чи не прала...
40 Ой устану я у четвер,
41 чи не напраду я хоч тепер.
42 Ой прала чи не прала...
53 Ой устану я у п'ятницю,
54 чи не напраду я хоч чисницю.
55 Ой прала чи не прала...

---

[1] Пряла.

Ой устану я у суботу,
чи не напраду я всю роботу.
Ой прала чи не прала...

Від Л. У. записано тільки першого куплета, останні ж подала сестра її Ольга. Порівн.: Головацький, III, ч. 1, ст. 520, № 7.

З Колодяжного

173

На бережку ножки мила,
тонкий фартух замочила.
— Ножки ж мої білейкії, } 2
кому ж ви те милейкії?

Чи попові, чи дякові,
а чи тому мужикові,
а чи тому козаку } 2
що шабелька при боку?

Інша мелодія: Роздольський — Людкевич, № 541. Парал. тексти без нот: Головацький, II, ст. 566, № 7 (З Пряшева, в королівстві Угорськім), III, ч. 1, ст. 256, № 138. Пор. Чуб., V, ст. 795, № 368.

174

Moderato

Ой ка_ за_ ла ме_ ні ма_ ти

риб_ ку ва_ ри_ ти та й не шу_ му_ ва_ ти,

щоб і хлоп_ ців лю_ би_ ти та й не ша_ ну_ ва_ ти.

Ко_ ли риб_ ку ва_ ри_ти, тре_ ба шу_ му_ ва_ ти,

ко_ ли хлоп_ ців лю_ би_ ти, тре_ ба ша_ ну_ ва_ ти.

Парал. тексти: з іншими мелодіями в збірці Верховинця Укр. весілля (Укр. етногр. зб. Київського наук. т-ва, т. I), № 37, і у Роздольського — Людкевича, № 544; без нот: Popowski, № 142, Z. D., Mat. etn. z okolic Pliskowa, № 146.

175

Allegro

А в мі_ ся_ ці сен_ тяб_ рі ви_ па_ ла по_ ро_ ша,

тим дід ба_ бу по_ лю_бив, що ба_ ба хо_ ро_ ша.

Парал. тексти без нот: Грінченко, III, № 639; Яворницький, № 817—818.

Andante

Ой мій ми_ лий го_ лу_бонь_ ку,
пус_ ти ме_ не до_ до_ монь_ ку,
не_ хай же я по_ гу_ ля_ ю,
як ри_ бой_ ка по Ду_ на_ ю,
як ри_ бой_ ка з ри_ бой_ ка_ ми,
я, мо_ ло_ да, з ді_ вой_ ка_ ми.

Vivace

—Ой мій ми_лий во_шо_пру_де, Пус_ти ме_не ме_жи лю_де!
—Ой ко_ли я во_шо_пруд, не йди в лю_де си_ди тут.

Пар. тексти без нот: Kolberg. Chełmskie, II, № 58; Грінченко, III, № 1686.

Allegretto

Хо _ ди _ ли, блу _ ди _ ли па _ руб _ ки, хо _

_ ди _ ли, блу _ ди _ ли па _ руб _ ки сім літ та по

при _ піч _ ку, а чо _ ти _ ри та по за _ піч _ ку.

Пар. тексти без нот: Чуб., III, ст. 37, № 83 (поміж весняними грами), V, ст. 1123, № 65 (повніший); Rokossowska в Zb. wiad., t. VII, ст. 213, № 82[1].

---

[1] Далі у зб. К. Квітки ідуть «Пісні до танцю» (№ 178—206), які вміщені у розділі «Народні пісні до танцю» (див. 122—145 стор. цього тому). Коментарі і варіанти Квітки до цих мелодій наводяться у примітках (див. 409--413 стор. цього тому).

КОЛИСКОВІ

(На свідчення Олени Пчілки всі з Гадячого)

207

Andante

А- а, ко_тів два, сі_ рі- бі_ лі о_бид_ва,

по бе_реж_ку хо_ ди_ли та ка_чеч_ку ло_ ви_ ли.

А ка_чеч_ку на ю_шеч_ку, а пі_р'яч_ко в по ду_шеч_ку,

щоб ди_ тин_ ка бу_ ла спа_ ла,

бу_ ла спа_ ла, не кри_ ча_ ла, а- а- а- а![1]

А-а, котів два,
сірі-білі обидва,
по бережку ходили
та качечку ловили.
А качечку на юшечку,
а пір'ячко в подушечку,
щоб дитинка була спала,
була спала, не кричала,
А-а-а-а! А-а-а-а!

[1] Скоріше лагідний вигук, ніж музикальний тон; високість зазначено приблизно.

Споріднені колискові мелодії у Марка Вовчка, № 21; Гулака-Артемовського, № 1; Ходоровського, № 1.

208

Andante

А- а, ки_цю, пі_шла ки_ця по во_ди_цю
та й у_па_ла у кри_ни_цю, пі_шов ко_тик ви_тя_га_ти,
не знав, за що ки_цю бра_ти. У_зяв ки_цю за хвос_ти_цю
та й у_да_рив об стов_пи_цю: — О_то то_бі, ки_цю,
не лізь у кри_ни_цю, а будь, ки_цю, ве_се_ла,
по_ї_де_мо до се_ла хліб- сіль ку_пу_ва_ти,
ма_лих ді_ток го_ду_ва_ти. А- а- а- а! x 1)

А-а, кицю,
пішла киця по водицю
та й упала у криницю,
пішов котик витягати,
не знав, за що кицю брати.
Узяв кицю за хвостицю
та й ударив об стовпицю.

---

[1] Див. примітку на стор. 366.

— Ото тобі, кицю,
не лізь у криницю,
а будь, кицю, весела,
поїдемо до села
хліб-сіль купувати,
малих діток годувати.

Парал. тексти без нот: Чуб., IV, ст. 24, № 26, ст. 25, № 28; Милорадович. Нар. обр. и песни Лубенск. у., ст. 42, № 41.

209

Andante

А- а, ко_то_чок, за_хо_вав_ся в ку_то_чок,
пій_мав со_бі миш_ку та й з'їв у за_тиш_ку.
А- а- а- а! ×[1]

Такий самий текст, без нот, у Чуб., IV, ст. 26, № 34 (передрук з Максимовича).

210

Andante

Би_ти ки_цю, би_ти — не хо_че ро_би_ти,
би_ти ки_цю по лап_ках, хай не хо_дить по лав_ках.
А- а- а- а! ×[1]

---

[1] Див. примітку на стор. 366.

Бити кицю, бити —
не хоче робити,
бити кицю по лапках,
хай не ходить по лавках.
А-а-а-а! А-а-а-а!

Повніший текст: Чуб., IV, ст. 21.

211

Andante

Ко_ти_ку сі_рень_кий, ко_ти_ку бі_лень_кий,
кот_ку во_ло_ха_тий, не хо_ди по ха_ті,
не хо_ди по ха_ті, не бу_ди ди_тя_ти.
Ди_тя бу_де спа_ти, ко_тик — вор_ко_та_ти.
Ой на ко_та вор_ко_та,
на ди_ти_ну дрі_мо_та. А- а- а- а! x 1)

Котику сіренький,
котику біленький,
котку волохатий,
не ходи по хаті,
не ходи по хаті,
не буди дитяти.
Дитя буде спати,

[1] Див. примітку на стор. 366.

котик — воркотати.
Ой на кота воркота,
на дитину дрімота.
А-а-а-а! А-а-а-а!

Парал. тексти без нот: Максимович (К., 1849), ст. 105; Чуб., IV, ст. 22, № 18 і 21, ст. 23, № 23.

212

Largo

Ой хо_ дить сон ко_ ло ві_
кон, ой хо дить сон ко_ ло ві_ кон,
а дрі_ мо_ та — ко_ ло пло_ га.

Ой ходить сон коло вікон, (2)
а дрімота — коло плота.

Питається сон дрімоти: (2)
— А де будем ночувати?

— Де хатонька теплесенька, (2)
де дитина малесенька.

Там ми будем ночувати, (2)
дитиночку колихати.

Паралельні тексти: з наближеною мелодією — Гулак-Артемовський, № 2; без нот: Максимович, вид. 1849 р., ст. 101; Метлинський, ст. 2; Чуб., IV, ст. 20, № 16; Гол., II, ст. 142, № 1; III, ч. 1, ст. 457, № 3; Милорадович. Нар. обр. и песни Лубенск. у., ст. 36, № 4; М. Дерлиця. Селянські діти (Етногр. збірник наук. т-ва ім. Шевченка у Львові, т. V, 1898 р.), ст. 123, № 2; Д-р Раймунд Кайндль. Фольклорні матеріали, ibid., ст. 148, № 4.

Колихала баба діда (2)
Із вечора до обіда.

Парал. тексти без нот: Головацький, II, ст. 840, № 14 (шумка) [1].

221

МЕЛОДІЯ ДО ПРИПОВІСТКИ «СКРИПКА І БУБОН» [2]

З Звягельського пов.

Як ішли музики на весілля, скрипка виграавала:

А бубон:

---

[1] Далі у зб. К. Квітки ідуть «Дитячі пісні» (№ 213—220), які вміщені у розділі «Дитячі гри, пісні й казки» (див. 101—111 стор. цього тому). Коментарі і варіанти Квітки до цих мелодій наводяться у примітках (див. 413—414 стор. цього тому).

[2] Далі у зб. К. Квітки ідуть мелодії до казок під № 222—225, які вміщені у розділі «Дитячі гри, пісні й казки» (див. стор. 112—121 цього тому). Коментарі і варіанти Квітки до цих мелодій наводяться у примітках (див. 415 стор. цього тому).

На весіллі скрипка:

Скрипка

Ой тан_ цюй_ те, ви_ ти_ най_ те,

ой тан_ цюй те, ви_ ти_ най_ те.

А бубон:

Бубон

Про му_ зи_ ків доб_ ре дбай_ те,

нам ве_ че_ рять по_ да_ вай_ те.

Як ішли з весілля,— скрипка:

Andante lamentabile

Скрипка

І не ї_ ли, не пи_ ли,

не ї_ ли, не пи_ ли!

А бубон:

Бубон

А я ка_ зав, що так бу_ де,

а я ка_ зав, що так бу_ де.

ПРИМІТКИ

До дев'ятого тому ввійшли усі відомі на сьогодні записи фольклорних творів Лесі Українки, а також записані з її співу М. Лисенком та К. Квіткою. В томі повністю збережено авторську систематизацію окремих пісенних циклів, опублікованих за життя поетеси або підготовлених до видання (іноді за участю К. Квітки). Після записів Лесі Українки як цілісні розділи подано також наспівані нею М. Лисенкові народні мелодії та записані від поетеси К. Квіткою пісні, що становлять велику збірку. Ця збірка обіймає і матеріали, упорядковані як певні цикли Лесею Українкою (танцювальні пісні, веснянки, купальські та ін.). Тому, щоб уникнути повторень, у записах М. Лисенка і К. Квітки ці твори знімаються, а в примітках зазначається їх місце в книзі.

Подаючи записи Лесі Українки з її рукописного зошита, у примітках друкуються і ті тексти пісень, які записала в зошиті сестра Ольга Кривинюк, бо наспівані вони переважно тією самою дівчиною Варкою (Варварою Дмитрук), від якої записувала й Леся Українка.

Таким чином, прийнята система подачі матеріалу послідовно розкриває розвиток зацікавлень поетеси народною пісенністю, її спроби видання фольклорних збірок тощо.

Переважна більшість вміщених у томі фольклорних матеріалів має вказівки Лесі Українки та Климента Квітки на їх варіанти. Нерідко джерела варіантів подаються скорочено, причому скорочення ці найрізноманітніші. Їх розкриття наведено в кінці тому у «Списку умовних скорочень».

Пояснення Лесі Українки і Климента Квітки у підрядкових виносках ідуть беззастережно, коментарі, що належать упорядникам, подаються з ремаркою *«Ред»*.

Номери пісень, позначені зірочкою, вказують на те, що вони вміщені в інших розділах цього тому.

У своїх фольклорних записах Леся Українка зберігала діалектні форми і характер вимови певних слів та виразів. Однак при підготовці пісенних текстів даного тому діалектна вимова збережена лише в таких випадках: а) при римуванні (*качура — вечéра, їсти — вісти, палив — волив* та ін.); б) у власних іменах (*Мар'юся, Гмитро, Віхтор*); в) в словах з придиховим «г» (*гочі, горати, гонучі, гулиця* поруч із *юлиця* і *вулиця*, *говес, горел, год — од* поруч з *від* тощо); г) прикметникові форми з суфіксами «ейк» (*чорнейкий*). Збережено діалектні лексичні варіанти типу *дуброва — діброва — домбрівка, озьми — возьми, хоць — хоч, кіб —*

коб — коли б, а також типові для Волині слова *керез — через, брацю — брате, тутеки — тутечки, оно — лише* та ряд інших.

В томі уніфіковано різну передачу Лесею Українкою ряду форм слів і вимови їх. Уніфікація проведена в напрямі наближення до літературної норми. Зокрема, не збережено такі паралельні варіанти: а) тверда вимова р, д, т, з (*запрагай, раба, раденце, ратувала, забаруся, дивочка, дилила, диброва, дирочка, трасця, стина, тилько, зиркями* тощо); б) тверді закінчення дієслів третьої особи (*кипит, кричит, ворчит* та ін.); в) тверді закінчення деяких іменників середнього та жіночого роду в місцевому відмінку однини (*в болоти, в борозенци, на призби, в золоти*) та чоловічого роду в називному, родовому та знахідному відмінках множини (*хлопци, хлопцив*); г) тверді закінчення прикметників у множині (*Наталчини чорни гочи, поломняни, буйниї, добриї* і под.); д) тверда приголосна з «в» (*дзвин, двир, свичка, свителка*); е) написання дієслівних форм типу *берецця, трясецця*; є) прийменник «с»; з) форми слів: *забірають, убірають* і под., *люде* (крім римованого з *буде*), *частійше, насйвай, братя, найменчий, мнясо, никому, чі, бігма*.

Ця уніфікація усунула випадки можливого невірного розуміння слова, наприклад: *пил — піл, спивайте — співайте; у винці — у вінці; дивонько — дівонько; на поли — на полі* тощо.

До тому додається алфавітний покажчик пісень за їх першим рядком. Якщо пісня має заголовок, він поданий поряд у дужках. Трапляється, що окремі назви пісень внесені до алфавітного покажчика кілька разів,— це означає, що текст пісні записаний Лесею Українкою, а її мелодія з деякими відмінами — М. Лисенком та К. Квіткою.

Деякі виправлення внесено у нотний матеріал тому. Ноти під одним ребром і на одному складі з'єднані лігою (у записах мелодій К. Квітки це проведено непослідовно). В деяких випадках проставлено необхідні подвоєння віршових рядків; замість знака подвоєння (:I)у Квітки ставиться «2», у випадках послідовного повторення приспівів у виносках під текстом пісень зазначено: «Співається двічі.— *Ред.*»

Порядок подання мелодій і текстів в рукописній збірці Лесі Українки збережено за оригіналом.

ФОЛЬКЛОРНІ ЗАПИСИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

КУПАЛА НА ВОЛИНІ

Вперше надруковано в журн. «Житє і слово», 1894, № 1, стор. 276—283 і 454—451. Подається за першодруком.

Цю публікацію Леся Українка підготувала на основі своїх записів восени 1893 р. В листі до І. Франка від 11 жовтня цього року з Колодяжного вона писала: «З Вашого листа до мами... я знаю, що Ви маєте видавати новий журнал і бажаєте від мене деяких матеріалів. З великою охотою послала б я Вам їх тепер, але вони ще потребують хоч якого-небудь впорядкування або хоч переписки, а я тепер зовсім не маю часу на таку роботу, бо,

власне, вибираюся в дорогу,— днів за два, за три маю виїхати до Києва... Оселившись в Києві, я зараз візьмуся до впорядкування жаданих Вами матеріалів... Не знаю, чи влад Вам така робота? Я, бачте, думаю, що пісня без мотиву тільки наполовину жива. При друкуванні тут не буде великої невигоди, бо ноти будуть в одну стрічку, самий мотив без гармонізації (вона ж бо до етнографії не належить), і се може кожний літограф справити таку роботу. Врешті, коли для Вас мотиви зайві, то я можу прислати самий текст пісень, тільки хотіла б знати, якої правописі хочете Ви триматись при записах етнографічних,— так званої фонетики чи т. зв. правописі радикальної (йотованої), бо у мене записані пісні і так, і так наполовину».

30 листопада 1893 р., тобто через півтора місяця, Леся Українка вже повідомляла свого брата Михайла Косача в листі з Києва: «Журнал Франка зватиметься «Житє і слово», сировий матеріал етн[ографічний] там приймається,— я послала туди купальські пісні з мотивами...». Проте в журналі «Житє і слово» з'явилися з передмовою Лесі Українки самі тільки тексти пісень, без мелодій. Кілька нотних записів цих мелодій збереглося в архіві І. Франка (відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР (далі ІЛ), ф. 3, № 1977). Ці нотні записи, зроблені рукою поетеси, друкуємо при відповідних текстах. Таким чином, до купальських пісень подаємо такі мелодії в записі Лесі Українки: № 1 («Ой на Купала-Купалочка»), вар. А і Б. Автограф мелодії вар. Б зберігається також в Державному центральному музеї музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві (ф. 275, інв. № 65, арк. 34); № 14 («Ой хто в тому лісі стукає-гукає»), вар. А і Б; № 19 («Вже петрівочка минається»); № 22 («Помощу кладочку вербову»).

КОЛОДЯЖЕНСЬКІ ПІСНІ З РУКОПИСНОГО ЗОШИТА

Зошит з записами текстів народних пісень, переважна більшість яких внесена рукою Лесі Українки, зберігається в Луцькому обласному історичному архіві і нараховує 84 сторінки за пізнішою пагінацією без урахування загублених аркушів. Пісні написані з обох сторін аркуша.

Сестра поетеси Ольга Косач-Кривинюк зробила на титульній сторінці такий заголовок рукопису:

«Записи Колодяженських (с. Колодяжне коло м. Ковля на Волині) пісень. Записувала Леся Українка і її сестра Ольга.

Ольга Косач-Кривинюк
12/III 1941»

На наступній сторінці знову запис рукою Ольги Косач-Кривинюк:

«Уривок з одного з двох великих зошитів з записами народних пісень, що зробила Леся Українка і віддала на перегляд М. В. Лисенкові, і вони в нього десь загубилися та й не були повернені Лесі.

Ольга Косач-Кривинюк
12/III 1941»

Записи рукою Лесі Українки в цьому зошиті зроблені фонетичним правописом (з уживанням j) на стор. 1—24, 49—83. Поруч, на стор. 58, 59, кілька пісень («Закричали гусоньки на морі», «Найстарша дружечко», «Розкидай, боже, братову хату», «Ой ти, Марисю, моє дитятко») внесені рукою Ольги Кривинюк.

Розміщені вони в такій послідовності:

Веснянки: 1. Кривий танець (стор. 1); 2. Зайчик (стор. 2); 3. Перепілка (стор. 3); 4. Подолянка (стор. 3); 5. Кострубонько (стор. 3—4); 6. Царенко (стор. 4); 7. Чорнушка (стор. 4).

Далі у рукописі кілька сторінок не збереглося (принаймні до № 16 веснянок і трьох текстів танків). Наступна група весняних ігор починається з середини пісні «Переборець», що йшов під № 3 у розділі весняних танків. Цей фрагмент з частиною мелодії подаємо тут:

А ти, шуренку, сідлай коника,
А ти, свісточко, виший хусточку,
А ти, милая, ходи зо мною.

Скуривши горілку,— ось тобі, тестеньку!

(Тут переборець зачинає бити свою родину.)

Ззівши калачі,— ось тобі, тещенько!
З'їздивши коня,— ось тобі, шуренку!
Сходивши хусточку,— ось тобі, свісточко!
Сходивши зо мною,— ось тобі, милая!

(Тут переборець перепрошує свою родину.)

Andantino

Про-шу тес-тень-ка, із-ми- луй-ся, не гні- вай-ся:
не я го- во- рив, ме- не хміль під-бив,
я, я, я мо-ло-дець, ти- хий
пе- ре- бо- рець, сім бо- яр!

Прошу, тещенько, ізмилуйся,
не гнівайся!
Не я говорив, мене хміль підбив!
Я, я і т. д.
Прошу шуренка і т. д.
Прошу свісточки і т. д.
Прошу милої і т. д.

Var.: Прошу тестонька: не прогнівайся!
Я, я, я молодець — і т. д.

(При такому var. мотив не змінюється).

4. Чоловік та жінка (стор. 6—7); 5. Старий оженився (стор. 8); 6. А йдіть, кози (стор. 9); 7. Посію я льон по камінню (стор. 10—12); 8. Ой на морі, на морі (стор. 12—13); 9. Чи диво, чи не диво (стор. 13—14); 10. Під димбрівкою, під зелененькою (стор. 14—15); 11. Ой зійди, місяцю, та й на нашу гулицю (стор. 15); 12. Ой ми нивку горемо, горемо! (стор. 16—17); 13. Туман танок водила (стор. 17—18), усі ці пісні з мелодіями; 14. Коло млина калина (стор. 18—19); 15. Млиновеє колесо (стор. 19—20); 16. Скопаю я грядочку (стор. 20). Ця пісня повністю не збереглась, бо після її початку в зошиті знову бракує кількох сторінок. Початок пісні такий:

Скопаю я грядочку
Й у вишневім садочку,
Я посаджу вишеньки,—
Не вродили вишеньки,
Йа вродили ягідки...

Жнива. 1. Ой ясно, ясно, де ясне сонце сходить (стор. 21); 2. Ой заспіваймо, нехай вдома почують (стор. 21—22); 3. Наша матюнка йа удома домує (стор. 22); 4. Ой немила нам та вечеря, немила (стор. 22); 5. Поздоров, боже, нашого господаря (стор. 22).

Далі в зошиті знову бракує кількох сторінок. Чергова збережена сторінка містить таке закінчення колядки:

...За тими столами дванадцять панів,
Між тими панами мій нелюб сидить,
Мій нелюб сидить, водиці просить,
Водиці вмитись, рушничка втертись.
Я ж йому не дала водиці вмитись,
Водиці вмитись, рушничка втертись.
Ой в ліску, в ліску... і т. д.
Між тими панами мій милий сидить,
Мій милий сидить, водиці просить,
Водиці вмитись, рушничка втертись.
Я ж йому дала водиці вмитись,
Водиці вмитись, рушничка втертись.

Жнива. 1. Ой літає соколонько по полю (стор. 23—24). Очевидно, Леся Українка хотіла продовжити запис пісень жниварського циклу, проте намір її лишився нездійснений.

Далі в зошиті (стор. 25—49) йдуть записи пісень рукою Ольги Кривинюк, зроблені переважно від тієї ж дівчини Варки, від якої записувала і Леся Українка. Вона їх запам'ятала, а потім проспівала К. Квітці, зокрема баладу «Ой чиє ж то поле» (стор. 25—26), ліричні пісні «Чорні гочі, пора спати» (стор. 28—30) та «Ой у полі курно та димно» (стор. 39—40), історичну пісню «Ой Морозе, Морозенку» (стор. 32—33), кріпацьку пісню «Була Польща, була Польща» (стор. 36—38) — див. розділ «Записи Климента Квітки», № 86, 89, 109, 137, 142 даного тому. Інші пісні, записані в колодяженському зошиті Ольгою Кривинюк, також були відомі поетесі.

Так, з незначними текстовими змінами Леся Українка проспівала К. Квітці пісню «Ой росла я, росла, як у бору сосна» (стор. 26—28 рукописного зошита, стор. 295—296 даного тому). Далі рукою Ольги записані родинно-побутові пісні. Подаємо їх нижче із зазначенням в дужках сторінки зошита.

Ой трудно, трудно, іще труднії буде.
Ой судять мене, молодую, люде;
Ой нехай судять, нехай ще й говорять,
Меї натури не перестановлять.
А моя натура
Од самого тура,
А моє серденько
Завше веселенько.
Сію я розсаду
В вишневому саду,
Своїм ворогам та й на пересаду.
А моя розсада зіходить густенько,
Мої вороженьки не ходять частенько.
Моя розсада на чотири листи.
Мої вороженьки не мають користи.
Моя розсада в чотири листочки.
Моїм вороженькам покрутяться дочки
(стор. 30—31).

А на горі жито,
А в долині туман.
Щось на мому серцю велика туга,
Що мого милого удома нема.
Нема миленького, поїхав у світ,
А я, молоденька, та й за ним услід.
Простояла нічку під його двором,
Простояла другу під його окном,
Простояла третю, виглядаючи,
Свого гостинчика дожидаючи.
А милий іде,
Гостинчик везе,
Везе гостинчик — нагай дротяний.
Нагайка-дротянка розпліталася,
А я, молоденька, догадалася,
У нову комірку заховалася,
Новими дверцями зачинялася,
Мідяним замочком замикалася,
У білеє плаття убиралася,
Крізь нове люстрочко виглядалася,—
Ой де з лиця краса потерялася (стор. 31—32).

— Ой милий, милий, ти, дружино моя,
Завіз ти мене, де роду нема,
Нема де піти поговорити,
Свого серденька розвеселити.
— Ой мила, мила, неправда твоя,
Є в тебе родина — рідная кума.

— А я до куми мало ходила,
Вже мене кума та й обсудила,
Що я не роблю,
А в корчомці п'ю.
А я роблю ще й задобляю,
Чужії скрині та й наповняю.
Чужії скрині стоять повненькі,
Мої дітоньки ходять голенькі (стор. 33—34).

Вже сонце низенько,
Вже вечір близенько,
Чом ти не виходиш, ти моє серденько?
Чи ти мене судиш?
Чи ти мене гудиш?
Чи з мене смієшся
Та не призпаєшся?
— Я тебе не суджу,
Я тебе не гуджу,
Я з тебе сміюся
Та не признаюся.
— Ой прийди, козаче, я рибку варила,
Я рибку варила, перцем заправила.
Ой прийди, козаче, та до мої хати,
То я тебе впущу, не знатиме мати.
Я тебе пускала,
Рученьку стискала.
А впустила в хату, то тебе питала:
— Козаче, козаче, зелений барвінку,
Скажи мені правду, чи маєш ти жінку?
— Ой маю я жінку в далекій країни,
Крається серденько на дві половини.
Ой маю я жінку ще й діточок троє,
Крається серденько на четверо моє.
— Ой боже мій, боже, що я наробила:
Козак має жінку, а я полюбила.
— Ой боже мій, боже, дурень я зостався,
Що я на чужині за жінку признався.
Ой маю я жінку та й на пожарини,
Ніхто не пригорне без вірной дружини;
Не пригорне отець, не пригорне мати
Ні тая дівчина, що мав її взяти (стор. 34—36).

Бодай мому милейкому
Не пилося та й не їлося,
Завіз мене в чужий край,
Куди мені не хотілося.
В чужім краю, в чужім краю
Зовуть мене заволокою,
Кажуть мені річку плисти
Широкую та глибокую.
Широкую переплила,
На глибокій утопилася.
Бодай моя лиха доля

Та нікому не судилася.
За селом йду, пісню пію,
Ворожейки[1] розлягаються,
Селом іду, гірко плачу,
Ворожейки навтіхаються.
Не тіштеся, ворожейки,
Лежить камінь край дорожейки —
Хоч січіте, хоч рубайте,
Мені, молодій, спокій дайте (стор. 40—41).

На стор. 41—49 та 58—59 рукописного зошита, знову рукою Ольги записано від Варки 33 коротенькі весільні пісні під заголовком: «Вінки. Субота» (№ 1—12), «Неділя. До вінця» (№ 1—17), «В неділю перед вінчанням» (№ 1—4), які в томі не подаємо.

Далі знову йдуть записи пісень Лесі Українки: Тихая вечеронька, тиха (стор. 49—50); Ой люблю, люблю я шинкарчину дочку (стор. 50—51); Тиха вода (стор. 52); Ой дай же, боже, звечора погоду (стор. 52—53); Ой устану я в понеділок (стор. 53—54); Ой з-под того явора (стор. 54); Ой у полі корчомка (стор. 55); Ой ти, мать моя (стор. 56); З зеленого гайка (стор. 57).

Бородарі: 1. Кремповеє колесо (стор. 59); 2. Пускайте нас (стор. 59); 3. А в кривому танцю (стор. 59—60); 4. Бородар, бородарку (стор. 60); 5. Ой їхали хлопчики орати (стор. 60); 6. Стала діброва горіти (стор. 60—61); 7. Ой на горі санчата (стор. 61); 8. Покочу я долото (стор. 61); 9. Постійте, хлопці, тутека (стор. 61). Під цифрою 10 залишено вільне місце для пісні.

Далі Леся Українка записала цикл танцювальних пісень: 1. Ой грай, музиченьку. 2. Нащо мені музики. 3. Ой грай, коли граєш. 4. Дивилася кроз стіну. 5. Ой з-за гори вискочила. 6. Посилала мене мати. 7. Ой ти, гарний Семене (стор. 62). 8. Ой горе, моя мати. 9. Ой хоць мене, мамцю, бий. 10. А я хату мету. 11. Ой мати, зотни шию. 12. Ой мамуню моя рідна. 13. Точу горох, ще її точиться. 14. Ой ти не ходи, куди я ходжу. 15. Катерина а Василь (стор. 63). 16. Ой танець — не робота. 17. Ой гуляла дівчинойка. 18. Ой сама я, сама. 19. Ой казали люди. 20. Чи бачиш ти, чоловіче (стор. 64). 21. Козачейку Мельку. 22. На татарській горі. 23. На татарській горі. 24. Кукуріку, півнику, на току. 25. Чи я тобі не казала. 26. Ой наш ячмінь зеленейкий (стор. 65). 27. На бережку ножки мила. 28. Паничику, паничику. 29. Коло гаю походжаю. 30. Чиї пчоли по діброві (стор. 66). 31. Коли любиш, люби дуже. 32. Ой тупну я не помалу. 33. Ой вийду я з-за гори. 34. Ой вийду я з-за гори. 35. Чи бачиш ти, Наталко. 36. Сороки, ворони. 37. У Павлуся чорні штани (стор. 67). 38. Ой то мені догодило. 39. Чи ти бачив, чи ти чув. 40. Катерина винна. 41. Коло гаю походжаю (стор. 68). 42. Ой шуміла ліщинойка. 43. Погоріли болота. 44. Широкії шаровари. 45. Ой на горі, па горі. 46. А вже в мене ребер нема (стор. 69). 47. Ой ти, тату, рубай дрова (стор. 70).

Жнива. 1. Та й наша пані не пишна (стор. 70). 2. Весело панові, весело (стор. 70—71). 3. Гочиняй, панойку, ворота (стор. 71). 4. Одчиняй, панойку, кватиру (стор. 72). 5. Бо наш

[1] У варіантах «густі луги».

панойку кохапий (стор. 73). 6. Ой ясно, ясно, де ясний місяць сходить. 7. Ой наш господар бардзо рад (стор. 74). 8. Котився віночок по полю (стор. 74—75). 9. Маяло житечко, маяло (стор. 75—76). 10. Ідіте, дівойки, в долину (стор. 76—77). 11. Ой зелений явур, зелений. 12. Ой тоді панойко журився (стор. 77). 13. Широка нива сто кіп жита вродила (стор. 78). 14. Ой розогрався под козаченьком кінь, кінь (стор. 78—79). 15. Ой як я була в свеї матінки (стор. 79—80). 16. Ой як я була йа сім літ удовою (стор. 80). 17. Ой і не літай, зозуленько, по ночі (стор. 81). 18. Кує зозуля при зеленій доброві (стор. 81—82). 19. Ой полинь, соколю, по полю (стор. 82). 20. Ой через село перепілка летіла (стор. 82—83).

На останній сторінці зошита Леся Українка зробила список деяких пісень за збіркою П. Чубинського («Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западнорусский край», СПб., 1872). Ось її помітки:

П. Чуб.

Світи, місяцю — ст. 39
Ой у полі криниця —
Ой пішов милий за ліс — 45
Ой там на горі їдуть мазурі — 48
Перепеличко — (22) 54
По садочку ходжу — 59
Зацвіла калинонька в лузі — 63
Був тут козак убогий — 65
Їхав козак із войни — 66
Чорноморець — 70
Бодай тая степовая — 78
Кучерявий дубе — 85
Ой зійшли два місяці ясні — 96
Марусенька недужа лежала — 112
Ой умру, мати — 113
Чорні очі маю — 137
Сватай мене, Марку — 139
Ой в Кам'янці на риночку — 142
Ой у полі —
Ходив, блудив козак — 151
Ходжу коло моря — 152
Ой ти, дівчино — 161
Ой повій, вітроньку — 167
Не проти дня — 191
У Полтаві на риночку — 200
Казав брат сестриці — 202
Із-за гори їдуть мазури — 207
Пішла дівчина — 226
Ой горе-горе — 243
Тихо Дунай воду несе — 276
Коло броду брала Галя воду — 278
Ой ти, сухий дубе — 283
Чорноморець — 285

ЗАПИСИ В СЕЛАХ ДОВГОПОЛЕ ТА БУРКУТ

Пісні записала Леся Українка в 1901 р. під час відпочинку в Карпатах. Автограф на окремих аркушах, олівцем, місцями надірваний. Пісні про знущання над Христом не можна прочитати; пісня про цісареву Єлизавету записана фрагментарно. Зокрема, зафіксовані такі рядки:

Ой сів цісар з цісаревов, стали се радити:
Ой що ж би то за презента жовнірам зробити?
Цісарева добра була, як рідная мати...

Наша пані добра була, що-сь нам поробила:
Цісарева скасувала кайдани та й буки,
А потому вна зазнала тяженької муки...

...Поїхала се купати до швейцарськой води...

...Богдай тота Швейцарія, богдай се запала...

...Ой як став йа наш цісар а той лист читати,
Та не міг йа дві години з жалю розмовляти...

Автограф цього запису зберігається в Державному центральному музеї музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 13 зв.

Чому, сину, не п'єш, чому не гуляєш. Текст записала Леся Українка від І. Франка, мелодію — К. Квітка в с. Буркуті на Гуцульщині 1901 р. З цього приводу К. Квітка пише: «В Буркуте слова, какие припомнил Франко, исполняя напев № 525 [мелодія у зб. К. Квітки «Українські народні мелодії», К. 1922, № 525.— *Ред.*], записала Леся Украинка. Запись Л. У. здесь воспроизводится (впервые) с ее рукописи с сохранением транскрипции» (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 73, стор. 44—45). Текст пісні вперше надруковано у зб.: Народні пісні в записах Лесі Українки та з її голосу. К., 1971, стор. 225. Варіант пісні («Ой там при долині, ой там при потоці») в записі І. Франка див. у зб.: Народні пісні в записах І. Франка. Львів, 1966, стор. 247, 358, 406, № 27).

Ой гук, мати, гук. Текст записала Леся Українка від І. Франка, мелодію передруковуємо із збірника К. Квітки «Українські народні мелодії», К. 1922, № 506. Текст подається за автографом Лесі Українки (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 12). Текст пісні вперше надруковано у зб.: Народні пісні в записах Лесі Українки..., стор. 201. Варіант пісні в записі І. Франка з 1877 р. див. у зб.: Народні пісні в записах І. Франка, стор. 147—148.

Володар, володарочку. Мелодія записана без тексту (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 65, арк. 34). Вперше надруковано у зб.: Народні пісні в записах Лесі Українки..., стор. 54—55.

У бору сосна похилилася. Записала Леся Українка з неповним текстом (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 65, арк. 35). Вперше надруковано у зб.: Народні пісні в записах Лесі Українки..., стор. 160.

Ой мала та Грапинючка два синочки рідні. Текст записала Леся Українка (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 13). Вперше надруковано у зб.: Народні пісні в записах Лесі Українки..., стор. 254.

Ой де б я із досадоньки пішла. Записала Леся Українка (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 189, п. 6186, стор. 5).

Ой із гори та в долину. Друкується за автографом (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 189, п. 6186, стор. 6).

Під гай, коню, під гай, коню. Леся Українка записала неповний текст (Державний Центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 189, п. 6186, стор. 6).

Іде господь дорогою. Записала Леся Українка (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 12, зв., а також інв. № 189, п. 6186, стор. 7—7, зв.). Вперше надруковано у зб.: Народні пісні в записах Лесі Українки..., стор. 195.

ДИТЯЧІ ГРИ, ПІСНІ Й КАЗКИ

Вперше надруковано у збірці «Дитячі гри, пісні й казки», виданій у Києві в друкарні Чоколова 1903 року. Заголовок і передмова подаються російською і українською мовами.

НАРОДНІ ПІСНІ ДО ТАНЦЮ

Задум Лесі Українки видати цю збірку відноситься до 1904 року. 15.XI 1904 року в листі до Івана Франка з Тбілісі вона писала: «Оце надумую видати маленький збірничок танцюристих пісень народних (бачте, як розвеселилась?) для народу ж. Мають туди увійти переважно волинські пісні, до яких мелодії я попросила записати п. Квітку, а се ще хочу просити Вас дозволити мені взяти до мого збірничка і ті 5 пісень до танцю, що колись, у Буркуті, записав від Вас п. Квітка. Мелодії у нього є і початкові слова (чи, власне, окремі куплети). Але якщо дозволите мені умістити сей матеріал, то, може, будете ласкаві прислати по кілька (хоч 2—3) куплетів на кожну мелодію. Я була б Вам дуже вдячна за те, хоч і сором мені, що завдаю Вам роботу. Ваші пісні починаються так: 1) Ой на горі лен поламався, а до мене дяк женихався, 2) Ой чи не ти то гребелькою йшла, ой чи не ти-то хусточку знайшла, 3) На воді човен вихитується, 4) Ой на горі біла глина, ой, ой, ой, 5) «Сабадашка». Тут Леся Українка помилково розчленувала одну пісню на дві, давши їх під № 2 і 3.

Такий збірник з 54 танцювальних пісень (сюди ввійшли й чотири, записані від І. Франка) Леся Українка упорядкувала за принципом їх подібності, але видати тоді збірник не вдалося. Автограф цього фольклорного збірника зберігається в архіві поетеси — ІЛ, ф. 2, № 870, під назвою «Народні пісні до танцю (з нотами). З голосу Івана Франка та Лариси Косач. Списав К. Квітка». Автограф збірки — 32 сторінки, з яких 7 і 10 — чисті. Пісні 4, 7, 20, 32, 49, 50 і 51 записані від Лесі Українки рукою К. Квітки, решта написана рукою поетеси. Мелодії до цих пісень, записані К. Квіткою, мають заголовки за початковими рядками, але ми їх не подаємо, оскільки в рукописі Лесі Українки подано назви тільки до трьох пісень («Сабадашка», «Гречка», «Полька»).

Записи танцювальних пісень в рукописній збірці Лесі Українки розміщені в такій послідовності:

1. Ви, музики, грайте; 2. На городі біла глина; 3. Ой на горі лен поламався; 4. На воді човен вихитується; 5. Сабадашка; 6. Ой летіла зозуленька; 7. Ой чия ти, дівчинонько; 8. Коло гаю походжаю, в гаю не буваю; 9. Коло гаю походжаю, коло ліщиноньки; 10. Що вже ходив, то вже ходив; 11. Ой рикнула коровиця; 12. Ой не ходи коло води; 13. Чиї пчоли по діброві. В автографі цієї пісні два останні рядки викреслені:

Погоріли болота, зосталися купи:
Женітеся парубочки, аби не рекрути.

14. Чиї пчоли по діброві; 15. Коб не гори високії; 16. Чи то, тату, тую брати; 17. Широкії шаровари; 18. На городі калюжа; 19. Чорна хмара — дощ буде; 20. На городі терниця. Друга строфа цього вірша в автографі викреслена:

Ой кажуть люди,
що я упилася,
а я в свого миленького
гилява вдалася.

21. Ой кажуть люди; 22. Казав єси: «Люблю, люблю»; 23. Ой мій чоловік; 24. На городі квітки в'ються; 25. Бодай же ти, дівчинонько; 26. Ой гуляла дівчинонька; 27. Гречка; 28. Ой не ходи, козаченьку; 29. Коли б мені ступка та жорна; 30. Розпоровся черевик у мене; 31. Ой ти, тату, меї мами не займай; 32. Сяк-так до вечора буду жить; 33. Ой ти мене, вражий сину, не займай; 34. Ой ти знав, нащо брав; 35. Ой іду, йду, йду; 36. Ой іду, йду, йду; 37. Чого сидиш, надулася? 38. На березу дуб похилився; 39. А до мене Яків приходив; 40. Катерина і Василь; 41. На вулиці скрипка грає; 42. Тут моя кума була; 43. Гарненька молодичка; 44. Ой випити, то то я; 45. Прийди, прийди, мій хороший. В автографі слово «гарчали» виправлено на «брехали». 46. Ой то ж мені догодило; 47. Козаченьку чорновусий; 48. Ой ти, Гандзю милостива; 49. Ти паробок, я паробок; 50. Дай же, боже, в добрий час; 51. Погуляймо, братиця; 52. Ой нащо нам музики; 53. Валець. 54. Полька.

К. Квітка всі ці тексти й мелодії, крім пісень «Полька» та «Валець», а також записаних від І. Франка, включив до збірки «Народні мелодії. З голосу Лесі Українки», К., 1917, стор. 187—209.

1946 року в збірнику «Леся Українка» (вид-во Львівського університету) Ф. Колесса повністю опублікував складений Лесею Українкою збірник танцювальних пісень (стор. 19—33), додавши до них мелодії (стор. 37—42). Мелодії до пісень, записаних від І. Франка, подано за збіркою К. Квітки «Українські народні мелодії», К., 1922, № 529—532. В публікації Ф. Колесси, як і в автографі Лесі Українки, тексти збірки пронумеровані 1—54. Пісні 6—7, 8—10, 11—14, 15—17 співаються на одну мелодію. В автографі Леся Українка зробила таку примітку: «Всі пісні від № 8 до № 17 можна співати однаково або на той голос, що «Коло гаю походжаю», або на той голос, що «Ой рикнула коровиця», або на той, що «Чиї пчоли по діброві». Пісні 18—20 мають спільну мелодію; 28, 30, 31 — теж; 38 і 39 — також спільну; пісні 45—49, 51, 52 — теж. Пісня 50 співається на мелодію, записану К. Ліпінським (див.: K. Lipiński. Muzyka do pieśni polskich i ruskich ludu galicyjskiego, zebranych przez Wacława z Oleska, 1833, № 20).

Мелодія пісні «Пішла я вальця» («Валець») подається за збіркою К. Квітки «Народні мелодії», № 206. В автографі Лесі Українки ця мелодія записана в тональності *соль* мажор.

В автографі Лесі Українки та в збірці К. Квітки аналогічними є мелодії № 183—205. Примітки до них див. при відповідних номерах збірки К. Квітки «Народні мелодії».

З РЕПЕРТУАРУ КОБЗАРЯ ГНАТА ГОНЧАРЕНКА

«Думу про Олексія Поповича», «Думу про удову» і «Думу про [брата і] сестру» Леся Українка записала разом з К. Квіткою від кобзаря з Харківщини Гната Гончара (Гончаренка). Запис на фонограф було проведено 2 грудня 1908 р. в м. Ялті. Тоді ж Леся Українка записала ці думи з рецитації Г. Гончаренка і надіслала свій рукопис Ф. Колессі разом з валками.

У листі від 4.XII 1908 р. до Ф. Колесси Леся Українка писала: «Аж ось нарешті удалося нам з чоловіком спровадити сюди з Севастополя кобзаря Гончаренка, а з Миргорода фонографа Сластьонова, а з Москви та з Києва валки до фонографа, навчитися орудувати тією недосконалою машиною і таки записати репертуар Гончаренковий. Той репертуар в формі валків фонографічних посилаю тепер до Львова до Етнографічної комісії, а вона передасть його Вам».

В листі до Ф. Колесси від 5.III 1913 р. Леся Українка подала широку характеристику кобзаря Гончаренка. «З фактів я пам'ятаю тільки, що Гончаренко походить з кріпацької родини, що він осліп, маючи 12 літ, по довгій хоробі очей, що вже як він був безнадійно хорий на очі, пан, властитель його батька (прізвисько пана і назву хутора, десь під Харковом, де вродився і зріс Гончаренко, я забула), випадково побачив його і наказав повезти

в Харків до славного окуліста, але окуліст сказав, що вже запізно гоїти очі, а якби привезли раніше, то можна було б вигоїти. Коли я бачила Гончаренка,— 1908 р., то він сказав, що має 72 роки... Навчився він гри на бандурі уже сліпим від старого кобзаря з Харківщини, але йменця його вчителя я не пам'ятаю. Колись, казав, заробляв чимало по ярмарках, але пізніше поліція заважала, і він під старість, повдовівши, пішов жити до свого сина, залізничного робітника в Севастополі... Все в ньому повне благородної простоти, особливо кидається в вічі його рука з тонкими артистичними пальцями і велична поза високої, стрункої, зовсім не згорбленої постаті. Не тільки грошей, але й найменшої послуги він не вважає за можливе приймати дарма... Він, очевидно, любить свій хист не тільки через те, що він дає йому зарібок, бо дуже часто у вільний час грає сам собі свої музикальні п'єси без співу... До етнографів відноситься з повагою і без упередження як до людей, що роблять якесь потрібне і серйозне діло. Мене дивувало, як він, терпляче і принатурюючись до незносних часом капризів нашого фонографа, готовий був годинами співати, по скілька раз проказувати слова, стараючись при тому виразною повільною рецитацією улегшити мені роботу записувача».

Автограф записаних Лесею Українкою дум зберігається у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР (ф. 2, 1409, арк. 1—28). Тексти подаємо за цим автографом.

Інший автограф Лесі Українки з частиною думи про Олексія Поповича (від слів «...отцівської-материної молитви не споминав, либонь, мене, козаки панове-молодці, найбільше то гріх спіткав...» і до кінця зберігається у фонді К. Квітки (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 5—6).

Мелодії з валків розшифрував Ф. Колесса, опублікувавши їх у кн.: Ф. Колесса. Мелодії українських народних дум, серія II.— Матеріали до української етнології, т. 14. Львів, 1913, стор. 66—144. З мелодій до даного тому для зразка взято уривок думи про Олексія Поповича (стор. 96—114). Окремі неузгодження тексту з мелодією відзначені у нотах круглими дужками.

Другий, неповний варіант цієї ж думи з інструментальним супроводом (стор. 119—124), що закінчується словами: «отцівської і материної молитви не споминав», текстуально майже ідентичний з попереднім. Музичний речитатив обох варіантів імпровізаційно різний.

До своїх записів Леся Українка додала такі уваги:

«Увага 1. Безнаголосне «е» вимовляється здебільшого близько до «и», навіть в таких формах, як 3-я особа однини в дієсловах. «Е» чується, як «йи», але не завжди вдалося теє достоту розслухати.

Увага 2. Поділ тексту на строфи треба ще перевірити з музикальними фразами, це ще не зроблено, в сій записі поділ строф такий, як при проказуванні думи говірком» (ІЛ, ф. 2, № 1409, арк. 11).

«Загальна увага до всіх трьох дум: ручимось за повну точність запису щодо фонетики тільки в тих випадках, де правопис

запису відрізняється від загальноуживаної і де фонетична оригінальність підкреслена або зазначена словами «sic». Можливо, що в дійсності були й інші відміни, нами не почуті, їх можна встановити по фонографу» (ІЛ, ф. 2, № 1409, арк. 21).

Уваги до музичного тексту:

«При виконанні думи про Олексія Поповича, про Сестру і при мажорних козачках кобза була настроєна в *Д-дур*, при виконуванні думи про Удову — в *Е-дур*, і тільки для виконання мінорних козачків кобза перестроювалася на *Е-моль*. Всі козачки і танці грано на бандурі без співу.

Детальні уваги:

Валики № 1, 2, 3 — Дума про Олексія Поповича (початок, середина і кінець). Співано без супроводу бандури, щоб виразніше вийшли мелодія і текст... № 4, 5, 6. Та ж сама дума (початок і середина). Співано з супроводом бандури. При записуванні прийомна труба наставлялася на голос для того, щоб було чутно переважно супровід» (Леся Українка. Львів, вид-во Львівського університету, 1946, стор. 50—51).

Детальне записування не тільки співу, а й гри Г. Гончаренка письменниця вважала дуже важливою справою. Водночас цікавило її і те, чому «при співанні дум, настроєних на мінорному звукоряді, акомпанемент провадиться на мажорному звукоряді, що, проте, якимсь чудом не ріже вуха» (Леся Українка, стор. 52). Цьому деякі пояснення дає Ф. Колесса: «Звукоряд, на якому обертаються Гончаренкові рецитації, виявляє малі терції між першим і третім та п'ятим і сьомим ступенями; через те мелодія тих рецитацій має виразно мольовий характер, і то в обох своїх складових частинах: і нижній квінті, і верхній кварті. Між тим співзвучний звукоряд устрою підструнків з основним тоном *d'* виявляє великі терції. Між аналогічними ступенями *d'* — *fis'*, *d'* — *cis''*, що надають її дуровий характер так, що *fis'*, *cis''* акомпанементу місцями збігається або й стоїть у близькім сусідстві з *f*, *c'* у співі кобзаря; очевидно, в таких місцях вчувається якийсь змішаний тон або дисонанс. (Найбільш яскраво виступає ця незгідність мольової мелодії із дуровим акомпанементом в пісні «Попадя...»). Див.: Ф. М. Колесса. Мелодії українських народних дум. К., 1969, стор. 570—571.

«Нема в світі правди». Леся Українка з К. Квіткою записали цей твір на фонографічний валик від кобзаря Г. Гончаренка 2 грудня 1908 р. в м. Ялті. Розшифрував Ф. М. Колесса. Мелодія пісні друкується за виданням: Ф. М. Колесса. Мелодії українських народних дум, серія II.— Матеріали до української етнології, т. 14. Львів, 1913, стор. 15—16. Початок тексту Леся Українка надіслала Ф. Колессі в листі від 5.III 1913 р. з Єгипту, зазначивши «Далі не пам'ятаю».

«Попадя». Неповний текст пісні Леся Українка надіслала разом з листом Ф. Колессі з Єгипту 5.III 1913 р. з таким поясненням: «Далі дослівно не пам'ятаю, тільки зміст такий, що попадя, взявши індика, іде просити владику, щоб позволив попові бороду зголити, але владика не позволяє, ганить попадю і наказує шанувати попа і його бороду». Даний текст наведений Ф. Колессою у кн.: Мелодії українських народних дум. К., 1969, стор. 527, але, очевидно, цей варіант записано не від Г. Гончарен-

ка, бо слова не підтекстовуються під мелодію, записану від нього на валик Лесею Українкою та К. Квіткою і розшифрованого Ф. Колессою.

Повний текст цієї пісні див. у кн.: Жартівливі пісні. К., «Наукова думка», 1967, стор. 428—434, вар. А—Д.

ЗАПИСИ ПІСЕНЬ З ГОЛОСУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ЗАПИСИ МИКОЛИ ЛИСЕНКА

Рукопис являє собою два нотні аркуші форматом 26×36, списані з обох боків рукою М. В. Лисенка. На першій сторінці заголовок: «Веснянки з Волині. Від панни Лесі Укр.». Тридцять записів мелодій з першими рядками текстів поділено на два розділи: «Веснянки з Волині» (24 пісні) та «Обжинкові» (6 пісень). Рукопис виявлено серед матеріалів М. Лисенка, які зберігаються у відділі фондів Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР під сигнатурою 24—5, од. зб. 31, арк. 78—79 [1].

Свого часу К. Квітка згадував: «З початку знайомства Леся Українка повідомила мене, що давно вже співає волинські пісні для запису М. В. Лисенкові і віддала йому зошит із зробленими нею ж самою записами текстів цих пісень» [2]. Втративши певність у тому, що матеріал цей знадобиться композиторові, пізніше Леся Українка проспівала Квітці серед інших і ті пісні, які співала колись Лисенкові.

Таким чином, ряд варіантів тих же пісень, що в рукопису Лисенка, але вже з повними текстами, надрукував згодом К. Квітка у зб.: Народні мелодії. З голосу Лесі Українки. К., 1917.

Після смерті М. Лисенка К. Квітка, переглядаючи архів композитора, у 1922 і 1927 рр. натрапив на рукопис. «Свого часу,— писав він,— я не міг провести ретельне порівняння своїх записів з тими, що зробив Лисенко і які збереглися в його рукописах, а також порівняти тексти, продиктовані мені Лесею Українкою, з записаними раніше нею самою і відданними Лисенкові. І тепер я змушений залишитися в надії, що це завдання виконає хтось інший» [3]. І все ж таки деякі свої записи веснянкових пісень від Лесі Українки («Заіньку», «Бородар», «Подолянка») К. Квітка порівняв із записаними у Лисенка. В своїх нотатках він говорить про інтонаційні розходження в мелодії пісні «Заіньку». У Лисенка із складом «Ну вистрибнути» нота — *ля,* у Квітки — *соль,* у записі «Подолянки» Лисенка Квітка відзначив наявність вводного тону, якого, як пише він, «у співі не чулось» і в своїй нотації він це не відзначив. З такого зіставлення К. Квітки видно, що подібні розходження його дивували і, здається, ніби ладен він

---

[1] Далі, посилаючись на автографи з цього архіву, зазначатимемо: ІМФЕ, номери фонду і одиниці збереження.

[2] ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 195, арк. 19—20.

[3] Леся Українка. Публікації, статті, дослідження, т. 2. К., 1956, стор. 437.

був приписати їх на рахунок «редакції» композитора. «Інтелектуальний і моральний облік Лесі Українки, її дуже велика освіченість гуманітарного характеру, її повага до народної творчості... відкидають будь-яку можливість, що вона могла б свідомо вносити якісь зміни, відтворюючи народні пісні для запису» [1].

Порівняння усіх трьох джерел — рукопису Лесі Українки (з її власноручними записами текстів і мелодій), якого не мав у своєму розпорядженні К. Квітка, рукопису М. Лисенка і записів К. Квітки, показали, що ці розходження не поодинокі. На них докладніше вказано в примітках до кожної пісні. Й інтонаційні розходження у записаних поетесою і композитором мелодіях (таких пісень, як «Заїньку», «Ой ясно, ясно», «А я рак» та ін.), свідчать про те, що рукопис Лисенка не є редакцією пісень, які Леся Українка йому надсилала, а документом безпосереднього запису від поетеси. Бо ж важко припустити, щоб композитор, редагуючи її записи, змінював в них мелодичний контур. Отже, цілком можливо, що Леся Українка як натура емоційна, поетична, обізнана з піснями не одного тільки села, могла допускати у співі й певні варіації. Наприклад, Квітка й сам відзначав непослідовне вживання фонетичних груп «ойк», «ейк», «оньк», «еньк» (рекрутойко — рекрутонько, мамунейка — мамуненька) у виконуваних нею піснях (див. примітку до пісні № 93 — «Ти, мати моя, гей...» у виданні К. Квітки «Народні пісні. З голосу Лесі Українки», К., 1917). Подібне мелодичне варіювання могло трапитись і в повторно проспіваних поетесою піснях.

Частина пісень з рукопису М. Лисенка вперше опублікована у збірці «Народні пісні в записах Лесі Українки та з її співу» (К., 1971). В даному розділі друкуються майже всі наявні в ньому мелодії, за винятком ідентичних в рукопису Лесі Українки або надрукованих нею у збірці «Дитячі гри, пісні й казки» (К., 1903). Ці пісні позначені зірочкою.

Записи М. Лисенка подаються в тому порядку, як вони йдуть в його рукопису.

ВЕСНЯНКИ З ВОЛИНІ

1. Кремповеє колесо. Мелодію з відмінним варіантом тексту опублікував М. Лисенко у «Збірці народних пісень в хоровому розкладі...» (1908) Див. також: М. Лисенко. Зібрання творів. В 20 томах, т. 19, К., стор. 77.

2. Пускайте нас. Мелодія та сама, що у збірнику Лесі Українки і К. Квітки «Дитячі гри, пісні й казки» (див. стор. 99—100 цього тому).

3. Бородар, бородарку. Варіант пісні, який проспівала Леся Українка Лисенкові, відмінний від того, який вона записала сама (див. стор. 91 цього тому). Варіант Лесі Українки вмістив К. Квітка у збірнику «Українські народні мелодії» (1922 р.) під № 54. Ось що писав він з приводу цих двох варіантів: «Можливо, що запис наспіву «Володаря», № 54, був здійснений Лесею Українкою в дитячі або юнацькі роки з виконання матері; відміни від № 53, проспіваного в 1900—1902 рр. О[леною] П[чілкою], зумовлені змінами, які вносила сама О[лена] П[чілка] в свою редак-

[1] ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 195, арк. 40.

цію — несвідомо чи навіть свідомо,— під впливом варіантів і взагалі почутих народних наспівів. Можливо, що Леся У[країнка] навіть не чула у народному виконанні «Володаря» і тому не співала мені до запису,— більш того, не наспівувала при мені про себе, хоча взагалі народні пісні наспівувала кожного дня протягом багатьох місяців.

Інший варіант, пов'язаний з ланцюгом варіантів «Воротаря», Леся Українка, можливо, знала безпосередньо із народного джерела і наспівала його Лисенкові (перед знайомством зі мною)...

В даний час я не маю можливостей знову переглянути рукопис, щоби дізнатися про слова дальших віршів, якщо вони там є, і про місце побутування пісні, якщо воно позначене. Форма «бородарь» [так записав Лисенко.— *Ред.*] з пом'якшенням «р» викликає запитання, оскільки у всіх місцевостях Житомирської і Волинської областей, де Леся Українка запам'ятовувала пісні — «р» тверде.

Інші наспіви, записані Лисенком з голосу Л. Українки, вона потім співала також і мені для запису. Цього ж наспіву вона мені взагалі не співала» [1].

4. Ой ми нивку горемо. У варіанті мелодії з рукопису Лесі Українки (див. стор. 42 цього тому) — у третьому такті замість стрибка на кварту — секунда і терція; у п'ятому такті замість кінцевої кварти — терція. Майже ідентична мелодія у запису К. Квітки (див. стор. 188 цього тому).

5. Царівно, ми тобі гості. Мелодія та ж, що у запису Лесі Українки (стор. 33 цього тому) і К Квітки (стор. 198 цього тому).

6. А йдіть, кози. В порівнянні з записом Лесі Українки (стор. 37 цього тому) — відміни у сьомому і восьмому тактах: мелодія справляє враження імітованого верхнього голосу з закінченням на терції.

7. Постійте, хлопці, тутейка. Варіант цієї ж пісні у К. Квітки з хроматизованими у 2-й і 4-й фразі відмінами (див. стор. 214 цього тому).

8. Десь тут була подоляночка. В порівнянні з записом Лесі Українки (стор. 32 цього тому), тут відмінність в кадансі— ввідний тон перед тонікою,. інший метричний поділ (пор. також із записом К. Квітки на стор. 200 цього тому).

Пісню з повним текстом М. Лисенко опублікував у «Збірці народних пісень в хоровому розкладі...» (К., 1908). Див також: М. Лисенко. Зібрання творів. В 20 томах, т. 19, стор. 77.

З приводу цієї публікації К. Квітка висловив такі міркування: «В пісні «Подоляночка» перша строфа, згідно з текстом шкільного збірника М. Лисенка, побудована таким чином, що третій вірш повторюється. Леся Українка, наспівуючи мені цю пісню без запису, не повторювала третього рядка. Така форма не видається чужою для поетичної і музичної строфіки української народної пісні...

Шкільний збірник Лисенка подає невірну підтекстовку в тактах 4—10 при повторенні наспіву «Подоляночка» з словами другої строфи.

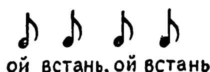
---

[1] ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 62, 62а, стор. 186—187.

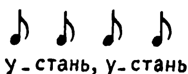
Вірш «Умий личко так, як шкляночку» представлений не на місці. Якщо цей вірш підставити під тактами 4 і 6, він буде звучати природно; під такти 7—10 він підтягнутий насильно. Підтекстовка викликає непорозуміння.

Так Л[еся] У[країнка] не могла заспівати Лисенкові для запису. Не могла і Олена Пчілка. Навряд чи Леся Українка або Олена Пчілка заспівали

Таке поєднання звуків мови з музичними звуками в співі не відповідає народним фонетичним навикам. Леся У[країнка] мені співала:

Не можу придумати іншого пояснення для більш ніж сумнівного тексту в шкільному збірнику, крім такого, що, записуючи з голосу Лесі У[країнки], Лисенко підписав під нотами тільки співи першої строфи, маючи на увазі, що повний текст знаходиться в зошиті, який йому надіслала Леся У[країнка][1]. Ту ж пісню із «Збірки народних пісень в хоровому розкладі» М. Лисенка опрацював Ф. Колесса для триголосного хору *a capella*. Див.: Ф. М. Колесса. Музичні твори. К., 1972, стор. 246. Характерно, що тут така ж, як і в Лисенка, інтерпретація рядка «Ой встань, ой встань...»

9. Бідна моя головойко. Мелодія та ж, що й у пісні «Кострубонько». (В запису Лесі Українки див. стор. 33 цього тому, а також записи К. Квітки — стор. 202 цього тому). Вона надрукована з підголосками у шкільному збірнику (Див.: Лисенко. Зібрання творів. В 20 томах, т. 19, стор. 78, № 3) та описом гри в «Коструба»: «Ставши в коло, співають: одна дівчина тихо, мов зажурена, в крузі походжає, а друга, що удає Кострубонька, їздить на хворостині поза кругом.

Тут Кострубонько намагається прорватися в коло, його не пускають; коли ж втиснеться, то дівчина втікає від нього, ховаючись за подругами і в колі, й поза колом. Нарешті Кострубонько її ловить, і гра або кінчається, або дівчина з Кострубоньком міняються ролями, і гра починається знову».

Ту ж пісню за шкільним збірником М. Лисенка опрацював для триголосного хору Ф. Колесса. Див.: Ф. М. Колесса. Музичні твори, стор. 247.

---

[1] ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 195, стор. 28—29.

10. Чорнушко, душко. Мелодія ідентична з записами Лесі Українки (стор. 34 цього тому) і К. Квітки (стор. 195—196 цього тому).

11. У неділю ранейко. Пісня дається без зазначення місцевості.

12. А я рак-неборак. Мелодія порівняно з записом у розділі «Дитячі гри, пісні й казки» (107 стор. цього тому) виявляє незначні відміни у висотному контурі у 3, 5—7, 10 і 11 тактах.

Пісня надрукована М. Лисенком у «Збірці народних пісень в хоровому розкладі» (1908). Див. також: М. Лисенко. Зібрання творів. В 20 томах, т. 19, стор. 76, № 5.

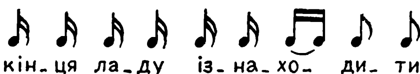
13. Женчичок, бренчичок. У «Збірці народних пісень в хоровому розкладі» (1908) Лисенко подав її з поясненням, як вести гру: «Хор стає у дві лави, роблячи вулицю. По тій вулиці пробігає дівчина, танцюючи щось подібне до мазурки. Дівчина бере крайню з тих, що співають, пускає замість себе через вулицю». Пор. теж у запису К. Квітки — стор. 203 цього тому.

Повніший варіант тексту див. у збірнику: М. Леонтович. Музичні твори. К., Книгоспілка, зб. 1, б. р., стор. 16—17.

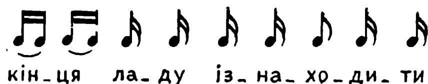
14. Заїньку, та за головоньку. В порівнянні з записом Лесі Українки (стор. 31 цього тому) існують відміни у третьому пісенному коліні. Замість стрибка на септиму, як у Лесі Українки, тут кварта і те ж у повторенні; у запису Лисенка відмінний від запису Лесі Українки тактовий поділ, трохи інший ритм на початку і в кадансі мелодії.

15. А в кривого танця. (Вар. А). В порівнянні з записом Лесі Українки (стор. 30 цього тому) у Лисенка існують незначні відміни в мелодичному контурі першого такту. Замість мелодично подрібненої четвертої ноти у першому такті тут нерозспіваний склад і досить суттєві відміни в розспіві слів четвертого такту, де акцентація слів, у порівнянні з записом Л. Українки, трохи штучна:

У М. Лисенка:

У Лесі Українки:

Можливо, що підтекстовка цієї мелодії була зроблена Лисенком не з голосу Лесі Українки, а при переписуванні пісні начисто із записів текстів, які вона йому надіслала. Надруковане Лисенком з підголоском у зб. «Молодощі» (К., 1875).

А в кривому танцю. (Вар. Б.). Повний текст записала Леся Українка (див. стор. 174 цього тому).

16. Чи не бачили, чи не виділи. Пісня дається без зазначення місцевості. В порівнянні з записом Лесі Українки (35 стор. цього тому) у Лисенка коротший варіант пісні, деякі

розходження у комбінації мотивів. Пор. також із записом К. Квітки (стор. 204—205 цього тому).

17. Ой поїду я та й до Любара. У Лисенка варіант цієї пісні повніший, ніж у поетеси. У неї перша частина загублена, (пор. також із записом К. Квітки — стор. 191 цього тому).

18. Не стій, вербо, над водою. Пісня співається, коли молода сіла на посад (пор. також із записом Квітки (стор. 248 цього тому).

19. Ой ніхто там не бував. Пісня співається на Купала (пор. також із записом К. Квітки — стор. 208 цього тому).

20. А в тому саду. Див. також у запису К. Квітки (стор. 184 цього тому).

21. Ой на горі, на горі. Див. також у запису К. Квітки (стор. 182 цього тому).

22. Чи диво, чи не диво. Мелодія з Миропілля, та ж, що у запису Лесі Українки (див. стор. 40 цього тому).

23. Розлилися води на чотири броди.

ОБЖИНКОВІ

1. Ой ясно, ясно, де ясне сонце сходить. В порівнянні з записом Лесі Українки (стор. 46 цього тому) у М. Лисенка в другому такті замість ноти *соль* нота *фа* та підвищений четвертий ступінь, у п'ятому такті другий склад не розспіваний.

2. Ой до краю, женчики, до краю.

3. Ой літає соколонько по полю. Див. також у запису К. Квітки (стор. 216 цього тому).

4. Ой куриться доріженька. Пор. з записом К. Квітки (стор. 220 цього тому).

5. Таки я палю, ріжу. Див. також у запису К. Квітки (стор. 219 цього тому), де мелодія трохи інша.

6. Ой паночку наш. Див. також цю обжинкову у запису К. Квітки (стор. 218 цього тому).

ЗАПИСИ КЛИМЕНТА КВІТКИ

Збірник «Народні мелодії. З голосу Лесі Українки записав і упорядкував Климент Квітка». К., 1917, становить підсумкове видання пісень з голосу Лесі Українки, які записав Климент Квітка між 1899 і 1913 рр.

Збірник, виданий літографічним способом, уміщує 225 пісень, які поділені упорядником на 18 груп: веснянки, весняні гри і танки; на Купала; пісні жниварські; колядки; щедрівки; різдвяна гра; на колодку; весільні; на хрестини; пісні історичні, козацькі, рекрутські; балади; пісні ліричні і побутові; пісні жартовні; пісні до танцю; колискові; дитячі пісні; мелодії до казок.

Поділ збірника на дві частини, як це зазначено на шмуцтитулі цього видання, не був передбачений упорядником при здачі збірника в літографію і не відбився на систематизації матеріалу, а вийшов стихійно, в процесі літографування, після виготовлення аркушів, на яких містилось 122 пісні. Після перерви,

у 1918 р., решта 103 пісні (№ 123—225) були видані як друга частина[1]. В коментарях до розділу «Записи Миколи Лисенка» вже відзначалось, що значна частина пісень, які Леся Українка проспівала колись М. Лисенкові, вона повторно проспівала К. Квітці, і той вмістив їх у цьому збірнику. Темпи при піснях, як відзначає сам К. Квітка, він ставив повільніші, ніж Лисенко. Звуковисотний рівень у піснях «Подолянка», «Женчик», «Заїньку» у Квітки той же, що і в Лисенка. З цього, однак, не випливає, що Леся Українка виконувала пісню в одній і тій же тональності. Як і в інших співаків, висотний рівень залежав від її самопочуття. «Я взагалі не турбувався про точність, оскільки знав (Леся Українка сама про це засвідчувала), що селянки з Волині загалом співають на більш низькому звуковисотному рівні. За деякими даними, Лисенко при запису теж вибирав тональність на свій розсуд; до того ж при виданні шкільного збірника він міг викладати наспіви не в тих тональностях, в яких записував»[2].

Майже до кожної пісні К. Квітка подав широкі паралелі з інших видань, а до окремих, наприклад, до балади про вдову та її женихів — рідних синів (див. стор. 286—299 даного тому) цілу наукову розвідку.

Хоч К. Квітка з властивою йому вимогливістю відзначав недоліки збірки — лаконічність передмови, відсутність достатніх відомостей про ступінь придатності цього матеріалу для історико-теоретичних досліджень, праця мала величезне значення як для вивчення творчої спадщини поетеси і її фольклорних зацікавлень, так і для суто наукової і практичної мети. Багато пісень із збірки було використано композиторами.

Назви пропущених двох груп пісень перераховуються у примітках упорядників під тими ж номерами, що й у К. Квітки. Там же подаються і його примітки та паралелі до вказаних пісень, які він доповнив, готуючи їх перевидання.

Пісні під номерами 1, 11, 35, 128, 179, 181 Леся Українка опублікувала у 1904 році разом з іншими вісьма як додаток до драми-феєрії «Лісова пісня» під заголовком «Народні волинські мелодії» (див. стор. 294—297 у п'ятому томі цього видання).

У кінці книги К. Квітка подав «Поправи», «Розклад мелодій по місцях» та «Додаткові показання паралелей». Всі ці нові відомості про місце запису окремих пісень враховано у нашому виданні відповідно до вказівок автора.

ВЕСНЯНКИ, ВЕСНЯНІ ГРИ І ТАНКИ

1. А вже весна, а вже красна. К. Квітка. Народні мелодії. З голосу Лесі Українки, стор. 3.

2. Ой на горі, на горі. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 5. Ту ж пісню у запису М. Лисенка від Лесі Українки з неповним текстом див. на стор. 176 цього тому. Обидва варіанти мають однаковий мелодичний контур і різне ладове забарвлення. У другому варіанті дорійська секста замість натуральної і підвищений IV ступінь. Цікавий приклад висотного варіювання сту-

---

[1] Див.: ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 195, арк. 31.

[2] Там же, арк. 23.

пепів у співі одного виконавця. У запису Лисенка не розспіваний 2-й склад у кадансі.

3. А в тому саду. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 6—7. Ту ж пісню в запису М. Лисенка від Лесі Українки у producer тактуванні на 3/4 і 2/4, з ритмічними та інтонаційними відмінами в 1, 2, 4 тактах див. на стор. 176 цього тому. Пісня — цікавий зразок ритмічно-інтонаційних варіювань у співі Лесі Українки різних періодів.

4. Туман танок водила. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 8. У рукописному зошиті Лесі Українки та ж мелодія у тональності *mi* бемоль мінор з позначенням темпу *lentissimo unpocopiu menolento* в такті 4/4 і 2/4 з незначними інтонаційними відмінами.

Пісню міг перейняти від Л. Українки М. Лисенко. Майже аналогічну див.: М. Лисенко. Зібрання творів. В 20 томах, т. 20. К., 1959, стор. 41.

5. Ой не рости, кропе. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 10.

6. А ми просо сіяли, сіяли! К. Квітка. Народні мелодії, стор. 11—12. Ту ж пісню у запису Лесі Українки з 17 рядками тексту та відмінним кадансом див. на стор. 42—43, а в запису М. Лисенка від Лесі Українки на стор. 170 (№ 4) цього тому з дещо відмінним текстом.

7. Ой нумо, нумо в зеленого шума! К. Квітка. Народні мелодії, стор. 13—14.

8*. Чи диво, чи не диво. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 14. Ту ж пісню з ідентичною мелодією і 17 рядками тексту у запису Лесі Українки див. на стор. 40 цього тому.

Примітка К. Квітки: «Інша мелодія у П. Сокальського, Малор. и белор. песни, № 4, III. Парал. тексти: Шейковский. Быт подолян, I, ст. 28 і 29 (передруковано у Чуб., II, № 25); Головацький, II, ст. 681, № 8».

9. Ой поїду я. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 15—16. В рукописному зошиті Лесі Українки наявна друга частина цієї пісні з мелодією (без номера). Перша частина, очевидно, загублена. Ту ж пісню у запису Лисенка від Лесі Українки див. на стор. 174 цього тому. Записи Лесі Українки і М. Лисенка дуже споріднені. Квітчин, зроблений в інший період, дещо відрізняється за мелодичним контуром.

10. А йдіть кози, а йдіть кози. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 16—17. У запису Лесі Українки (стор. 37—38) і М. Лисенка (стор. 170) слова першого рядка цієї пісні дещо відмінні.

11. Перейди, місяцю, перейди, місяцю. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 18—19. Варіант цієї пісні у запису Лесі Українки (стор. 42 цього тому) відрізняється за текстом і мелодією. У запису Квітки звертає на себе увагу багатша орнаментація в мелодії. Форма строфи розширена за рахунок третього повтору рядка «Та й на нашу улицю».

12. Ой чи диво, чи не диво. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 19—20. Мелодію пор. з варіантом на стор. 40 цього тому. Запис Квітки відрізняється від запису Лесі Українки розлогим мелодичним контуром і розширеною формою строфи.

13. А в нашої перепілоньки. К. Квітка. Народні

мелодії, стор. 20. Ця ж мелодія у Лесі Українки (стор. 32 цього тому). В порівнянні з записом Лесі Українки мелодія записана вдвічі збільшеними тривалостями, з підкресленим *staccato.* Це цікавий приклад різного емоційного сприйняття і графічного відтворення однієї і тієї ж пісні двома записувачами.

14. Чорнушко, душко. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 21—24. При порівнянні запису пісні у Лесі Українки (стор. 34 цього тому) впадають в око паралельні форми одних і тих же слів: у Лесі Українки «мамунейко», «любунейко», «личейко», типові для Волині; у Квітки — «мамуненько», «любуненько», «личенько» та ін., що їх поетеса, за свідченням Квітки, вживала паралельно.

15. Царівно! Ми твої гості! К. Квітка. Народні мелодії, стор. 25—26. В запису Лесі Українки (стор. 33 цього тому) тільки два рядки тексту, а далі посилання на збірник Чубинського, т. 3, № 21.

З повним текстом див. також: М. Лисенко. Зібрання творів. В 20 томах, т. 19, стор. 78.

К. Квітка у примітці до цієї пісні висловив сумнів щодо запису Лисенка і походження даної пісні з Миропілля, а тексту від Лесі Українки, який начебто дуже відмінний від його запису. Проте у двох новознайдених автографах — рукописному зошиті Лесі Українки і автографі Лисенка пісня значиться «З Миропілля». Крім того, розходження в текстах незначні: відмінні перший та п'ятий двовірші:

У Лисенка:	У Квітки:
1. Царівно, ми тобі гості!	1. Царівно, ми твої гості!
5. Царівно, ми за старшого!	5. Царівно! За найстаршого.

У Лисенка є ще вісім рядків, яких немає у Квітки:

— Бояре, ще й не ряджена,
Ладо моє, ще й не ряджена.
— Бояре, вже й наряджена,
Ладо моє, вже й наряджена.
— Царівно, ми й поїдемо,
Ладо моє, ми й поїдемо.
— Бояре, їдьте здорові!
Ладо моє, їдьте здорові.

Під час співу Леся Українка могла допустити деякі зміни у тексті, тим більше, що записи Лисенка і записи Квітки відділяє близько двадцяти років.

16. Десь тут була подоляночка. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 27—28. Ту ж пісню у запису Лесі Українки з незначними відмінами в музичній мелізматиці і формі (з повторенням приспіву) див. на стор. 32 цього тому.

17. Заїньку, та за головоньку. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 28—29. Пісню у запису Лесі Українки з деякими відмінами в тексті і, зокрема, в мелодії (відмінні інтервальні стрибки, дещо інша ритмічна інтерпретація цілості) див. на стор. 31 цього тому. Ту ж пісню у запису Лисенка від Лесі Українки див. на стор. 173.

18. Бідна моя головонько. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 30.

19. А в неділю раненько. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 31. Пісню у запису М. Лисенка в тональності *фа* мажор із збереженням волинської вимови в тексті див. на стор. 171 цього тому.

20. Під цим номером у кн. К. Квітки «Народні мелодії», стор. 31—32, йде дитяча гра «А йа рак-неборак» — див. у розділі «Дитячі гри, пісні й казки», стор. 107. До гри у книзі К. Квітки є примітка: «Паралельні тексти, без мелодій: Метлинський, стор. 312 (купалова); Терещенко. Быт русского народа, V, ст. 83 (передруковано у Чуб., III, купалова пісня № 5). Грінченко. Этногр. материалы, т. III, № 123 і 181 (весняні), № 238 (купалова); Гнатюк. Гаївки, стор. 227, № 170; П. Гнедич. Материалы по нар. словесности Полтавск. губ., Полтава, 1915, изд. Полт. ученой архивной комиссии, № 458. Уміщений тут варіант з Чекни був уперше надрукований у виданні «Дитячі гри, пісні й казки. Зібрала Л. Косач. Голос записав К. Квітка». К., 1903 року, № 6, а з того видання передрукований Лисенком у шкільній збірці. [Див.: М. Лисенко. Зібрання творів. В 20 томах, т. 19, стор. 76, № 5.]

21. Женчичок-бренчичок вилітає. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 32—33. Той же зразок мелодії у відмінному тактуванні (на $^3/_4$) див. у запису Лисенка (стор. 172 цього тому), а також у виданні: М. Лисенко. Зібрання творів. В 20 томах, т. 19, стор. 79, разом з описом гри.

22. Під цим номером у кн. К. Квітки «Народні мелодії», стор. 33, йде пісня «А в кривого танця» з дуже незначними розходженнями. Ця мелодія записана М. Лисенком (див. стор. 174 цього тому). З повним текстом та відмінним варіантом мелодії її подала Леся Українка (стор. 30—31 цього тому).

У кн. К. Квітки до пісні є вказівки на такі паралелі: «Дуже близькі мелодії: O. Kolberg. Wołyń. W Krakowie, nakładem Akademii umiejętnośći, 1907, № 599; Роздольський — Ф. Колесса. Мелодії гаївок, № 7. Інші мелодії: Рубець, 216 нар. укр. нап., № 22; Чуб., III, ст. 33 (та сама мелодія, що у Чуб., детальніше записана в «Молодощах» Лисенка, I, № 17). Тексти «Кривого танця» без нот: Stecki. Wołyń pod względem statystycznym, historycznym i archeołogicznym, т. I. Lwów, 1864, st. 266; у Гнатюка в «Гаївках», ст. 115—116, жаден з текстів не на ту тему, що у Steck'ого, тільки перша строфа спільна».

23. Чи ви бачили. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 34—35. Пісню з мелодією в запису Лесі Українки див. на стор. 35—36, а в запису Лисенка від Лесі Українки на стор. 174 цього тому. Пісня — дуже цікавий зразок для простеження варіантної змінності тексту в ігрових піснях.

24. Кремпового колеса. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 35—36. Пісню без мелодії записала Леся Українка у розділі веснянок (стор. 44—45). Подібна мелодія у М. Лисенка з цими ж словами див. на 169 стор. даного тому. Мелодію М. Лисенко опублікував також у збірці 1908 р. (Див.: М. Лисенко. Зібрання творів. В 20 томах, т. 19, стор. 77) з таким варіантом тексту:

«Співає увесь гурт, взявшись за руки в коло й водячи хоровод.

Кремповеє колесо, колесо
Вище тину стояло, стояло.

Вище тину стояло, стояло,
Много дива видало, видало:

Що в решеті водиці, водиці,
Стільки в хлопців правдиці, правдиці.

Скільки в небі зірочок, зірочок,
Стільки хлопцям болячок, болячок.

Кремпового колеса, колеса,
Згубив Іван пояса, пояса.

А Маруся ридала, ридала,
Поясини шукала, шукала».

25. Під цим номером у кн. К. Квітки «Народні мелодії» на стор. 36—38 йде дитяча гра «Пускайте нас». У розділі «Дитячі гри, пісні й казки», стор. 99—100. До твору К. Квітка подав повнішу примітку, ніж у збірнику «Дитячі гри...»

«В Колодяжному це — дитяча гра. Діти в тім селі, як і дорослі, намагаються співати якомога грубшими голосами. Леся Укр. передавала своїм співом цю особливість тільки в тих піснях, для яких вважала цю манеру характеризуючою. Так в даній пісні. Студія про цю весняну гру — у Потебні, Объяснения малор. и сродных нар. песен, ст. 127—151. Паралельні тексти і вказівки на паралелі в інших виданнях: у Гнатюка, Гаївки, ст. 19—23. До показаних там паралелів додам: П. Житецький. Очерк звуковой истории малор. наречия. К., 1876, ст. 318; Kolberg. Pokucie, I, № 86, ст. 181; № 94, ст. 186; Милорадович, ст. 52; мелодії, записані Роздольським — Ф. Колессою і уміщені в «Гаївках» під № 120, 121, 124, 126, 127, 178 і 179 нотного додатку, не чужі колодяженській, котру можна розглядати як ритмічну еволюцію якоїсь основи, спільної для колодяженського і для галицьких варіантів; мелодії в «216 нар. укр. нап.» Рубця і в III т. «Трудів» Чуб. (ст. 42 до близького словами танка «Король»,— передрукована в «Молодощах» Лисенка) не мають нічого спільного з колодяженською».

26. Горобеєчку, в садку-падку. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 38.

НА КУПАЛА

27. Ой ніхто ж там не бував. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 39—40. Тут позначено, що пісня з села Яронь Звягельського повіту. В запису М. Лисенка від Лесі Українки (стор. 175—176 цього тому) при тій же пісні вказівка: «с. Чекна» Дубенського повіту.

28. Стоїть лобода вище города. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 40—41.

29. Ой на Купала-Купалочка. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 41—42. Подано два варіанти — з Колодяжного Ковельського повіту та з Миропілля Звягельського повіту. Ту ж пісню у запису на $^{6}/_{8}$ (варіант А і Б) в тональності *сі* бемоль

мінор подала Леся Українка у збірнику «Купала на Волині» (див. стор. 11—12 цього тому). К. Квітка до згаданих двох пісень подав додаткові паралелі, яких немає у збірнику «Купала на Волині».

30. Помощу кладочку. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 42. Ту ж пісню у цікавішому мелодичному варіанті подала Леся Українка (див. стор. 20 цього тому).

31. Посію я рожу. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 43.

32. Вже петрівочка минається. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 43. Пісню з незначними інтонаційними відмінами та іншим тактуванням див. на стор. 18—19 цього тому.

33. Ой в ліску, ліску на дубку. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 44.

34. Ой хто в тому лісі стукає-гукає. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 45—46. Варіант пісні у запису Лесі Українки див. на стор. 16 цього тому (вар. Б).

Найцікавіша із трьох мелодій — мелодія у запису поетеси. Відмінності в кінцівці тексту в записах Лесі Українки і К. Квітки такі: приспів до кожного рядка «Калино-малино, ягода червона», імена — Андрійко і Ярина; після рядка «Ой що я помию, вона перемиє» інший текст.

35. Постійте, хлопці, тутейка. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 46.

ПІСНІ ЖНИВАРСЬКІ

36. Ой літає соколонько по полю. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 47.

У порівнянні з варіантом пісні, який Леся Українка проспівала М. Лисенкові (тут стор. 178), запис К. Квітки має гостріші динамічні контрасти через подрібнення тону на третьому складі (2-й такт), розспіваний другий склад (3-й такт).

37. Котиться віночок по полю. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 47—48.

(Без номера). Ой наш господар-виноград. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 48—49.

38. Ой паночку наш. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 49—50.

39. Ой заспіваймо, нехай вдома почують. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 50.

40. Таки я палю, ріжу. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 51.

У запису Лисенка від Лесі Українки (стор. 179) пісня має помітні відмінності в мелодичному контурі. Характерно, що обидві мелодії походять з Колодяжного. Це спростовує надто категоричне висловлювання К. Квітки про те, що Леся Українка не могла вносити будь-яких змін, відтворюючи народні пісні для запису.

41. Ой куриться доріжейка. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 52. В порівнянні з записом цієї пісні у Лисенка (179 стор. цього тому) тут незначні відмінності у першому такті: вигук «Ой» не розспіваний; у 5-му такті запису Лисенка відсутня вокалізація силаби «ся».

КОЛЯДКИ

42. Ой рано, рано кури запіли. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 53.

43. Ой на Йордані тиха вода стояла. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 53.

44. Ой там на горі церкву будують. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 53.

45. Була вдовойка в кінець села. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 54. Повний текст див. у запису Олени Пчілки із села Рокитниці («Житє і слово», 1894, № 1, стор. 280). В примітці до цієї колядки Олена Пчілка звертає увагу на подібність її змісту з номером 13 купальських пісень, записаних Лесею Українкою на Волині і надрукованих перед цією колядкою в тій же книзі журналу «Житє і слово».

46. Ой в розі, в розі на перевозі. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 54. Всі колядки про дівчину-перевізницю мають однаковий зміст: дівчина мудро відповідає на вигадки хлопця про диво дивнеє (див.: Колядки і щедрівки. К., «Наукова думка», 1965, стор. 384).

47. Нова рада стала. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 54.

ЩЕДРІВКА

48. Щедрий вечір, добрий вечір. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 55.

РІЗДВЯНА ГРА

49. Го-го-го, коза. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 56.

НА КОЛОДКУ

50. Ой упала колодойка з неба. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 58.

51. Ой а колодко, йа колодойко. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 58—59.

ВЕСІЛЬНІ

52. Летять галочки у три радочки. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 59—60. Пісня співається після «суперечки» молодого з братом молодої, коли молодий заходить у хату.

53. Ой на морі та на камені. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 61. Там же варіант «Йа в неділеньку рано». Пісня співається на заручинах.

54. Славен у бога Марисин посад. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 62. Пісня співається, коли молода іде на посад. Співають її і молодому.

55. Летів горностав через став. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 62. Співають дівчата, в'ючи гільце.

56. Січеная калинонька, січеная. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 63. Співають дівчата, йдучи з церкви після вінчання.

57. Йа з рутоньки дві квітоньки. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 63.

58. Сховай мене, матусю. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 63.

59. Ой свату ж наш, свату. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 64.

60. Не наступай, Литво. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 64. Співають тоді, коли молодий приїхав по молоду і його не пускають.

61. Ой доки ж ми та стоятимем. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 64. Співають, коли молодий, бояри і світилки входять до хати молодої обідати.

62. Ой у саду голубець гуде. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 65. Співають в суботу ввечері у молодого, коли він сидить на посаді.

63. Та рано-раненько, та рано-раненько. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 66. Співають світилки, коли мати виряджає в неділю молодого до тещі.

64. Гусла гудуть, гості ідуть. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 67. Співають дівчата, коли молода збирається до вінця.

65. Через сінечки в вишневий сад. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 67.

66. Сванечки, сванечки, наші голубочки. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 67. Співають, коли молодий зі своїми гістьми приходить до молодої і торгує косу.

67. На добраніч, стіни, лави. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 68. Пісню співають, коли молодий забирає молоду до себе.

68. Ой літає чорна галочка по полю. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 68—69. Співають після вінчання по дорозі до дому молодої.

69. Ой літає чорна галка по полю. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 69.

70. Хміль лугами, хміль лугами. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 69—70. Співають у суботу в молодої перед розплітанням коси.

71. Було літо, було літо та й стала зима. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 70—71. Співають дружки, розплітаючи косу.

72. Не стій, вербо, над водою. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 71—72.

В порівнянні з Лисенковими записами цієї ж пісні від Лесі Українки (стор. 175 цього тому) запис К. Квітки подає дещо інший розспів складів, трохи змінений мелодичний контур у 1-му, 3-му, 4-му і 6-му тактах. Перший значиться з с. Жабориці, другий з Яроня Звягельського пов.

73. Ой на добраніч, дівчино, на добраніч. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 72—73. Пісня співається на заручинах.

74. Ой сивая зозуленька всенькі сади облітала. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 73—74. Співають дружки біля воріт молодої, повертаючись додому після запрошення гостей на весілля.

75. Ой на морі глибокім. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 74. Співається на заручинах.

76. Упав гребінець під стілець. К Квітка. Народні мелодії, стор. 74. Співають, коли молодий розплітає косу.

77. Ой там за лісом, за перелісом. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 74.

78. Ой тихо, тихо Дунай водойку несе. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 75. Співають, чешучи розплетену косу молодої.

79. Ой летіли гусóйки через сад. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 75. Піснею запрошують молоду на посад.

80. Летять галочки у три радочки. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 75.

81. Світи, місяцю, не вечорися. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 76.

НА ХРЕСТИНИ

82. Ой де ж бо ти, мати божа. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 76.

83. Кумá кýма, кумá кýма, кумá кýма частує. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 77.

84. Вишні-черешні розвиваються. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 77—78.

ПІСНІ ІСТОРИЧНІ, КОЗАЦЬКІ, РЕКРУТСЬКІ

85. Ой то ж не хміль (Про Нечая). К. Квітка. Народні мелодії, стор. 78.

86. Ой Морозе, Морозенку. (Про Морозенка) К. Квітка. Народні мелодії, стор. 78. В рукописному зошиті (стор. 32—33) пісня повністю записана рукою сестри Лесі Українки Ольги Кривинюк.

87. Ой на морі на синьому два лебеді б'ються. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 79—80.

88. Летить ворон з чужих сторон. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 80—81.

89. Була Польща, була Польща, а тепер Росія. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 82—83. В рукописному зошиті (стор. 36—38) пісня записана рукою Ольги Кривинюк з поміткою: «Колодяжне, од Варки».

90. Ой у полю вогонь горить. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 84—85.

91. Посіяли, поорали—нікому збирати. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 85—86.

92. Єсть на небі дві зірниці. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 86.

93. Ти, мати моя, гей! К. Квітка. Народні мелодії, стор. 87.

94. Ой заїхав козак та й з Українольки. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 88—89. Цій баладі К. Квітка присвятив окрему розвідку: «Українські пісні про дівчину, що помандрувала з зводителем» («Повідомлення Кабінету музичної етнографії», № 2. УАН. К., 1926).

95. Ой оженився та й одружився. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 90—91. (Шлюб не по любові).

96. Мати сина на гвалт оженила. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 91—92. (Син вбиває милу за намовою матері).

97. Ой у полю, полю береза стояла. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 92—93. (Невістка заклята свекрухою в тополю).

98. У Марусі хата на помості. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 94—95. (Тройзілля).

99. Ой зима, зима та холодная. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 95—96. (Жінка, доведена до відчаю знущанням чоловіка, вішає його). Той же текст пісні з с. Миропілля записав Михайло Косач (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 32).

100. Ой кінь ірже, води не п'є. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 96—97.

101. Ой устану раненько. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 97—98. (Чорноморець тоне і просить дівчину врятувати його).

102. Ой у полі жито копитами збито. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 99. (Козака вбито за те, що любив три дівчини).

103. Чи чули ви, люди, такої новини. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 100—101. (Про Петруся і паню). Запис цієї балади зроблено Лесею та її братом Михайлом (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 3—4), в якому відсутні, порівняно із записом Квітки, два перші і два останні рядки, розходження в текстах незначні.

104. Мати сина оженила. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 102—103. (Мати отруює невістку і сина).

105. Була вдова, була вдова на Подолі. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 103—105. (Контамінований варіант двох балад про вдову і трьох синів та про знайдену сестру з доданим мотивом про трьох дочок).

106. На Подолі білий камінь. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 105. (Дівчина отруїла брата з намови нареченого).

У примітці до цієї пісні Квітка пише, що завів її у розділ балад тому, що у збірнику Глогера "Pieśni ludu" (Kraków, 1892) зустрів баладу з подібним початком. До цього можна додати, що з таким початком вона побутує на Пряшівщині. («Українські народні пісні Східної Словаччини», II. Пряшів. 1963, стор. 428), на Лемківщині (записана від переселенців з Горлицького р-ну), у К. Войціцького («Pieśni ludu Biało chrobatów, Mazurów i Rusi znad Bugu», I, стор. 232), у зб. Кольберга («Pieśni ludu

polskiego», стор. 129, № 8), у зб. Лігензи і Стоїнського (Pieśni ludowe z Polskiego Slązka, II, № 3-А, В, С, Д, Е). С. Чернік відзначає її споріднення з італійською піснею «Донна Ломбарда» (Див.: С. Чернік. Polska epika ludowa, 1956, стор. 124). Квітка подав ще два варіанти цієї пісні, що на Україні відома під заголовком «Про сербина»,— «Українські народні мелодії», К., 1922, № 282 і 298.

107. Коло млина калина. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 106—111. (Про шлюб матері з сином і сестри з братом).

108. Ой поїхав Іванюша на полювання. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 112. (Зловісний сон королевича).

109. Ой чиє ж то поле, широкі загони? К. Квітка. Народні мелодії, стор. 113—114. (Козака вчаровано за те, що любив трьох,— стор. 25—26 рукописного зошита). Текст записаний рукою Лесиної сестри Ольги з поміткою: «Колодяжне, од дівчини Варки».

110. Ой учора ізвечора, ще кури не піли. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 114—115.

111. Ой росла я, росла, як у бору сосна. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 116—117 (Намагання жінки позбутися чоловіка нелюба-недоростка). В рукописному зошиті Лесі Українки пісня записана рукою Лесиної сестри Ольги Кривинюк з поміткою: «Колодяжне, од дівчини Варки».

112. Ой у Луцьку, славнім місті, капелія грає. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 117—118.

113. Ой там за гаєм, гаєм зелененьким. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 119—121. (Чоловік на могилі жінки). В запису тексту цієї пісні Михайлом Косачем (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 32 зв.) зазначено, що вона з с. Любомля.

114. Ой у полі, полі коршомка стояла. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 121—122. (Солдати зманюють шинкарку і топлять її в Дунаї). Варіант балади без мелодії є в рукописному зошиті Л. Українки (див. стор. 57 цього тому).

ПІСНІ ЛІРИЧНІ І ПОБУТОВІ

115. Роман-зілля, роман-зілля. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 122—123.

116. Під гай, мати, під гай, мати, під гай зелененький. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 124.

117. Чи я вплила, чи я вбрела, чи такая доля. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 124.

118. Праду, сокочу. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 125—126.

119. Ой на горі пшениченька. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 126.

120. Їхав козак дорогою, зустрів дівку убогую. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 127.

121. Ой вербо, вербо кучерява. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 127—128.

122. Ой Василю, Василино. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 128.

123. Ой місяцю-місяченьку, не світи нікому. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 129—130. Автограф Лесиного запису цієї пісні див.: Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 2.

124. Ой давно я, давно в батенька була. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 130—131.

125. Ой болить мені та головонька. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 132.

126. Ой сосна, сосна тонка виросла, гей! К. Квітка. Народні мелодії, стор. 132—133.

127. Калино-малино, чого в лузі стоїш. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 133—134.

128. Світи, місяцю, з вечора цілу нічку. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 134—135.

129. З-під темного гайка вилітає галка. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 136—137.

130. Чи я не хороша, чи я не вродлива. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 137.

131. Бувайте здорові, шляхи та дороги. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 138—140. У автографі Лесі Українки (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 26) кінцівка цієї пісні дещо інша:

— Де ми не літали, де ми не бували,
А твого милого нігде не видали.
— Бодай же ви, гуси, із пір'ям пропали,
Як ми любилися, тепер перестали.
Як ми любилися, як голубів пара,
Тепер розійшлися, як чорная хмара.
Як ми любилися, як малії діти,
Тепер розійшлися по білому світі.
Як ми любилися, як зерно в горісі,
Тепер розійшлися, як туман по лісі.
Сиві гуси, сиві, тільки одна глива...
А всі мають долю, лиш я нещаслива.

132. Ой зійди, зійди, зіронько вечірняя. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 141.

133. Ой гиля, гиля. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 141—142. Автограф Лесі Українки з записом цієї пісні див.: Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 27.

134. Ой як було хорошейко. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 142—143.

135. Тихо, тихо Дунай воду несе. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 143—144.

136. Чи я собі в лузі не калина. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 144. Повніший варіант тексту див.: А. Едличка. Собрание малорусских народных песен, ч. 1. СПб., 1860, стор. 4.

137. Ой у полі курно та димно. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 145—146. У рукописному зошиті Лесі Українки (стор. 39—40) пісня записана рукою Ольги Кривинюк з поміткою: «Колодяжне, од Варки».

138. Коло млина, коло броду. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 146—147.

139. Ой горе, горе, а ще гірше буде. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 147. Від Лесі Українки Квітка записав тільки шість рядків. Повніший варіант цієї пісні записаний рукою Ольги Кривинюк в рукописному зошиті Лесі Українки (стор. 30—31).

140. Вже вечір, вечір. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 148—149.

141. Вчора була суботойка, а ниньки неділя. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 149—150.

142. Чорні гочі, пора спати. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 150. Повний текст пісні записаний рукою Ольги Кривинюк з поміткою: «Колодяжне, од Варки» (див. стор. 28—30 рукописного зошита).

143. Ой чом, коню, води пе п'єш? К. Квітка. Народні мелодії, стор. 151. Автограф Лесі Українки з записом цієї пісні див.: Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 27. Текст в автографі повністю збігається з записом К. Квітки.

144. Дівчинойка по гриби ходила. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 152—153.

145. Ой казали люди, що свекруха добра. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 154.

146. Ой зоройко вечірная. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 155.

147. Ой піду я понад лугом. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 155—156.

148. Ой у полі дві тополі. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 157.

149. Чорноморець, моя мати, чорноморець. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 158.

150. За горою крем'яною. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 159.

151. Та туман яром, туман яром. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 160.

152. Ой боже мій милостивий. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 161.

153. Йа встань, невістко. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 162.

154. Ой у нашій Колодяжні. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 163. Початок балади про дітозгубницю. З цього приводу К. Квітка написав окрему грунтовну розвідку: Українські пісні про дітозгубницю.— Етнографічний вісник УАН, кн. 3. К., 1926, стор. 113—137; кн. 4, 1927, стор. 31—70, і окремо: Повідомлення Кабінету музичної етнографії.— Збірник історично-філологічного відділу УАН, № 59. К., 1927.

155. Ой темна нічка та не видная. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 163.

156. Піють півні, піють другі, а я в коршмі п'ю. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 163.

157. Ой Ганнусю, моя дусю. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 164.

158. Ти, калино дубовая. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 164.

159. Ой ци був ти, сивий орле. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 165—166.

160. Мати моя, матусенько. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 167—168. Збереглося два автографи тексту цієї пісні в запису Лесі Українки. Один з них (Державний центральний музей музичної культури ім. М. І. Глінки в Москві, ф. 275, інв. № 70, арк. 22, зв.— 23) опублікував К. Квітка разом з мелодією. Другий (там же, ф. 275, інв. № 70, арк. 1) має незначні текстові відміни.

161. Ой летіли журавлі. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 168.

162. Ой коли б я знала, що буду вмирати. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 169.

163. З'їздив я коника, з'їздив я й другого. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 170—171.

164. Сивий коню, сивий. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 172.

165. Ой піду ж бо я в ліси-лісочки. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 173.

166. Вийду на поле, гляну на море. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 174.

167. Козака несуть і коня ведуть. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 175.

ПІСНІ ЖАРТОВНІ

168. Зажурився щиголь, мисляче думає. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 176—178.

169. Перепеличенька повдовіла. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 179—181.

170. Ой п'яна я, п'яна. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 182.

171. Старий оженився, взяв молоду жінку. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 182—183.

172. Ой устану я в понеділок. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 183—184.

173. На бережку ножки мила. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 185.

174. Ой казала мені мати. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 185.

175. А в місяці сентябрі. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 186.

176. Ой мій милий голубоньку. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 186.

177. Ходили, блудили парубки. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 186.

ПІСНІ ДО ТАНЦЮ

Пісні з мелодіями під № 178—206 мають свої відповідники в розділі «Народні пісні до танцю», що друкуються за автографами Лесі Українки та К. Квітки (див. стор. 122—145 цього тому). Тут у примітках подаються тільки посилання К. Квітки на варіанти і паралелі у його виданні «Народні мелодії. З голосу Лесі

Українки», К., 1917, а також вказівки на певні розходження в текстах та мелодіях аналогічних пісень обох збірок, що могли з'явитись внаслідок повторних записів від Лесі Українки.

178. Ви, музики, грайте. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 187. (Див. стор. 122 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Парал. текст без нот: Гнатюк. Коломийки, № 1183; Пор.: Головацький, II, ст. 827, № 49.

Філ. Колесса (Ритміка укр. нар. пісень. Львів, 1907, стор. 142—150 і 176—179) і В. Гнатюк (Переднє слово до I тому «Коломийок», XVII т.— Етногр. зб. Наук. тов. ім. Шевченка, ст. XXVIII) ділять укр. танечні пісні на коломийки і шумки (або козачки). Contra: А. Зачиняев. К вопросу о коломыйках.— Известия отдел. русск. языка и словесности имп. Академии наук, т. XII, кн. 1, 1907, ст. 325—347. Значна частина танечних пісень нашого збірника не підходить ані під коломийку, ані під шумку».

179. Ой летіла зозуленька куючи, куючи. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 188. Сюди додано ще чотири рядки вірша через зірочки: «Ой чия ти, дівчино, чия ти?» (Пор. з піснею № 6 — стор. 124 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Інші мелодії: Народные украинские напевы, положенные для фортепиано Николаем Маркевичем. Москва, 1840, № 5; Kolberg. Pokucie». III, № 196; парал. тексти без нот: Метл., 119; Гол., II, ст. 204, № 39, ст. 841, № 15; Де Воллан, ст. 199».

180. Коло гаю походжаю. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 189. У першому і п'ятому тактах на третьому складі замість *соль* (варіант у автографі Лесі Українки) у Квітки — *фа* дієз. Через риску подано ще три куплети тексту які в розділі «Народні пісні до танцю» .значаться під № 9 і 10 («Коло гаю...», «Що вже ходив...»).

Примітка К. Квітки: «Варіант мелодії (I частина): Kolberg. Wołyń, № 141, Парал. тексти: до I строфи — Чуб., V, стор. 235, № 473; Kolberg. Wołyń, № 141—14; Бессараба. Седл., ст. 104; Гнатюк. Коломийки, № 7096, 8308; до II—III — Kolberg. Pokucie, III, № 541; Новицький в «Сб. Харьк. ист.-фил. о-ва», VI, ст. 109; Гнатюк. Коломийки, № 7035; до IV—V — Kolberg. Wołyń, № 141—2; до VI ibid., № 141—14, ст. 79; до VII-ї — Гнатюк, Коломийки, № 5991; до VIII — Kolberg. Pieśni ludu z Podola Rosyjskiego, № 7 (з іншою мелодією); Гільтебрандт, LXXII, ст. 71 (з Кобринського пов.); Чуб., V, ст. 308, № 606».

181. Ой рикнула коровиця. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 190—191. Порівняно з текстом в автографі Лесі Українки (див. стор. 127 цього тому) у кн. К. Квітки є ще такі рядки:

Погоріли болота, зосталися купи;
женітеся парубочки, аби не рекрути.

Коб не гори високії та не перелази,
то бігав би до дівчини на день по три рази.

(Пор. № 14 і 15 на стор. 128 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Парал. тексти: до 1-ої строфи — Янчук. Малор. свадьба в Корнице Седлецкой губ., № 192; Бігдай, № 261; Kolberg. Wołyń, № 141 (всі три з іншими мелодіями); Гнатюк. Коломийки, № 5951, 6328; до III-ої — Милорадович. Нар. обр. и п. Лубенск. у., ст. 100, № 29».

Примітка К. Квітки до пісні «Чи то, тато, тую брати, що воли-корови» (№ 16 на стор. 128 цього тому): «Парал. тексти без нот: Купчанко. Песни буковинского народа, № 134; Kolberg. Pokucie, II, № 4316—4319; Гнатюк. Коломийки, № 6872».

Примітка К. Квітки до пісень «Широкії шаровари сліди замітають» (№ 17 на стор. 129 цього тому) і «Ой не ходи коло води» (№ 12 на стор. 127 цього тому): «Парал. тексти: з іншою мелодією — Янчук. Малор. свадьба в Корницком приходе Конст. у. Седл. г., № 188; без нот — Чуб., V, ст. 37, № 88, В; Гнєдич, № 376; Чуб., V, ст. 496, № 107».

182. Чиї пчоли по діброві. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 192 (пор. № 13 і 14 на стор. 128 цього тому).

183. На городі калюжа. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 193. (№ 18 на стор. 129 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Інша мелодія: Lipiński, № 58. Парал. тексти без нот: Чуб., V, № 107, ст. 1138, № 159, ст. 1155; Де Воллан, ст. 199, № 81; Rokossowska, № 202, ст. 235; Kolberg. Pokucie, III, № 590; Шухевич. Гуцульщина, III, ст. 127, № 104; Гнєдич, № 762».

Примітка К. Квітки до пісні «Чорна хмара — дощ буде» і «На городі терниця» (№ 19 і 20 на стор. 129—130 цього тому): «Пар. т. без нот: Чуб., V, № 159, ст. 1155; Гол., II, ст. 214, № 64, і ст. 396, № 712».

184. Ой кажуть люди. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 194. (№ 21 на стор. 130 цього тому).

185. Казав єси «Люблю, люблю». К. Квітка. Народні мелодії, стор. 194—195 (№ 22 на стор. 130 цього тому).

186. Ой мій чоловік. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 195. (№ 23 на стор. 131—132 цього тому).

Примітка К. Квітки: «3-й куплет з однотиповою мелодією у Верховинця, № 144; з іншою — у Роздольського — Людкевича, № 1236. Пар. тексти без нот: Чуб., V, ст. 669, № 266; ст. 1159, № 171; Rokossowska, № 244, ст. 239».

187. На городі квітки в'ються. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 196. (№ 24 на стор. 132 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Вар. мелодії до інших слів в Mat. etnogr. z okolic Pliskowa, № 278, ст. 222. Однакова ритмічна схема у Коціпінського, № 80 (пор. строфи 9 і 10 уміщеного там тексту). Парал. тексти: з іншою мелодією — Бігдай, № 190; без нот — Чуб., № 48, ж, ст. 1119, т. V; Де Воллан, ст. 120; Голов., II, ст. 829, № 68; Гнатюк. Гаївки, ст. 201».

188. Бодай же ти, дівчинонько. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 196—197. (№ 25 на стор. 132—133 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Коломийки з дуже близькою мелодією (слова інші) у Роздольського — Людкевича, № 1022—1024. Парал. тексти з іншою мелодією: Лисенко, VII, № 26; без нот — Kolberg. Pokucie, III, коломийка № 533—534; Житецький. Очерки звуковой истории малор. наречия, ст. 332; Де Воллан, ст. 246, № 35; Гол., II, стор. 829, № 66; Гнатюк. Коломийки, № 6484, 8275, 8284».

189. Ой гуляла дівчинонька. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 197—198. (№ 26 на стор. 133 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Пор.: Гнатюк. Коломийки, № 1399».

190. Ой посіяв козак гречку. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 198. (№ 27 на стор. 134 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Пор.: Голов., II, ст. 201, № 30; Popowski, № 111; Чуб., V, ст. 1170, № 210; З фольклорних занять Маркіана Шашкевича. Подав М. Возняк.— «Зап. Наук. тов. ім. Шевченка», 1912, кн. III, ст. 152».

191. Ой не ходи, козаченьку, до мене. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 199. У розділі «Народні пісні до танцю» чотири рядки під № 28 (на стор. 134—135 цього тому). У Квітки до них приєднано ще шість рядків, які в автографі Лесі Українки значаться під № 30 і 31.

192. Коли б мені ступка та жорна. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 192. (№ 29 на стор. 135 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Пор.: Тр. Об-ва иссл. Волыни, т. I, ст. 127, № 22 (весільна, без нот); Чуб., V, ст. 480, № 72 (Харьк. губ.)».

193. Сяк-так до вечора буду жить. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 200 (№ 32 на стор. 136 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Парал. тексти без нот: Чуб., V, № 224, ст. 105, № 191, ст. 1165; Гнєдич, № 1024».

194. Ой ти мене, вражий сину, не займай. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 200—201. (№ 33 на стор. 136—137 цього тому).

195. Ой ти знав, нащо брав. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 201. (№ 34 на 137 стор. цього тому).

Примітка К. Квітки: «Паралелі: Конощенко, II, № 81 (мел. з однаковою ритм. схемою); з іншими мелодіями: Kolberg. Wołyń, № 361; Янчук. Малор. св., № 189; Бігдай, I, № 38; без нот: Шейковский. Быт подолян, I, ст. 67; Чуб., V, ст. 685, № 293, ст. 1140, № 113; Де Воллан, ст. 202; Rokossowska, № 218; L. D. Mat. etn. z okolic Pliskowa, № 265; Kolberg. Chełmskie, II, № 104».

196. Ой іду, йду, йду до коршомки пити. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 202 (№ 35 на стор. 137—138 цього тому).

197. Ой іду, йду, йду, як сокілка по льоду. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 202 (№ 36 на стор. 138 цього тому).

198. Чого сидиш, надулася. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 203. (№ 37 на стор. 138 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Інші мелодії у Лисенка, VI, № 19; Ходоровського, № 11; Конощенка, III, № 69».

199. На березу дуб похилився. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 203—204. (№ 38 на стор. 139 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Гол., II, ст. 812, № 32».

Примітка К. Квітки до пісні «А до мене Яків приходив», (№ 39 на стор. 139 цього тому), яку він додав до пісні № 199. «Вар. мелодії: Конощенко, III, № 56. Інші мелодії: Демуцький, № 10; Бігдай, I, № 22. Без нот: Чуб., V, № 47, ст. 1119; Бессараба, Херс., № 160; Гнєдич, № 881».

200. Катерина і Василь. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 204—205. (№ 40 на стор. 139—140 цього тому).

201. На вулиці скрипка грає. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 205. (№ 41 на стор. 140 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Парал. тексти з іншими мелодіями: Kolberg. Chełmskie, II, № 55; Роздольський—Людкевич, № 1240».

202. Тут моя кума була. К Квітка. Народні мелодії, стор. 205—206. (№ 42 на стор. 140—141 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Інша мелодія: Ів. Колесса, ст. 77».

203. Гарненька молодичка. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 206. (№ 43 на стор. 141 цього тому).

204. Прийди, прийди, мій хороший. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 207. (№ 45 на стор. 142 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Парал.: Rokossowska, № 155, ст. 229».

Крім того, у Квітки під № 204 йдуть ще такі текстові строфи: «Козаченьку чорновусий» з приміткою: «Лукашевич, ст. 142, № 44 (з Вацлава з Олеська); Чуб., V, ст. 1119, № 49, ст. 1170, № 208»; «Ой то ж мені догодило» з приміткою: «Чуб., V, ст. 1184, № 244»; «Ой ти Гандзю милостива» з приміткою: «З іншими мелодіями: Kolberg. Pokucie, III, № 194, 195; Лисенко, II, № 40. Без нот: Гол., II, ст. 840, № 13; Kolberg. Wołyń, II, № 568; Чуб., V, ст. 1107, № 8, ст. 1114, № 29, ст. 1115, № 30»; «Ти паробок, я паробок» з приміткою: «Близькі тексти з спорідненими мелодіями: Wacław z Oleska, ст. 90, № 5 (мелодія — Lipiński, № 20); Kolberg. Chełmskie, I, № 337; без нот: Де Воллан, ст. 152; Гол., II, ст. 492; Kolberg. Wołyń, № 62; Теодорович, V, ст. 305. У Теодоровича і Кольберга це — весільний танець»; «Погуляймо, братиця» з приміткою: «Вар. в оповіданні Ганни Барвінок «Сирітський жаль» (ст. 46 по виданню 1902 року)».

205. Ой випити — то то я. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 209 (№ 44 на стор. 141 цього тому).

Примітка К. Квітки: «Варіант (3 і 4 вірші): До роботи болять боки, ще й до того голова».

206. Пішла я вальця (Валець). К., Квітка. Народні мелодії, стор. 209 (№ 53 на стор. 144 цього тому).

Примітка К. Квітки: «На цей голос у Колодяжнім співають теж такі слова, як у Mat. Etn. z okolic Pliskowa.— Zb. Wiad., t. VIII, № 282, ст. 223, з незначними одмінами. Варіант останньої пісні у Конощенка, III, № 60 (ритм. схема однакова), а без нот — Чуб., V, ст. 681, № 284».

КОЛИСКОВІ

207. А-а, котів два. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 210.

208. А-а, кицю. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 211—212.

209. А-а, коточок. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 212.

210. Бити кицю, бити. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 213.

211. Котику сіренький. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 213—214.

212. Ой ходить сон коло вікон. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 214—215.

ДИТЯЧІ ПІСНІ

Тексти й мелодії дитячих ігор та пісень під № 213—220, а також мелодії до казок під № 222—225 мають свої відповідники в розділі «Дитячі гри, пісні й казки», що подаються за виданням Лесі Українки і К. Квітки 1903 р. (див. стор. 99—121). Тому пісні під цими номерами не подаємо, друкуючи в примітках тільки додаткові вказівки К. Квітки на варіанти і паралелі.

На початку розділу є така примітка К. Квітки: «Мелодії № 213—220 були вже надруковані в збірничку «Дитячі гри, пісні й казки. Зібрала Л. Косач. Голос записав К. Квітка». Київ, 1903 р. Згадуючи про теє видання, дозволю собі на цім місці зазначити, що в його заголовку слова «з Ковельщини, Луччини та Звягельщини» були поставлені «Обществом исследователей Волыни» без відома Л. У. і мого. Леся таких термінів не вживала і не признавала. З названого дитячого збірничка передрукували пісні М. Лисенко (Зб. нар. пісень для учнів. К., 1908 р.) і С. Титаренко (Дитяча розвага. К., 1917 р.). Останній поробив деякі зміни в поясненнях гулянок».

213. Бігло, бігло козенятко. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 216. У розділі «Дитячі гри, пісні й казки», стор. 111.

Примітка К. Квітки: «Пор.: Чуб., V, ст. 1153, № 153».

214. «Безконечна». К. Квітка. Народні мелодії, стор. 217. У розділі «Дитячі гри, пісні й казки» стор. 109.

Примітка К. Квітки: «Парал. текст без нот: Иванов. Игры крестьянских детей в Купянском у. Харьковской губ.— Сборник харьк. ист.-филол. о-ва, т. 11, Х., 1890, № 57 і 60».

215. Мир миром. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 215. У розділі «Дитячі гри, пісні й казки» стор. 107—108.

Примітка К. Квітки: «Складаючи вищезгаданий збірничок «Дитячі гри, пісні й казки», Л. У. додала до цієї пісні увагу, що її співають, як двоє дітей посваряться, а інші їх мирять. Мабуть, ця пісня була вихоплена дітьми з весільного ритуалу, бо у Nowosielsk'ого (Lud Ukraiński, Wilno, 1857, t. I, ст. 218) і Яворницького, № 597, це — весільна пісня; ця мелодія має спільні елементи з весільними № 63 і 66 теперішнього збірника (ст. 66 і 67)».

216. Воскресеніє день. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 218. У розділі «Дитячі гри, пісні й казки» стор. 108.

217. Клем-бом-клем! (Савка). К. Квітка. Народні мелодії, стор. 219. У розділі «Дитячі гри, пісні й казки» стор. 106.

Примітка К. Квітки: «На свідчення О. Пчілки пісні № 215—217 співалися в Гадячому і відтіль внесені нею до родинного репертуару; в пам'яті ж Лесі Українки вони були злучені з Жаборицею, Звягельського пов., де вона пробувала в раннім дитинстві».

218. До гри в «Бобра». К. Квітка. Народні мелодії, стор. 219. У розділі «Дитячі гри, пісні й казки» стор. 104—105.

Примітка К. Квітки: «Бессараба. Мат. для этн. Херс. губ. № 29, 118, 119».

219. До гри в «залізного ключа», або у «вовка». К. Квітка. Народні мелодії, стор. 220. У розділі «Дитячі гри, пісні й казки...» стор. 102.

220. До гри у «Відьми». К. Квітка. Народні мелодії, стор. 220. У розділі «Дитячі гри, пісні й казки» стор. 103.

Примітка К. Квітки: «Веснянки № 20 і 25 теж належать до дитячого репертуару в тих селах, у яких перейняті подані в сім збірнику мелодії».

221. Мелодія до приповістки «Скрипка і Бубон». К. Квітка. Народні мелодії, стор. 221.

222—223. Д о к а з к и п р о К о т и к а т а П і в н и к а. Рецитація і мелодія. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 222. У розділі «Дитячі гри, пісні й казки», стор. 112—114.

Примітка К. Квітки: «Вар. без нот: Рудченко. Нар. южнор. сказки. К., 1870, т. I, ст. 27; т. II, ст. 3; Лободовський. Дітські пісні, казки й загадки. К., 1917, ст. 67».

224. Д о к а з к и п р о І в а ш к а. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 223. У розділі «Дитячі гри, пісні й казки» стор. 115—118.

Примітка К. Квітки: «Варіанти казки (без нот): Куліш. Зап. о Южной Руси, II, ст. 17; Рудченко. Нар. южнор. сказки, II, ст. 38; Чуб., II, ст. 406; Драгоманов. Малор. нар. предания и рассказы, К., 1876, ст. 353; Лободовський. Дітські пісні, казки й загадки. К., 1917, ст. 79».

225. Д о к а з к и п р о з о л о т у с о п і л к у. К. Квітка. Народні мелодії, стор. 223. У розділі «Дитячі гри, пісні й казки», стор. 120.

Примітка К. Квітки: «Близькі варіанти мелодії: 1) записаний Опанасом Марковичем в артиклі Сєрова «Музыка южнор. песен» («Основа», 1861, р., IV, 100—101, передрукований у Рубця, 100 н. у. п., № 58, і 216 н. у. п., № 218) і 2) взятий Лисенком за тему куранти в Suite en 9 sur les thèmes de l'Ukraine. Інша мелодія: Kolberg. Chełmskie, II, ст. 98—101. Варіанти казки без нот: Куліш. Зап. о Ю. Р., II, ст. 20; Манжура в Сб. харьк. ист.-фил. общ., II, 2, ст. 58».

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ	ПОВНА НАЗВА
Балліна	Українські пісні. Видані коштом О. С. Балліної. СПб., 1863.
Бессараба. Мат. для етн. Херс. губ. Бессараба. Херс.	И. В. Бессараба. Материалы для этнографии Херсонской губернии.— Сборник отделения русского языка и словесности, т. XCIV, № 4. СПб., 1916.
Бессараба. Седл. Бессараба. Мат. для этногр. Седл. губ.	И. В. Бессараба. Материалы для этнографии Седлецкой губернии.— Сборник отделения русского языка и словесности, т. LXXV, № VII. СПб., 1903.
Бігдай	Материалы к изучению Кубанского казачьего войска. Песни кубанских и терских казаков для одного голоса и хора с аккомпанементом фортепиано. Собраны А. Бигдаем. Издание Кубанского статистического комитета, вып. I—IV. М., 1896; вып. I—VIII, 1897; вып. IX—XIV, 1898.
Brykczyński	A. Brykczyński. Zapiski etnograficzne z Polesia Wołyńskiego.— Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, XII. Kraków, 1888, стор. 81—102, і окремо: Kraków, 1888.
Вацлав з Олеська Wacław z Oleska W. z Oleska W. z Ol.	Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego z muzyką instrumentowaną przez Karola Lipińskiego, zebrał i wydał Wacław z Oleska, cz. I. Lwów, 1833.
Верховинець	Весілля в селі Шпичинці Сквирського повіту Київської губернії. Текст, музику записав В. М. Верховинець. К., 1914.
Wojcicki, I, II	K. Wojcicki. Pieśni ludu białochrobatów, mazurów i rusi znad Bugu, t. I i II. Warszawa, 1836.
Нар. празд. Купала	Народный праздник Купала. Львів, 1861. Издал Ф. Білоус.
Гатцук	Ужинок рідного поля, вистачений працею М. Г[атцука]. М., 1857.

Гільтебрандт	Сборник памятников народного творчества в северо-западном крае. Предисловие Петра Гильтебрандта. Вильна, 1866.
Gloger	Pieśni ludu, zebrał w latach 1861—1891 Zygmunt Gloger. Muzykę opracował Zygmunt Noskowski. Kraków, 1892.
Гнатюк. Гаївки	Гаївки. Зібрав Володимир Гнатюк. Мелодії схопив на фонограф О. Роздольський, списав Філ. Колесса.— Матеріали до української етнології, т. XII. Львів, 1909.
Гнатюк. Коломийки Гнатюк. Кол.	Гнатюк. Коломийки. I—III.— Етнографічний збірник, т. XVII. Львів, 1905; т. XVIII, 1906; т. XIX, 1907.
Гнєдич	П. А. Гнедич. Материалы по народной словесности Полтавской губернии. Роменский уезд, вып. I—IV. Полтава, 1915.
Гол., I, II, III, ч. 1 Голов., I, II, III, ч. 1 Головацький, Народ. пісні, II	Народные песни Галицкой и Угорской Руси, собранные Я. Ф. Головацким, ч. I—III. М., 1878.
Грінченко. Этн. мат. II., III	Б. Д. Гринченко. Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях, т. I. Чернигов, 1895; т. II, 1897; т. III, 1899.
Гулак-Артемовський, 1868, 1883	Народні українські пісні з голосом. Зібрані, споряджені і видані Олексієм Гулак-Артемовським. К., 1868, 1883.
Гушло. Десяток у. п. з Подолля	В. Гушло. Десяток українських пісень з Подолля. К., 1906 (з нотами).
Де Воллан	Угро-русские народные песни. Собраны Г. А. де Волланом.— Записки русского географического общества по отделению этнографии, т. XIII, вып. 1, СПб., 1885.
Демченко I.	Українське весілля. З голосами записав Ів. Демченко. Одеса, 1905.
Демуцький	Народні українські пісні в Київщині. Записав голос і слова П. Демуцький. К., 1905.
Дешко. Нар. песни, пословицы и поговорки	Памятники русской народной речи и словесности. Народные песни, пословицы и поговорки Угорской Руси, доставлены А. П. Дешко.— Записки русского географического общества, т. I. СПб., 1867.
Дикарів М.	М. Дикарів. Народний календар Валуйського повіту (Борисівської волості) у Вороніжчині.— Матеріали до україн-

	сько-руської етнології, т. IV. Львів, 1902, с. 114—404.
Дитячі гри, 1902	Дитячі гри, пісні й казки з Ковельщини, Луччни та Звягельщини на Волині. Зібрала Лариса Косач. Голос записав К. Квітка. К., видання товариства дослідників Волині, 1902.
Довнар-Запольский Запольский Довнар-Запольский Песни пинчуков	Белорусское Полесье. Сборник этнографических материалов, собранных М. Довнар-Запольским, вып. 1. Песни пинчуков. К., 1895.
Єдлічка	Едличка. Собрание малороссийских народных песен, ч. 1. Полтава, 1861; ч. II, СПб., 1861.
Иванов, игры крест. детей	Игры крестьянских детей в Купянском уезде. Собрал П. Иванов (с предисловием проф. Н. С. Сумцова).— Сборник Харьковского историко-филологического общества, т. 2, 1890, і окремо: Харків, 1890.
Ів. Колесса	Галицько-руські народні пісні з мелодіями. Зібрав у селі Ходовичах Іван Колесса.— Етнографічний збірник, т. XI. Львів, 1901.
Жданов	И. Жданов. Песни о князе Михайле.— «Живая старина», 1890, вып. I, с. 1—30; вып. II, отд. 1, с. 3—23; «Журнал министерства народного просвещения», 1890, № 4, стор. 267—305; № 5, стор. 1—55, і окремо: СПб., 1890.
Житецький	П. Житецкий. Очерк звуковой истории малорусского наречия. К., 1876.
Ż. Pauli	Pieśni ludu ruskiego w Galicyi Zebrał Pauli Ign. Żegota, t. I. Lwów, 1839; t. II, 1840.
Закревский. Старосветский бандуриста, Москва, 1860.	Старосветский бандуриста, кн. 1. Избранные малороссийские песни и думы. Собрал Николай Закревский. М., 1860.
Запольський	див.: Довнар-Запольский.
Zbiór wiad. Zbiór wiad. do antropol	Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. Wydawnictwo Komisii Antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie, 1877—1895 (18 томів).
Z. D. Mat. etn. z okolic Pliskowa, Zb. wiad.— Mat. etn. z okolic Pliskowa	Materiały etnograficzne z okolic Pliskowa w powiecie Lipowieckim. Zebrane przez pannę Z. D., opracował Nejman Czesław.— Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, 1884, t. VIII, і окремо: Краків, 1884.

Зин. Радченко. Гомельские нар. песни Радченко	Радченко З., Романов Е. Гомельские народные песни (белорусские и малорусские).— Записки русского географического общества по отделению этнографии, т. XIII, вып. 2. СПб., 1888, і окремо: СПб., 1888.
Кайндль	Реймунд Кайндль. Фольклорні матеріали.— Етнографічний збірник, т. V. Львів, 1898, стор. 141—159, 227—230, 243.
Каменецький	Українські пісні з голосами. Десяток перший. Видав Данило Каменецький. Петербург, 1861.
Квітка	К. Квітка. Збірник українських пісень з нотами. Гармонізація Б. Яновського. К., 1902.
К. Квітка. Народні мелодії з голосу	К. Квітка. Народні мелодії. З голосу Лесі Українки. Записав і упорядкував Климент Квітка, ч. 1. К., 1917; ч. 2, К., 1918.
Kolberg. Wołyń — Kolberg, Oskar	Wołyń. Obrzędy, melodie i pieśni z brulionów pośmiertnych przy współudziale St. Fischera i F. Szopskiego, wydał Józef Tretiak. Kraków, 1907.
Kolberg. Pieśni ludu z Podola rosyjskiego	Oskar Kolberg. Pieśni z Podola rosyjskiego w latach 1858 i 1862.— Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, t. XII, Kraków, 1888, і окремо: Краків, 1888.
Kolberg. Pokucie, I—IV	Oskar Kolberg. Pokucie. Obraz etnograficzny. Skreślił Oskar Kolberg, t. I—IV, Kraków, 1882—1889.
Kolberg. Chełmskie	Oskar Kolberg. Chełmskie. Obraz etnograficzny. Z materiałów pośmiertnych wydał dr. I. Kopernicki, t. I. Kraków, 1890; t. II, 1891.
Конощенко, I, II, III	Українські пісні з нотами. Зібрав А. Конощенко. Перша сотня. Одеса, 1900; друга сотня. Одеса, 1902; третя сотня. К., 1906.
Костомаров (в зб. Мордовця)	Малорусский литературный сборник. Издал Д. Мордовцев. Саратов, 1859.
Коціпінський	Пісні, думки і шумки руського народу на Подолі, Україні і в Малоросії, списані і переложені під музику Ант. Коціпінським. Київ — Кам'янець-Подільський, 1862.
Куліш. Зап. о Ю. Р., II	Записки о Южной Руси. Издал П. Кулиш, т. II, СПб., 1857.

Купчанко. Песни буковинского народа	Сборник песен буковинского народа. Составил А. Лоначевский. Из материала, доставленного Г. И. Купчанко. К., 1875.
Линева	Е. Линева. Опыт записи фонографом украинских народных песен.— Труды Московской музыкально-этнографической комиссии, состоящей при этнографическом отделении общества любителей естествознания, антропологии и этнографии, т. 1. М., 1906.
Лисенко. I—XII десятки	Збірник народних українських пісень. Зібрав і для хору уложив М. Лисенко. К., 1886—1903.
Лисенко. I—VII Лис.	Збірник українських пісень. Зібрав і у ноти завів М. Лисенко, вип. I—VII. К., 1868—1911.
Лисенко. Молодощі	Молодощі. Збірник танків та веснянок. Зібрав М. Лисенко. К., 1875.
Лисенко. Шкільна збірка	Збірка народних пісень в хоровому розкладі, пристосованих для учнів молодшого і підстаршого віку у школах народних. Упорядив М. Лисенко. К., 1908.
Лисенко. 19	М. В. Лисенко. Зібрання творів. В 20 томах, т. 19. К., «Мистецтво», 1958.
Листопадов	А. Листопадов. Песни донских малороссов.— Известия общества любителей естествознания, антропологии и этнографии, состоящего при Московском университете. Труды этнографического отдела, т. XVI. М., 1911.
Lipiński	Muzyka do pieśni polskich i ruskich ludu galicyjskiego, zebranych przez Wacława z Oleska. Do śpiewu i na fortepian ułożył Karol Lipiński, cz. II. Lwów, 1833.
Łoziński	Ruskoje wesile w Peremyszli. Ruskoje wesile opisanoje czerez Józefa Łozińskiego. Przemyśl, 1835.
Лукашевич	П. Лукашевич. Малороссийские и червонорусские народные думы и песни. СПб., 1836.
Максимович. Дни и месяцы	М. Максимович. Дни и месяцы украинского селянина.— Собрание сочинений, т. II. К., 1877.
Максимович. Укр. н. п.	Украинские народные песни, изданные Михаилом Максимовичем, ч. I. М., 1834.
Малашкин. 50 у. п.	Л. Малашкин. 50 українських пісень. К., 1888.

А. Маркевич	Малороссийские народные песни, положенные на ноты для пения и фортепиано Андреем Маркевичем. Тетрадь первая.— Записки о Южной Руси, т. II. СПб., 1857.
Маркевич. Обычаи и пр. малороссиян	Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян. Извлечено из нынешнего народного быта и составлено Николаем Маркевичем. К., 1860.
Марко Вовчок. Двісті укр. піс.	Двісті українських пісень. Співи і слова збирав Марко Вовчок, у ноти завів Едуард Мертке. Лейпціг — Вінтертур, 1868.
Метлинський Метл.	Народные южнорусские песни. Изд. Амвросия Метлинского. К., 1854.
Милорадович. Нар. обр. и п. Лубенск. у.	В. П. Милорадович. Народные обряды и песни Лубенского уезда Полтавской губернии, записанные 1888—1895 гг.— Сборник Харьковского историко-филологического общества, т. 10, 1897, і окремо: Харків, 1897.
Нейман Ц.	Цезарь Нейман. Малорусские баллады о Бондаривне и пане Каневском.— «Киевская старина», 1902, кн. III, 347—390.
Новицький	Я. Новицкий. Малорусские песни, преимущественно исторические, собранные в Екатеринославской губернии в 1874—1894 годах.— Сборник Харьковского историко-филологического общества, т. 6, 1894, с. 49—160, і окремо: Харків, 1894.
Омельченко. Малорус. песни, собранные в окр. г. Павловска Воронежской губ.	Малороссийские песни, собранные в окрестностях гор. Павловска по Острожскому и Павловскому уездам И. Омельченком с предисловием М. Дикарева. Воронеж, 1888.
Останович, ч. I—IV	Збірничок найкращих українських пісень з нотами, ч. 1, 2 і 4, три книги. К., 1913.
Пероговский. Волынские песни	В. Пероговский. Волынские малороссийские песни.— Волынские губернские ведомости, 1868, № 149—152; 1869; № 1, 2, 3.
Popowski	Bolesław Popowski. Pieśni ludu ruskiego ze wsi Zalewańszczyzny (Winnickiego pow.).— Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, t. VIII, 1884, і окремо: Краків, 1884.
Потебня. Объяснения	А. Потебня. Объяснения малорусских и сродных народных песен.— Русский фило-

А. Потебня	логический вестник, т. VII, 1882; т. IX, 1883; т. XI, 1884; т. XIII—XIV, 1885; т. XV, XVI, 1886; т. XVII, 1887, і окремо: Варшава, 1883—1887.
Пчілка Олена. Українські колядки	Олена Пчилка. Украинские колядки (текст волынский).— «Киевская старина», 1903, кн. I, IV, V, VI, і окремо: К., 1903.
Роздольський — Колесса. Мелодії гаївок	Див.: Гнатюк. Гаївки.
Роздольський — Людкевич	Галицько-руські народні мелодії, зібрані на фонограф Йосипом Роздольським, списав і зредагував Станіслав Людкевич.— Етнографічний збірник, т. XXI, ч. 1. Львів, 1906; т. XXII, ч. II, 1907.
Rokossowska	Z. Rokossowska. Wesele i pieśni ludu ruskiego ze wsi Jurkowszczyzny w powiecie Zwiahelskim na Wołyniu.— Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, VII, 1883, стор. 150—243; і окремо: Kraków, 1883.
Рубець. 216 н. у. н. Рубець. 216 нар. укр. нап.	Двести шестнадцать народных украинских напевов. Записал и издал А. И. Рубец. М., 1872.
А. Рубець. 100 у. н. п.	А. Рубец. Сборник 100 украинских народных песен. М., 1889.
Рудченко. Нар. южнор. сказки, II	Народные южнорусские сказки, вып. 1. Издал И. Рудченко. К., 1869; вып. 2. 1870.
Сакович. Песни крестьян с. Молодова	М. Сакович. Песни крестьян села Молодова Гродненской губ., Кобринского уезда.— «Живая старина», 1890, вып. I, отд. II, с. 5—8; вып. II, отд. I, с. 141—146.
Сб. Харьк. и.-ф. о.	Сборник Харьковского историко-филологического общества (с 1886 г.)
Сокальский. Мал. и бел. п.	Малороссийские и белорусские песни, собранные П. П. Сокальским. Посмертное издание. СПб.— М., 1902.
Сементовский	И. Сементовский. Замечания о праздниках у малороссиян.— «Маяк», 1843, т. XI, разд. III, с. 1—45.
Stecki. Wołyń	T. Stecki. Wołyń pod względem statystycznym, historycznym i archeologicznym, t. I. Lwów, 1864; t. II, 1871.
Теодорович Н.	Н. Теодорович. Волынь в описаниях городов, местечек и сел в церковно-историческом, географическом, археологическом и других отношениях. Почаев, 1893.

Теодорович, IV	Н. И. Теодорович. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии, т. IV. Староконстантиновский уезд. Почаев, 1899.
Терещенко. Быт русского народа, V	А. Терещенко. Быт русского народа, ч. I—VIII. СПб., 1848.
Тр. о-ва иссл. Волыни, I	Труды общества исследования Волыни, т. I. Житомир, 1902.
Філ. Колесса. Наша дума	Наша дума. Українсько-руські народні пісні зібрав і для хору уложив Філарет Колесса, ч. I і II. Львів, 1902.
Філ. Колесса. Ритміка нар. пісень	Філарет Колесса. Ритміка українських народних пісень.— Записки наукового товариства ім. Шевченка, т. LXIX, LXXI—LXXIV, 1906 р.; т. LXXVI, 1907, і окремо: Львів, 1907.
Ходоровський	Г. Ходоровский. 14 малороссийских песен, аранжированных для фортепиано. К., 1893.
Храневич	В. Храневич. Шуточная народная песня.— «Киевская старина», 1894, кн. VII, с. 111—115.
Чубинский. Труды, III. Чубинск. Труды, III Чуб. Труды, III Чубинский, III	Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западнорусский край. Материалы и исследования, собранные П. П. Чубинским, т. III. СПб., 1872.
Чуб., V	Те ж, т. V. СПб., 1874.
Шейковский. Быт подолян, I	Быт подолян, издаваемый К. Шейковским, т. I, вып. 1. К., 1860.
Шухевич. Гуцульщина	Володимир Шухевич. Гуцульщина.— Матеріали до українсько-руської етнології, т. II. Львів, 1899. т. IV, 1902; т. V, 1904; т. VII, 1908, і п'ята частина «Гуцульщини» — Львів, 1908.
Яворницкий. Малоросс. нар. песни Яворницький	Малороссийские народные песни, собранные проф. Д. И. Эварницким в 1878—1905 гг. Екатеринослав, 1906.
Янчук. Белор. песни Минской г. Янчук. Белор. песни	Н. Янчук. Белорусские песни Минской губернии.— Труды этнографического отделения общества любителей естествознания, антропологии и этнографии при Московском университете, кн. IX, № 3.
Янчук. Малорусская свадьба в Корницком приходе	Малорусская свадьба в Корницком приходе, Константиновского уезда, Седлецкой губ. Составил по собранным материалам Н. Янчук. М., 1885.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

ЗМІСТ

ФОЛЬКЛОРНІ ЗАПИСИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ЗАПИСИ ПІСЕНЬ З ГОЛОСУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Академия наук Украинской ССР

ЛЕСЯ УКРАИНКА

СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ В ДВЕНАДЦАТИ ТОМАХ

ТОМ 9

ЗАПИСИ НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА

ПЕСНИ, ЗАПИСАННЫЕ ОТ ЛЕСИ УКРАИНКИ

(На украинском языке)

Редактор *О. Я. Безпальчук*
Художній редактор *Р. К. Пахолюк*
Оформлення художника *В. М. Дозорця*
Технічний редактор *Б. М. Кричевська*
Коректор *Я. М. Зубко*

Інформ. бланк 627
Здано до складання 29.XI 1976 р.
Підписано до друку 6.VII 1977 р.
Зам. 6—3077. Вид. № 262. Тираж 100 000.
Папір № 1, 84×108[1]/32.
Друк.-фіз. арк. 13,5+2 вкл.
Умовно-друк. арк. 22,89.
Облік.-вид. арк. 20,04.
Ціна 2 крб. 40 коп.

Видавництво «Наукова думка»
Київ, Рєпіна, 3.

Головне підприємство республіканського виробничого об'єднання «Поліграфкнига»
Держкомвидаву УРСР.
Київ, вул. Довженка, 3.